

12.222
171/2

WOOLF

ÉVEK

II

N.M.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Virginia Woolf

ÉVEK

Franklin Társulat

VIRGINIA WOOLF

ÉVEK

MÁSODIK KÖTET

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

12.222 / 17112

ORSZ. SZÉCHENYI-KÖNYVTÁR	
Növedéknapló	
1940. év	666 sz.

1914.

Fényes tavasz volt, sugárzó nap. Mintha a levegő is zszibongott volna, mikor hozzáért a fák tetejéhez. Vibrált, hullámozott. A levelek éles körvonalúak és zöldek voltak. Falun a régi toronyórák az időt recsegték ; a rozsdás hangok végigszálltak a réteken, amelyeken vörös lóhere virágzott és a hollók felröppentek, mintha megijedtek volna a harangzúgástól. A levegőben keringtek, aztán megtelepedtek a fák tetején.

London pompázatos és zajos volt ; az évad most kezdődött. Az autók túlköltek ; a forgalom zúgott ; a zászlók lobogtak, fickándoztak, mint a pisztrángok a patakban. És valamennyi londoni templom valamennyi harangja — a mayfairi elegáns szentek, a kensingtoni ódon szentek és a City tiszteletreméltó szentjei — az órát ütötte. A londoni levegő hangok hullámozó óceánja volt, amelyen áramlatok futottak végig. De a harangütések szabálytalanok voltak. Mintha a szentek maguk sem értenének egyet, szünetek, csendek szakították félbe... Aztán újra megszólaltak a harangok.

Itt Ebury Streeten valami távoli, vékonyhangú harang ütött. Tizenegyet. Martin az ablakban állt és lenézett a keskeny utcára. A nap sütött, ő maga jó hangulatban volt. Éppen a bankárját készült meglátogatni a Cityben. Ügyei jól alakultak. Valamikor, gondolta, az apja rengeteg pénzt

keresett, aztán elvesztette, aztán újra megkereste. De mindent egybevetve, jól végezte a dolgát.

Egy ideig az ablakban állt és az elragadó kalapú divathölgyet bámulta, aki egy cserépedényt nézett a szemközti régiségüzletben. Kék váza volt, kínai állványon, mögötte zöld brokát. A váza ívelő, arányos formája, a kék szín mélysége, a máz finom erezete tetszett neki. És a cserépet néző hölgy szintén bájos volt.

Vette a kalapját és sétabotját és lement az utcára. Az út egy részét gyalog teszi meg a Citybe. «A spanyol király legkisebb leánya» — dúdolta, mikor befordult a Sloane Streetre, «egy szép nap meglátogatott»... — megnézte a kirakatokat menet közben. Tele voltak nyári ruhákkal. Ennivaló zöld kelme- és fátyolszövetkombinációk meg vékony fán ülő kalapok, amelyek szinte elrepültek. «...Egy szép nap, — dúdolta — meglátogatott...» Vajjon mért látogatott meg? Lejjebb az utcán kintorna kornyikált jókedvűen. A kintorna körbe-körbe járt, ide-amoda hordozták, mintha a vénember, aki játszott rajta, maga is táncrea perdülne a nótájára. Csinos szobalány rohant fel az alagsor lépcsőjén és egy pennyt nyomott a kezébe. A vénember mozgékony, olasz arca ezernyi ráncba gyűrődött, mikor lekapta a sapkáját és meghajolt előtte. A lány elmosolyodott és visszasietett a konyhába.

— «...és azt mondta, jó napot» — dúdolta Martin és lepillantott az alagsor rácsán át a konyhába, ahol a személyzet ült. Jól érezhették magukat. Teáscsészék meg vajaskenyerek voltak a konyhaasztalon. Martin botja lengett, mint egy vidám kutyanak a farka. Mindenki könnyűszívűnek és felelőtlennek látszott. Az emberek kirohantak a házakból, végigmentek az utcán, pennyket osztogattak a kintornásoknak meg a

koldusoknak. Úgy látszik, mindenkinek volt költőpénze. Nők gyülekeztek a széles üvegablakok elé. Martin is megállt, egy játékhajó modelljét nézegette, meg sárgán világító bőröndöket s bennük az ezüst toalettkészletet. Ki írta ezt a nótát, tűnődött magában, amikor tovább ballagott, a spanyol király legkisebb lányáról. Ezt szokta énekelni Pippy, amikor vékony flaneldarabbal a fülét tisztította. Rendszerint a térdére ültette és ziháló, rekedt hangon kornyikált: «A spanyol király legkisebb leánya egy szép nap meglátogatott...» És egyszer csak a térde leroskadt és Martin legurult a földre.

Na, megérkezett a Hyde Park szélére. Rendkívül mozgalmas környezet. Teherkocsik, gépkocsik, autobuszok áradtak le a dombtetőről. A Park fáinak kis zöld leveleket hajtottak. A kapukon már autók fordultak be, bennük halványruhás, csinos hölgyek. Mindenki sietett a dolga után. És észrevette, hogy valaki rózsaszínű krétával a szavakat írta fel az Apsley House kapujára: «Az Isten: szeretet.» Bátorság kell hozzá, gondolta, ezt írni oda az Apsley House kapujára, mikor az embert minden pillanatban nyakoncsípheti a rendőr. De ekkor megérkezett az ő autobusza. Felkapaszkodott a tetejére.

— St. Paulig — mondta és a vezető kezébe nyomta az aprópénzt.

Az autobuszok szakadatlan áramlásban száguldoztak és keringtek a St. Paul lépcsői körül. Anna királynő szobra mintha csak rendet teremtett volna a káoszban, mintha középpontot adott volna neki, mint a tengely a keréknek. Mintha csak a fehér hölgy irányítaná a forgalmat jogarával, mintha ő kormányozná a keménykalapos kis emberek, meg az aktatáskás nők járás-keelését, mintha ő parancsolna a teherkocsiknak, a társszeke-

reknek meg az autobuszoknak. Néha-néha magányos alakok bukkantak ki a tömegből és felmentek a templom lépcsőjén. A székesegyház kapuja szakadatlanul nyílt és csukódott. Hébe-hóba halk orgonaszó áradt ki a levegőbe. A galambok tipegtek, a verebek röpködtek. Kevéssel tizenkettő után egy kicsi öreg ember papírzacskóval a kezében elfoglalta helyét a lépcső közepén és etetni kezdte a madarakat. Kinyújtott egy darab kenyeret. Ajka mozgott. Mintha magához akarta volna csalogatni a madarakat. Csakhamar repeső szárnyak felköre vette körül. Verebek ültek a fejére meg a kezére. A galambok a lábáig merészkedtek. Kis csődület támadt körülötte, az emberek nézték, hogyan eteti a verebeket; az öregember körbe szórta a kenyérmorzsát. Aztán megremegett a levegő. A nagy harang, a város valamennyi harangja összeszedte minden erejét; előzetes figyelmeztetést zúgtak. Aztán elütötték az órát. Egyetlenegyszer. A verebek felröppentek; még a galambok is megrémültek; az egyik galamb Anna királynő fejére menekült.

Mikor a harang utolsót zúgott, Martin kiért a székesegyház előtti térre.

Átment a másik oldalra és hátat fordítva egy kirakatnak, nézte a nagy székesegyházat. Egész testsúlya elmozdult. Az a különös érzés fogta el, hogy valami megindult a testében, valami, ami összhangban van az épülettel; ez a valami igazodni kezdett és végül egyensúlyba került. Izgató volt az arányok hirtelen változása. Martin építész szeretett volna lenni. Most ott állt, háttal a kirakatnak támaszkodva és megpróbálta világosan áttekinteni az egész székesegyházat; de nehéz volt a sok járó-keelő miatt. Beleütköztek, könyökükkel súrolták. Ez a nagy tolongás ideje, ilyenkor mennek ebédelni a City-beli emberek. Átvág-

tak a lépcsőn. A galambok felreppentek, aztán megint letelepedtek. A székesegyház kapui kinyíltak és becsukódtak, miközben Martin felment a lépcsőn. Valóságos átok ez a sok galamb, a lépcsőkre piszkítanak. Lassan felment.

— Hát ez ki? — gondolta magában és valakire nézett, aki ott állt az egyik oszlopnak támaszkodva. — Ismerem ezt a nőt?

A nő ajka mozgott, sajátmagával beszélgett.

— Sally! — gondolta Martin. Habozott. Megszólítsa vagy ne szólítsa meg? De Sally is társaság és ő már megúnta sajátmagát.

— Egy pennyt adnék, ha kitalálnám a gondolatodat, Sal — és a vállára ütött.

Sally megfordult; arckifejezése egyszerre megváltozott. — Éppen rád gondoltam, Martin.

— Ne hazudj! — mondta Martin és kezét szorított vele.

— Ha valakire gondolok, nyomban megjelenik — mondta Sally. Furcsán szökdécselt, mintha madár volna, kissé vedlett madár, mert a ruhája nem volt divatos szabású. Egy darabig ott álltak a lépcsőn és nézték a lent nyüzsgő ember-tömeget. Ahogy a székesegyház kapui kinyíltak és becsukódtak, kiszüremlett az orgona zúgása. A tompa templomi hang félhomályos hangulatot keltett és a kinyíló ajtókból időnkint rájuk bámult a katedrális sötétje.

— Mire gondoltál? — kezdte Martin, de félbehagyta. — Ebédelj velem, — mondta — elviszlek egy jó kocsmába a Cityben — azzal lekalauzolta a lépcsőkön, befordultak egy keskeny mellékutcába, amely tele volt társzekerekkel, ezekbe csomagokat csúsztattak a raktárakból.

— Ma nagyon sokan vannak, Alfréd — mondta Martin nyájasan, mikor a pincér átvette a kabátját és a kalapját és felakasztotta. Ismerte

a pincért. Gyakran ebédelt itt, a pincér is ismerte Martint.

— Nagyon sokan vannak, kapitány úr — mondta.

— No, — mondta Martin és letelepedtek — mit együnk?

Kerekes asztalon sárgásbarna sültet gördítettek egyik vendégtől a másikig.

— Ezt — mondta Sara és ujjával a sültre mutatott.

— És mit iszunk? — mondta Martin. Elővette a borlapot és átnézte.

— Mit iszunk? — kérdezte Sara. — Ezt rábízom. — Levetette a kesztyűjét és letette egy vörösésbarna könyvecskére, amely nyilvánvalóan imakönyv volt.

— Ezt rábízod — mondta Martin. Miért van minden imakönyvnek vörös meg arany metszése? — tünődött magában. Megállapodott a borbán.

— És mit műveltél a St. Paul templomban? — mondta, miután elküldte a pincért.

— Az istentiszteleten voltam — mondta Sara. Körülnézett. A teremben meleg volt és rengeteg ember. A falakon aranyleveles kárpit, barna hátérben. Emberek mentek el mellettük és szokatlanul ki-bejártak. A pincér elhozta a bort. Martin töltött Sarának.

— Nem tudtam, hogy templomba jársz — mondta, Sara imakönyvére pillantva.

Sara nem válaszolt, csak nézett köröskörül, figyelte a ki-bejáró embereket. Ivott a borból. Arca megszínesedett. Kezébe vette kését és villáját és hozzálátott a csodálatos ürücombhoz. Egy darabig némán ettek.

Martin szerette volna beszéltetni.

— Hát ezzel, Sal, — mondta és megérintette a kis könyvecskét — mit művelsz?

Sally felnyitotta az imádságos könyvet és olvasni kezdett :

— A felfoghatatlan Atya és a felfoghatatlan Fiú... — mondta szokott hangján.

— Pszt! — hallgattatta el Martin. — Az emberek idefigyelnek.

Martinra való tekintettel Sara úgy kezdett viselkedni, mint egy hölgy, aki egy citybeli vendéglőben ebédel egy úriemberrel.

— És te mit műveltél? — kérdezte — a St. Paul katedrális előtt?

— Azon bánkódtam, hogy nem lettem építész — mondta Martin. — E helyett a hadseregbe kényszerítettek, amelyet útáltam. Martin hangosan beszélt.

— Pszt! — suttogta Sally. — Az emberek idefigyelnek.

Martin gyorsan körülnézett, aztán elnevette magát. A pincér letette eléjük a gyümölcstortát. Csendben ettek. Martin újra megtöltötte Sally poharát. A lány arca piros lett, szeme felragyogott. Martin irigyelte tőle az egyetemes jólét érzését, amely egy pohár bortól valamikor őt is elfogta. Jó dolog a bor, minden akadályt megszüntet az emberek között. Beszéltetni szerette volna Sallyt.

— Nem tudtam, hogy templomba jársz — és újra rápillantott az imakönyvére. — És erről mi a véleményed? — Sally is a könyvre pillantott. Aztán megkopogtatta a villájával.

— Hát a többieknek mi a véleménye? — kérdezte Sally. — A sok imádkozó nőnek meg a hosszú fehérszakállú férfinak?

— Ugyanaz, ami Crosbynak, mikor meglátogat engem — mondta Martin. Eszébe jutott az öreg lány, amint karján a pizsamakabáttal ott állt a szobája ajtajában, áhítatos kifejezéssel az arcán. — Én vagyok Crosby istene — mondta. Adott Sallynak a kelbimbóból.

— Crosby istene! Mindenható Martin úrfi! — nevetett Sára.

Feléje emelte a poharát. Kineveti ez a lány? tűnődött magában Martin. Azt szerette volna, ha nem nézné nagyon öregnek.

— Emlékszel még Crosbyra? — mondta. — Nyugalomba vonult és megdöglött a kutyája.

— Nyugalomba vonult és megdöglött a kutyája? — ismételte Sally. Megint hátranézett. A vendéglőben szó sem lehet beszélgetésről; folyton megszakad. Szakadatlanul bankfiúk vonultak el mellettük divatos, csikos ruhában, keménykalapban.

— Szép templom — mondta Sara visszafordulva. Martin megértette, hogy Sara gondolata visszaugrott St. Paulra.

— Gyönyörű templom — felelte. — A szobrokat nézted?

Valaki bejött, akit megismert: Erridge, a bankár. A jövevény ujjával intett neki. Martin felállt és odament hozzá. Mire visszatért, Sally újra megtöltötte poharát. Úgy ült ott, úgy nézte az embereket, mint egy gyerek, akit cirkuszba vittek.

— És mit csinálsz délután? — kérdezte Martin.

— Négykor a Round Pondnál — mondta Sara. Az asztalon dobolt: Négykor a Round Pondnál. Martin úgy találta, ez a lány eljutott abba a jóindulatú ernyedtségbe, amely nyomon követi a jó ebédet és a bort.

— Találkozód van valakivel? — kérdezte.

— Igen, Maggie-vel — telelte Sara.

Némán ettek. Beszédfoszlányok, mondattöredékek jutottak el hozzájuk az emberek beszélgetéséből. Aztán az az ember, akivel Martin az előbb beszélt, kimenet megütötte a vállát. — Szerdán nyolc órakor — mondta.

— Rendben van — mondta Martin. Beírta a jegyzőkönyvébe.

— És te mit csinálsz ma délután? — kérdezte Sally.

— Meg kell látogatnom a nővéreimet a börtönben — mondta, cigarettára gyujtva.

— A börtönben? — kérdezte Sally.

— Roset. Téglát dobott — mondta Martin.

— Vörös Rózsa, hervadt Rózsa, vad Rózsa — kezdte és újra kinyujtotta kezét a bor után — tuskés Rózsa...

— Nem — mondta Martin és kezét rátette az üveg szájára. — Eleget ittál. — Már ez a néhány korty is felizgatta a lányt. Mérsékelni kell az izgatottságát. Az emberek odafigyeltek.

— Kutyakomisz dolog — mondta — börtönben ülni.

Sara visszahúzta poharát és sokáig bámulta, mintha agyának a gépezete egyszerre megállt volna. Nagyon hasonlított az anyjához, kivéve amikor nevetett.

Martin szerette volna, ha az anyjáról beszél. De szó sem lehetett beszélgetésről. Túlsok ember hallgatott oda és nagy volt a dohányfüst. A füst az ételszaggal keveredett és nehézzé tette a levegőt. Martin a multra gondolt, mikor Sara felkiáltott.

— Háromlábú széken ül és az ételt erőszakkal tömik a szájába!

Martin visszatért a jelenbe. Az a lány Rose-ról beszél, vagy nem?

— Repül a téglá : bum! — nevetgélt Sara és villájával hadonászott.

— Nézze csak meg Európa térképét — mondta az egyik vendég a borfiúnak. — Én nem hiszek az erőszakban! — Sally leeresztette a villáját. Szilvamag koppant a tányérján. Martin körül nézett; az emberek odafigyeltek. Felállt.

— Megyünk? — mondta. — Ha ugyan nem parancsolsz egyebet.

Sally felállt és a kabátját kereste.

— Nagyon kellemes volt — mondta és felvette a kabátját. — Köszönöm, Martin, a jó ebédet.

Martin intett a pincérnek, aki odasietett és összeadta a számlát.

Martin egy sovereignt tett a tányérra. Sara belebújt a kabátjába.

— Menjek veled? — mondta Martin, fölsegítve a kabátját. — Négykor a Round Pondnál?

— Gyere — mondta Sara, körbeforogva a cipője sarkán. — Gyere négykor a Round Pondhoz.

Megindult, kissé bizonytalan léptekkel, tapasztalta Martin, elment a bankfiúk mellett, akik még mindig ebédeltek.

Ekkor a pincér megjelent a visszajáró pénzzel és Martin éppen zsebébe akarta tenni. Egy pénzdarabot a markában tartott borraivalónak. De mikor éppen oda akarta adni, valami alattomos vonást pillantott meg Alfréd arckifejezésében. Martin fölemelte a számla sarkát; két shilling hevert alatta. A szokásos trükk volt. Martin dühbe gurult.

— Hát ez mi? — mondta haragosan.

— Nem vettem észre, uram — dadogta a pincér.

Martin érezte, hogy arcába szökik a vér. Mikor dühbe jött, ugyanaz az érzés fogta el, mint az apját. Mintha fehér foltok táncolnának a halántéka körül. Zsebrevágta az ezüstpénzt, amelyet oda akart adni a pincérnek, és elhaladt mellette, visszalökve a kezét. A pincér dűnnyögve visszahúzódott.

— Gyerünk innen, el innen — mondta, kitaszigálva Sarát az emberekkel megtömött tereméből.

Kituszkolta az utcára. A citybeli étterem

levegőtlenlége és meleg ételszaga egyszerre elviselhetetlenné vált.

— Ki nem állhatom, ha becsapnak — mondta, miközben feltette a kalapját.

— Sajnálom, Sara, — mentegetőzött — nem kellett volna idehozni téged. Utolsó lebuji!

Beszítta a friss levegőt. Az utcai zajok, a dolgok közömbös, határozott jellege felüdítette a gőzölgő terem melege után. Az út mentén a társzekerek még várakoztak és a csomagokat egymásután beléjük csúsztatták a raktárakból. Újra kijutottak a St. Paul katedrális elé. Martin odanézett. Az előbbi vénember még mindig etette a verebekt. És ott volt a székesegyház is. Martin szeette volna, ha újra átérzi az előbbi egyensúlyváltozást a testében, amely aztán megállapodik; de ez a különös borzongás, hogy összhang van a teste és a kötömeg között, most elmaradt. Nem érzett mást, csak bosszúságot. Sara is idegesítette. Éppen át akart menni a járművekkel teli úttesten. Kinyújtotta a kezét, hogy megállítsa. — Vigyázz! — mondta. Aztán átmentek.

— Menjünk gyalog? — kérdezte Martin. Sara bólintott. Megindultak a Fleet Streeten végig. Beszélgetésről szó sem lehetett. A gyalogjáró oly keskeny volt, hogy Martinnak minduntalan előre vagy hátra kellett lépnie, hogy Sara mellett maradhasson. Még mindig tartott benne az a rossz érzés, amely a harag után támadt, de a harag maga már lecsillapodott. Mit kellett volna tennem? gondolta és eszébe jutott, hogy visszalökte a pincért és nem adott neki borraivalót. Nem, gondolta, ezt nem kellett volna tennem. A körülötte tolongó emberek lesodorták a gyalogjáróról. Utóvégre a szegény ördögnek élnie kell. Szeretett gavalléros lenni. Szerette, ha az emberek rámosolyognak. És két shillingnek nem volt jelentősége számára. De mirevaló sopán-

kodni, gondolta, most, hogy megtörtént. Újra dúdolni kezdte kis nótáját, aztán félbehagyta, mert eszébe jutott, hogy társaságban van.

— Nézz oda, Sara — és megragadta unokahúga karját. — Nézz oda!

A Temple Bar előtt terpeszkedő szoboralakra mutatott. Ugyanoly nevetségesnek látszott, mint mindig, valami átmeneti lény volt a kígyó meg a szárnyas között.

— Nézz oda! — mondta mégegyszer nevetve. Megálltak egy pillanatra és megnézték a Temple Bar homlokzatára beszállásolt, kényelmetlenül feszengő, lelapított kis alakokat: Viktória királynőt, Edward királyt. Aztán továbbmentek. A tömeg miatt beszélgetésről szó sem lehetett. Parókás és taláros emberek siettek át az utcán; egyiknek kék, a másiknak vörös táskája volt.

— A törvénytörő — mondta Martin és a fölcicomázott kövek hideg tömegére mutatott. Komornak, gyászosnak látszott. — Itt van Morris reggeltől estig — mondta hangosan.

Még mindig feszélyezte, hogy kijött a sodrából. De az érzés múlóban volt. Csak egy kis keserűség maradt benne.

— Gondolod, hogy... — kezdte — ügyvédnek kellett volna mennem? — ezt akarta mondani, de azt is: nem kellett volna ezt tennem, nem kellett volna feldühödnöm a pincér miatt.

— Gondolod, hogy, gondolod, hogy — mondta Sara, Martin felé hajolva. A forgalom zsvivájában nem értette meg, hogy mit akart mondani. Szó sem lehetett beszélgetésről; de annyi bizonyos, hogy az az érzés, hogy kijött a sodrából, kezdett elpárologni. A kis furkálás elcsendesedett benne. De aztán visszatért, mert megpillantott egy ibolyát áruló koldusasszonyt. Az a szerencsétlen flótás — gondolta magában — most nem kapott borralalót, mert becsapott... Tekintete egy

levélszekrényen állapotodott meg, aztán egy autó után nézett. Különös, hogy milyen gyorsan megszokja az ember a lónélküli kocsikat, valamikor nevetségesek voltak. Elhaladtak az ibolyát áruló nő mellett, arcába húzott kalapot viselt. Martin hatpennys pénzdarabot dobott a deszkájára, hogy jóvátegye, amit a pincér ellen elkövetett. Fejét rázta. Nem kell ibolya, ezt akarta mondani; csakugyan hervadtak voltak. De ekkor megpillantotta a vénasszony arcát. Nem volt orra; arca csupa fehér folt; vörös forradások voltak az orrlyukak helyén. Nem volt orra; ezt akarta eltitkolni a kalapjával.

— Gyerünk át a másik oldalra — mondta hirtelen. Megfogta Sara kezét és átmentek az autobuszok között. Sara alighanem gyakran látott effélét; ő is gyakran látott ilyent; de nem ketten együtt, ez a különbség. Áttuszkolta Sara-t a szembenlevő gyalogjáróra.

— Felülünk az autóbuszra, — mondta — gyere.

Könyökénél fogva húzta, hogy jobban siessen. De nem lehetett; egy kocsi elállta az útjukat; emberek mentek el mellettük. Charing Cross közelében jártak. Olyan volt, mint egy híd pillére. Férfiakat és nőket szippantott be víz helyett. Meg kellett állniuk. Az újságáros fiúk plakátokat tartottak maguk előtt. Az emberek újságot vásároltak; egyesek ott ácsorogtak; mások kikapták kezükből az újságot. Martin is vásárolt és a kezében tartotta.

— Itt fogunk várni — mondta. — Mindjárt jön az autobusz. Ócska szalmakalapja volt, sötétvörös szalaggal, gondolta, miközben felnyitotta az újságot. A látomás nem akart eltakarodni. Felnézett; az állomás órája mindig siet, nyugtatott meg egy embert, aki rohant, mert félt, hogy elkési a vonatját. Mindig siet, mondta el mégegyszer

magában, amikor felnyitotta az újságot. De az óra már nem volt ott. Átfordította az újságot, hogy elolvassa az írországi híreket. Egymásután megálltak az autobuszkok, aztán továbbiramodtak. Nehéz az írországi dolgokra irányítani a figyelmét. Megint fölnézett.

— Ez jó nekünk — mondta, mikor feltűnt az autobuszkok. Fölmásztak a tetejére és leültek egymás mellé, a vezető mögé.

— Kettőt a Hyde Parkig — mondta. Zsebéből elővett egy marék aprópénzt és átlapozta az esti lapot. De még csak korai kiadás volt.

— Nincs benne semmi — mondta, az ülés alá gyűrve az újságot. — És most — kezdte és megtönte a pipáját. Csendesen mentek lefelé a Piccadilly lejtőjén. — Ahol az apám üldögélt — félbehagyta a mondatot, pipájával egy klub ablakára mutatva. — És most — rágyujtott — és most, Sally, mondhatsz, amit akarsz, senki sem hallgat ide. Mondj valamit — tette hozzá, kidobva a gyufaszálat az utcára. — Mondj valami mélyet.

Feléje fordult. Szerette volna beszélgetni. Leereszkedtek, aztán megint felkapaszkodtak. Szerette volna, ha ez a lány beszél, különben neki kell beszélnie. És mit mondhat? Eltemette minden érzelmét. De azért valami izgalom fennmaradt. Szerette volna, ha Sara mondja el helyette. De Sara hallgatott. Nem, gondolta magában, pipája szárát harapdálva, nem fogom elmondani. Ha elmondom, azt gondolja rólam...

Ránézett. A nap tündöklött a St. George-kórház ablakain. Sara elbűvölten nézte. Miért elbűvölten? tünődött magában Martin, mikor az autobusz megállt és leszálltak.

A környezet reggel óta némileg megváltozott. A távoli harangok éppen hármat ütöttek. Több

gépkesi járt, több nő viselt halványszínű nyári ruhát. Több volt a zsakettes és szürke kürtőkalapos férfi. Kezdődött a korzó a Parkban. Mindenkinek ünnepi ábrázata volt. Még a kis tanonclányok is úgy festettek kalapdobozzal a kezükben, mintha valami szertartás résztvevői volnának. Zöld székek sorakoztak fel a sétány mentén. Tele voltak emberrel, akik úgy nézelődtek körbe, mintha színházba váltottak volna jegyet. Lovasok vágattak végig a sétányon; megrántották a kantárt és visszafordultak. A nyugati szél arany szemcsés fehér felhőket gördített végig az égen. A Park Lane ablakai kék meg arany visszfényben ragyogtak.

Martin frissen kilépett.

— Gyere, — mondta — gyere, gyere. — Tovább ment. Fiatal vagyok, gondolta magában, életem virágjában vagyok. Földszag úszott a levegőben. Még a Parkban is volt valami enyhe tavaszi, falusi illat.

— Úgy szeretem — mondta hangosan. Körül nézett. Az ürbe beszélt. Sara hátramaradt; a cipőfűzőjét kötötte meg. Martin úgy érezte, mintha kihagyott volna egy lépcsőfokot lefelé menet a lépcsőn.

— Milyen hülyének érzi magát az ember, ha hangosan beszél saját magának — mondta, mikor Sally utolérte.

A lány ujjával mutatott :

— Nézz oda, — mondta — mindenki azt teszi.

Középkorú nő jött velük szemben. Magában beszélt; ajkai mozogtak, gesztikulált a kezével.

— Ez a tavasz — mondta Martin, mikor a nő elhaladt mellettük.

— Nem, — mondta Sara — nem. Egyszer télen is itt voltam és egy négerrel találkoztam, aki hangosan beszélt a hóban.

— A hóban, — mondta Martin — a néger. —

A nap fényesen sütött a fűre. Egy virágágy mellett mentek el, amelyben göndörfürtű, színes jácintok csillogtak.

— Ne gondoljunk a hóra, — mondta Martin — gondoljunk... — Fialat asszony gyerekkocsit tolt; hirtelen gondolat villant meg a fejében. — Maggie — mondta. — Mondd csak, nem láttam, mióta megszületett a kisbabája. Én sohasem találkoztam azzal a franciával. Hogyan is hívják? René?

— Renny — mondta Sara. Még mindig dolgozott benne a bor. Hatott rá a kóbor szellő és az emberek járás-kelése. Martin ugyanoly szóra-kozott volt. Csak szerette volna végét vetni.

— Igen, miféle ember ez a René; Renny?

Először francia mód ejtette ki a nevét, aztán angol módra, mint Sara. Szerette volna felrázni ezt a lányt. Karonfogta.

— Renny — ismételte meg Sara. Hátra- vetette a fejét és elnevette magát. — Hát lássuk csak — mondta. — Vörös nyakkendőt visel fehér pöttyökkel. Sötét szeme van. Aztán fog egy narancsot. Gondold, hogy vacsorázunk és azt mondja egyenesen a szemed közé nézve: «Ez a narancs, Sara»... — franciásan görgette az «r» betűket. Elhallgatott.

— Ott is van valaki, aki magában beszél — rezzent fel. Fiatalember haladt el mellettük, végig begombolt felső kabátban, mintha nem volna inge. Menet közben motyogott magában. Vadul pillantott rájuk.

— És mi van Rennyvel? — mondta Martin.

— Rennyről beszéltünk — juttatta Sara eszébe. — Vesz egy narancsot...

— ...és bort tölt magának — folytatta. — A tudomány a jövő vallása! — kiáltott fel, föl- emelve kezét, mintha koccintana valakivel.

— Bort? — mondta Martin. Csak félig figyelt

oda és komoly francia professzort képzelt maga elé, — ehhez a képecskéhez most oda nem illő módon járult a pohár bor.

— Igen, bort — mondta Sara. — Az apja borkereskedő volt, — folytatta — fekete szakállas férfiú. Bordeaux-i kereskedő. És egy napon, — folytatta — mikor még kisfiú volt és a kertben játszadozott, kopogtak az ablakon. Ne csapj lármát, menj odébb játszani, mondta egy fehér főkötős asszony. Az anyja meghalt... És nem mert megmondani az apjának, hogy nem tudott felülni a nagy lóra... erre elküldték Angliába...

Átlépett a korláton.

— És aztán mi történt? — kérdezte Martin, követve őt. — Eljegyezték egymást?

Sara hallgatott. Martin várta a magyarázatot, hogy mért házasodtak össze Maggie meg Renny. Várt, de Sara nem mondott semmit. Egyszóval Maggie hozzáment és most boldogok, gondolta. Pillanatnyi irigység fogta el. A Park tele volt sétáló párokkal. Minden üde és illatos volt. A levegő gyöngéden legyezte az arcukat. Tele volt morajjal, ágak zizegésével, kerekek nyikorgásával, kutyaugatással és hébe-hóba rigófüttel.

Most egy hölgy ment el mellettük, az is magában beszélt. Mikor ránéztek, megfordult és füttyentett, mintha a kutájának füttyentene. De a kutya nem az ő kutája volt, eliramodott ellenkező irányban. — A hölgy elsietett, ajkát összeszorította.

— Az emberek nem szeretik, ha rajtakapják őket, mikor magukban beszélnek. Martin felrázódott. — Hallgass ide, — mondta — eltévesztettük az utat. Hangok hullámozottak feléjük.

Eltévesztették az utat. Kopár pusztá térséghez közeledtek, ahol a szónokok gyülekeznek. Javában dúltak a gyűlések. Csoportok verődtek össze a különféle szónokok körül. Az emelvényükön vagy néha csak ládákon állva, a szónokok

előadtak. A hangok egyre jobban harsogtak, harsogtak, harsogtak, minél közelebb kerültek.

— Hallgasd csak — mondta Martin. Megálltak egy előrehajló, vézna ember előtt. Palatáblát tartott a kezében. Azt mondta: — Hölgyeim és uraim... — Megálltak előtte. — Nézzenek erősen rám — mondta. — Erősen ránéztek. — Ne féljenek — mondta ujját behajlítva. Behízelt modora volt. Megfordította a palatábláját. — Zsidónak nézek ki? — kérdezte. Megfordította a tábláját és a visszáját nézte. És még azt hallották, miközben tovább ballagtak, hogy az anyja Bermondseyben született, az apja meg valamilyen szigeten... A hang elkallódott.

— Mit szólsz ehhez a pofához? — mondta Martin. Nagydarab ember csapkodta a dobogója karfáját.

— Polgártársaim! — ordította. Megálltak. Az őgyelgők, kihordófiúk és cselédlányok tömege tátott szájjal, tágra meredt szemmel bámulta. Keze a megvetés gögös mozdulatával söpörte végig az elhaladó autókat. Mellénye alól kicsúszott az inge.

— Igazság és szabadság — mondta utána Martin, mikor az ember lecsapott a korlátra. Vártak. Újra kezdődött az egész.

— Meg kell hagyni, jól beszél — mondta Martin és továbbment. A hang elhalt. — No, nézzük, mit mond az öreg néni. — Továbbmentek.

Az öreg néninek nagyon gyér közönsége volt. Hangja alig hallatszott. Kis könyvet tartott a kezében és valamit magyarázott a verebekről. De hangja vékony, vézna csiripeléssé halkult. A kisgyerekek kórusa utánozta.

Egy darabig odafigyeltek. Aztán Martin megindult. — Gyere, Sal — és kezét Sara vállára tette.

A hangok egyre halkultak, halkultak. Csakhamar teljesen megszűntek. Végigballagtak a

szelíd lankán, amely emelkedett és süllyedt, mint egy barna sávokkal csíkozott zöld keíme. Nagy fehér kutyák viháncoltak; a fákon át a Serpentine vize világított, itt-ott kis csónakok úsztak rajta. A Park ápoltsága, a víz csillogása, a körbefutó hatalmas díszlet, mintha csak valaki előre kitervelte volna, kellemesen érintette Martint.

— Igazság és szabadság — mondta félig-meddig önmagában, mikor a víz partjához értek és megálltak egy pillanatra. Elnézték a sirályokat, amelyek éles, fehér körvonalakat rajzoltak szárnyukkal a levegőbe.

— Egyetértettél velem? — kérdezte, és karonfogta Sarát, hogy magához térítse, mert ajkai mozogtak, magában beszélt. — A kövér emberrel, — magyarázta — aki a karját lóbálta. — Sara felocsúdott.

— Én, én, én! — utánozta a kövér ember londoni kiejtését.

Úgy van — gondolta Martin, amikor továbbmentek. Én, én, én, én, én, én. Mindig erről van szó: ha a kövér ember győzne, akkor nem volna igazság és szabadság a maga fajtájú ember számára, — de szépség sem.

— És mit szólna a szegény öreg nénihez, akit senkisé is hallgatott meg? — mondta. — Aki a verebekről beszélt . . .

Még mindig maga előtt látta a vékony embert, aki meggyőzően görbítette be az ujjait; a kövér embert, aki széttárta a karját, úgy, hogy látszott a nadrágtartója és a töpörödött öreg néni, aki megpróbálta hallatni a hangját a füttyök és nyávogások közepette. Tragédia és komédia keveredett a jelenetben.

Megérkeztek a Kensington Garden kapujába. Gépkocsik és hintók hosszú sora várakozott a gyalogjáró mentén. Csíkos ernyők feszültek a kis kerek asztalok fölött, ahol már emberek ültek

és várták a teájukat. Pincérnők siettek ki-be a tálcájukkal. Már megkezdődött az évad. A környezet vidám volt.

Egy divatosan öltözött hölgy, bíborszínű tollal a kalapján, fagyaltot kóstolgatott. A nap pettyekben sütt az asztalra és különös, áttetsző külsőt kölcsönzött a hölgynek, mintha fények hálójában volna, mintha maga is imbolygó színek sokszöge volna. Martinban homályos gyanú villant meg, hogy ismeri ezt a hölgyet. Bizonytalan mozdulattal a kalapjához nyúlt. De a hölgy csak maga elé nézett és kóstolgatta a fagyaltját. Nem, nem ismeri a hölgyet. Egy pillanatra megállt, rágyujtott a pipájára. Milyen volna a világ, gondolta magában — még mindig a kövér ember járt az eszében, aki hadonászott, ha «én» nem vagyok benne. Meggyujtotta a gyufát; nézte a lángot, amely csaknem láthatatlanná vált a napsütésben. Egy pillanatig ott állt és szította a pipáját. Sara előrement. Ő is a faleveleken átszűrődő, kóbor fények hálójába került. Ósi ártatlanság áradt szét a jeleneten. A madarak szeszélyesen, édesen csiripeltek az ágakon. London zúgása távoli hanggyűrűvel vette körül a térséget. A rózsaszínű és fehér gesztenyefabimbók himbálóztak, amint a szellő megmozdította az ágakat. A levelekre sütő nap mindent sajtáságosan légiessé változtatott, mindent külön-külön fénypontokra tördelt. Mintha ő maga is széthullott volna. Öntudata egy pillanatra kiürült. Aztán felocsúdott, eldobta a gyufáját és utólérte Sallyt.

— Gyere, — mondta — gyere... Négykor a Round Pondnál!

Karofogva, csendben mentek végig a hosszú fasoron, melynek végén a palota meg a légies templom látszott. Mintha az emberi test mérete összezsugorodott volna. Felnőtt emberek helyett most a gyerekek voltak többségben. Rengeteg

volt a mindenféle fajtájú kutya. A levegő megtelt ugatással és hirtelen, éles kiáltásokkal. Cseléd-lányok serege gyerekkocsit tolt az ösvényeken. Csecsemők aludtak a mélyükön, mint halvánnyan színezett viaszbábuk; tökéletesen síma szemhéjuk olyan szorosan záródott a szemükre, mintha oda volna pecsételve. Martin megnézte őket; szerette a gyerekeket. Sally is ilyenforma volt, amikor először látta; a gyerekkocsijában aludt a Browne Street-i ház halljában.

Martin hirtelen megállt. Megérkeztek a tóhoz.

— Hol van Maggie? — mondta. — Ez az? — Fiatal nőre mutatott, aki egy fa alatt éppen kisgyereket emelt ki a kocsijából.

— Hol? — mondta Sara. Rossz irányba nézett.

Martin az ujjával mutatott. — Ott, a fa alatt.

— Igen, — mondta Sara — ez Maggie.

Megindultak abba az irányba.

— Biztosan tudod? — mondta Martin.

Hirtelen kétség fogta el, mert ez a fiatal nő olyan öntudatlannak látszott, mint aki nem is sejti, hogy nézik. Ez szokatlan volt benne. Egyik kezében a gyereket tartotta, a másikkal eligazította a gyerekkocsi párnáit. Ő is kóbor fények pettyezett hálójába került.

— Igen, — mondta Martin, mert valamire ráismert a mozdulatában — ez Maggie.

Maggie megfordult és megpillantotta őket.

Fölemelte kezét, mint aki figyelmezteti, hogy csendben jöjjenek. Ujját ajkára tette. Csendben közeledtek. Mikor odaértek hozzá, egy templom távoli harangszavát hozta el a szellő. Egyet, kettőt, hármat, négyet ütött . . . Azután elhallgatott.

— A St. Paulnál találkoztunk — suttogta Martin. Odahúzott két széket és leült. Egy pillanatig hallgattak. A gyerek nem aludt. Aztán Maggie föléje hajolt és megnézte.

— Nem kell már suttogni. Alszik.

— A St. Paulnál találkoztunk — ismételte meg Martin rendes hangján. Én éppen a bankáromhoz indultam — levette a kalapját és letette a fűre — és amikor kijöttem, ott volt Sally . . . — Sara-ra nézett. Nem mondta meg neki, jutott eszébe, hogy mit is gondolt magában, mikor ott állt a székesegyház lépcsőjén és mozgott az ajka.

Sally most ásított. Nem ült le a kemény, zöld kis székre, amelyet Martin odatett elébe, hanem végigfeküdt a fűvön. Úgy összekuporodott, mint egy szöcske, a fának támaszkodva. Az imakönyv vörös meg arany metszésű lapjaival a földön hevert, remegő fűszálak borultak rá. Sara újra ásított, aztán elnyúlt. Jóformán már aludt.

Martin Maggie mellé húzta a székét. A tájat nézte.

Gyönyörűen volt megkomponálva. Egy zöld lankából Viktória királynő fehér szobra emelkedett ki; hátul a régi palota vörös téglája látszott és a légies templom tornya nyúlt a magasba és a Round Pond kéken fénylett. Éppen vitorlás-verseny volt. A csónakok oldalt hajoltak, a vitorlák hozzáérték a vízhez. Kellemes kis szellő fújtt.

— Miről beszéltél? — kérdezte Maggie.

Martin nem emlékezett rá. — Kissé becsípett — mondta Sara-ra mutatva. — És most elalszik. — Ő maga is álmos volt. A nap először tűzött melegen a fejére.

Aztán válaszolt a kérdésre.

— A világon mindenről, — mondta — politikáról, vallásról, erkölcsről. — Ásított. A sirályok rikácsoltak, felszöktek és leszálltak egy hölgy mellé, aki etette őket. Maggie a sirályokat nézte. Martin Maggiet.

— Nem láttalak, amióta megszületett a kisbabád. — Megváltozott, amióta gyereke van, gondolta. Jót tett neki. De Maggie a sirályokat

nézte ; a hölgy egy marék halat dobott feléjük. A sirályok a hölgy feje körül keringtek.

— Jó az, ha az embernek gyereke van? — kérdezte Martin.

— Jó — felelte Maggie feleszmélve. — De azért nagy felelősség.

— Viszont jó, ha az ember felelősséget érez? — érdeklődött Martin. Szerette a gyerekeket. Nézte az alvó csecsemő lepecsételt szemét, meg a hüvelykujját a szájában.

— Szeretnéd, ha neked is volna? — kérdezte Maggie.

— Éppen ezen tünődtem, — mondta Martin — mikor . . .

Ekkor Sara felcsuklott álmában ; Martin halk, suttogó hangon folytatta :

— Mikor a St. Paulnál találkoztam vele — mondta. Mindketten hallgattak. A csecsemő aludt ; Sara aludt. A két alvó jelenléte meghitt körbe zárta őket. A versenyző vitorlások közül kettő egymás mellé került — mindjárt összeütköznek ; de az egyik elsiklott a másik mellett. Martin nézte a vitorlásokat. Az élet visszanyerte hétköznapi árnyait. Minden visszakerült a maga helyére. A csónakok vitorláztak. Az emberek jártak-keltek. A kisgyerekek halak után nyúlkáltak a vízbe ; a tó vize égszínkéken fodrozódott. Minden megtelt a tavasz mozgásával, erejével, termékenységgel.

Martin egyszerre csak megszólalt :

— Az a legnagyobb átok, ha az embernek van valakije.

Maggie ránézett. Órá gondol — órá meg a gyerekre. Nem, volt valami a hangjában, ami azt sejtette, hogy nem órá gondol.

— Mire gondoltál? — kérdezte.

— A nőre, akibe szerelmes vagyok. A szerelemnek egyszerre kellene megszűnnie mindkét emberben, nem gondolod? — Nem hangsúlyozta

a szavakat, hogy az alvók fel ne riadjanak. — Csakhogy nem így van, és ez a baj — folytatta ugyanazzal a hanghordozással.

— Bánt nagyon? — suttogta Maggie.

— Rettenetesen, — mondta Martin — rettenetesen bánt. — Lehajolt és kiásott egy kavicsot a földből.

— És féltékeny vagy? — suttogta Maggie. Nagyon halkán és szelíden beszélt.

— Borzalmasan — suttogta Martin. Most vette észre, hogy mennyire féltékeny, amikor Maggie szóvá tette. Ekkor ébredezni kezdett a kisbaba és kinyújtotta kezét. Maggie ringatta a gyerekkocsit. Sara is megrezzent. A magányuk veszélyben forgott. Minden pillanatban végetérhet — érezte Martin, pedig szeretett volna beszélni.

A két alvóra pillantott. A kisgyerek szeme le volt húnyva. Saraé szintén. Még mindig a magány gyűrűje övezte őket. Halk hangon, hangsúlyok nélkül elmondta a történetét. A hölgy történetét. A hölgy erőnek erejével meg akarta tartani, ő meg szabadulni szeretett volna. Hétköznapi történet volt, de kínos, bonyolult. De most, hogy elmondta, kihúzta szívéből a tövist. Némán ültek, maguk elé néztek.

Újabb verseny kezdődött. Emberek guggoltak a tó partján, valamennyinek a botja a játéksónakot tartotta. Bájos jelenet volt, derűs, ártatlan és enyhén nevetséges. Megadták a jelet; elindultak a csónokok. És ez is keresztül fog menni mind ezen! — gondolta Martin, az alvó csecsemőre nézve. Önmagára gondolt, a féltékenységre.

— Az apámnak — mondta hirtelen, de szelíden — volt egy barátnője... Bogynak nevezte az öreget. — És elmondta Maggie-nek a hölgy történetét, akinek penziója van Putneyben — igen tiszteletreméltó hölgy, kissé elhízott — és pénzt

kért a háztető rendbehozatalára. Maggie nevetett, de nagyon halkán, hogy ne ébressze fel az alvókat. Mindketten mélyen aludtak.

— Mondd, szerelmes volt az anyádba? — kérdezte Martin.

Maggie a sirályokat nézte, amelyek fehér körvonalakat rajzoltak szárnyukkal a kék távolban. Martin kérdése beleereszkedett a látomásába és egyszer csak eljutott hozzá.

— Talán bizony testvérek vagyunk? — kérdezte és hangosan nevetett. A gyerek felnyitotta a szemét és szétnyitotta ujjait.

— Fölbresztettük — mondta Martin. A gyerekek elkezdett sírni. Maggienek meg kellett vigasztalnia. Magányuk végetért; a gyerek sírt és a harangok megint ütni kezdtek. Az enyhe szellő elhozta a hangjukat: egy, kettő, három, négy, öt...

— Ideje lesz menni — mondta Maggie, mikor az utolsó ütés is elhangzott. Visszatette a gyereket párnájára és megfordult. Sara még mindig aludt. Háttal a fának támaszkodva kuporgott.

Martin lehajolt és egy fűszálat dobott rá.

— Ne, ne — tiltakozott, kinyujtva feje fölé a kezét.

— Ideje menni — mondta Maggie.

Sara feltápászkodott. — Ideje? — sóhajtott. — Milyen különös — felült és megdörzsölte szemét.

— Martin! — kiáltott fel.

Ránézett, ahogy ott állt előtte kék öltönyében, kezében a botjával. Úgy nézett rá, mintha most toppant volna a szeme elé.

— Martin! — mondta mégegyszer.

— Igen, Martin — felelte Martin. — Hallottad, hogy mit beszéltünk? — kérdezte.

— Hangokat, — ásított Sara fejét rázva — csak hangokat.

Martin egy darabig hallgatott, lenézett Sara-ra.

— Nahát, én megyek — mondta. Föltette kalapját. Egy rokonommal vacsorázom a Grosvenor Square-en. — Megfordult és elment.

Kis távolságból visszanezett rájuk. Még mindig a gyerekkocsi mellett ültek a fák alatt. Továbbment; aztán még egyszer visszanezett. Az út lejtett és a fák eltűntek. Rendkívül kövér hölgy húzatta magát az ösvényen egy kiskutyával. Többé már nem látta őket.

A nap leszállt, mikor egy-két órával később áthajtott a Parkon. Az járt az eszében, hogy meglepedkezett valamiről, de nem tudta, miről. A képek egymásra halmozódtak, megsemmisítették egymást. Most átment a hídon, a Serpentine-on. A víz a lemenő nap fényében csillámlott. A lámpaoszlopok csavarmenetben tükröződtek a vizen, és a látványt hátul a fehér híd egészítette ki. A kocsi behatolt a fák árnyékába és beállt a hosszú kocsisorba, amely Marble Arch felé özönlött. Estélyiruhás emberek színházba és társaságba mentek. A fény egyre sárgább és sárgább lett. Az úttest ezüstös fémmé változott. Minden ünnepinek látszott.

Elkésem, gondolta Martin, mert a kocsi elakadt a Marble Archnál. Órájára nézett: pontosan félkilenc volt. De félkilenc háromnegyed kilencet jelent, gondolta, mikor a kocsi megindult. Csakugyan, mikor befordultak a térre, gépkocsi állt a kapuban és valaki kiszállt belőle. Éppen jókor érkezem, gondolta, és kifizette a kocsist.

Még jóformán meg se nyomta a csengőt, máris kinyílt a kapu, mintha rugóra járt volna. A kapu kinyílt és két inas lépett elő, mikor belépett a fehér-fekete kőkockás hallba. Átvették a holmiját. A mutatós kígyózó márványlépcsőn egy harmadik vezette föl. A falon nagy sötét képek sora

függött és az ajtó fölött velencei palotákat és halványzöld csatornákat ábrázoló sárga meg kék kép lógott.

— Canaletto, vagy az iskolája — gondolta, és megállt, előrebocsátotta az inast. Az továbbadta a nevét a komornyiknak.

— Pargiter kapitány — harsogta az ember, és Kitty már ott is állt az ajtóban. Elegáns volt, nagyvilági. Ajka rúzsozott. Kezetnyujtott neki, de Martin továbbment, újabb vendégek érkeztek. Bálterem? — tűnődött magában, mert a szoba, a gyertyatartókkal, a sárga falburkolattal, a szerteszét álló székekkel és kerevetekkel olyan volt, mint egy óriási várószoba. Hét vagy nyolc ember volt ott.

Nem fog sikerülni, gondolta magában, miközben a házigazdával beszélgetett, aki lóversenyről tért haza. Arca sugárzott, mintha egy pillanattal előbb még a napon lett volna. Martin azt gondolta magában, csak a látcső szija hiányzik a válláról. Ezzel szemben kalapjának vörös vonala még mindig ott volt a homlokán. Nem fog sikerülni, gondolta Martin, miközben lovakról beszélgettek. Újságáros gyerek kiáltozását hallotta az utcáról és autók túlkölését. Világosan meg tudta különböztetni egymástól a tárgyakat. Ha egy estély sikerül, akkor minden tárgy és minden hang összeolvad. Egy öreg dámára nézett, aki belesüppedt a kerevetjébe; szögletes arca volt, olyan színű, mint a kő. Kitty arcképére pillantott, amely divatos portréfestő műve volt, miközben hol az egyik, hol a másik lábára támaszkodva, a szürkülő hajú, vérebszemű és udvarias modorú férfival beszélgetett, aki Edward helyett Kittynek a férje lett. Aztán megjelent Kitty is és bemutatta egy tiszta fehér ruhás lánynak, aki magányosan állt, kezével egy szék hátán.

— Ann Hillier kisasszony — mondta Kitty. — Unokafivérem, Pargiter kapitány.

Egyideig mellettük állt, hogy megkönnyítse ismerkedésüket. De még mindig kissé merev volt; nem csinált semmit, csak a legyezőjét forgatta.

— Voltál a lóversenyen, Kitty? — mondta Martin, mert tudta, hogy ki nem állhatja a lóversenyeket és szerette ezzel bosszantani.

— Nem, nem járok lóversenyre — felelte Kitty meglehetősen kurtán. Elfordult, mert valaki belépett. Aranysujtásos ember, csillaggal a mellén.

Okosabban tettem volna, gondolta Martin, ha otthonmaradok és olvasok.

— Volt a lóversenyen? — kérdezte hangosan a fiatal lánytól, akit asztalhoz kellett vezetnie. A lány a fejét rázta. Fehér karja volt, fehér ruhája és gyöngy-nyaklánc. Egészen szűzies — gondolta magában Martin és eszébe jutott, hogy egy órával ezelőtt anyaszült meztelenül feküdt a fürdőkádjában az Ebury Streeten.

— A pólómérkőzésen voltam — mondta a lány. Martin lepillantott a cipőjére és észrevette, hogy repedezett és ócska; újat akart vásárolni, de elfelejtette. Ez az, amit elfelejtett, gondolta, és megint a kocsiban látta magát, amint áthaladt a Serpentine hídján.

De lementek vacsorázni. Karját nyujtotta a lánynak. Amint lementek a lépcsőn és a hölgyek toalettjét nézegette, amint egyenkint söpörték végig a lépcsőfokokat, azon törte a fejét, hogy mit mondjon ennek a lánynak. Aztán végimentek a fehér-fekete kőkockákon és eljutottak az ebédlőbe. A szoba kárpitja harmónikus volt. A képeket rejtett fénysávok világították meg és a terített asztal ragyogott. De az arcukba nem sütött a fény. Nem megy — gondolta Martin, egy karmazsinvörös köpenyes nemes úr arcképére meg a mellén fénylő csillagra pillantva, soha többé nem megyek estélyre. Aztán nekigyürkőzött, hogy beszélgesen

a mellette ülő szűzlánnyal, de mellőzni kellett úgyszólván mindent, ami eszébe jutott — a lány nagyon fiatal volt.

— Három témám van raktáron, — vágott bele, a nélkül, hogy tudta volna, mivel fejezi be a mondatát — lóverseny, az orosz ballet és — egy pillanatig habozott — Irország. Melyik érdekli? — Kibontotta a szalvétáját.

— Kérem, — mondta a lány, kissé feléje hajolva — mondja el mégegyszer.

Martin nevetett. Ez a lány bájosan hajtja oldalt a fejét és hajol hozzá.

— Ne beszéljünk egyikről sem — mondta Martin. — Beszéljünk valami érdekesről. Szereti az estélyeket? — kérdezte. A lány éppen bemártotta kanalát a levesbe. Mikor szájához emelte, szeme olyan volt, mint a fényes drágakő a víz alatt. Olyan a szeme, mint az üveggyöngyök a vízben, gondolta. Hallatlanul csinos volt.

— Életemben össze-vissza három estélyen voltam — felelte. Aranyos kis nevetésre fakadt.

— Ne mondja! — kiáltott fel Martin. — Egy szóval ez a harmadik, vagy a negyedik?

Az utcáról beszűrődő zajokra figyelt. Éppen csak az autók tülkölése jutott el a füléhez; a zúgás állandósult. Kezdett menni a dolog. Odayujtotta a poharát. Nem bánná, gondolta, mikor megtöltötték, ha ez a lány azt mondaná, mikor éjszaka majd lefekszik: «Milyen aranyos ember mellett ültem».

— Ez a harmadik *igazi* estélyem — mondta a lány, olyan módon hangsúlyozva az «igazi» szót, hogy Martin szemében kissé fontoskodónak tett. Három hónappal ezelőtt még a gyerekszobában volt és vajaskenyeret vacsorázott.

— Én meg borotválkozás közben — mondta — azt gondoltam, hogy soha többé nem megyek estélyre. — Igaz volt. Hiányos sort pillantott meg

a könyvespolcán. Ki vitte el Wren életrajzát? — gondolta, fenyegetően kinyujtva a borotváját. Szeretett volna otthonmaradni és olvasni. De most . . . hatalmas élettapasztalatának melyik kis morzsájával ajándékozza meg ezt a gyereket, tündődött magában.

— Londonban lakik? — kérdezte a kislány.

— Az Ebury Streeten — felelte Martin. A lány ismerte az Ebury Streetet, mert útjába esett a Victoria-pályaudvar felé. Gyakran járt a Victoria-pályaudvarra, mert a szüleinek Sussexben volt házuk.

— És most mondja meg — mondta Martin azzal az érzéssel, hogy a jég megtört, de ekkor a lány elfordult és valamit válaszolt a másik oldalán ülő férfinak. Martin bosszankodott. Az egész szerkezet, amelyet lassan felépített, mint egy elefánt-csontpálcikákból feltornyozott várat, amelyben minden kis csont a másikra illeszkedik, egyszerre összeomlott. Ann úgy beszélt a másik férfival, mintha gyerekkora óta ismerné; a fiú haját mintha végiggereblyézték volna; fiatal volt. Martin némán ült. A szemben levő nagy képet nézte. Egy inas állt alatta; egy sor palack homályba borította a köpenyeg redőit a padlón. Ez a harmadik earl, vagy a negyedik? — révedezett. Martin ismerte a tizennyolcadik századot; a negyedik earl volt az, aki a nagy pártit csinálta. Szó ami szó gondolta, az asztalfőn ülő Kittyre pillantva, Rigbyék jobb család, mint mi. Elmosolyodott és elfojtotta a mosolyát. — Csak olyankor gondolok «jó családokra», amikor efféle helyeken vacsorázom — gondolta. Egy másik képet vett szemügyre. Egy hölgy, tengerzöld ruhában. A híres Gainsborough. Ekkor azonban Lady Margaret, a baloldalon ülő hölgy, feléje fordult.

— Bizonyosra veszem, hogy egyetért velem, — mondta — Pargiter kapitány. — Martin észrevette, hogy rápillantott a névjegyére, mielőtt ki-

mondta a nevét, bár azelőtt már gyakran találkoztak. — Gyalázatos cselekedet volt, úgy-e?

Olyan indulatosan beszélt, hogy a villa, amelyet felemelve tartott a kezében, dárdához kezdett hasonlítani, amelyet mindjárt belédöf. Belevetette magát a beszélgetésbe. Persze, politikáról, Írországról beszéltek.

— Mondja, mi a véleménye? — kérdezte a hölgy, kezében a villájával. Egy pillanatig az az érzés fogta el, hogy színpadon van. A függöny legördült, a csillárokat meggyújtották és ő ott van a színpadon. Ez persze csak illúzió volt, hiszen mindössze morzsákat vetettek neki az éléskamrájukból; de azért kellemes érzés volt. Odafigyelt. A hölgy most egy finom öregúrral beszélgetett az asztal végén. Martin megnézte az öregurat, aki végtelenül bölcs türelem kifejezésével az arcán hallgatta. Három kenyérhéjat rakott egymásra a tányérja mellett, mintha valami mélyértelmű kis játékot játszana. Mintha csak azt mondta volna — Így, — mintha, mintha a kenyérhéjak emberi sorsok volnának a kezében. Vajjon van-e valami az arckifejezése mögött, vagy nincs semmi? Mindenesetre rendkívül finom arckifejezés. De ekkor lady Margaret újra megfenyegette a villájával; és az öregúr felhúzta szemöldökét és mielőtt megszólalt volna, kissé félretolta az egyik kenyérhéjat. Martin előrehajolt, hogy odafigyeljen.

— Mikor Írorszáiban voltam — kezdte — 1880-ban. . . — Nagyon egyszerűen beszélt; egyik emlékét adta elő. Kifogástalanul mondta el a történetét. Kibontakozott a teljes értelme, nem kallódott el semmi. És az öregúr nagy szerepet játszott. Martin figyelmesen hallgatta. Igazán lenyűgöző volt. Hát bizony, gondolta Martin, ilyenek vagyunk, folyton csak. . . Előrehajolt, hogy minden szót halljon. De egyszerre csak valaki félbeszakította. Ann fordult hozzá.

— Mondja meg, — kérdezte — ki ez az úr? — Jobbra hajtotta a fejét. Úgy látszik, azt hiszi, hogy ő mindenkit ismer. Ez hízelgett neki. Végignézett az asztalon. Hogy kicsoda? Már találkozott vele; olyan valaki lehet, aki szintén nem jól érzi magát itt.

— Valahonnan ismerem, — mondta — ismerem. Sápadt, húsos arca volt. Nagyon gyorsan beszélt. És a fiatal asszony, akinek előadott, egyre csak azt mondta: «Értem, értem», és sűrűn aprókat bólintott a fejével. De némi kényszeredettség látszott az arc kifejezésén. Martin szerette volna azt mondani a férfinak, nem kell úgy fáradnia, barátom, ez a nő egy szót sem ért abból, amit beszél.

— Nem jut eszembe a neve, — mondta hangesen — de találkoztam vele. Hol is? Oxfordban vagy Cambridgeben?

Halvány mosoly ült ki Ann szemébe. Nem tett különbséget a kettő között. Összezavarta a kettőt. Ez igazán nem az ő világa volt.

— Látta az orosz táncosokat? — kérdezte a leány. Úgy látszik, együtt nézte meg őket a jobb oldali fiatalemberrel. Hát a te világod micsoda? — tündődött Martin, mikor a lány kiárúsította gyatra kis jelzőraktárát. «Isteni», «megdöbbentő», «csodálatos» és így tovább. Ez itt «a» nagyvilág? — tündődött magában. Végignézett az asztalon. Annyi bizonyos, hogy más világ szóba sem kerülhet mellette. És jó világ is, — tette hozzá — nagy, tágas, vendégszerető és igen jóképű. Sorra nézegette az arcokat. A vacsora vége felé járt. Valamennyien fényesre dörzsöltnek látszottak, mint a drágakövek. De azért a fényük a természetükben volt. Magában a kőben rejtőzött. És a kő tökéletesen csiszolt, nincs benne semmi karcolás, semmi törés. Ekkor egy inas fehérkesztyűs keze, amely elvitte a tányérokat, beleütközött egy borospohárba.

Vörösbor fröccsent a hölgy estélyi ruhájára. De egy arcizma sem rándult meg, tovább beszélgett. Aztán hanyag mozdulattal a pecsétre tette a tiszta asztalkendő, amelyet odahoztak neki.

— Ezt szeretem — gondolta Martin. Az effélet bámulta. Ha a hölgynek kedve támad, akár az orrára is rákoppinthatott volna. De megszólalt Ann.

— És mikor felugrik — kiáltott fel, ennivaló mozdulattal lendítette kezét a magasba — és visszahull! — Ann is leeresztette a kezét.

— Csodálatos! — hagyta helyben Martin. Végre úgy beszél, ahogy kell. A fiatalembertől tanulta, akinek a haja olyan bozontos volt.

— Igen, Nijinsky csodálatos, — hagyta jóvá — csodálatos — mondta még egyszer.

— És a nagynéném meghívott egy estélyre, ahol ő is ott lesz — mondta Ann.

— Nagynénje? — mondta Martin hangosan. Ann jólismert nevet említett.

— Ő a nagynénje? — mondta Martin. Most már tudta, hová tegye ezt a lányt. Szóval, ez az ő világa. Szeretett volna egyet-mást megkérdezni tőle, mert bájosnak találta a fiatalságát és egyszerűségét, de késő volt. Ann felállni készült.

— Remélem — kezdte Martin. A lány feléje hajolt, mintha szeretne még ottmaradni, szeretné hallani az utolsó szavát, minden szavát, de nem tehetette, mert Lady Lasswade felállt; neki is indulnia kellett.

Lady Lasswade felállt; mindenki felállt. Valamennyi rózsaszínű, szürke, tengerzöld ruha felnyúlt és egy pillanatra az asztal mellett álló magas nők olyanok voltak, mint a falon lógó híres Gainsborough-kép. Az asztal, amelyen szalvéták és poharak heverték, egyszerre elárvult. A hölgyek egyideig az ajtóban csoportosultak. Majd az apró, kis öreg hölgy, fekete ruhában, feltűnő méltóság-

gal kitipegett előttük és Kitty a menet végén Ann vállára tette a kezét és kivezette. Az ajtó becsukódott a hölgyek mögött.

Kitty egy pillanatig hallgatott.

— Remélem, tetszett neked az én öreg unokabátyám — mondta Ann-nek, mikor egymás mellett felmentek. Kezével a ruhájához nyúlt és valamit megigazított rajta, mikor egy tükör előtt mentek el.

— Aranyosnak találtam — kiáltott fel Ann. — És micsoda gyönyörű fa! — Martinról meg a fáról pontosan ugyanolyan hanghordozással beszélt. Egy pillanatra megálltak a fánál, amely egy porcelláncserépben rózsaszínű rügyeket hajtott az ajtóban. Egyik-másik rügye már kifakadt, a többi még nem nyílt ki. Miközben odanéztek, az egyik szírom lehullott.

— Kegyetlenség itt tartani — mondta Kitty — ebben a meleg levegőben.

Bementek. Vacsora közben a személyzet kinyitotta az ajtókat és világosságot gyujtott a szomszéd szobában, úgy tetszett, mintha másik szobába vonulnának be, amelyet az imént készítették el számukra. Nagy tűz égett két mutatós tűztartó bak között, de a szoba inkább kedélyesnek és díszesnek hatott, mint melegnek. Két vagy három hölgy megállt a tűz előtt, kinyujtva és becsukva a kezüket, amelyet a láng felé nyujtottak. De aztán félrehúzódtak, helyet szorítottak a háziasszonynak.

— Úgy szeretem ezt a képét, Kitty — mondta Aislabiené, Lady Lasswade fiatalasszonykori arcképére nézve. Kitty haja abban az időben lángvörös volt; ölében rózsacsokorral játszott. Szenvedélyes és gyöngéd tekintete volt, fehér muszlinfelhőből bukkant ki.

Kitty odanézett és elfordult.

— Az ember sosem szereti a saját képét — mondta.

— De hiszen szakasztott mása! — mondta egy másik hölgy.

— Ma már nem — mondta Kitty, kissé félszegen nevetve a bókon. Vacsora után a nők mindig bókokat mondanak egymásnak a ruhájukról vagy a jó színükről. Kitty nem szeretett egyedülmaradni vacsora után a nőkkel. Ilyenkor zavarba jött. Gyertyaegyenesen állt közöttük, miközben az inasok körben jártak a feketekávéval.

— Mellesleg remélem, a bor... — elhallgatott és kávéscsészéje után nyúlt — a bor nem hagyott foltot a ruháján, Cynthia — fordult a fiatalasszonyhoz, aki olyan hidegvérrel fogadta a szerencsétlenséget.

— És milyen gyönyörű ruha — mondta lady Margaret, ujjai között morzsolgatva az aranyzatén ruha redőit.

— Tetszik? — kérdezte a fiatalasszony.

— Elragadó, egész este ezt néztem — mondta Treyerné, egy keleti arcú asszony, akinek a fején zsidós orrához illő toll libegett.

Kitty nézte, hogyan bámulják a gyönyörű ruhát. Eleanor nem érezné jól magát ebben a társaságban. Nem fogadta el a vacsorára való meghívást. Ez bántotta Kittyt.

— Mondja csak, — szakította félbe Lady Cynthia — ki volt az az úr, aki mellett ültem? Az ember annyi érdekes emberrel találkozik ebben a házban — tette hozzá.

— Az úr, aki mellett ült? — mondta Kitty. Egy pillanatig gondolkozott. — Tony Ashton — mondta.

— Ez az az ember, aki francia költészetéről tartott előadásokat a Mortimer House-ban? — szólt bele Aislabiené. — Már régóta szerettem volna eljárni az előadásaira. Azt hallottam, csodálatosan érdekesek.

— Mildred eljárt — mondta Treyerné.

— Miért állunk valamennyien? — mondta Kitty. Kezével a székek felé mutatott. Mindent olyan hirtelen mozdulattal művelt, ezért nevezték a háta mögött a «gránátos nő»-nek. A hölgyek valamennyien megindultak különböző irányban és Kitty, miután meggyőződött róla, hogy a párok letelepedtek, maga is leült az öreg Warburton néni mellé, aki egy nagy karosszékekben trónolt.

— Beszélj az én drága keresztfiamról — kezdte az öreg dáma. Kitty kisebbik fiát értette, aki éppen Maltában állomásozott a flottával.

— Maltában van — kezdte. Leült egy alacsony székre és felelgetni kezdett a kérdéseire. De Warburton-néninek nagyon melege volt a tűz mellett. Fölemelte bütykös, öreg kezét.

— Priestley elevenen akar bennünket megsütöni — mondta Kitty. Felállt és az ablakhoz ment. A hölgyek mosolyogtak, amikor végigvonult a szobán és kinyitotta a hosszú ablak felső részét. Mikor félrehúzta a függönyt, Kitty egy pillanatra kinézett a térre. A gyalogjáró tele volt szórva a levelek árnyékával és a lámpák fényével. A szokásos rendőr magát himbálva járkált fel és alá; a szokásos apró férfiak és nők, akik még jobban összezsugorodtak a magasból nézve, végigsiettek a rácsok mellett. Reggel, amikor a fogát kefélté, így látta őket végigsietni ellenkező irányban. Aztán visszatért és leült az alacsony székre az öreg Warburton néni mellé. Az öreg nagyvilági hölgy a maga módján őszinte volt.

— És mit csinál a kis vöröshajú zsvány, akit úgy szeretek? — kérdezte. Az volt a kedvence; az etoni kisfiú.

— Nagy bajban volt, virgácsot kapott. — Kitty mosolygott. Neki is ez a fiú volt a kedvence.

Az öreg dáma elmosolyodott. Szerette az olyan fiúkat, akikkel baj van. Hegyes, sárga arca volt,

állá időnként megremegett ; túl volt a nyolcvanon, de úgy ült ott, mintha hajtóvadászatban volna, gondolta Kitty, a kezére pillantva. A keze parasztos, újjai bütykösek ; vörösen és fehéren szikráztak rajta a gyűrűk, ha egyet mozdult.

— És te, drágám? — mondta az öreg hölgy, átható tekintetet vetve rá bozontos szemöldöke alól. — Sok dolgod van, mint mindig?

— Sok, több, mint valaha — mondta Kitty, kikerülve az átható, öreg szemeket ; ugyanis sutytyomban sok mindent művelt, amit a hölgyek nem helyeseltek.

Tovább beszélgettek. Bár a beszélgetés látszólag eleven volt, Kitty fülében nem volt semmi tartalma. Merő játék és szemfényvesztés volt, arra szolgált, hogy eltöltsék az időt, amíg kinyílik az ajtó és bevonulnak az urak. Akkor úgyis véget ér. Egy időközi választásról beszélgettek. Kitty hallotta, hogy lady Margaret valami történetet mesél, amely alighanem borsos, a tizennyolcadik század modorában, mert halkán mondta el.

— . . . hasra fektette és jól elverte — hallotta lady Margaretet. Kuncogó kis nevetések hangzottak fel.

— Azért úgy örülök, hogy mégis csak bekerült — mondta Treyerné. Halkan beszélgettek tovább.

— Kiállhatatlan vénasszony vagyok, — mondta Warburton néni, egyik bütykös kezét a vállához értetve — de most már arra kérlek, csukd be ezt az ablakot. — A léghuzat hasogatta a fájós ízületét.

Kitty az ablakhoz lépett. — Ördög vigye el ezeket a nőket — mondta magában. Fölemelte a hosszú botot, amelynek a végén kampó volt, és kopogtatni kezdett a felső ablakon, de az ablak meg se mozdult. Szerette volna ezt a sok nőt meztelenre vetköztetni, hadd álljanak előtte pucéran,

ékszerek, intrikák, pletykák nélkül. A felső ablak becsapódott. Egyszerre megpillantotta Annt, aki ott ácsorgott, nem volt kivel beszélnie.

— Gyere Ann, beszéljess velünk — mondta Kitty feléje intve. Ann odahúzott egy zsámolyt és leült Warburton néni lábához. Szünet következett. Az öreg Walburton néni ki nem állhatta a fiatal lányokat. De voltak közös rokonaik.

— Hol van Timmy, Ann? — kérdezte.

— Harrowban — mondta Ann.

— Persze, ti valamennyien Harrowba jártok — mondta Warburton néni. És ekkor az öreg dáma azzal a tökéletes jólneveltséggel, amely legalább utánozta az emberi együttérzést, hízelgett a kislánynak, nagyanyjához, a híres szépséghez hasonlította.

— Hogy szerettem volna ismerni! — kiáltotta Ann. — Mesélje el, milyen volt!

Az öreg hölgy válogatni kezdett az emlékeiben. Csak válogatásról lehetett szó, szemelvényes kiadásról. Mert a történetet aligha lehetett volna elmondani egy fehér selyemruhás fiatal lánynak. Kitty elméje elkalandozott. Ha Charles továbbmarad a földszinten, gondolta, a ruhájára pillantva, akkor elkésik a vonatról. Megbízhatja-e Priestleyt azzal, hogy üzenetet súgjon a fülébe? Újabb tíz percet ad nekik; azzal visszatért Warburton nénihez.

— Csodálatos lehetett — mondta Ann. Térden összekulcsolt kézzel ült és egyenesen felnézett a szőrös öreg arisztokrata nő arcába. Kittyt hirtelen elfogta a részvét. Ennek a lánynak is olyan lesz az arca, — gondolta, a szoba másik végén ülő kis csoportra nézve — mint az övék. Az ő arcuk feldúlt, viharvert. A kezük szakadatlanul mozog. De derekak, gondolta, és nagylelkűek. Ugyanannyit adnak ki, mint amennyit bevesznek. Joga van Eleanornak megvetni őket? Talán bizony

több hasznát vette az életének, mint Margaret Marable? Hát én — gondolta — hát én? . . . Kinek van igaza, kinek nincs? . . . Ekkor szerencsére kinyílt az ajtó. Az urak bejöttek. Viszolyogva jöttek be, meglehetősen lassan, mintha éppen most hagyták volna félbe a beszélgetést, és kénytelen-kelletlen jelennének meg a szalónban. Kissé kipirultak voltak és még mindig nevettek, mintha éppen mondat közben hagyták volna abba a beszélgetést. Sorra bevonultak. A finom öregúr úgy sétált végig a szobán, mint egy horgonytvető hajó, és a hölgyek valamennyien megrebbentek, de nem keltek fel. A játék és szemfényvesztés véget ért. Olyanok ezek, mint a halakra lecsapó sirályok. Felálltak, ide-oda vonultak. A nagy férfiú is lassan leereszkedett egy székre, öreg barátnője, lady Warburton mellé. Egymáshoz illesztette két mutatóujját és azt mondta: — Egyszóval...? Mintha egy előző este megkezdett beszélgetést folytatna. Igen, gondolta Kitty, van ebben valami . . . emberi? civilizált? — nem találta meg a szót, amelyet keresett — ebben az öreg párban, amely úgy beszélget, mintha egy ötven év óta tartó párbeszédet folytatna most is. Valamennyien beszéltek, valamennyien iparkodtak egy mondatot hozzátenni a befejezéséhez közeledő történethez, vagy a közepébe, vagy az elejére.

De ott állt Tomy Ashton magányosan, nem volt mondata, amelyet hozzátehetne a történethez. Kitty odalépett hozzá.

— Mikor látta Edwardot? — kérdezte Tony, szokása szerint.

— Ma — felelte Kitty. — Együtt ebédeltem vele, sétáltunk a Parkban . . . — Elhallgatott. A Parkban sétáltak. Egy rigó füttyült. Megálltak és hallgatták. «E bölcs rigó, mely minden ó dalt kétszer énekel». — Csakugyan? — kérdezte Kitty ártatlanul. Kiderült, hogy idézet volt.

Kitty zavarba jött. Oxford mindig zavarba hozta. Nem szerette Oxfordot, de azért tiszteli Edwardot és Tonyt is — gondolta magában rápillantva. A felszínen sznob, a mélyén tudós... Megvan a maguk kialakult embertípusa... De felrázkódott gondolataiból.

Ez az ember bizonyosan szeretne valamelyik elegáns nővel beszélgetni, Aislabienével vagy Margaret Marable-lel. De mindketten foglaltak voltak — mindketten tekintélyes élenkséggel mondatokat dobáltak a beszélgetésbe. Hallgatás következett. Nem vagyok jó háziasszony — gondolta magában. Az efféle zökkenő gyakran előfordult az estélyein. Itt van Ann; Ann, aki ugyan egy ismerős fiatalember hálójában van, de Kitty intett neki. Ann azonnal engedelmesen oda-jött

— Gyere és mutatkozz be — mondta — Ashton úrnak. A Mortimer House-ban tart előadásokat, — magyarázta — miről is... — habozott.

— Mallarméről — mondta Tony különös kis csipogó, fulladozó hangján.

Kitty elfordult. Martin lépett oda hozzá.

— Ragyogó estély, Lady Lasswade — mondta szokásos fárasztó iróniájával.

— Ez? Szó sincs róla, — mondta ridegen — ez nem is estély. — Az ő estélyei sohasem ragyogóak. Martin megint bosszantani akarja. Lepillantott és meglátta Martin ócska cipőjét.

— Beszéljünk — mondta, és egyszerre visszatért belé a régi rokoni szeretet. Magában mosolyogva tapasztalta, hogy Martin kissé ki van pirulva, ahogy a dadák szokták mondani: «babos». Hány «estélyre» van szükség, — tündődött magában — hogy szatirikus, hajthatatlan unokafivére a társaság engedelmes tagjává váljék?

— Ülünk le és beszéljünk értelmesen —

mondta Kitty, leereszkedve egy kis kerevetre. Martin melléje ült.

— Mondd, mit csinál Nell? — kérdezte Kitty.

— Csókjait küldi — mondta Martin. — Mondta, hogy nagyon szeretett volna látni téged.

— Hát akkor miért nem jött el? — felelte Kitty. Akarata ellenére is meg volt sértve.

— Nem volt megfelelő hajtűje — mondta Martin nevetve és lepillantott a cipőjére. Kitty is odanézett.

— Tudod, az én cipőm nem számít, — mondta Martin — mert én férfi vagyok.

— Ostobaság . . . — kezdte Kitty. — Mi számít . . .

De Martin ekkor már a gyönyörűen öltözött nőket, majd a képeket nézte.

— Mi ez a borzalmas mázsolmány a kandalló fölött? — mondta a vöröshajú lányra pillantva. — Ki követte el?

— Már elfelejtettem . . . Ne nézz oda — mondta Kitty.

— Beszélgessünk . . . — erre elhallgatott.

Martin körbe jártatta szemét a szobában. Zsúfolt volt. Csupa kis asztalka a szokott fényképekkel. Cifra szekrénykék vázákkal és virágokkal. És a falakon sárga brokátburkolat. Kitty érezte, hogy bírálón mustrálja a szobát meg őt magát is.

— Mindig szeretném késsel lekaparni az egészet — mondta Kitty. De mi értelme van, gondolta magában. Ha eszébe jutna és máshova tenne egy képet, a férje rögtön azt mondaná, hol van Bill bácsi, a nagy lován? És mindjárt visszakerülne a régi helyére.

— Olyan ez, mint egy szálloda, igaz? — folytatta.

— Étterem — mondta Martin. Nem tudta, miért szerette úgy sértegetni. De folyton ezt művelte, ez tény.

— Azon gondolkozom, — mondta halkabb hangon — minek akasztasz fel ilyen képet — fejével a portré felé intett. — Ha az embernek Gainsborough-képe van.

— És te? — felelte Kitty ugyancsak halk hangon, Martin félig évődő, félig kedélyes hanghordozását utánozva — miért eszed meg a vacsoránkat, ha úgy lenézel bennünket?

— Dehogy nézlek le! Szó sincs róla! — kiáltott fel. — Mérheteretlenül jól érzem magamat. Szeretek hozzád járni, Kitty — tette hozzá.

Ez igaz is volt. Mindig szerette őt. — Szép töletek, hogy nem ejtettétek el a szegény rokonokat.

— Ők ejtettek el engem — mondta Kitty.

— Ó, Eleanor — felelte Martin — furcsa öreg madár.

— Mindig így van... — kezdte Kitty. De valami fennakadás volt az estélyben; Kitty mondata közepén elhallgatott. — Gyere... beszéljess Trejernével — mondta, és felállt.

Miért műveli ezt az ember? — merengett Martin, miközben követte. Kittyvel szeretett volna beszélgetni, és a világon semmi mondani-valója nem volt a keleti ábrázatú hárpia számára, akinek a hajában fácántoll himbálózott. De ha már az ember megissza a nemes grófnő jó borát, — mondotta és meghajolt — akkor kötelessége szórakoztatni a kevésbbé kívánatos vendégeket. Elkísérte Kittyt.

Kitty visszatért a tűzhöz. Felszította a szenet, és a szikrák felröppentek a kandallóban. Ingerült volt, türelmetlen. Az idő múlt; ha ezek még tovább maradnak, elkésik a vonatról. Suttymban az órára pillantott és észrevette, hogy tizenegyet mutat. Az estélynek korán kell végződnie, hiszen csak egy másik estély előjátéka. Ezek az emberek mégis itt ülnek és fecsegnek, mintha sohasem

akarnának elmenni. A csoportokra pillantott, amelyeket nem lehet kimozdítani a helyükből. Ekkor az óra megkezdte az eleven kis ütések sorozatát, és mikor az utolsó is elhangzott, kinyílt az ajtó és előlépett Priestley. Kiismerhetetlen komor nyik-szemével és behajlított mutatójával Ann Hilliért szólította.

— Ez mama. Értem jött — mondta Ann, és kissé izgatottan átment a szalónon.

— Magával visz? — kérdezte Kitty. Egy pillanattig nem eresztette el a kezét. Miért? — révedezett magában a gyönyörű arcra pillantva, amelyen nem volt értelem és jelleg, mint egy lapon, amelyre még semmi sincs ráírva, csak az ifjúság. Még mindig nem eresztette el a kezét.

— Menned kell? — mondta.

— Sajnos, igen — mondta Ann, kihúzva kezét.

Általános szedelőzködés, járás-keles következett, mint a fehérszárnyú sirályok keringése.

— Velünk jön? — hallotta Martin, amint Ann a fiatalembernek mondta, akinek olyan boglyas volt a haja. Megfordultak és együtt elindultak. Ann, mikor elment Martin mellett, aki kezét nyújtotta feléje, alig biccentette meg a fejét, mintha a képe máris elmosódott volna az emlékezetében. Martin meghökkent; olyan érzés fogta el, amely egyáltalán nem volt arányban a tárgyával. Erős vágyat érzett, hogy velük menjen, bárhová. De nem hívták; Ashtont hívták. Az ő környékükön lakott.

— Micsoda talpnyaló! — gondolta magában olyan keserűséggel, amely meglepte. Különös, hogy mennyire féltékeny lett egyszerre. Valamennyien szemmeláthatóan «átmentek» máshová. Martin kissé félszegen késlekedett. Csak a vén skatulyák maradtak itt, — úgy látszik, még a nagy férfiú is velük ment, csak az öreg hölgyet hagyták itt. Lasswade karján botorkált végig a

szobán. Meg akart győződni valamiről, amit egy miniatűrrel kapcsolatban mondott. Lasswade leakasztotta a falról. Egy lámpa alá tette le úgy, hogy a néni kimondhatta ítéletét. Ki ez? Nagy-papa a lovon, vagy William bácsi?

— Ül le, Martin és beszéljünk — mondta Kitty.

Martin leült, de úgy érezte, hogy Kitty szeretné, ha menne. Rajtakapta, amint az órára pillantott. Egyideig beszélgettek. Most visszatért az öreg néni. Kétséget kizáróan megállapította, a maga páratlan anekdótagyűjteménye segítségével, hogy nem nagyapát ábrázolja a kép, hanem William bácsit, lóháton. Az öreg néni is ment már. De nem sietett. Martin megvárta, amíg unoka-öccse karján eljutott az ajtóba. Habozott. Most már egyedül voltak. Menjen vagy maradjon? De Kitty felállt, feléje nyujtotta kezét.

— Gyere mielőbb és beszéljünk kettesben — mondta. Martin érezte, hogy útjára bocsátják.

Mindig ezt mondják az emberek, gondolta magában, mikor megindult a lépcsőn lefelé, lady Warburton mögött. Gyere mielőbb. De nem tudom, jöjjen-e . . . Lady Warburton csigalassúsággal mászott lefelé, egyik kezével a korlátba kapaszkodva, a másikkal Lasswade karjába. Martin ott ácsorgott mögötte. Mégegyszer megnézte a Canalettot. Szép kép, de nem vitás, hogy másolat — gondolta. Lebámult a korlát mellől és nézte a földszinti hall fehér-fekete kőkockáit.

Ment a dolog, gondolta magában, amint lépcsőnkint lement a hallba. Hébe-hóba sikerül az efféle, de érdemes? — tündött, miközben az inas fölsegítette a kabátját. A szárnyas ajtók tárva-nyitva voltak az utca felé. Egy-két ember elment előttük. Kíváncsian belestek, nézték az inasokat és a fényesen kivilágított nagy hallt, meg az öreg hölgyet, aki egy pillanatra megállt a fehér-fekete

kököckák közepén. Az öreg hölgy öltözködött. Most hagyta, hogy föladják a lila szalagos köpenyét; most meg a prémjeit. Táská lógott a csuklóján, ő maga tele volt rakva lánccal, minden ujján gyűrű. Éles, megkövesedett arca, amely keresztül-kasul ráncos volt, kipillantott kényelmes prém-és csipkefészkeből. A szeme még csillogott.

A tizenkilencedik század nyugovóra tér, gondolta magában Martin, amint nézte, hogyan tipeg le a lépcsőkön az inas karján. Besegítették a hintójába. Akkor Martin kezetszorított derék házigazdájával, aki sokkal többet ivott, mint amennyit kellett volna, és megindult gyalog a Grosvenor Squaren.

Fönt a hálósobában, a legfelső emeleten, Kitty szobalánya, Baxter, kinézett az ablakon, nézte, hogy elhajtanak a vendégek. Most megy el az öreg hölgy. Szerette volna, ha sietnének; ha az estély még tovább tart, akkor az ő külön kis kirándulásának befellegzett. Másnap a folyó partjára akart menni a fiatalemberével. Megfordult és körülnézett. Minden készen volt. A lady kabátja, szoknyája, meg a táskája a vasúti jeggyel. Régen elmúlt tizenegy. Baxter ott állt az öltözőasztalnál és várt. A háromszárnyú tükör ezüstitégelyeket, púderpamacsokat, fésűket és keféket vert vissza. Baxter lehajolt és negédesen belenézett a tükörbe, — ilyen lesz, amikor a folyópartra megy — aztán fölegyenesedett. Lépéseket hallott a folyosón. A lady jön, már itt is van.

Lady Lasswade bejött, lehúzt a ujjáról a gyűrűket. — Sajnálom, hogy úgy elkéstem, Baxter. Most sietnem kell. — Baxter nem szólt semmit, kikapcsolta úrnője ruháját. Úgyesen leeresztette Kitty lába elé, aztán eltette. Kitty leült a öltözőasztala elé és lerúgta a cipőjét. A selyemcipő

mindig túlszűk. Az öltözőasztalán álló órára pillantott. Éppen odaér.

Baxter átnyujtotta a köpenyét. Aztán átnyujtotta a táskáját.

— A jegy benne van, m'lady — mondta a táskához nyúlva.

— Adja ide a kalapomat — mondta Kitty. Lehajolt, hogy a tükörben fejére igazítsa. A kis posztó útikalap a feje tetején egészen más külsőt adott neki; tetszett magának. Ott állt útiruhában és azon töprengett, nem feledkezett-e meg valamiről. Elméje egy pillanatig üres volt. Hol vagyok? Mit művelek? Hová megyek? Szeme megállapodott az öltözőasztalon; felrémlett benne egy másik szoba és egy másik világ, amikor még fiatal lány volt. Oxfordban?

— A vasúti jegy, Baxter? — mondta gépiesen.

— A táskájában, m'lady — emlékeztette Baxter.

Kitty a kezében tartotta.

— Egyszóval minden rendben van — mondta Kitty és mégegyszer körülnézett.

Hirtelen önvád fogta el.

— Köszönöm, Baxter — mondta. — Remélem jól fog mulatni a . . . — habozott: nem tudta mit művel Baxter a napjával — a színházban — mondta vaktában. Baxter arcán furcsa kis hegyes mosoly jelent meg. Kittyt idegesítette a szobalányok illedelmessége, udvariassága, kiismerhetetlen, tartózkodó ábrázata. De nagyon hasznosak voltak.

— Jó éjszakát — mondta Baxternek a hálószoba ajtajában; mert Baxter, mint aki már nem felelős az úrnőjéért, sarkon fordult. A lépcső már nem az ő hatásköréhez tartozik.

Kitty benézett a szalonba, hátha ott találja a férjét. De a szoba üres volt. A tűz még mindig parázslott. A körberakott székek még mindig kar-

jukban tartották az estély csontvázát. De a kapuban várta őket a gépkocsijuk.

— Ráérünk? — mondta a sofförnek, mikor az térdeire borította a takarót. Megindultak.

Tiszta, csendes éjszaka volt, a tér minden fája látszott. Némelyik fekete volt, másokon a mesterséges világítás különös zöld pettyei fénylettek. Az ívlámpák fölé sötétségrétegek borultak. Bár éjfél közeledett, még mindig nem volt igazán sötét. Inkább valami éteri, testetlen napvilág; mert annyi lámpa volt az utcákon, annyi gépkocsi jött-ment, férfiak fehér sálban, nyitott, világos felöltőben gyalogoltak a tiszta, száraz járdán és sok házban, ahol estélyeket adtak, még lámpafény volt. A város megváltozott, amint végigsuhantak Mayfairen. A korcsmák már zártak. Csődület támadt a sarkon, egy lámpaoszlop mellett. Részeg ember kurjongatott hangosan valamit; becsípett lány arcába hulló tollal tántorgott és megkapaszkodott a lámpaoszlopban... De Kitty szeme beírta azzal, hogy befogadja a látványt. A beszélgetés, az erőfeszítés és sietség után semmivel sem tudta megtoldani azt, amit látott. És gyorsan suhantak, most megfordultak és a kocsi teljes sebességgel siklott egy hosszú, fényes körúton, nagy, zárt boltok mellett. Az utcák csaknem üresek voltak. A pályaudvar sárga órája mutatta, hogy még öt percük van.

Éppen jókor, gondolta magában Kitty. Megkezdődött benne a szokásos ujjongás, amikor kiment a perronra. Nagyon magasról világosság szűrődött le. A mérhetetlen térben emberek kiáltása, tolató vagonok csörömpölése visszhangzott. A vonat már várta. Az utasok már indulóban. Egyik-másik féllábával a vonat lépcsőjén, vastag csészéből itta a teáját, mintha nem merne messzire eltávolodni a fülkétől.

Kitty végignézett az egész vonaton, és megpillantotta a mozdonyt, amely egy csövön át vizet vett fel. A vonatnak teste volt, izmai voltak; még a nyaka is egybefolyt a síma testtel. Ez volt «a» vonat. A többi hozzá képest játékszer. Kitty beszívta a kénese levegőt, amely fanyar ízt hagyott a torkában, mintha már az észak levegője csapná meg.

A kalauz meglátta és feléje sietett sípjával a kezében.

— Jó estét, m'lady — mondta.

— Jó estét, Purvis. Siessen egy kicsit — mondta, mikor a kalauz kinyitotta a kocsija ajtaját.

— Igenis, m'lady. Pontosak leszünk.

Kinyitotta az ajtót. Kitty megfordult és körülnézett a keskeny kivilágított szobában, amelyben az éjszakát fogja tölteni. Minden készen várta. Az ágy meg volt vetve, a redőnyt leeresztették, útitáskája az ülésen volt. A kalauz elment az ablak alatt, kezében zászlójával. Egy ember, akinek még sikerült elcsípnie a vonatot, átszaladt a Perronon széttárt karokkal. Egy ajtó becsapódott.

— Éppen jókor — mondta Kitty az ajtóban állva. Ekkor a kochi finoman megrázkódott. Alig tudta elhinni, hogy ilyen nagy szörnyeteg ily gyöngéden tud megindulni ilyen hosszú útra. Aztán látta, hogy a teáskochi továbbúnik.

— Indulunk — mondta és leereszkedett az ülésre. — Indulunk.

Testének egész feszültsége elenyészett. Egyedül volt és a vonat megindult. A Perron utolsó lámpája is eltűnt, utolsó körvonalának is nyoma veszett.

— Jaj de jó! — mondta magában, mintha kislány volna, aki megszökött a dadájától. — Megyünk!

Egy darabig mozdulatlanul ült fényesen ki-

világított fülkéjében. Aztán felhúzta a redőnyt, amely hirtelen felpattant. Megnyúlt fények siklottak el mellette. Gyárak és raktárak. Sötét mellékutcák fényei. Aztán aszfaltozott utak következtek. Jobban megvilágított közkertek. Majd bozótok és egy sövény a mezőn. Maguk mögött hagyták Londont, elhagyták a lángoló fényt, amely olyan volt, mintha egyetlen tűzkörbe zsugorodnék össze, amint a vonat belerohant a sötétségbe. A vonat nagy robajjal alaguton futott végig. Olyan volt, mint egy műtét; Kittyt egyszerre elvágta a fénykörtől.

Körülnézett a szűk kis fülkében, amelyben teljesen elkülönítve ült. Minden enyhén rázkódott. Szakadatlan, gyöngéd remegés volt az egész. Úgy tetszett neki, mintha egyik világból a másikba haladna át s ez éppen az átmenet pillanata volna. Egy darabig mozdulatlanul ült. Aztán levetkőzött és kezével a redőnyön révedezett. A vonat neki-rugaszkodott, teljes sebességgel rohant végig a vidéken. Imitt-amott, egymástól nagy távolságra fények pislákolnak. A fák fekete tömege állt a sötét nyári mezőkön. A mezőkön nyári fű; a mozdonyról érkező világos fény borjúk békés csordáján villant meg és egy galagonyasövényen. Kint voltak már a vidéken.

Lehúzta a redőnyt és bemászott az ágyába. Végignyúlt a meglehetősen kemény ágyon, háttal a fülke falának, úgyhogy fejében gyenge remegést érzett. Hallgatta a kocsizümmögő zörejét, most, hogy teljes sebességgel rohant. Gyöngéden és hatalmas erővel vitték át Anglián, észak felé. Semmit sem kell tennem, gondolta, semmit, csak vitetnem magamat. Megfordult és ráhúzta a lámpára a kék burkot. Sötétben erősebben zakatolt a vonat; zöreje, remegése szabályosabb ritmusban hangzott, mindent elsepert elméjében, kiirtotta a gondolatait.

De nem valamennyit — gondolta, türelmetlenül hánykolódva az ágyában. Egyik-másik a felszínen maradt. Az ember nem gyerek, gondolta, és a kék ernyővel borított lámpára meredt. Az évek sok mindent megváltoztatnak, sok mindent elpusztítanak, egyet-mást fölhalmoznak, — a gondokat és bosszúságokat; most itt vannak és nem hagyják békén. Beszélgetésfoszlányok szálltak föl, jelenetek villantak meg benne. Saját-magát látta, amint a felső ablakot nagy robajjal becsukja; eszébe jutottak a szörszálak Warburton néni állán; látta a nőket, amint felállnak, a férfiakat, amint egyenkint bevonulnak. Nagyot sóhajtott, a másik oldalára fordult. Mind egy szálig egyformán öltözködnek, gondolta, mindnek egyforma az élete. És mi a jó, gondolta szakadatlanul hánykolódva. Mi a rossz? Újra megfordult.

Mintha a vonattal együtt ő is eliramodott volna. A zaj elmélyült; állandó robajjá változott. Hogy tudhatna így aludni? Hogy tudja megakadályozni, hogy gondolkozzék? Elfordult a fénytől. Hol vagyunk *most*? gondolta magában. Hol jár a vonat ebben a pillanatban? *Most*, dűnnyögte behúnyt szemmel, a dombon álló fehér ház mellett haladunk el; *most* átmegyünk az alagúton; *most* átmegyünk a folyó hídján... Üresség következett, gondolatai megritkultak, elhomályosultak. Mult és jelen összekuszálódott. Margaret Marrablet látta, amint a ruhát morzsolgatja az ujjai között, de bikát vezetett pórázon, a bika orrában karika volt... Ez az álom, gondolta félig kinyitva szemét; hála Istennek, mondta magában és újra becsukta, ez az álom. És rábízta magát a vonatra, amelynek a zakatolása *most* eltompult és eltávolodott.

Kopogtak az ajtaján. Egy pillanatig fekvé maradt és azon tünődött, mért remeg így a szobája;

aztán kialakult a környezete; a vonatban volt, a szabad pályán; közeledtek az állomáshoz. Felkelt.

Gyorsan felöltözött és megállt a folyosón. Még korán volt; nézte az elrohanó mezőket; kopár mezők voltak, szögletes, északi mezők. Ide későn érkezik el a tavasz; még a fák sem virágoztak ki. A füst lecsapott és fehér ködbe borított egy fát. Mikor eloszlott, Kitty arra gondolt, milyen gyönyörű a világítás. Tiszta és éles, fehér és szürke. A tájban nincs meg a déli táj szelídsége, zöld színe. De megérkeztek az elágazáshoz. Itt van a gáz-tartály; mindjárt megérkeznek az állomásra. A vonat lassított, és a perron valamennyi lámpája fokozatosan megállt.

Kiszállt és mélyen beszívta a hideg, kemény levegőt. Az autó már várta; jól megnézte, mert eszébe jutott, hogy új kocsit, férjének születésnap ajándéka. Még sohasem ült benne. Cole a kalapjához nyúlt.

— Hagyja nyitva, Cole — mondta, és a vezető kinyitotta a merev, új tetőt és Kitty beült melléje. Nagyon lassan indultak meg, mert a gép ki-kihagyott, megindult és megállt, aztán újra megindult. Végighajtottak a városban; a boltok még zárva voltak; térdelő asszonyok sikálták a kapuk lépcsőjét; a redőnyök még le voltak húzva a hálósobák és szalonok ablakában; alig volt valami kis forgalom. Csak a tejeskocsik zörögtek el mellettük. Kuttyák kóboroltak az utca közepén, a magánügyeiket intézték. Cole-nak folyton dudálnia kellett.

— Megtanítom őket móresre, m'lady — mondta, mikor egy nagy, tarka kutya siklott ki az útjukból. A városban óvatosan hajtott, de ha egyszer kint voltak, nekirugaszkodott. Kitty figyelte, hogyan fut előre a mutató a sebességmérőn.

— Könnyen fut? — kérdezte, a gép szelíd zúgását hallgatva.

Cole felemelte a lábát, hogy mutassa, milyen könnyen érinti meg a sebességváltót. Aztán újra megérintette és a kocsi nekirugaszkodott. Túlgyorsan hajtanak — gondolta Kitty. Szerencséjére az út — állandóan szemmeltartotta — még teljesen néptelen. Mindössze két vagy három parasztszekér kocogott el mellettük; az emberek leszálltak és gyalog vezették a lovakat, mikor elhaladtak mellettük. Az országút hófehéren nyúlt el előttük; a sövényeket a koratavas apró, hegyes levelei borították.

— Későn érkezett itt meg a tavasz — mondta Kitty — hideg szelek voltak?

Cole bólintott. Nincs meg benne a londoni lakajok szolgálai alázata; Kitty jól érezte magát a társaságában; hallgatott. Mintha a levegőben a meleg és a hideg különféle fokozatai rejtőztek volna; most enyhe volt; most — éppen egy major mellett mentek el — különös, kesernyés szagú, ami a trágya szagától származott. Kitty hátrátámaszkodott, kezével a kalapját fogta, amikor felrohantak egy dombra. — Ezen a meredeken nem tudja felvinni a kocsit, Cole — mondta. Valamivel lassabban mentek; az ismerős Crabbs-dombra kapaszkodtak fel, a sárga keréknyomokkal azokon a helyeken, ahol a szekerek fékeztek. Valamikor régen, mikor még lovakat hajtott, itt ki szoktak szállni és gyalog szoktak fölmenni. Cole nem szólt semmit. Kitty gyanította, hogy meg akarja mutatni az új gép tudományát. A kocsi könnyedén felszökött. De a domb hosszú volt; egy darabig vízszintesen maradt, aztán megint emelkedni kezdett. A kocsi majdnem elakadt. Cole biztatta. Kitty látta, hogy kissé előre-hátra hajtja a testét, mintha lovakat nógatna. Érezte, hogy a vezető izmai megfeszülnek. Lassítottak, csaknem megálltak. Most már fent voltak a domb tetején. Mégis csak feljutott a kocsi a tetőre!

— Nagyszerű! — kiáltott fel Kitty. Cole nem felelt semmit; de Kitty tudta, hogy nagyon büszke.

— Ezt nem tudtuk volna megcsinálni a régi kocsival — mondta Kitty.

— Nem a kocsin múlik — mondta Cole.

Nagyon emberséges ember; az a fajta ember, amelyet szeretett, tünődött magában Kitty. Hallgatag, tartózkodó. Újra nekiiramodtak. Most elmentek a szürke köház mellett, ahol a bolond öreg néni lakott a páváival meg a vérebeivel. Túl voltak rajta. Most a fák jobbkez felől voltak és duruzsolva hatolt rajtuk keresztül a levegő. Olyan ez, mint a tenger, gondolta Kitty és lepillantott egy sötétzöld csapásra, amelyen sárga foltokban táncolt a napfény. Egyre csak mentek. A vöröses-barna falevelek halomban álltak az út mentén és vörösre festették a tócsákat.

— Esett? — kérdezte Kitty.

Cole bólintott. Feljutottak a magaslatra, amely alatt erdő terült el és ekkor a fák között tisztás bukkant ki a kastély szürke tornyával. Kitty mindig kereste, és úgy üdvözölte, mintha kezét rázna egy jóbaráttal. Most már a maguk földjén voltak. Az útmenti póznákra az ő nevük kezdőbetűi voltak vésve; az ő címerük lógott a kocsmák ajtaján; a parasztházak homlokzatán is az ő címerük látszott. Cole az órára nézett. A tű megint ugrott egyet.

— Hogy rohanunk, hogy rohanunk, — gondolta magában Kitty. De szerette, ha a szél az arcába csap. Most eljutottak a portáslakás kapujához; Preedyné, lenszőke gyerekekkel a karján, kitérte. Behajtottak a parkba. A szarvasok felnéztek és visszaszöktek a bozótba.

— Két perc híján negyedóra, m'lady — mondta Cole, mikor befordultak és felhajtottak a kapuhoz. Kitty egy pillanatra megállt és nézte a

kocsit. Megérintette a hűtőt. Forró volt. Kissé meglegyintette.

— Gyönyörűen csinálta, Cole — mondta. — Megmondom ő lordságának. — Cole mosolygott; boldog volt.

Kitty bement. Senki sem várta; korábban érkezett, mint gondolták. Végigment a kőkockás nagy hallon, amelyben fegyverek és szobrok voltak, és bement a kis szalonba, ahol már meg volt terítve.

Szeme káprázott a zöld fényben. Olyan volt, mintha egy smaragd kő belsejében volna. Csupa zöld vette körül. A szürke francia hölgyek szobrai kint álltak a terrazonon, virágtartóval a kezükben; de a tartók üresek voltak. Nyáron lángolni fognak itt a virágok. Széles és síma zöld mezők ereszkednek le a vágott bokrok között egészen a folyópartig és emelkednek fel aztán az erdőkoronázta dombra. Most köd kígyózott a fák fölött — korareggeli, könnyű pára. Ahogy nézte, méh zümmögött a fülében; Kittynek úgy rémlett, mintha folyó csobogását hallaná a kavicsok között és örvös galambok turbékolását a fák tetején. Reggeli hang volt, nyári hang. Az ajtó kinyílt és behozták a reggelit.

Asztalhoz ült; melege volt, jóllakott, kellemes érzés hatotta át, mikor hátratámaszkodott a székében. És nem volt semmi dolga, semmi a világon. Szabad volt reggeltől estig. Az idő is szép. A napsütés hirtelen megerősödött a szobában és fénycsíkot vetett a padlóra. Nap sütött odakint a virágokra. Pillangó repkedett az ablak előtt. Kitty látta, hogy letelepszik egy falevéltre és ott ül, nyitogatja és csukogatja szárnyait, nyitogatja és csukogatja, mintha a nap melegét habzsolná. Nézte a lepkét. Az alsó szárnya szelíd rozsdavörös volt. Megint felröppent. Majd beszaladt a csau kutya, mintha valami láthatatlan kéz vezette

volna ; egyenesen feléje rohant, szoknyáját szagolgatta és leheveredett a napfény egyik széles foltjára.

Szívtelen dög! gondolta Kitty, de a kutya közönye tetszett neki. Ő se kérdezett tőle semmit. Kinyújtotta a kezét cigaretta után. Mit szólna Martin, tünődött magában, mikor elővette a kékből zöldbe játszó emaildobozt és kinyitotta. Borzalmas? Közönséges? Lehet, hogy ezt mondaná. De számít egyáltalán, hogy mit mondanak az emberek? A bíráló szelleme ezen a reggelen éppolyan könnyűnek látszott, mint a füst. Számít egyáltalán, amit Martin mond, amit ez mond, amit bárki mond, ma, amikor az egész nap az övé, ma, amikor egyedül van. És ezek még mind alszanak a házukban, gondolta, az ablakban állva, a szürkészöld füvet nézve, — miután kitáncolták magukat... A gondolat tetszett neki. Eldobta a cigarettáját és fölment az emeletre, hogy ruhát váltson.

A nap még erősebben sütött, mikor lejött. A kert már elvesztette eredeti tisztaságát. A fák fölött eloszlott a köd. Hallhatta a kaszálógépnikorgását, mikor kilépett a terrasz-ajtón. A gumipatkós ponny fel és alá sétált a réten, gyenge nyomot hagyva maga után a fűben. A madarak a maguk szakadozott módján énekeltek. A pásztor madarak fényes tollazatukban ennivalót kerestek a gyepen. A harmat vörösen, lilán, aránysárgán fénylett a fűszálak remegő hegyén. Tökéletes májusi reggel volt.

Lassan végigsétált a terraszon. Közben bepillantott a könyvtár hosszú ablakán. Minden be volt zárva és le volt takarva. De a hosszú szoba még a szokásosnál is ünnepélyesebb volt, szép arányaival, meg a barna könyvekkel, amelyek hosszú sora csendesesen, méltóságteljesen, önmagában és önmagáért élt. Lement a terraszról és

végigbolyongott a hosszú, füves ösvényen. A kert még néptelen volt ; csak egy ingujjas férfi motozott egy fa körül. Szerencsére senkivel sem kell beszélnie. A csau nyomon követte, az is hallgatott. Lement a virágágyak mellett a folyópartra. Itt mindig meg szokott állni a hídon, ott, ahol sorban egymás mellett ágyúgolyók vannak. A híd mindig vonzotta. A sebes északi folyó a mocsaraktól érkezett ; sohasem volt síma és zöld, sohasem volt mély és békés, mint a déli folyók. Sietett, vágdatott, vörösen, sárgán és világosbarnán csapkodta körül a medre köveit. Kitty a karfára könyökölve nézte, hogyan kavarog az áradat a pillérek körül ; nézte, hogyan szikrázik, mint a gyémánt, repül, mint a nyíl a kövek fölött. Hallgatta. Ismerte a különböző hangokat, amelyeket nyáron meg télen ad. Most sietett, most vágdatott.

De a csau unatkozott és megindult. Kitty követte. Fölment a zöld fasorban, amely a kopantó alakú emlékműhöz vezetett a domb tetején. Minden ösvénynek volt neve az erdőben. Volt ott csösz-út, szerelem sétánya, hölgyek ösvénye és most eljutott a grófi útra. De mielőtt bement az erdőbe, megállt és visszanezett a házra. Számталanszor állt meg itt ; a kastély szürke és tekintélyes volt, még aludt a lehúzott redőnyök mögött és nem volt zászló a zászlórúdon. Nagyon nemesnek látszott, réginek és időtállóknak. Aztán bement az erdőbe.

Mintha szél kerekedett volna, amikor a fák között sétált. Szél susogott a fák tetején, de lent némaság volt. Lába alatt zizegtek a lehullott falevelek. Köztük halvány tavaszi virágok nyíltak, az esztendő legkedvesebb virágai, — kék és fehér virágok remegtek zöld mohapárnájukon. A tavasz mindig szomorú, gondolta magában, visszahozza az emlékeket. Minden elmúlik, minden megváltozik, gondolta, mikor felkapaszkodott a kis ösvé-

nyen a fák között. Mindebből már semmi sem az övé; a fia fogja örökölni. A fiának a felesége fog itt sétálni ő utána. Letört egy gallyat; letépett egy virágot és szájába vette. De hiszen élete virágában van; erőteljes. Gyorsabb léptekkel ment. Az út erősen emelkedett; izmait erőseknek és hajlékonyaknak érezte, mikor vastagtalpú cipőjében a talajt taposta. Eldobta a virágot. A fák ritkultak, amikor egyre magasabbra kapaszkodott. Egyszerre csak megpillantotta két kopasz fatörzs között a hihetetlenül kék eget. Felért a tetőre. A szél elült; a táj kitérült körülötte. Mintha összezsugorodott volna a teste és kitágult volna a szeme. Végigheveredett a földön és nézte a hullámzó vidéket, amely messze emelkedett és ereszkedett, egyre messzebb, egészen addig, amíg valahol messze eljut a tengerpartra. Ebből a magasságból úgy látszott, mintha nem művelné senki, mintha nem lakna rajta senki, mintha nem volnának rajta városok és házak, mintha önmagában és önmagáért volna a világon. Sötét árnyékcsíkok, sugárzó fénytömbök heverték egymás mellett. Ahogy nézte, megmozdult a világosság és megmozdult a sötétség. Fény és árny vonult végig a dombokon, a dombok és a völgyek felett. Mélyen zúgó dal hangzott a fülébe — a táj önmagában, önmagának énekelt, amint magányos kórus. Ott hevert és hallgatta. Tökéletesen boldog volt. Az idő megszűnt.

Hideg téli éjszaka, olyan csendes, mintha a levegő is megfagyott volna, s mivel nem süttött a hold, belefagyott az Angliára boruló jég mozdulatlanságába. A tavak és mocsarak megfagytak; a tócsák üvegszemekkel bámultak az utakon és a fagy síkos bütyköket teremtett a gyalogjárókon. Sötétség szorongott az ablakokban; a városok lakatlan vidékké változtak. Nem volt napsütés, csak mikor fényszóró kutatta az eget és imitt-amott megállt, mintha rá akarna támaszkodni egy felhő gyapjára.

— Ha itt van a folyó, — mondta Eleanor, megállva a sötét utcán, az állomás mellett — akkor erre kell lenni Westminsternek. — Az autobusz, amely odahozta hullaszerű utasaival a kék fényben, már elenyészett. Eleanor megfordult.

Rennyvel és Maggievel vacsorázik, akik egy sötét kis utcában laknak az apátság árnyékában. Sietett. Az utca távolabbi része jóformán nem is látszott. A lámpák kékesen fénylettek. Eleanor meggyújtotta zseblámpáját, az utca nevét kereste a sarkon. Újra meggyújtotta. Itt egy téglafalat világított meg, amott sötétzöld repkényt. Végrevalahára kibetűzte a harmincas számot, amelyet keresett. Ugyanabban a pillanatban kopogott és csöngetett, mert a sötétség a hangot és a látást egyformán bepólyálta. Ránehezedett a csönd,

amint ott várakozott. Ekkor kinyílt az ajtó és egy férfihang azt mondta : — Tessék bejönni.

A férfi gyorsan becsukta maga mögött az ajtót, mint aki be akarja zárni a fényt. Különösen hatott az utca után a gyerekkocsi a hallban ; az esernyők a tartóban ; a szőnyeg, a képek : mindez valahogy most felfokozódott.

— Tessék bejönni — mondta Renny még egyszer és bevezette a szalon fényözönébe. Még egy férfi állt a szobában, és Eleanor meglepődött, mert azt hitte, egyedül találja őket. Ezt az embert nem ismerte.

Egy pillanatig egymásra bámultak. Akkor Renny így szólt : — Ismeri Nicholas... — de a vezetéknevét nem mondta ki világosan, és oly hosszú volt, hogy Eleanor nem értette. Idegen név, gondolta, idegen ember. Szemmelláthatóan nem volt angol, meghajtotta magát, mikor kezetfogott, mint az idegenek és tovább folytatta a beszélgetést, mint aki egy mondat közepén van és be akarja fejezni... — éppen Napoleonról beszélünk... — mondta.

— Értem — mondta Eleanor, de sejtelve sem volt, miről beszéltek. Valami vita közepén voltak, gondolta. A vita befejeződött, a nélkül, hogy egy szót megértett volna belőle, azon az egyen kívül, hogy Napoleonra vonatkozott. Levetette a kabátját és letette. Félbehagyták a beszélgetést.

— Szólok Maggie-nek — mondta Renny és hirtelen otthagya őket.

— Napoleonról beszéltek? — kérdezte Eleanor. Megnézte a férfit, akinek a vezetéknevét nem értette. Sötéthajú ember volt, kerekfejű és sötét szemű. Tetszik neki vagy nem tetszik? Nem tudta eldönteni.

Félbeszakítottam őket, érezte, — és a világon semmi mondanivalóm nincs. Zavarban volt és nagyon fázott. A tűz fölé nyújtotta a kezét.

Igazi tűz volt ; fatöncök égtek, a láng végigfutott a fényes kátránycsíkokon. Őnála otthon nem maradt egyéb, csak egy gyenge kis gázkályha.

— Napoleon — mondta és a kezét melegítette. Minden cél nélkül beszélt.

— A nagy emberek pszichológiájával foglalkoztunk — mondta a férfi — a modern természet-tudomány fényében — tette hozzá kis nevetéssel.

Eleanor nem bánta volna, ha a vita az ő érdeklődési körén belül maradna.

— Ez nagyon érdekes — mondta félénken.

— Igen, kivált ha értenénk hozzá valamit — mondta a férfi.

— Kivált ha értenénk hozzá valamit... — mondta utána Eleanor.

Ezután hallgattak. Eleanor tökéletes zsibbadtság fogta el. Nemcsak a keze, az agya is elernyed.

— A nagy emberek pszichológiája — mondta, mert nem akarta, hogy ezek számárnak tartásuk... — Erről vitatkoztak?

— Épp arról beszéltünk... — A férfi elhallgatott.

Eleanor gyanította, hogy az idegen nem tudja egykönnyen összefoglalni a vitát. Nyilvánvalóan jó ideje beszélgettek, a szerteszét heverő újságok és a hamutartóban összegyűlt cigarettavégek után ítélve.

— Azt mondtam, — folytatta a férfi — azt mondtam, hogy mi, hétköznapi emberek, nem ismerjük önmagunkat. És ha nem ismerjük önmagunkat, hogyan alkothatunk vallásokat, törvényeket, amelyek... — a kezével hadonászott, olyan emberek módjára, akik küzködnek a nyelvvel — amelyek...

— Amelyek illenek... illenek — mondta Eleanor, olyan szóval sietve segítségére, amelyről bizonyosan érezte, hogy kurtább a szótári szónál, amit az idegenek általában használnak.

— Amelyek illenek, amelyek illenek — mondta a férfi, felkapva a szót és megismételve, mint aki hálás a segítségért.

— ... amelyek illenek — mondta utána Eleanor. Sejtelve sem volt, miről beszélnek. Egyszerre csak, mikor lehajolt, hogy a tűz fölött melengesse a kezét, a szavak összefolytak agyában és értelmes mondatot alkottak. Mintha a férfi ezt akarta volna mondani: — Hogyan alkothatunk vallásokat és törvényeket, amelyek illenek hozzánk, amikor önmagunkat sem ismerjük.

— Milyen különös, hogy ezt mondja — mondta rámosolyogva. — Én is sokszor gondoltam.

— Miért furcsa ez? — mondta a férfi. — Mi valamennyien ugyanazt gondoljuk, csak nem mondjuk ki.

— Mikor idejöttem az autobuszon, — kezdte — erre a háborúra gondoltam. Én ugyan nem érzem, de mások annál inkább... — Elhallgatott. Az idegen megrökönyödöttnek látszott; Eleanor talán rosszul értette, amit mondott; semmiesetre sem fejezte ki világosan a saját gondolatát.

— Egyszóval, — kezdte újra — mikor idejöttem az autobuszon...

De ekkor Renny belépett.

Tálca volt a kezében üvegekkel és poharakkal.

— Nagy dolog az, — mondta Nicholas — ha az ember borkereskedő fia.

Úgy hangzott ez, mintha a francia nyelvtanból idézné.

— Borkereskedő fia — mondta utána magában Eleanor, és Renny vörös arcára, sötét szemére és nagy orrára pillantott. A másik ember alighanem orosz, lengyel vagy zsidó? Sejtelve sincs, kicsoda, micsoda.

Ivott. A bor szinte megsímogatta a hátgerincét. Ekkor belépett Maggie.

— Jóestét — mondta, ügyet sem vetve az idegen meghajlására, úgy látszik, jobban ismeri, semhogy szükséges volna köszöntenie.

— Újságok! — zsémbeskedett a földön heverő papírtömegre pillantva. — Újságok, újságok... — A padló tele volt szórva újsággal.

— Az alagsorban vacsorázunk, — folytatta Eleanor felé fordulva — mert nincs személyzetünk. — Lekalauzolta őket a meredek kis lépcsőn.

— De Magdaléna! — mondta Nicholas, mikor ott álltak a kis alacsony szobában, ahol már várta őket a vacsora — Sara azt mondta, ma este Maggie-nél találkozunk... már pedig nincs itt.

Ő még állt. A többiek már leültek.

— Idejekorán itt lesz — mondta Maggie.

— Telefonálok neki — mondta Nicholas. Kiment a szobából.

— Nem sokkal kedvesebb — mondta Eleanor, átvéve a tányérját — ha nincs személyzet?

— Van egy nő, aki elmosogat — mondta Maggie.

— És rendkívül piszkosak vagyunk — mondta Renny.

Kezébe vette a villáját és alaposan szemügyre vette a fogait.

— Ez a villa merő véletlenségből tiszta — mondta és letette.

Nicholas visszatért a szobába. Dúltnak látszott. — Nincs otthon — mondta Maggienek. — Telefonáltam, de nem felelt senki.

— Talán már útban van — mondta Maggie. — De az is lehet, hogy elfelejtette...

Átnyujtotta neki a levesestányérját. De az idegen csak nézte és meg se mozdult. Homloka ráncba verődött; meg se kísérelte, hogy elrejtse aggodalmát. Nem volt benne semmi önuralom. — Na, végre! — kiáltott fel egyszerre, félbeszakítva a beszélgetésüket. — Végre itt van! — tette hozzá.

Letette a kanalát és várt. Valaki lassan lejött a meredek lépcsőn.

Az ajtó kinyílt és Sara bejött. Arcát kicsípte a hideg, részben fehér, részben vörös volt, és pislogott, mintha még mindig elkápráztatná a fény a gyalogúton, a kékbe bugyolált utcákon. Kezetnyujtott Nicholasnak és az kezetcsókolt. De nincs jegygyűrűje — tűnt fel Eleanornak.

— Igen, piszkosak vagyunk — mondta Maggie, rápillantva. Sara-n utcai ruhája volt. — Sőt toprongyosak — mert egy aranszál lógott le a tulajdon ruhaujjáról, miközben kiosztotta a levest.

— Éppen arra gondoltam, milyen szép . . . — mondta Eleanor, akinek a szeme az arannyal átcszótt ezüstruhán pihent. — Hol vetted?

— Konstantinápolyban, egy török embertől — mondta Maggie.

— Egy turbános és fantasztikus töröktől — dünnyögte Sara, és megsímogatta Maggie ruhája ujját, miután átvette a levesét. Még mindig káprázott a szeme.

— És a tányérok — mondta Eleanor, sötétvörös madárral díszített tányérvjára pillantva. — Ismerem én ezeket? — kérdezte.

— A vitrinben voltak, otthon a szalonban — mondta Maggie. — De ostobaság vitrinben tartani az effélét.

— Minden héten eltörünk egyet — mondta Renny.

— Addig eltartanak, amíg a háború — mondta Maggie.

Eleanor különös, lárvaszerű kifejezést figyelt meg Renny arcán, mikor Maggie a háborút említette. Mint minden francia, ő is szenvedélyesen aggódik a hazájáért. De tele van ellenmondással. Renny hallgatott. Hallgatása ránehezedett Eleanorra. Valami rettenetes volt ebben a hallgatásban.

— És miért késett el? — mondta Nicholas Sarához fordulva. Gyöngéden, szemrehányón beszélt, mintha Sara kislánya lett volna. Bort töltött a poharába.

Eleanor szerette volna azt mondani neki: vigyázz, a bor könnyen fejébe száll az embernek. Ő maga hónapok óta nem ivott bort. Máris kissé ziláltnak, kótyagosnak érezte magát. A fény hatása ez a sötétség után; a beszélgetés hatása a csönd után; a háború hatása, amely talán megszünteti a válaszfalakat?

De Sara ivott. Egyszerre csak kitört.

— A miatt a sült bolond miatt.

— Sült bolond miatt? Ki az?

— Eleanor unokaöccse, North. Eleanor unokaöccse, North. — Eleanor felé tartotta a poharát, mintha hozzá beszélne. — North, North... — aztán elmosolyodott. — Egyedül ültem otthon, azután csöngettek. Ez a mosónő, gondoltam. Lépések hallatszottak a lépcsőn. Egyszerre csak beállított North — North, — kezét a homlokához emelte, mintha tisztelegne. — És ilyen pofát vágott... Mi ütött beléd? — kérdeztem. Ma este megyek a frontra — mondta és összeütötte a sarkantyúját. — Hadnagy vagyok, a... — tudja a csuda — Patkányfogók Királyi Ezredében vagy valami más effélében... És sapkáját nagy-papa szobrára csapta. És én teát adtam neki. Hány darab cukorral issza a teát a Királyi Patkányfogók hadnagya? — kérdeztem. — Eggyel, kettővel, hárommal, négyel...

Kenyérgalacsinokat szórt az asztalra. Valahányszor egy leesett, keserősége szinte megnövekedett. Idősebbnek, megviseltebbnek látszott; bár nevetett, áradt belőle a keserőség.

— Ki az a North? — kérdezte Nicholas. Úgy ejtette ki a «North» szót, mintha valami döntőfontosságú kérdés volna.

— Az unokaöcsém, Morris fivérem fia — magyarázta Eleanor.

— Ott ült — folytatta Sara — az agyagszínű egyenruhájában, a lovaglópálcával a lába között, meg a fülével, amely rózsaszínű, bolondos pofájának mindkét oldalán eláll és akármit mondtam, azt felelte, jó, jó, jó, mindaddig, amíg fogtam a piszkavasat meg a csípővasat és eljátszottam a God save the Kinget... — Úgy hadonászott a késével meg a villájával, mintha fegyverek volnának.

Sajnálom, hogy elment, gondolta Eleanor. Jelenet villant meg benne, egy csinos, krikettező fiú, aki szivart szív egy terraszon. Sajnálom... Aztán újabb jelenet alakult ki benne. Ugyanazon a terraszon ült, de most már esteledett; egy lány jött ki és azt mondta: — A katonák feltűzött szuronnyal őrzik a vonalat. Ekkor hallott először a háborúról, három évvel ezelőtt. És azt gondolta, miközben letette a kávéscsészét egy kis asztalra — ha én ezt meg tudnám akadályozni! — Hirtelen elfogta az a képtelen, de szertelen vágy, hogy megvédelmezze azokat a dombokat; a réten át felnézett a dombokra... Most az idegenre nézett, aki szemközt ült vele.

— Mennyire méltánytalan maga — mondta Nicholas Sarának. — Csupa előítélet; szűk látókörű, méltánytalan — mondta még egyszer és meglegyintette Sara kezét.

Azt mondta ki, amit Eleanor is érzett.

— Hát nem természetes... — kezdte Eleanor. — Tűrhetjük, hogy a németek betörjenek Angliába, a nélkül, hogy ellenállnánk? — mondta Renny felé fordulva. Már megbánta, hogy beszélni kezdett; és nem is ezeket a szavakat akarta mondani. A szenvedés vagy a harag kifejezése ült ki Renny arcára.

— Én? — mondta Renny. — Én segíték nekik bombákat gyártani.

Maggie megállt a háta mögött. Behozta a következő fogást. — Szeleteld fel — mondta. Renny a sültre bámult, amelyet Maggie letett elébe. Elővette a kést és gépiesen szeletelni kezdett.

— Most a dadának — emlékeztette Maggie. Renny még egy szeletet vágott.

— Igen — mondta Eleanor zavartan, mikor Maggie félretette a tálat. Nem tudta, mit mondjon. Gondolkozás nélkül beszélt. — Vessük végét, olyan gyorsan, ahogy csak lehet. Aztán... — Rennyre pillantott. Az hallgatott. Elfordult tőle. A többiek beszélgetését hallgatta, mint aki hozzánk menekül, hogy neki ne kelljen beszélnie.

— Dilisek vagytok, dilisek vagytok... Ne beszéljetek össze ennyi dilis marhaságot — mondta Nicholas. Keze nagy és ápolt volt, körme rövidre vágott, vette észre Eleanor. Alighanem orvos, gondolta magában.

— Mi az, hogy dilis? — kérdezte Eleanor Rennyhez fordulva. Nem ismerte ezt a szót.

— Amerikai szó — mondta Renny. — Ó is amerikai — mondta Nicholas felé biccentve.

— Nem — mondta Nicholas megfordulva. — Lengyel vagyok.

— Az anyja hercegnő — mondta Maggie évődő hangon. Ez megmagyarázza a pecsétnyomót az óraláncán, gondolta Eleanor. Nagy, régi pecsétnyomót viselt az óraláncán.

— Az — mondta Nicholas igen komolyan. — Egyik legelőkelőbb nemes család Lengyelországban. De az apám egyszerű ember volt. Paraszt eredetű... Jobban kellene uralkodnia magán — tette hozzá újra Sara felé fordulva.

— Hát bizony nem ártana — sóhajtott fel Sara. — De ekkor megrántotta a kantárját és azt mondta: Isten hozzád mindörökre, Isten hozzád mindörökre! — Kinyújtotta a kezét és újra bort töltött magának.

— Ne igyék többet — mondta Nicholas, eltolva az üveget. — Sara egy vártorony tetején képzelte magát, — magyarázta Eleanor felé fordulva — amint zsebkendőjét lobogtatja egy páncélos lovag után.

— És fölkelt a hold a sötét erdőben — dünyögte Sara, a borstartóhoz nyúlva.

A borstartó sötét erdő — gondolta Eleanor, odanézve. Kis homály borult a tárgyak köré. A bor tette vagy a háború? Minden kibújt a bőrből; kiszabadult kemény burkából; még az arany-szegélyű karosszék is, amelyre pillantott, lélegzett; meleget, izzást árasztott magából, mikor rápillantott.

— Emlékszem erre a székre — mondta Maggie-nek. — És az anyádra, amint . . . — tette hozzá — de Eugéniet sohasem tudta ülve elképzelni. Mindig járt-kelt.

— . . . táncolt — fejezte be a mondatát.

— Táncolt . . . — mondta utána Sara. Villájával dobolni kezdett az asztalon.

— Táncoltam én legénykoromban — dünyögte. — És minden lány belémbolondult. Szép ifjúság, szép ifjúság . . . Emlékszel, Maggie? — úgy nézett a nővére, mintha mindkettőjüknek ugyanaz jutott volna eszükbe.

Maggie bólintott. — A hálósobában, a keringőre — mondta.

— A keringőre . . . — mondta Eleanor. Sara a keringő ritmusát kopogta az asztalon. Eleanor ütemre kezdte dúdolni, trallala, trallala.

Hosszúra nyújtott, tompa bűgás hallatszott odakintről.

— Nem, nem! — tiltakozott Eleanor, mintha valaki hamis hangon énekelt volna. De a panaszos hang tovább hallatszott.

— Hajókürt? — mondta. — A folyón?

Mielőtt kimondta volna, tudta, mi volt.

A sziréna megint felbúgott.

— A németek! — mondta Renny. — Ezek az istenverte németek! — Kését és villáját a bosszúság túlzott mozdulatával lecsapta.

— Megint légitámadás — mondta Maggie, és felállt. Kiment a szobából. Renny nyomon követte.

— A németek... — mondta Eleanor, mikor becsukódott az ajtó. Olyan érzés fogta el, mintha valami kiállhatatlan, unalmas fráter félbeszakította volna az érdekes beszélgetést. A színek el-sápadtak. A vörös karosszékre pillantott. Most már nem sugárzott, mintha kioltották volna belőle a fényt.

Kerekék zaja hallatszott az utcáról. Minden rohant odafent. Léptek zaja kopogott a gyalogjárón. Eleanor felállt és kissé széthúzta a függönyöket. Az alagsor a kövezet alatt volt, úgyhogy csak lábakat meg szoknyákat láthatott, amint elmentek az ablakrács mellett. Két ember haladt el rendkívül gyorsan; aztán egy öregasszony jobbra-balra libegő szoknyában.

— Nem kellene behívunk az embereket? — kérdezte, és megfordult. De mire visszanézett, az öregasszony eltűnt, a férfiak szintén. Az utca teljesen elnéptelenedett. A szemközti házak le voltak függönyözve. Ő is gondosan összehúzta a függönyt. Az asztalt az élénkszínű porcellánnal meg a lámpával fényabroncs fogta körül, mikor hátrafordult.

Visszaült a helyére. — Fél a légitámadásoktól? — kérdezte Nicholas kutató tekintetet szegezve rá. — Az emberek nem egyformák.

— Bizony, nem egyformák — mondta Eleanor. Szeretett volna kenyérgalacsint gyúrni annak a bizonyítására, hogy biztonságban érzi magát; de mivel nem félt, a művelet fölöslegesnek tűnt fel a szemében.

— Nagyon kicsi eshetősége van annak, hogy az embert eltalálják. Miről is beszélgettünk? — tette hozzá.

Úgy rémlett neki, hogy valami rendkívül érdekes dologról beszélgettek. Egy darabig hallgattak. Egyszerre csak zaj hallatszott a lépcsőről.

— A gyerekek — mondta Sara. Távoli ágyúlövés tompa moraja hallatszott.

Ekkor belépett Renny.

— Hozzátok magatokkal a tányérokat — mondta. — Lemegyünk.

Levitte őket a pincébe. Tágas pince volt. Kriptaszerű mennyezetével és kőfalával volt valami nyirkos, egyházi jellege. Részben szenet, részben bort tartottak benne. Középről a fény csillogó szénrakásokra hullott; szalmába csomagolt borosüvegek álltak a kőállványokon. Penész-, bor-, szalma- és nedvességzag terjengett. Hűvös volt az ebédlőhöz képest. Sara is lement, takarókat és háziruhákat vitt le az emeletről. Eleanor örült, hogy kék pongyolába bújhatott. Letelepedt és térdére tette tányérját. Hideg volt.

— És most? — mondta Sara fölemelt kanállal.

Valamennyien felnéztek, mintha valami eseményre várnának. Megjelent Maggie a plum-puddinggal.

— Csak vacsorázzunk meg nyugodtan — mondta. De túlzott nyugalommal beszélt; Eleanor gyanította, hogy aggódik a gyerekei miatt. A gyerekek a konyhában vannak. Eleanor látta őket, mikor lementek.

— Alszanak? — kérdezte.

— Igen, de ha az ágyúk... — kezdte és kiosztotta a puddingot. Újabb ágyúlövés dördült el. Ezúttal jóval hangosabb volt.

— Áttörték a védővonalat — mondta Nicholas.

Hozzáfogtak a puddinghoz.

Újabb ágyúlövés dördült el. Ezúttal ugatás-szerű hangot adott.

— Hampstead — mondta Nicholas. Megnézte az óráját. Mélyen hallgattak. Nem történt semmi. Eleanor a fejük fölé tornyosuló kötömböket nézte. Az egyik sarokban pókhálót pillantott meg. Újabb ágyúlövés hallatszott. Nyomában süvített a levegő. Ezúttal pontosan a fejük fölött volt.

— A rakparton — mondta Nicholas. Maggie letette a tányérját és fölment a konyhába.

Mélyen hallgattak. Nem történt semmi. Nicholas órájára nézett, mintha az ágyúlövések idejét mérné. Van benne valami különös, gondolta Eleanor, valami orvosi vagy papos. Pecsétnyomó lóg le az óraláncáról. A szembenlévő láda száma 1397 volt. Eleanor mindent tudomásul vett. A németek most a fejük fölött lehetnek. Különös súly nehezedett a feje tetejére. Egy, kettő, három, négy — számolta, miközben a zöldesszürke kövekre bámult. Ekkor szertelen recsegés, ropogás hallatszott, mint mikor villám cikázik át az égen. A pókháló megremegett.

— A fejünk fölött vannak — mondta Nicholas felnézve. Valamennyien felnéztek. Minden pillanatban lezuhanhat a bomba. Halálos csend lett. A csendben lehallatszott Maggie hangja a konyhából. — Nincs semmi baj, forduljatok be és aludjatok. — Nagyon nyugodt és csitító hangon beszélt.

Egy, kettő, három, négy — számolta Eleanor. A pókháló himbálózott. A kőfalak ráncszakadhatnak, gondolta, egy bizonyos kőkockára meredve. Ekkor újabb ágyúlövés hallatszott. Gyengébb volt, messzebről érkezett.

— Túlestünk rajta — mondta Nicholas. Rápattantotta az órájára a fedelét. Valamennyien megfordultak és izegtek-mozogtak a kemény székeken, mintha görcs szállt volna a lábukba.

Belépett Maggie.

— Túl vagyunk rajta — mondta. (— A fiú egy pillanatra felébredt, aztán megint elaludt — mondta halk hangon Rennynek. — De a kisbaba átaludta az egészset.) Leült és átvette a tányért, amelyet Renny feléje nyujtott.

— Na, most együk meg a puddingot — mondta természetes hangján beszélve.

— Igyunk — mondta Renny. Szemügyre vett egy üveget, aztán egy másikat, végre harmadikat választott ki és gondosan megtörölte a házikabátja szárnyával. Egy deszkaládára tette az üveget és körben leültek.

— Úgy-e, nem tett nagy kárt? — mondta Sara. A székén himbálózott és odanyujtotta a poharát.

— De azért megijedtünk — mondta Nicholas. — Nézze, milyen sápadtak vagyunk valamennyien.

Egymásra néztek. A takarókba és pongyolákba bugyolálva, maguk is valamennyien zöldes-fehérek voltak a zöldesszürke falak között.

— Részben a világítás miatt van — mondta Maggie. — Eleanor — mondta rápillantva — olyan, mint egy apácafejedelemasszony.

A sötétkék pongyola, amely elrejtette ruhájának bolondos bársony- és csipkedíszítéseit, jobban állt Eleanornak. Középkorú arca ráncos volt, mint egy ócska kesztyű, amelybe a kéz mozdulatai számtalan finom rovátkát véstek.

— Kócos vagyok? — kérdezte hajához nyúlva.

— Nem, ne bántsd — mondta Maggie.

— És miről beszéltünk a légitámadás előtt? — kérdezte Eleanor. Megint úgy érezte, hogy valami rendkívül érdekes mondanivaló kellős közepén voltak, amikor félbeszakították őket. De ezúttal a félbeszakítás teljes volt; senkise emlékezett rá, miről kezdtek beszélni.

— Nahát, most, hogy túl vagyunk rajta, — mondta Sara — igyunk az egészségünkre, az új világra! — kiáltott fel. Nagy gesztussal felemelte a poharát. Valamennyiüknek egyszerre kerekedett kedve nevetni és beszélni.

— Az új világra! — kiáltották valamennyien, fölemelték poharukat és koccintottak.

A sárga folyadékkal megtöltött öt pohár összecsendült.

— Az új világra! — kiáltották és ittak. A sárga folyadék himbálózott a poharukban.

— No, Nicholas — mondta Sara, lecsapva poharát a ládára — pohárköszöntőt kérünk!

— Hölgyeim és uraim! — kezdte Nicholas, széttárva karjait, mint egy szónok. — Hölgyeim és uraim! . . .

— Nem kell pohárköszöntő — szakította félbe Renny.

Eleanor csalódott. Szeretett volna pohárköszöntőt hallani. De, úgy látszik, Nicholas kedélyesen fogadta a félbeszakítást, bólogatva és mosolyogva ült a helyén.

— Gyerünk fel — mondta Renny félretolva a ládát.

— És hagyjuk el ezt a pincét — mondta Sara, kitarva a karjait — e sár- és trágya-odut . . .

— Hallgassatok csak — szólt közbe Maggie. Felemelte kezét. — Mintha megint ágyúlövéseket hallanék.

Odafigyeltek. Az ágyúk változatlanul tüzeltek, de nagyon messze. Olyan volt a hang, mint a hullámok verése valami távoli parton.

— Mindössze csak másokat gyilkolnak halomra — mondta Renny vadul. Belerúgott a faládába.

— Gondoljunk valami másra — tiltakozott Eleanor. Renny arca megint lárvaszerűvé változott.

— És micsoda számárságokat beszél Renny — mondta Nicholas bizalmasan, Eleanorhoz fordulva. — Hiszen ezek csak gyerekek, akik petárdákat durrantanak el a kertben — dűnnyögte, miközben lesegítette róla a pongyolát. Fölmentek az emeletre.

Eleanor bement a szalonba, amely nagyobb-
nak látszott, mint ahogy emlékezett rá. Igen tágas
és kényelmes volt. A földön szanaszét újságok
heverték; a tűz erősen lángolt, meleg volt, kedé-
lyes volt. Nagyon fáradtnak érezte magát; le-
roskadt egy karosszékbe. Sara meg Nicholas hátra-
maradtak. A többiek, úgy látszik, a dadának segít-
ettek ágybavinni a gyerekeket. Hátravetette
magát a székben. Minden visszaváltozott békéssé
és természetessé. Nagy nyugalom érzése kerítette
hatalmába. Olyan volt, mintha más térbe és időbe
pottyant volna, és most, hogy kimaradt belőle
a halál és mindenféle személyes kapcsolat, —
kereste a szót — «biztonságban» érezte magát.
Ezt akarja mondani? Biztonságban, mondta,
és egy képre nézett, de nem látta. Biztonság-
ban, mondta el még egyszer. A kép dombot és
falut ábrázolt talán Dél-Franciaországban, talán
Olaszországban; olajfák voltak rajta, és fehér
háztetők csoportja a domboldalon. Biztonság-
ban — mondta el újra meg újra, a képre bámulva.

Könnyű kis zajt hallott az emeletről; Maggie
meg Renny ágyba fektették a gyerekeket. Kis
nyafogás hallatszott, mint mikor álmos madár
csiripel a fészében. Nagyon meghitt és békés
volt az ágyúlövések után. De ekkor bejöttek.

— Nagyon felizgatta őket? — kérdezte Elea-
nor felülve. — Mármint a gyerekeket?

— Nem, — mondta Maggie — átaludták az
egészet.

— De azért álmodhattak közben — mondta

Sara, odatolva a székét. Senki sem szólt semmit. Békeség terpeszkedett el. A harangok, amelyek el szokták kongatni az órát, hallgattak a Westminsterben.

Maggie kezébe vette a piszkavasat és eligazította a fahasábokat. A szikrák kiröppentek a kandallóból, mint az esőző aranyszemek.

— Ez milyen... — kezdte Eleanor. Elhallgatott.

— Tessék? — mondta Nicholas.

— Ez milyen különösen emlékeztet engem a gyerekkoromra — tette hozzá Eleanor.

Eszébe jutott Morris meg ő maga, meg az öreg Pippy; de ha megmondja, senki sem fogja megérteni, miről beszél. Hallgattak. Egyszerre csak csengő furulyaszerű hang hallatszott az utcáról.

— Mi ez? — mondta Maggie. Felriadt. Az ablakra pillantott; mozdulatot tett, hogy felkeljen.

— A kürtök — mondta Renny, és vissz tartotta.

A kürtök újra megszólaltak az ablak alatt, aztán az utca távolabbi szakaszán hallatszottak. Aztán még távolabb, a szomszéd utcában. Csaknem azonnal újra megkezdődött a gépkocsik túlkölése meg a kerekek csikorgása, mintha a forgalom felszabadult volna, és újra megindulna London rendes éjszakai élete.

— Átestünk rajta — mondta Maggie. Hátr támaszkodott a székében. Egy pillanatig nagyon fáradtnak látszott. Aztán kosarat húzott maga elé és hozzáfogott a harisnyastoppoláshoz.

— Örülök, hogy életben maradtam — mondta Eleanor. — Bűn ez, Renny? — kérdezte. Szerette volna megszólaltatni. Érezte, hogy ez a férfi rengeteg szenvedélyt tartalékol magában, amit nem tud kifejezni. Renny nem válaszolt. Könyökére támaszkodott, szívta a szivarját és a tűzbe bámult.

— Azzal töltöttem az estémet, hogy egy sze-

nespincében ültem, miközben a többi ember egymást öldökölte a fejem felett — mondta hirtelen. Aztán kinyújtózott és elővett egy újságot.

— Renny, Renny, Renny — mondta Nicholas, mintha egy pajkos gyereket korholna. Renny tovább olvasott. A kerekék csikorgása és a gépkocsik tülkölése állandó folyamatos zajban olvadt össze.

Renny olvasott, Maggie harisnyát stoppolt, csend volt a szobában. Eleanor nézte a kátrány-csikokat nyaldosó lángokat.

— Mire gondol, Eleanor? — szakította félbe Nicholas. Eleanornak nevez, gondolta magában az öreg lány; jól teszi.

— Az új világra — mondta Eleanor hangosan. — Gondolja, hogy jobb világ felé tartunk? — kérdezte.

— Persze — mondta a férfi bólintva.

Halkan beszélt, mintha nem akarná zavarni Rennyt, aki olvasott, vagy Maggie-t, aki harisnyát stoppolt, vagy Sarát, aki álmosan bújt meg a karosszékeiben. Ők ketten magányosan, meghitten beszélgettek.

— De hogyan... — kezdte Eleanor — ... hogyan javulhatunk meg mi magunk... hogyan élhetünk... — halkította a hangját, mintha félne, hogy felriasztja az alvókat — ... természetesebben... jobban? Hogyan?

— Ez csak azon múlik... — mondta Nicholas. Elhallgatott. Közelebb húzódott hozzá. — Hogy mit tudunk. A lélek... — Újra elhallgatott.

— A lélek — próbálta kiszedni belőle Eleanor.

— A lélek, az egész lényünk — magyarázta Nicholas. Behajtott a két tenyerét mintegy körbe zárva. — A lélek terjeszkedni akar; kalandokra szomjas, új formákra törekszik.

— Úgy van, úgy van — mondta Eleanor, bizonygatva, hogy Nicholas jól beszél.

— Ezzel szemben ma — Nicholas összeszorította lábait, olyan volt, mint egy öregasszony, aki fél az egerektől — ma így élünk. Szoros, kemény kis csomóra kötjük magunkat.

— Csomóra kötjük, úgy van — bólintott Eleanor.

— Mindenkinnek megvan a maga kis hálókamrája; a maga kis szentképei és szentkönyvei; a maga kandallója meg a felesége...

— Meg a stoppolni való harisnyája — szólt közbe Maggie.

Eleanor megrezzent. Úgy rémlett neki, mintha a jövőbe nézne. De meghallották őket. Meghitt kettesük végetért.

Renny elhajította az újságot. — Csupa marhaság — mondta. Eleanor nem tudta, mire értette, az újságra, vagy arra, amit beszéltek. De most már nem lehetett tovább folytatni a meghitt beszélgetést.

— Hát akkor miért vásárolod össze őket? — mondta, az újságokra mutatva.

— Hogy legyen mivel begyujtani.

Maggie elnevette magát és félretette a harisnyát, amelyet stoppolt. — Tessék! — kiáltott fel. — Ez meg van stoppolva...

Megint hallgattak, a tüzet bámulták. Eleanor szerette volna, ha ez az ember tovább beszélne — az, akit Nicholasnak nevezett. Szerette volna megkérdezni tőle, mikor következik el az új világ, mikor leszünk végre szabadok? Mikor éljük kalandos és teljes életünket? Nem úgy, mint a nyomorékok a pincében? Mintha ez az ember valamit telébresztett volna benne; nem csak új időtávlatot látott maga előtt, hanem új hatalmat is érzett, valami ismeretlent, benne magában. Figyelte, hogyan emelkedik és ereszkedik a férfi kezében a cigaretta. Ekkor Maggie megint fogta a pizkavasat, eligazította a fát és újra felröppentek a

vörösszemű szikrák a kandallóban. Szabadok leszünk, szabadok leszünk — gondolta Eleanor.

— Hát maga mire gondolt egész idő alatt? — kérdezte Nicholas és Sara térdére tette a kezét. Sara felrezzent. — Vagy egész idő alatt aludt? — tette hozzá.

— Hallottam, amit beszéltek — mondta Sara.

— Mit beszéltek? — kérdezte Nicholas.

— A lélek felrepül, mint a szikrák a kandallóban — mondta. Éppen szikrák repültek fel a kandallóban.

— Nem is olyan rossz — mondta Nicholas.

Sara elnevette magát. — Mert az emberek mindig ugyanazt mondják. — Feltápáskodott és felült. — Itt van például Maggie. Ő ki se nyitja a száját. Itt van Renny, azt mondja: micsoda marhaság! Eleanor azt mondja: én is éppen ezt gondoltam... És Nicholas, Nicholas, — meglegyintette a férfi térdét — akinek már régen börtönben kellene ülnie, azt mondja: ó, kedves barátaim, tegyük jobbá a lelkünket.

— Börtönben kellene ülnie? — mondta Eleanor a férfit nézve.

— Azért, mert szerelmes — magyarázta Sara. Hallgatott. — A szebbik nem, a szebbik nem — mondta könnyedén, kezét úgy himbálva, mint az anyja.

Egy másodpercre az ellenkezés erős borzongása futott végig Eleanor bőrén, mintha késsel hasítottak volna bele. Aztán éreznie kellett, hogy ez a kés nem vágott rajta sebet., Az erős borzongás megszűnt. Mi van alatta? Nicholasra nézett, az meg őrá.

— Ez ellenszenvenné tesz engem a maga szemében, — mondta kissé habozva — a maga szemében, Eleanor?

— Egyáltalán nem! Egyáltalán nem! — kiáltott fel meggyőződéssel. Az est folyamán minden-

féle érzés fogta el ezzel az emberrel szemben. Hol ez, hol az ; de most valamennyi érzése összegyűlt és egyetlen érzést alkotott — a rokonszenvet. — Egyáltalán nem — mondta mégegyszer. A férfi könnyedén meghajolt feléje. Ő is meghajolt. De a kandallón ütött az óra. Renny ásított. Késő volt. Eleanor felállt. Az ablakhoz ment, széthúzta a függönyt és kinézett. Még valamennyi ház le volt függönyözve. A hideg téli éjszaka csaknem fekete volt. Olyan ez, mintha az ember egy sötét-kék drágakő mélyére nézne. Imitt-amott egy csillag döfte át a kékséget. A végtelenség és a békeség érzése fogta el — mintha valami örökre elmúlt volna.

— Hozzak kocsit? — szakította félbe Renny.

— Nem, gyalog megyek — mondta Eleanor hátrafordulva. — Szeretek sétálni a városban.

— Mi elkísérjük — mondta Nicholas. — Jöjjön, Sara.

Sara visszafeküdt a székébe, lábát lóbálva.

— De én még nem akarok elmenni — mondta, félretolva a férfit. — Maradni szeretnék, beszélgetni szeretnék, énekelni szeretnék, dicsőítő himnuszt, hálaadó éneket . . .

— Itt a kalapja, itt a táskája — mondta Nicholas, kezébe nyomva a holmikat.

— Jöjjön — mondta, vállonragadva Sara-t és kitaszigálva a szobából. — Jöjjön!

Eleanor elbúcsúzott Maggietől.

— Szeretnék maradni — mondta. — Annyi mindenféléről szeretnék beszélni . . .

— Csakhogy én le akarok feküdni, le akarok feküdni — tiltakozott Renny. Feje fölött kinyújtott kézzel állt ott, ásított.

Maggie felállt. — Hát csak feküdj le — mondta ránevetve.

— Ne fáradj le velünk — tiltakozott Eleanor, mikor kinyitotta előtte az ajtót. De Renny

ragaszkodott hozzá. Nagyon goromba, de ugyanakkor nagyon udvarias, gondolta magában Eleanor, mialatt Renny után lement a lépcsőn. Olyan ember, aki soktélét érez és valamennyit szenvedélyesen, valamennyit egyszerre, gondolta magában... Leérkeztek a hallba. Nicholas meg Sara már ott álltak.

— Most az egyszer ne nevéssen rajtam, Sara — mondta Nicholas, mikor felvette a kabátját.

— Maga meg ne prédikáljon — mondta Sara, és kinyitotta a kaput.

Renny Eleanorra mosolygott, mikor egy pillanatra megálltak a gyermekkosci mellett.

— Egymást nevelik — mondta.

— Jó éjszakát — mondta Eleanor, és rámosolygott, mikor kezetszorítottak. Ez az az ember, — gondolta magában, hirtelen támadt meggyőződéssel, mikor kilépett a fagyos levegőre, — akihez szívesen férjhezmentem volna. Olyan érzést tapasztalt magában, amilyent még sohasem érzett. Csakhogy húsz évvel fiatalabb, mint én, gondolta, és az unokahúgomat vette feleségül. Egy pillanattig átérezte az idő múlását és az élet különféle eseményeit, amelyek elsodorták őt... mindettől — gondolta magában. És egy jelenet villant meg benne: Maggie meg Renny a tűz mellett üldögélnek. Boldog házasság, gondolta, egész idő alatt ezt éreztem, boldog házasság. Felnézett, mikor végigment a sötét kis utcán a másik kettő között. Széles legyező, olyanforma, mint valami szélmalom vitorlája, vonult végig lassan és fényesen az égen. Mintha felkapta volna az érzését és hatalmasan és egyszerűen kifejezné, mintha más hangon beszélne, valami más nyelven. Ekkor a fény megállapodott és egy fodros foltot kutatott az égen, gyanús pontot.

A légitámadás! — jutott eszébe. Megfeledeztem a légitámadásról!

A másik kettő eljutott az utcakereszteződéshez. Ott megálltak.

— Megfeledkeztem a légitámadásról! — mondta Eleanor hangosan, mikor hozzájuk csatlakozott. Ez meglepő volt, pedig igaz.

A Victoria Streeten jártak. A kanyargó utca szélesebbnek és sötétebbnek látszott, mint rendszeren. Kis alakok siettek végig a gyalogjárón. Néha kibukkantak egy lámpa fényéből, aztán újra elmerültek a sötétben. Az utca meglehetősen sötét volt.

— Az autbuszok ugyanúgy közlekednek, mint rendszeren? — kérdezte Eleanor a mellette állóktól.

Pillanatnyilag semmi sem közlekedett az utcán.

— Én itt megvárom — mondta Eleanor.

— Én meg megyek — mondta Sara hirtelen. — Jó éjszakát!

Intett a kezével és elindult. Eleanor biztosra vette, hogy Nicholas utánamegy.

— Én itt megvárom — mondta mégegyszer.

De Nicholas nem mozdult. Sarának már nyoma veszett. Eleanor a férfira nézett. Haragszik? Boldogtalan? Nem tudta eldönteni. De ekkor valami nagy tömeg villant meg a sötétségben; a lámpásai kékszínűre voltak mázolva. A belsejében néma emberek szorongtak; hullaszerűeknek és valószínűtlennek tetszettek a kék fényben. — Jó éjszakát! — mondta Eleanor, kezetszorítva Nicholasszal. Visszanézett és látta, hogy még mindig ott áll a gyalogjárón. Még mindig kezében tartotta a kalapját. Magasnak, mutatósnak és magánosnak látszott, amint ott egyedül állt az égen végigfutó reflektorok alatt.

Az autbusz megindult. Eleanor azon kapta rajta magát, hogy egy öreg emberre bámul a sarokban, aki papírzacskóból eszik valamit. Az

öreg ember felnézett és elkapta Eleanor pillantását.

— Kíváncsi a hölgy, hogy mit vacsorázom? — mondta felhúzza az egyik szemöldökét, reumas, pislogó, öreg szeme fölött. És feléje nyújtott egy darab kenyeret, amelyen hideg hússzelet vagy felvágott volt.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Ködfátyol borult a novemberi égre; többszörösen összehajtott fátyol, olyan finomszövésű, mintha egydarabból volna. Nem esett, de imitt-amott a köd nyirkosságba sűrűsödött a felszínen és nedvessé tette a gyalogjárót. Imitt-amott egy fűszálon, vagy egy sövény levelén mozdulatlan vízcsepp ült. Nem fújt a szél, csendes volt az idő. A fátylon hangok szűrődtek át — juhok bégetése, varjak káromgása. A forgalom zaja egyetlen zúgásba olvadt össze. Olykor-olykor, mintha kapu nyílt és csukódott, függöny libbent s csapódott volna, a zaj erősödött, majd gyengült.

— Ronda disznó — dünnyögte Crosby, mikor végigbicegett az aszfaltozott ösvényen, Richmond Greenben. Fájt a lába. Nem esett éppen, de a nagy nyitott tér csupa ködbe borult. Senki sem volt a közelben, akivel hangosan beszélhetett volna.

— Ronda disznó — mondta mégegyszer. Megszokta, hogy hangosan beszéljen magában. Senki sem volt a közelben. Az ösvény vége ködbe vészett. Csend volt. Csak a varjak gyűltek össze a fák tetején és hébe-hóba furcsa kis káromgást pottyantottak le, meg egy feketefoltos falevél hullott a földre. Arca rángatózott járás közben, mintha izmai megszokták volna, hogy önkéntelenül tilta-

kozzanak a bosszúságok és akadályok ellen, amelyek gyötörték. Az utóbbi négy esztendőben nagyon megöregedett. Olyan aprónak és görnyedtnak látszott, hogy szinte hihetetlen volt, hogy utat tud törni magának e nagy, fehér ködbe boruló térségen át. De a főutcába kellett mennie bevásárolni.

— A ronda disznó — dünnyögte mégegyszer. Reggel valami összeszólalkozása volt Burtnével, a gróf úr fürdőkádjával kapcsolatban. A gróf úr beleköpött és Burtné azt mondta, tisztítsa ki.

— Ördögöt gróf! Semmivel sem grófabb, mint én — folytatta. Most Burtnével felelt. — Én szívesen segítek magának — folytatta. Még idekint a ködben is, ahol szabadon kimondhatta azt, ami jólesett, békülékeny hangon beszélt, mert tudta, hogy ezek az emberek szabadulni akarnak tőle. Azzal a kezével, amelyben nem volt táská, gesztikulált és magyarázta Louisának, hogy nagyon szívesen segít neki. Tovább bicegett. — És szívesen elmegyek — tette hozzá keserűen, de ezt csak saját magának mondta. Már nem érezte jól magát ebben a házban. De a világon sehova máshova nem mehetett. És Burték ezt jól tudták.

— Szívesen segítek magának — mondta hangosan, mintha csakugyan Louisának mondaná. De az igazság az volt, hogy már nem tudott úgy dolgozni, mint azelőtt. Minden erejét igénybe vették a maga kis bevásárlásai. Nem is beszélve a fürdőkád tisztításáról. De most már bele kellett törödni. A régi jó időkben faképnél hagyta volna az egész bandát.

— Alávaló dögök... — dünnyögte. Most a vöröshajú szolgálóhoz intézte szavait, aki tegnap felmondás nélkül meglógott. — Ez könnyen kap helyet. Bánja is ez! Így aztán Crosbyra maradt a gróf úr fürdőkádjának a tisztítása.

— Ronda disznó, ronda disznó — mondta

mégegyszer, és halványkék szeme tehetetlenül fénylett. Még most is maga előtt látta a köpés nyomát, amelyet a gróf a fürdőkád oldalán hagyott. — Ez a belga, aki azt állítja magáról, hogy gróf. — Üriemberek mellett dolgoztam, nem ronda idegenek mellett, mint maga — mondta neki, amint tovább bicegett.

A közlekedés lármája hangosabbá vált, amint a kísérteties fasorhoz közeledett. Most már látta a házakat a fák mögött. Halványkék szeme belebámult a ködbe, mikor a rács felé ment. Csak a szeme fejezett ki valami hajthatatlan eltökéltséget; azért sem hagyja magát, azért is életben marad. A finom köd lassan oszlott. Nedves, bíborszínű levelek heverték az aszfalton. A varjak káromogtak, izegtek-mozogtak a fák tetején. Most a rács sötét vonala bukkant ki a ködből. A főutca forgalma egyre jobban hallatszott. Crosby megállt és rátette táskáját a rácsra, mielőtt folytatná útját és megküzdene a bevásárlók tömegével a főutcában. Furakodnia kell, tülekednie. Ide-oda taszigálják és neki fáj a lába. Bánják is ezek, hogy vásárol az ember vagy nem vásárol, gondolta; és sokszor kilódította helyéből valami szemérmetlen nőszemély. Megint eszébe jutott a vöröshajú szolgáló, amint ott állt, kissé pihegve, táskájával a rácson. Fáj a lába. Egyszerre csak sziréna hosszúra nyújtózó hangja harsant fel, mélabúsan, panaszosan; aztán tompa robbanás hallatszott.

— Már megint ágyúznak — dűnnyögte Crosby és morcos bosszúsággal nézett föl a halványzöld égre. A varjak, amelyeket megriasztott az ágyútűz, felröppentek és a fák teteje körül keringtek. Újra tompa dörrenés hallatszott. Egy létrán álló férfi, aki az egyik ház ablakát festette ki, félbehagyta a munkát és ecsetjével a kezében, körülnézett. Egy nő, aki szembejött és papírba csoma-

golt kenyeret vitt, szintén megállt. Mindketten várták, hogy valami történjen. Füstfelhő imbolygott a házak felett és csapott ki a kéményekből. Az ágyúk megint eldördültek. A létrás ember mondott valamit a gyalogjárón álló nőnek. Az bólintott. Aztán a létrás ember bemártotta ecsetjét a vödörbe és tovább dolgozott. A nő is továbbment. Crosby összeszedte magát, átbaktatott az úton, be a főutcába. Az ágyúk tovább dörögtek és a szirénák jajgattak. A háborúnak vége van — mondta neki valaki, mikor a fűszeres boltja előtt beállt a sorba. Az ágyúk tovább dörögtek és a szirénák jajgattak.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Ma.

Nyári este volt ; a nap leáldozott ; az ég még kék volt, de aranszínbe vegyült, mintha vékony háló borítaná és imitt-amott felhősziget függött az aranykék térben. A réteken a fák ünnepi díszruhában álltak, számtalan aranylevelükkel. Birkák és tehének, hófehérek meg tarkák, heverték a földön vagy legelésztek a félig átlátszó fűben. Fénybe borult minden. Vörös aranyára szállt fel az utak porából ; még a hegy oldalán a kis vöröstégla-villák is lélegzettek, árasztották magukból a fényt és a házak előtt a kertek virágai, lilába játszó rózsaszínek és vörösek, mint a gyapjúruhák, erezetten fénylettek, mintha belülről világítanának. A kertesházak ajtajában ácsorgó vagy a gyalogjárón baktató emberek arca ugyanilyen vörösén izzott, amikor lassan szembefordultak a nappal.

Eleanor kilépett a lakásából és becsukta az ajtót. Arca megvilágosodott a London felett leáldozó nap fényében, egy pillanatig káprázott a szeme, amint kinézett az alatta elterülő háztetők és templomtornyok fölé. Emberek beszélgettek odabent. Ő meg szeretett volna egyedül beszélgetni az unokaöccsével. North, fivérének, Morrisnak a fia, éppen most érkezett vissza Afrikából és még jóformán nem is beszélt vele négyszemközt. Annyi ember toppant be ezen az estén. Miriam

Parrish ; Ralph Pickersgill ; Antony Wedd ; az unokahúga, Peggy, és főképp az a rendkívül beszédes ember, barátja, Nicholas Pomjalovsky, akit a rövidség okából Brownnak neveztek. Jóformán egy szót sem tudott váltani négyszemközt North-szal. Egyideig ott álltak a fényes napkockában a folyosó köpadlóján. Eleanor North vállára tette a kezét.

— Olyan jó, hogy látlak. És nem változtál. — Szemügyre vette. A terebélyes férfinél még mindig látta a barnaszemű, krikettező fiú némi nyomát, pedig mennyire napégette az arca és a halántéka már kissé szürkül. — Nem engedünk vissza — folytatta és megindult vele a lépcsőn lefelé — arra a borzalmas farmra.

North mosolygott. — És te sem változtál — mondta.

Eleanor igen erőteljesnek látszott. Éppen Indiából érkezett. Arca napbarnított. Fehér hajával és barna arcával fiatalabbnak látszott a koránál, de alighanem jóval túl van a hetvenen, gondolta North. Egymás karján mentek le. Hat emeleten kellett lemenniök, de Eleanor mindenáron le akarta kísérenni, egészen a földszintig, látni akarta, amint elmegy.

— És most, North, — mondta, mikor érkeztek a lépcsőházba — vigyázz!... — Ott állt a küszöbön. — Londonban vezetni nem ugyanaz, mint Afrikában.

Odakint állt North kis sportkocsija. Egy ember ment el a kapu előtt az esti napfényben és ezt kiáltotta: Székeket és kosarakat javítok!

North megrázta fejét; hangját túlharsogta a kiáltozó ember hangja. A lakók névtáblájára pillantott a lépcsőházban. A gond, amellyel megjelölték, hogy ki van otthon és ki ment el hazulról, kissé mulattatta Afrika után. A férfi hangja, aki azt kiáltotta: «székeket és kosarakat javítok», lassan elhalt.

— Hát akkor Isten veled, Eleanor — mondta, és megfordult. — Nemsokára találkozunk.

— De North — kiáltott utána Eleanor, mert hirtelen eszébe jutott, hogy valamit mondani akar neki. De az már megindította a motort, nem hallotta Eleanor hangját. Visszaintett feléje, Eleanor ott állt a bejárat lépcsőjénél és haja lobbogott a szélben. A kocsi hirtelen nekilendült. Eleanor mégegyszer intett, amikor befordult a sarkon.

Eleanor olyan, mint volt, gondolta magában North: talán még valamivel bogarasabb. Mikor a szobája tömve volt emberekkel, — el se fértek a kis szobában — erőnek erejével meg akarta neki mutatni az új zuhanyát. — Megnyomod a gombot, — mondja — és nézz ide — Számptalan vízsugár zúdult le. North hangosan felnevetett. Mindketten a fürdőkád szélén ültek.

De háta mögött kitartóan túlköltek a kocsik. Egyre csak túlköltek és túlköltek. Mi bajuk van? — tünődött magában. Egyszerre csak ráeszmélt, hogy neki túlkölnek. A lámpa fénye megváltozott; most zöld volt és ő elállta az utat. Heves szökkenéssel nekiiramodott. Hát bizony, még nem tanult meg Londonban vezetni.

A londoni zaj még mindig fülsiketítőnek tetszett, és a sebesség, amellyel az emberek hajtottak, ijesztő volt. De izgató Afrika után. Még a boltok is, gondolta, amint elrohant a kirakatok üvegablaka mellett, még a boltok is csodálatosak. A gyalogjáró szélén gyümölcsös és virágos taligák. Mindenből rengeteg volt, töméntelen . . . Egyszerre kigyulladt a vörös fény; leállított.

Körülnézett. Valahol az Oxford Street táján volt. A gyalogjárón tolongott a nép. Egymást taszigálták az emberek: nyüzsögtek a kirakatok még mindig kivilágított üvegablakai körül. Ennyi jókedv, ennyi szín, ennyi változatosság elkáp-

ráztatta Afrika után. Mindezekben az években, gondolta, egy áttetsző selyemhullámra pillantva, megszokta a nyersanyagokat ; a bőrt meg a gyapjút ; most itt van a készáru. Sárga bőrből készült utitáskán, amelyben ezüst üvegcsék voltak, akadt meg a tekintete. De a fény megint zöldre fordult. Megindult.

Mindössze tíz napja tért vissza és agyában zűrzavar, összevisszaság uralkodott. Úgy rémlett neki, mintha sohasem hagyta volna abba a beszélgetést, a kézszorítást, a *how do you do*-kat. Emberek bukkantak fel mindenfelől ; az apja, a nővére, öreg emberek tápáskodtak fel a karoszékekből és azt kérdezték, emlékszel rám? Apró gyerekek felnőtt kollégiumi diákokká lettek ; copfos kislányok most férjes asszonyok. Mindez megzavarta ; és valamennyien olyan gyorsan beszéltek. Alighanem lassú észjárásúnak nézik, gondolta magában. Sokszor vissza kellett vonulnia egy ablakmélyedésbe és azon töprengeni, mit akarnak mondani ezek az emberek.

Például ma este Eleanornál volt egy idegen kiejtésű férfi, aki citromot facsart a teájába. Ki lehet ez az ember? tünődött magában. — Nell valamelyik fogorvosa, mondta húga, Peggy, elfintorítva a száját. Mert valamennyiüknek megvannak a maguk sablónjai ; a maguk kész mondatai. De ez az ember némán ült a kereveten. Ő a másikra gondolt, aki citromot facsart a teájába. — Brownnak nevezzük — suttopta Peggy. — Miért Brownnak, ha egyszer idegen — álmélkodott North. Annyi bizonyos, hogy ezek valamennyien romantikusan megszépítik a magányt és az ősi állapotot. — Szerettem volna a maga helyében lenni, mondta egy Pickersgill nevezetű kis ember. Csak ez a Brown nevű ember mondott valami érdekeset. — Ha nem ismerjük önmagunkat, hogyan ismerhetjük meg a többi

embert? — mondta. A diktátorokról vitatkoztak, Napoleonról, a nagy emberek lélektanáról. Megint kigyulladt a zöld fény. Újra nekiiramodott. Aztán ott volt az a fülbevalós hölgy, aki a természet szépségeiről áradozott. Balra pillantott, az utca nevét kereste. Sarahoz ment vacsorázni, de sejtelve sem volt, hogy jut el hozzá. Csak a hangját hallotta a telefonban: — Vacsorázz nálam, Milton Street 52. A nevem kint van a kapuban. Ez közel van a Prison Tower-hez. Hanem ez a Brown, — nem lehet egykönnyen eligazodni rajta. Szétnyitott ujjakkal magyarázott, az olyan ember folyamatosságával, akit végül meg lehet únni. És Eleanor fel és alá járt, csészéket nyújtott jobbra-balra, és mutogatta a zuhanyát. North azt szerette volna, ha a tárgynál maradnak. A beszélgetés érdekelte. A komoly beszélgetés, elvont tárgyról. — Jó-e a magány? Rossz-e a társaság? Ez érdekes; csakhogy ezek egyik témáról a másikra ugráltak. Amikor a nagy darab ember azt mondta — a magány zárka, a legnagyobb gyötrellem, amivel embert sujtani lehet, — akkor egyszerre belecsipogott a sovány vénasszony, a homlokába lógó fürtökkel, és azt mondta kezét a szívére téve: — El kell törölni! — Úgy látszik, börtönöket szokott látogatni.

— Hol a csudában vagyok? — tündődött, az utca nevét kutatva a sarkon. Valaki a falra krétával kört rajzolt, amelyet tört vonal vágott ketté. Végignézett a hosszan elnyújtózó utcán. Kapu kaput követett, ablak ablakot, mind ugyanazt a mintát ismételte. Vörösessárga fény borult mindenre, mert a nap leszállt a londoni porra. Minden meleg, sárga homályban úszott. Gyümölcsösök és virággal megrakott taligák sorakoztak a gyalogjáró mentén. A nap bearanyozta a gyümölcsöket. A virágoknak szinte fényudvaruk volt. Voltak köztük rózsák, szekfűk és liliumok. Eszébe

jutott, hogy jó volna megállni és csokrot venni Sallynek. De a háta mögött túlköltek a gépkocsik. Továbbment. Ha az ember virágcsokrot tart a kezében, gondolta, enyhíti a találkozás félszegségét, meg a szokványos dolgokat, amelyeket le kell hadarni. Milyen jó színben vagy, meghíztál, és így tovább. Csak a telefonban hallotta Sally hangját, és utóvégre ennyi év alatt megváltoznak az emberek. Nem volt benne bizonyos, hogy jó helyen jár; lassan megkerülte a sarkot. Aztán megállt. Továbbment. A Milton Streeten járt. Sötét kis utca, csupa régi ház, amelyekből most kislakásokat csináltak; de valamikor jobb napokat láttak.

— A párosak emitt vannak, a páratlanok amott — mondta. Az utcát eltorlaszolták a teherkocsik. Túlkölt. Megállt. Újra túlkölt. Egy ember leszállt a bakról és a lóhoz ment; szeneskocsi volt, és a ló lassan nekiindult. Az ötvenkettes éppen itt volt. A kapuhoz hajtott. Megállt.

Az ucca másik oldaláról hang hallatszott. Skálázó nő hangja.

— Hogy lehet ilyen szutykos — gondolta, még mindig a kocsiban ülve — ebben a pillanatban egy nő ment át az utcán, korsóval a karján — mocsos — tette hozzá — ocsmány utcában lakni? — Leállította a gépét és vizsgálni kezdte a neveket a kapuban. Egymás fölött állt a lakók neve; egyik névjegyén, a másik rézbe metszve — Foster; Abrahamson; Roberts; S. Pargiter a leg-tetején volt, egy alumíniumcsíkba vágva. Megnyomta a sok csengő közül az egyiket. Senki sem jött. A nő tovább énekelte a skálákat; lassan énekelt, egyre magasabb hangon. Derűre ború, borúra derű, gondolta magában. Valamikor verseket írt; most megint elfogta a vágy, amint itt ácsorgott. Kétszer vagy háromszor erélyesen megnyomta a csengőt. De senki sem jelentkezett. Erre

belökte az ajtót, nyitva volt. Különös szag terjengett a lépcsőházban, mintha főzeléket főztek volna ; és az olajbarna tapéta még sötétebbé tette. Felment az egykori úriház lépcsőjén. A korlát faragott volt, de olcsó sárga festékkal mázoltak át. Lassan felment és megállt az emeletközön. Nem tudta, melyik ajtón kopogtasson. Mostanában mindig idegen házak ajtajában ácsorog. Az az érzés fogta el, hogy maga sem határozott személy és nincs határozott helyen. A szemközti házból még mindig hallatszott az éneklő nő hangja, aki eltökélten kapaszkodott fel a skálán, mintha a hangjegyek lépcsők volnának ; most elhallgatott, lustán, ábrándosan, útjára bocsátva az utolsó tiszta hangot. Ekkor hallotta, hogy valaki odabent elneveti magát.

Ez az ő hangja, de valaki van vele. Ez bosszantotta. Azt remélte, hogy egyedül találja. A hang beszélt és nem válaszolt, mikor kopogott. Nagyon óvatosan kinyitotta az ajtót és belépett.

— Igen, igen, igen — mondta Sara. A telefon előtt térdelpelt, senki sem volt nála. Főlemelte kezét, mikor megpillantotta és rámosolygott. De felemelt kezét a levegőben hagyta, mintha a zaj miatt, amelyet North keltett, nem hallaná azt, amit a telefonban mondanak.

— Micsoda? — kérdezte a telefonban. — Micsoda?

North csendben maradt és nagyszülei sziluettjét nézte a kandalló fölött. Nincs virág a lakásban, vette észre. Kár, hogy nem hozott virágot. Hallgatta, hogy mit mond Sara. Próbálta összeilleszteni.

— Igen, most hallom... Igaza van. Valaki közben bejött... Kicsoda? North. Az afrikai unokafivérem...

Ez én vagyok, gondolta North, «az afrikai unokafivérem». Ez az én címkém.

— Találkozott vele? — mondta Sara. Szünet következett. — Magának ez a véleménye? — mondta. Megfordult és rápillantott. Úgy látszik, róla beszélnek, gondolta. Feszélyezettség fogta el.

— Isten vele — mondta Sara, és letette a kagylót.

— Azt mondja, találkozott veled ma este — mondta, odalépve hozzá és kezefogva vele. — És nagyon tetszettél neki — tette hozzá mosolyogva.

— Ki az? — kérdezte North. Bizonytalanul érezte magát, mert nem hozott virágot.

— Valaki, akivel Eleanornál találkoztál — mondta Sara.

— Küllöldi? — kérdezte North.

— Igen, Brownnak hívjuk — mondta Sara, széket tolvá eléje.

North leült a székre és Sara lekuporodott vele szemben, maga alá húzott lábakkal. North emlékezett erre a mozdulatra; Sara részletekben tért vissza; először a hangja, aztán a mozdulatai, de valami még ismeretlen maradt.

— Nem változtál meg — mondta. Az arcát értette. A csúnya arc nehezen változik; csak a szép arcok hervadnak el. Sara nem látszott sem fiatalnak, sem öregnek, csak vedlettnak. És a szoba, a sarokban egy cseréppel, amelyben pampafű volt, rendetlennek látszott. North gyanította, hogy afféle bútorozott szoba, amelyet nagy sebbel-lobbal takarítottak ki.

— Hát te? — mondta Sara, és ránézett, mintha a férfinak két különböző változatát próbálná összevetni; a telefonbeli Northot és az előtte ülő Northot. Vagy van harmadik is? Milyen kényelmetlen érzés, gondolta, ez a félismeretség az emberekkel, akik félig ismernek minket, és akiket félig ismerünk, ez az ember húsára szegezett tekintet, mint amikor légy mászik végig az arcán — milyen

kényelmetlen érzés; de utóvégre elkerülhetetlen ennyi esztendő után. Az asztalokon mindenféle lim-lom hevert; North habozott, kalapját a kezében tartotta. Sally rámosolygott, amint ott ült tétován, kezében tartva a kalapját.

— Ki az a köcsögkalapos fiatal francia — mondta Sara — a képen?

— Micsoda képen? — kérdezte North.

— Az, aki zavart ábrázattal ül, kalapjával a kezében — mondta Sara. North félénken az asztalra tette a kalapját. Egy könyv leesett a padlóra.

— Bocsánat — mondta. Úgy látszik, Sara arra célt az e zavarban levő franciával, hogy ő félszeg — mindig is az volt.

— Ez nem az a szoba, ahol utoljára voltam? — kérdezte.

Megismert egy karosszéket. Az aranyozott karosszéket. És ott állt a szokásos zongora.

— Nem, az a folyó túlsó partján volt, — mondta Sara — amikor elbúcsúztál tőlem.

North visszaemlékezett. Azon az estén jött el hozzá, mikor a háborúba indult és a sapkáját nagyapjuk mellszobrára csapta. Ez a szobor eltűnt. Sara akkor bolondozott vele.

— Hány darab cukrot tesz Ő felsége a Király Patkányfogó Ezredének a hadnagya a teájába? — csúfolkodott. Még ma is maga előtt látja Sara-t, amint cukrot tesz a teájába. Aztán összevesztek és ő otthagya Sarát. A légitámadás éjszakáján volt — jutott eszébe. Emlékezett a sötét éjszakára, a fényszórókra, amelyek lassan végigsöpörték az eget. Imitt-amott habozva megálltak, gyapjas foltot kutattak; kis vastörmelék zuhantak le; s az emberek lélekszakadva rohantak a kékbeforult üres utcákon. Ő hazament Kensingtonba, a családjával vacsorázott; elbúcsúzott az anyjától; soha többé nem látta viszont.

Az éneklő nő hangja félbeszakította. «Ah-h-h, oh-h-h, Ah-h-h» énekelte, álmatagon kapaszkodva fel és ereszkedve le a skálán, a szemközti házban.

— Minden este ezt műveli? — kérdezte North. Sara bólintott. A zümmögő esti levegőben lassan és érzéken hangzott az ének. Az énekesnőnek, úgy látszik, mérhetetlen sok szabadideje volt; minden fokon megállapodhatott és ábrándozhatott.

Vacsorának nyoma sincs — vette észre North. Csak egy gyümölcsöstál volt az olcsó szállodai abroszon, amelyet máris sárga mártáspecsétek borítottak.

— Miért laksz mindig ilyen ocsmány... — kezdte.

Gyerekek visítoztak odalent az utcán, de ekkor kinyílt az ajtó és bejött valami szolgáló egy nyaláb késsel meg villával. A szabályszerű szállodai trampli — gondolta magában North. A keze vörös és fején az a kacér kis tóbita, amelyet mindig feltesznek, ha a lakónak társasága van. Ennek a jelenlétében társalogniok kell. — Voltam Eleonornál, ott találkoztam a te Brown barátoddal.

A szolgáló megterítette az asztalt, a kezében szorongatott késekkel és villákkal csörömpölve.

— Ó, Eleanor, — mondta Sara — Eleanor... — A lányt figyelte, aki esetlenül tett-vett az asztal körül és terítés közben erősen szuszogott.

— Most érkezett vissza Indiából — mondta North. Ő is a lány mozdulatait figyelte. — Most borosüveget vett elő, a szállodai szoba olcsó szerviszéből.

— Csavarog szerte a világban — dünnyögte Sara.

— És a leglehetőlenebb vén skatulyákat csődíti magához — tette hozzá North. A kis emberre gondolt, aki vad kék szemeket meresztett rá és szeretett volna Afrikába menni, meg a

kiaszott fülbevalós nőre, aki a börtönöket látogatta.

— ...és az az ember, a te barátod... — kezdte. Ekkor a lány kiment a szobából, de nyitva hagyta az ajtót, annak a jeléül, hogy mindjárt visszajön.

— Nicholas... — mondta Sara, befejezve mondatát — az az ember, akit Brownnak neveznek.

Most szünet következett. — És miről beszélgettetek? — kérdezte.

North megpróbált visszaemlékezni.

— Napoleonról, a nagy emberek lélektanáról; meg arról, hogy ha nem ismerjük önmagunkat, hogyan ismerhetünk meg másokat?... — Elhallgatott. Nehéz visszaemlékezni arra, amit egy órával ezelőtt mondtak.

— Aztán — mondta Sara, pontosan úgy nyujtotta ki a kezét és értette össze ujját, mint Brown — azt mondta: ...hogyan alkothatunk törvényeket, vallásokat, amelyek illenek hozzánk, ha nem ismerjük önmagunkat?

— Úgy van! Úgy van! — kiáltott fel North.

Sara pontosan utánozta Nicholas hanghordozását. Az enyhe idegen kiejtést; az «illenek» szó ismétlését, mintha nem volna egészen bizonyos egyik-másik angol szóban.

— És Eleanor — folytatta Sara — azt mondta... Vajjon jobbá, jobbá tudjuk-e tenni önmagunkat? Ezt mondta a kanapé szélén ülve.

— A fürdőkád szélén — nevette el magát North, kijavítva Sarát.

— Brown biztosan elmondta már neked — mondta North. Egészen világosan érezte, hogy Brown elmondta. — Aztán — folytatta — arról vitatkoztunk...

De ekkor újra berontott a lány. Ezúttal tányérok voltak a kezében. Kékszegélyű tányérok,

olcsó szállodai tányérok. — ... hogy melyik jobb, a társaság vagy a magány? — fejezte be a mondatát.

Sara folyton szemmeltartotta az asztalt. — És te? — kérdezte, olyanvalakinek a szórakozott módján, aki felszínes érzékeivel a körülötte történő eseményt figyeli, de ugyanakkor másra gondol. — Mit mondtál te? Hiszen annyi esztendőn át egyedül voltál — mondta. A szolgáló újra kiment a szobából — ... a birkáiddal, North.

Sara elhallgatott, mert most kürt szólalt meg az utcán és mivel a skálázó nő hangja tovább énekelt, ez úgy hangzott, mintha két ember merőben különböző világnézetet próbálna kifejezni, egy és ugyanabban a pillanatban. A skálázó hang emelkedett, a harsona siránkozott. Elnevelték magukat.

— ... A verandán ültem és néztem a csillagokat — folytatta Sara.

North felnézett. Valahonnan idéz? Eszébe jutott, hogy írt neki, mikor először elutazott. — Igen, a csillagokat néztem — mondta.

— A verandán ültem a néma csendben — tette hozzá Sara. Társzekér zörgött el az ablaka alatt. Pillanatnyilag túlharsogott mindent.

— Aztán ... — mondta Sara, mikor a szekér eltávolodott; — habozott, mintha valamire célozna, amit North írt neki.

— Aztán megnyergelted a lovat és elvágattál.

Felszökött, és North először látta teljes világításban az arcát. Az orra kormos volt.

— Tudod-e, — mondta ránézve — hogy kormos az orrod?

Sara rossz helyen dörzsölte meg.

— Nem itt, a másik oldalon — mondta.

Sara kiment a szobából, tükörbe se nézett. Ebből arra a tényre következtetünk, — gondolta magában North, mintha regényt írna — hogy

Sara Pargiter kisasszony sohasem hívta ki a férfiak szerelmét. Vagy kihívta? Nem tudta biztosan. Az efféle pillanatfelvételek, az efféle felszínes képek, amelyeket az ember úgy készít, mint amikor légy mászik végig valakinek az arcán és tapogatózik, itt van az orra, emitt van a szemöldöke, sok kívánnivalót hagynak hátra.

North az ablakhoz lépett. A nap, úgy látszik, leszáll, mert a sarki téglaház sárgába, rózsaszínbe játszik. Egy vagy két hosszú ablak aranyban ég. A szolgáló megint a szobában volt, ő is elvonta a figyelmét és London zaja még mindig zavarta. A közlekedés, a nyikorgó kerekek és csikorgó fékek lármájának tompa háttéréből egyszerre felharsant egy gyermeke miatt rémüldöző asszony sikoltása, egy zöldsegáros egyhangú mondókája és messze egy kintorna játéka. Elhallgatott, aztán újra kezdte. Valamikor sokszor írtam neki, gondolta magában, késő éjszaka, mikor egyedül voltam, és fiatal voltam. Megpillantotta a tükörben napbarnított széles arcát, széles pofacsontjait, apró barna szemét.

A lány időközben elenyészett a ház alsóbb részében. Az ajtó tárva-nyitva volt. Semmi esemény nem mutatkozott. Várt; betolakodottnak érezte magát. Annyi esztendő múlva, gondolta, mindenki megtalálta a párját; megtelepedett; el van foglalva a maga dolgával. Mikor találkozunk velük, telefonálnak, más beszélgetésekre emlékeznek; kimennek a szobából; faképnél hagyják az embert. Elővett valami könyvet és elolvasott egy mondatot.

«Az árnyék, mint egy szőke angyal . . .»

A következő pillanatban Sara belépett. De valami zavar lehetett a vacsora körül. Az ajtó tárva-nyitva, az asztal megterítve; de nem törté-

nik semmi. Egymás mellett álltak, vártak, háttal a kandallónak.

— Milyen különös lehet — folytatta Sara — ennyi esztendő után hazajönni; mintha a levegőből pottyannál le egy repülőgépről. — Az asztalra mutatott, mintha az volna a mező, ahol leereszkedik.

— Egy ismeretlen országban — mondta North. Előrehajolt és egy késhez nyúlt az asztalon.

— És éppen beszélgetés közben találod az embereket — tette hozzá.

— Hát bizony beszélgetnek, — mondta North — főképp pénzről meg politikáról — tette hozzá, és türelmetlenül belerúgott a kályhaellenzőbe.

Ekkor bejött a szolgáló. Fontoskodó ábrázata volt, amelyet nyilvánvalóan a nagy fémfedővel borított tál idézett elő. Nagy gesztussal fölemelte a fedőt. Üröcomb volt alatta.

— Vacsorázzunk meg — mondta Sara.

— Éhes vagyok — mondta North.

Leültek és Sara elővette a szeletelőkést és hosszan belemetszett. Vékony vörös folyadék freccsent ki; nem volt megsütve. Sara csak nézte.

— A birkának nem ilyennek kell lenni — mondta. — A marhahúst készítik így, nem a birkát.

Nézték, hogyan csurog le a vörös lé a tál aljára.

— Küldjük vissza? — kérdezte Sara — vagy együk meg, így, ahogy van?

— Együk meg — mondta North. — Sokkal rosszabbhoz vagyok szokva Afrikából.

— Afrikából — mondta Sara és fölemelte a főzelékes tál fedelét. Az egyikben zöldes vízben összelapított káposzta úszott; a másikban sárga burgonya, amely keménynek látszott.

— Afrikában... az afrikai vadonban — folytatta és káposztát osztott Northnak. — A farmon, ahol laktál és ahol hónapszám nem járt senki, és te ültél a verandán és hallgattad...

— A birkákat — mondta North. Vékony szeletekre vágta a húst. Kemény volt.

— És semmi sem törte meg a csendet — folytatta Sara, és burgonyát vett ki magának is. — Legfeljebb egy kidöntött fa vagy egy szikla, amely lezuhant egy távoli hegy oldalában...

Sara Northra nézett, mint aki ellenőrzi a mondatokat, amelyeket az ő leveleiből idéz.

— Igen, — mondta North — nagyon csendes volt.

— És meleg — tette hozzá Sara. — Délben izzó meleg; egy vén csavargó kopogott az ajtón...

North bólintott. Fiatalemberként látta magát, és nagyon magányosan.

— És aztán... — kezdte újra Sara. De ekkor nagy teherkocsi dübörgött végig az utcán. Valami megrezsent az asztalon. Mintha a falak meg a mennyezet is remegett volna. Sara széttolt két poharat, amelyek összeütődtek. A teherkocsi elment; hallották távolról a dübörgését.

— És a madarak — folytatta Sara. — A csalogányok éneke a holdfényben?

Northot kényelmetlenül érintette a átomás, amelyet Sara felidézett. — Mindenféle marhaságot írhattam neked! — kiáltott fel. — Bárcsak összetépted volna ezeket a leveleket!

— Dehogy téptem! Gyönyörű levelek! Csodálatos levelek! — kiáltott fel Sara, és felemelte poharát.

Northnak eszébe jutott, hogy Sara már egy ujjnyi bortól becsíp. Szeme ragyogott, arca izzott.

— Aztán volt egy szabadnapod — folytatta Sara. — És te hepe-hupás fehér úton, rúgó nélküli szekéren, a városba döcögtél...

— Hatvan mérföldnyire — mondta North.

— És bementél egy kocsmába, és találkoztál a szomszéd... ranchról valakivel. — Sara habo-

zott, nem volt benne bizonyos, hogy jó szót használ-e.

— Ranch, igen, ranch — erősítette meg North. — Bementem a városba és iddögáltam a kocsmában.

— És aztán? — mondta Sara.

North nevetett. Olyan dolog történt, amit nem mondhatott meg neki. Hallgatott.

— Aztán többé nem írtál — mondta Sara. Letette a poharát.

— Mikor már elfelejtettem, milyen vagy — mondta North, Sara-ra pillantva.

— Te is abbahagytad a levéllírást — mondta.

— Igaz, én is — mondta Sara.

A kürt állomáshelyet változtatott és siralmasan panaszkodott az ablak alatt. A fájdalmas hang, amely olyan volt, mint amikor egy kutya hátraveti fejét és a holdat ugatja, felcsapott hozzájuk. Sara ütemre ringatta a villáját.

— A szívünk csupa könny, ajkunk csupa kacaj...

Sara elnyujtotta a szavakat, amelyek együtt panaszkodtak a kürttel. — A lépcsőt jártad akkor éppen... — de ebben a pillanatban a harsona ritmust változtatott és dzsiggbe fogott. — Ő szomorú, én meg vidám, ő szomorú, én meg vidám, úgy bizony, az ám! — dúdolta Sara a dzsigg ritmusára.

Letette a poharát.

— Parancsolsz még egy szelet húst? — kérdezte.

— Nem, köszönöm — mondta North, és a meglehetősen rágós, kellemetlen tárgyra pillantott, amely még mindig belevérzett a tálba. A fűzfalevelekkel díszített tányéron véres ételmaradék hevert. Sara kinyujtotta a kezét és a csengőhöz nyúlt. Csöngetett; mégegyszer csöngetett. Senki sem jött.

— A csengő nem szól — mondta North.

— Nem, — mosolygott Sara — a csengő nem szól és a csap nem folyik. — Toppantott a lábával. Vártak. Senkiséj jött. A kürt odakint keservesen panaszkodott.

— De egy levelet írtál — folytatta North, amíg várták a lányt. — Haragos levelet, kegyetlen levelet.

Rápillantott. Sara fölvetette az ajkát, mint egy harapós ló. North erre a mozdulatára is emlékezett.

— Igen? — mondta.

— Egy este, mikor hazajöttél a Strandről — emlékeztette North.

Ekkor bejött a szolgáló a puddinggal. Cifra pudding volt, csaknem átlátszó; rózsaszínű habcsomók rajta.

— Már emlékszem — mondta Sara, és bemártotta kanalát a rezgő, kocsonyás tésztába. — Csendes őszi éjszaka; égnek a lámpák és az emberek koszorúval a kezükben baktatnak a gyalogjárón?

— Igen, — bólintott North — ez az.

— És én azt gondoltam magamban, — habozott — ez a pokol. Mi vagyunk az elátkozottak? — North bólintott.

Sara kiosztotta a puddingot.

— És én — mondta North, magához húzva tányérját — az elátkozottak között voltam. — Bemártotta kanalát a remegő kocsonyás pépbe.

— Gyáva, képmutató, lovaglópálcával a kezében, sapkával a fejedén... — Úgy látszik, valami levélből idézett, amelyet Sara-tól kapott. Szünetet tartott. Sara rámosolygott.

— De mi is volt a szó, amelyet használtam? — kérdezte, mint aki próbál visszaemlékezni.

— Dilis — idézte North az emlékezetébe. Sara bólintott.

— És akkor átmentem a hídon — folytatta

Sara, szája felé emelve a kanalát — és megálltam az egyik kis fülkében vagy beszögellésben . . . Hogy is hívják? . . . A víz fölé hajoltam és lenéztem . . . — Lenézett a tányérjára.

— Akkor még a folyó túlsó partján laktál — nógatta North.

— Ott álltam és lenéztem — mondta Sara, a poharára nézve, amelyet maga előtt tartott — és azt gondoltam: folyó víz, áradó víz, amely megfodrozza a fényt; holdfény; csillagfény . . . — Ivott és elhallgatott.

— Ekkor jött az autó — sürgette North.

— Igen, a Rolls Royce. Megállt a lámpafényben és benn ült . . .

— Két ember — emlékeztette North.

— Két ember. Igen — mondta Sara. — A férfi szivarozott, előkelő angol férfi. Nagy orra volt és frakkja. És a nő mellette ült, szőrmével szegélyezett köpenyben és felhasználta a lámpafényt arra, hogy fölemelje a kezét — ő is felemelte a kezét — és kizsírozza azt az óriási száját.

Lenyelte a falatját.

— És a tanulság? — hajszolta North.

Sara fejét rázta.

Hallgattak. North elkészült a puddingjával. Elővette a cigarettatárcáját. Nem számítva egy meglehetősen fonnyadt gyümölcsrel, almával meg banánnal rakott tálat, nyilvánvalóan nem volt több ennivaló.

— Bolondok voltunk, mikor fiatalok voltunk, Sal — mondta, miközben rágyujtott. — Vad dolgokat firkáltunk össze . . .

— Hajnalban, mikor csiripeltek a verebek — mondta Sara, magához húzva a gyümölcsötátat. Egy banánt kezdett hámozni, mintha valami puha kesztyűt fordítana ki. North kivett egy almát és meghámozta. Az almahéj tányérján kacskaringózott, összetekeredve, mint a kígyó bőre, gondolta

North. És a banán héja olyan volt, mint egy kesztyű kettéhasított ujja.

Az utca most csendes volt. A szomszéd nő abbahagyta az éneklést. A kürtös is továbbment. A nagy forgalom órája elmúlt, semmi sem történt odalent az utcán. North Sara-t nézte, amint aprókat harapott a banánjába.

Egyszer június negyedikén fordítva vette fel a szoknyáját — jutott eszébe. Akkor is ilyen görbe volt; és ők alaposan kinevették — ő meg Peggy. Sohasem ment férjhez. Azon tűnődött, miért? Összesöpörte tányérján az almahéj szakadozott tekercseit.

— Mivel foglalkozik az az ember? — kérdezte North hirtelen. — Az, aki kitarja a kezét?

— Így? — kérdezte Sara. Kitarta a karját.

— Igen — bólintott North. — Az az ember volt, amolyan bőbeszédű idegen, akinek a világon mindenről van valamilyen elmélete. De azért szerette — ízes volt, lendületes. Hajlékony, mozgékony arca mulatságosan működött; boltozatos homloka volt, jó szeme és kopasz feje.

— Mivel foglalkozik? — kérdezte mégegyszer.

— Beszél, — felelte Sara — a lélekről beszél. — Elmosolyodott. North megint betolakodottnak érezte magát; ezek ketten annyi mindent beszélhettek össze, olyan jóban lehetnek.

— A lélekről beszél — folytatta Sara, és cigaretta után nyúlt. — Előadásokat tart, — tette hozzá magyarázatul — tíz shilling hat penny egy jegy ára az első sorban — mondta, kifújva a füstöt.

— Fél koronáért lehet állóhelyet kapni, de ott — megint kifújta a füstöt — nem hall jól az ember. Csak a felét érti meg a professzor, a mester szavainak — nevetett fel.

Most gúnyolódott ezen az emberen; azt a benyomást keltette, hogy sarlatán. Pedig Peggy

azt mondta, nagyon jóban vannak, Sara meg ez az idegen. Az emlék, amelyet az Eleanornál látott idegenről őrzött, kissé elváltozott, mint egy elfújt légbuborék.

— Azt hittem, hogy jóbarátod — mondta hangosan.

— Nicholas? — kiáltott fel Sara. — Imádom!

Annyi bizonyos, hogy ragyogott a szeme. Egy sótartóra volt szegezve, olyan elbűvölt kifejezéssel, amely egyszerre zavarba hozta Northot.

— Imádod . . . — kezdte, de ekkor megszólalt a telefon.

— Ő az! — kiáltotta Sara. — Ő az! — kiáltotta. — Nicholas az!

Mérhetetlen izgalommal beszélt.

A telefon újra megszólalt. — Nem vagyok itthon! — mondta Sara. A telefon megint csöngött. — Nem vagyok itthon! Nem vagyok itthon! — mondta, valahányszor csengetett a telefon. Eszébe sem jutott felvenni a hallgatót. North nem bírta tovább Sara meg a telefon éles hangját. A telefonhoz lépett. Kis szünet támadt, mikor ott állt, hallgatóval a kezében.

— Mondd azt, hogy nem vagyok itthon! — mondta Sara.

— Halló — beszélt North a telefonba. Újabb szünet következett. North Sara-t nézte, amint a szék szélén ül és a lábát lóbálja. Aztán megszólalt egy hang.

— North vagyok — felelt a telefonba. — Sara-val vacsorázom . . . Igen, megmondom neki. . . — Sara-ra nézett. — A széke szélén ül, — mondta — kormos az orra és lóbálja a lábát.

Eleanor állva telefonált. Elmosolyodott, és egy pillanattal azután, hogy letette a hallgatót, még mindig mosolygott, aztán unokahúgához Peggyhez fordult, aki nála vacsorázott.

— North Sara-nál vacsorázik — mondta, és még mindig mosolygott a kis telefonjeleneten, a két emberen, London túlsó végében, akik közül az egyik a széke szélén ül és kormos az orra.

— Sara-nál vacsorázik — mondta mégegyszer. De az unokahúga nem mosolygott; persze, nem látta a jelenetet, és kissé bosszankodott, mivel a beszélgetésük közepén Eleanor hirtelen felpattant és azt mondta: — Átszólok Sara-hoz.

— Igen — mondta közömbösen.

Eleanor visszatért és leült.

— Arról beszéltünk... — kezdte.

— Hogy megtisztítottad — mondta Peggy ugyanabban a pillanatban. Miközben Eleanor telefonált, Peggy a nagyanyja képét nézte az íróasztal fölött.

— Igen — Eleanor a vállán át hátrapillantott. — Igen. És látod most a virágot a fűben? — kérdezte. Megfordult és a képre nézett. Az arc, a ruha és a virágos kosár, minden szelíden egymásba folyt, mintha a festék egyetlen síma zománcretegből volna. A virág is rajta volt — kis kék petty a fűben.

— Olyan piszkos volt, hogy nem lehetett látni — mondta Eleanor. — De emlékszem még rá, mikor gyerek voltam. Erről jut eszembe, ha szükséged van egy ügyes emberre, aki képeket tisztít...

— De csakugyan ilyen volt? — szakította félbe Peggy.

Valaki azt mondta neki, hogy a nagyanyjához hasonlít, márpedig nem akart hozzá hasonlítani. Sötéthajú és sasorrú szeretett volna lenni. Valójában pedig kékszemű és gömbölyű arcú volt, mint a nagyanyja.

— Valahol megvan a címe — folytatta Eleanor.

— Ne törődj vele, ne törődj vele — mondta Peggy, akit bosszantott nagynénjének az a szo-

kása, hogy fölöslegesen szaporította a részleteket. Ez a közeledő öregség — gyanította, az öregség, amely meglazítja a rúgókat és recsegővé, nyikorogóvá, teszi az agyvelő egész szerkezetét.

— Mondd, ilyen volt? — kérdezte mégegyszer.

— Én nem így emlékszem rá — mondta Eleanor, mégegyszer a képre pillantva. — Talán kisgyerek koromban ilyen lehetett, de azt hiszem, még akkor sem. Ami a legérdekesebb, — folytatta, hogy az, amit akkoriban csúnyának tartottak, például a vörös haját, mi szépnek tartjuk. Úgy, hogy sokszor azon gondolkozom... — elhallgatott és nagyot szippantott a cigarettájából — hogy tulajdonképpen mi is az a szép?

— Igen, — mondta Peggy — éppen erről beszéltünk.

Ugyanis, mikor Eleanor hirtelen a fejébe vette, hogy emlékeztetni kell Sara-t az estélyre, Eleanor gyermekkoráról beszéltek, arról, hogy mennyire megváltozott minden; vannak dolgok, amelyek egyik nemzedék szemében jók és vannak, amelyek más nemzedék szemében jók. Szerette, ha Eleanor a multjáról beszél; oly békésnek és biztonságosnak tetszett.

— Gondolod, hogy van valami mérték? — mondta, szerette volna visszatéríteni a beszélgetést az eredeti tárgyra.

— Nem tudom — mondta Eleanor szórakozottan. Máson járt az esze.

— Jaj, de bosszantó! — kiáltott fel hirtelen. — A nyelvem hegyén volt; valamit szeretnék kérdezni tőled. Aztán eszembe jutott, hogy Deliánál estély lesz; aztán North megnevetetett — azt mondta, Sally a széke szélén ül és kormos az orra. És ez kiverte a fejemből. — Fejét csóválta.

— Ismered azt az érzést, amikor az ember mondani akar valamit, aztán félbeszakítják; olyan ez, mintha *itt* szurkálná valami... — meg-

kopogtatta a homlokát — és minden egyebet beléfojtana az emberbe. Nem mintha fontos volna — tette hozzá. Egy darabig fel és alá járkált a szobában. — Nem, úgylis hiába, nem jut eszembe — mondta és fejét rázta.

— Most megyek és rendbehozom magamat. Te talán telefonálnál kocsiórt.

Bement a hálószobába. Csakhamar hallani lehetett a víz csobogását. Ha Eleanor mosakszik, ami valószínűnek tetszett a hálószobából hallatszö zörejek után ítélve, akkor nem kell sietni a kocsival. A kandallón heverő levelekre pillantott. Egy cím ugrott ki közülök a levélhalom tetején. «Mon Repos, Wimbledon». Eleanor valamelyik fogorvosa, gondolta magában Peggy. Talán az az ember, akivel Wimbledon Commonban fűvészkedni jár. Kedves ember. Eleanor jellemezte. — Azt mondja, egyetlen fog sem hasonlít a másikhoz. És mindent tud a növényekről... Nehéz volt rávenni, hogy a gyermekkoráról beszéljen.

A telefonhoz lépett, bemondta a számot. Várakozás közben a telefonkagylót tartó kezére nézett. Úgyes kéz, olyan körmök, mint a gyöngyház, kifényesítettek, de festetlenek. Valami átmenetet alkotnak, — gondolta magában, a körmeire nézve — a tudomány és a... De ekkor megszólalt egy hang: Központ — és Peggy megadta a számot.

Tovább várt. Ahogy ott ült Eleanor helyén, ő is látta a telefonjelenetet, amelyet Eleanor látott. — Sally a széke szélén ül és kormos az orra. Micsoda bolondos nő! — gondolta magában keserűen, és valami végigborzongott a combján. Miért volt benne keserűség? Hiszen büszke az őszinteségére, hiszen orvos és az ismerős borzongás keserűséget jelent. Irigyelte tőle a boldogságát, avagy valami ősi szemérmetség tiltakozott benne — rosszalja ezt a barátságot olyan férfiakkal, akik nem a nőket szeretik? Főlnézett nagyanyja képére, mintha

megkérdezné a véleményét. Csakhogy ő már a műalkotás mozdulatlanságába meredt. Úgy ült ott a rózsáira mosolyogva, mint akit nem érdekel a mi igazságunk és tévedésünk.

— Halló! — mondta egy nyers hang, amely fűrészpört és kocsiszínt juttatott az eszébe és Peggy megadta a címet és letette a telefont, éppen abban a pillanatban, amikor Eleanor belépett. Vörösarany arab köpenyt viselt, ezüst fátyollal a hajában.

— Mit gondolsz, nemsokára már látni is fogjuk azt, ami a telefon túlsó végén történik? — mondta Peggy és felállt. Eleanorban a haja a legszebb, gondolta. És az ezüstösfényű, sötét szeme. Fínom, öreg próféta, furcsa öreg madár, ugyanabban a pillanatban tiszteletet parancsoló és hóbortos. Utazás közben lesült az arca, úgyhogy haja fehérebb, mint valaha.

— Tessék? — mondta Eleanor, mert nem értette meg, amit Peggy a telefonról mondott.

Peggy nem mondta el még egyszer. Az ablakban álltak és a kocsit várták. Egymás mellett álltak némán és kinéztek az ablakon, mert el kellett tölteni az időt, és a kilátás az ablakból, amely oly magasan volt a háztetők cikcakjai és a hátsó kertek négyszögei fölött, a távoli dombok kék körvonalára ugyanolyan jó időtöltés volt, mint akármilyen beszélgetés. A nap leáldozott; egy gyapjas felhő pihent az égen, mint egy vörös toll a kékségben. Peggy lenézett. Különös látvány volt, amint a kocsik befordultak a sarkon, végimentek ezen meg azon az utcán és nem lehetett hallani a zajukat. Olyan volt, mint London térképe; egész kerület feküdt alattuk. A nyári nap alkonyodott. Meggyújtották a lámpákat. Kankalinszínű fények voltak, amelyeket még el lehetett különíteni, mert a lemenő nap még mindig izzott a levegőben. Eleanor az égre mutatott.

— Itt láttam az első repülőgépet, a két kémény között — mondta. Magas kémények, gyárkémények voltak a távolban és egy nagy épület — talán a Westminster katedrális? — magasodott a háztetők fölé.

— Itt álltam és kinéztem — folytatta Eleanor. — Nem sokkal azután lehetett, mikor beköltöztem ebbe a lakásba, egy nyári napon, és fekete pontot láttam az égen. És azt mondtam valakinek, azt hiszem, Miriam Parrishnek, — igen, ő volt, mert segített a költözködéskor — remélem, hogy Deliának eszébe jutott meghívni... — Ez a vénség — figyelte meg Peggy — össze-vissza beszél.

— Azt mondtad Miriamnek... — terelte vissza.

— Azt mondtam Miriamnek, mi ez, madár? Nem, nem lehet madár, túlságosan nagy. Pedig mozog. És egyszerre csak ráeszméltem, hogy repülőgép. Csakugyan az volt. Tudod, nem sokkal azelőtt repülték át a csatornát. Abban az időben nálatok nyaraltam, Dorsetben; emlékszem, az újságban olvastam és valaki, talán az apád, azt mondta: Most új világ következik.

— Ugyan menj — nevetett Peggy. Azt akarta mondani, hogy nem a repülőgépek okozták ezt a nagy különbséget. Mert ragaszkodott hozzá, hogy tiltakozzék az öregeknek a tudományba vetett hite ellen, részben azért, mert mulattatta a hiszékenységük, részben mert naponta meggyőződött az orvosok tudatlanságáról, — de ekkor Eleanor felsóhajtott.

— Jaj Istenem! — suttozta.

Elfordult az ablakból.

Ez is az öregség — gondolta Peggy. Valami szél kinyitott egy ajtót. Egyet a sokmillió ajtó közül Eleanor hetven egynéhány esztendejében. Fájdalmas gondolat röppent ki, amelyet valamikor eltitkolt. Eleanor odament az íróasztalához és

az iratok között motozott — a vének alázatos és gyötrelmes alázatával.

— Mi az, Nell? — kezdte Peggy.

— Semmi, semmi — mondta Eleanor. Az eget nézte, és az ég zsúfolva volt képekkel. Annyiszor látta őket; valamilyen kép minden alkalommal kibontakozott. Most, mivel az előbb Northszal beszélt, felbukkant a háború; az az éjszaka, amikor ott állt az utcán és nézte a fényszórók sugarait. Légitámadás után ment haza. Westminsterben vacsorázott Rennyvel meg Maggievel. Pincében ültek; és Nicholas — akkor találkozott vele először — azt mondta, a háború nem fontos. Gyerekek vagyunk, akik petárdákat durrogtatnak a kertben... Még a mondataira is emlékezett, meg arra, hogy egy faláda körül ültek és az új világ egészségére ittak. Az új világ — az új világ! — kiáltotta Sally és kanálával a ládán dobolt. — Eleanor az íróasztalhoz lépett, feltepett egy levelet és eldobta.

— Igen — mondta, az iratai közt kotorászva, valamit keresett. — Igen — nem értek repülőgépekhez, sohasem ültem repülőgépen. És ami a gépkocsikat illeti, megvagyok gépkocsi nélkül is. Egyszer majdnem elgázolt egy — nem mondtam? A Brompton Roadon. Magam voltam az oka, nem vigyáztam... Ami pedig a rádiót illeti — ez valóságos csapás. Az emberek alattam, ebéd után mindig bekapcsolják; de másfelől a melegvíz, a villanyvilágítás és azok az új... — elhallgatott. — No, megvan! — kiáltott fel. Felkapott valami iratot, amelyet lázasan keresett. — Ha Edward ott lesz ma este, akkor juttasd eszembe... majd csomót kötök a zsebkendőmre...

Kinyitotta táskáját, elővett egy selyemzsebkendőt és ünnepélyesen csomót kötött rá... — hogy kérdezzem meg, mi van a Runcorn-fióval.

Csöngettek.

— Itt van a taxi — mondta.

Körülnézett, hogy meggyőződjön róla, nem felejtett-e otthon valamit. Egyszerre csak megállt. Szeme megakadt egy földön heverő újság nagy címbetűin és a homályos fényképen. Fölvette.

— Micsoda arc! — kiáltott fel, kibontva az újságot az asztalon.

Amennyire Peggy láthatta, — rövidlátó volt — esti lap szokásos, ködös fényképe volt, gesztikuláló, embert ábrázolt.

— Átkozott! — kiáltott hirtelen Eleanor, — bitang! — Egyetlen kézmozdulattal kettétépte az újságot és a földhözvágta. Peggy meghökkenett. Kis borzongás futott végig rajta, mikor az újság kettészakadt. Az «átkozott» szó meghökkenettette a nagynénje szájában.

A következő pillanatban mulatott a dolgon; de a meghökkenés benne maradt. Mert ha Eleanor, aki olyan fősvényen bánt az angol nyelvvel, azt mondja: «bitang», akkor ez sokkal többet jelentett, mintha ő vagy a barátai mondanák. És a mozdulat, amellyel összetépte az újságot... Milyen furcsák ezek — gondolta, a lépcsőházba követve Eleanort. Vörösarany köpenye végigsöpört a lépcsőn. Az apját is látta, amint összegyúrta a Timest és dühtől remegett, mert valaki valamit írt az újságba! Milyen furcsa!

És ahogy összetépte! — gondolta és majdnem elnevette magát, és kitérta karját, úgy, mint Eleanor. Eleanor alakja még mindig gyertyaegyenes volt a felháborodástól. Egyszerűbb volna — gondolta — és kényelmes volna, — gondolta — miközben nyomon követte, emeletről emeletre a kölépcsőn, ha ilyen volna az ember. Köpenye alján a kis bojt a lépcsőt verte. Lassan mentek le.

— Itt van például a nagynéném, gondolta magában, a jelenetet egy kórházi orvossal való vitává rendezve — itt van például a nagynéném, egyedül

lakik, afféle munkáslakásban, egy ház hatodik emeletén... Eleanor megállt.

— Csak nem felejtettem fent a levelet? A Run-corn levelét, a fiúval kapcsolatban, amit meg akartam mutatni Edwardnak. — Kinyitotta táskáját. — Nem, itt van. — Benne volt a táskában.

Eleanor megadta a címet a vezetőnek és lehuppant a kocsi sarkába. Peggy a szeme sarkából figyelte.

Az erő tett rá oly nagy benyomást, amellyel a szavakat kimondta, nem a szavak maguk. Mintha ő, az öreg Eleanor, még mindig hinne azokban a dolgokban, amelyeket az ember elpusztított. Csodálatos nemzedék, gondolta, mikor megindultak. Hivők...

— Tudod, — szakította félbe Eleanor, mint aki meg akarja magyarázni szavait — ez mindennek a végét jelenti, amit szerettünk.

— A szabadság végét — mondta Peggy szó-rakozottan.

— Igen, — mondta Eleanor — a szabadság és az igazság végét.

A kocsi végighajtott a szelíd, tiszteletreméltó kis utcákon, ahol minden háznak erkélyablaka, kis kertecskéje és saját neve van. Amikor továbbhajtottak, be a nagy főútvonalra, Peggy agyában kialakult a jelenet úgy, amint elő fogja adni a kórházi orvosnak. — Egyszerre csak elvesztette az önuralmát, — gondolta — fogta az újságot és kettétépte. A nagynéném, aki elmúlt hetven éves. Eleanorra pillantott, hogy ellenőrizze a részleteket. Nagynénje félbeszakította.

— Itt laktunk valamikor — mondta. Balkezeivel hosszú lámpasorral világított utcára mutatott. Peggy kinézett, de csak a halvány oszlopok és lépcsők szakadatlan, mutatós sorát látta. Az egymást ismétlő oszlopok, a szabályos építészet valami elmosódott, parádés szépséget sejtettek,

amint a stukkóoszlopok egymást követték az utcán végig.

— Abercorn Terrace — mondta Eleanor ; — ... a levélszekrény — dűnnyögte, amikor elhajtottak mellette. Miféle levélszekrény? — gondolta magában Peggy. Újabb ajtó nyílt ki Eleanorban. Az öregség csupa végtelen hosszú utca, amely belenyúlik a sötétségbe — gyanította, és hol itt, hol ott nyílik ki benne egy kapu.

— Az emberek — kezdte Eleanor, aztán elhallgatott. Szokása szerint rosszul fogott bele.

— Tessék? — mondta Peggy. Idegesítette ez a zavarosság.

— Azt akartam mondani, a levélszekrény azt juttatta eszembe — aztán elnevette magát. Félbehagyta a kísérletet, hogy számot adjon a rendről, amelyben gondolatai a fejébe tolultak. Pedig volt benne valami rend. De oly sokáig tart, amíg megtalálja, és ez a locsogás, tudta, bosszantja Peggyt. Mert a fiatalság esze gyorsan jár.

— Valamikor idejártunk vacsorázni — mondta hirtelen, egy nagy házra mutatva, egy tér sarkán. — Az apád meg én. Ahhoz az emberhez, akivel együtt olvasgatott. Mi is volt a neve? Bíró lett belőle ... Ide jártunk vacsorázni, mi hárman. Morris, az apám, meg én ... Nagy estélyeket adtak akkoriban. Csupa ügyvédféle járt oda és az öreg régi tölgyfa-bútorokat gyűjtött ... Nagyrésze hamis volt — tette hozzá kis nevetéssel.

— Ide jártatok vacsorázni ... — kezdte Peggy. Szerette volna Eleanort a multjáról beszéltetni. Oly érdekes volt, oly biztonságos, oly valószínűtlen ... a nyolcvanas évek multja ; az ő szemében oly szépséges a maga valószínűtlenségében.

— Beszélj valamit a fiatalságról — kezdte.

— De hiszen a tiétek annyival érdekesebb, mint a mienk volt — mondta Eleanor. Peggy hallgatott.

Fényesen kivilágított, népes utcán hajtottak végig. Az egész utca hol vörös fényben úszott a filmszínházak, hol sárga fényben a kirakatok világlátása miatt; a kirakatokban, bár zárva voltak, üde nyári ruhák világlítottak. És az emberek még mindig nézték a ruhákat, meg a kalapokat a tartójukon, meg a drágaköveket.

— Mikor Delia nagynéném Londonban van, — folytatta magában Peggy Eleanor történetét, ahogy majd az orvosbarátjának elmondja — azt szokta mondani, gyertek el hozzám. Aztán valamennyien összegyűlnek. Ők imádják ezt. Ami őt, Peggyt illeti, ki nem állhatja. Szívesebben maradna otthon vagy menne moziba. Ez a családi érzés — tette hozzá, Eleanorra pillantva, mintha újabb kis adatot keresne a Viktória-korabeli vénkisasszony arcképéhez. Eleanor kinézett a kocs ablakán és egyszerre csak megfordult.

— És a kísérlet a tengeri malaccal... hogyan sikerült? — kérdezte. Peggy megrökönyödve nézett rá.

Aztán eszébe jutott és felvilágosította.

— Értem. Nem bizonyított be semmit. Újra kellett kezdeni az egészet. De azért nagyon érdekes. Most pedig magyarázd meg nekem... — Újabb kérdés izgatta Eleanort.

A kérdések, amelyekre magyarázatot keres — mondta Peggy a kórházi barátjának — vagy olyan egyszerűek, mint kétszer kettő négy, vagy olyan nehezek, hogy a világon senki sem tud rájuk válaszolni. És ha az ember azt kérdezi tőle, mennyi nyolcszor nyolc, — rámosolygott nagynénje arcélére az ablakban — akkor a homlokára csap és azt mondja... — de Eleanor megint félbeszakította.

— Kedves tőled, hogy eljössz — mondta, megveregetve a lány térdét. (Elárultam neki, gondolta magában Peggy, hogy mennyire nem szívesen jövök?)

— Ilyenkor legalább látjuk egymást, — folytatta Eleanor — és most, hogy már öregszünk . . . nem te, mi . . . az ember nem szívesen mulasztja el az alkalmat . . .

Továbbhajtottak. Hogyan kell ezt értelmezni? — gondolta Peggy, újabb ecsetvonással próbálva megtoldani az arcképet. — Szentimentális, vagy éppen ellenkezőleg, helyes, természetes . . . jogos így érezni? Fejét rázta. Nem tudom jellemezni az embereket, mondta kórházi barátjának. Olyan nehéz ez . . . Nem ilyen Eleanor. Egyáltalán nem ilyen. És kis kézmozdulattal kiradírozta a rosszul rajzolt vonalat. Mikor ezt tette, kórházi barátja elenyészett.

Egyedül volt Eleanorral a kocsiban. És házak mellett mentek el. Hol kezdődik ő, és hol végződöm én? — gondolta magában . . . Továbbhajtottak. Mindketten élőlények vagyunk, Londonon át megyünk egy gépkocsiban, két életszakra, amely két különböző testbe van zárva. És ezek a különböző testbe zárt életszikrák ebben a pillanatban, gondolta, egy mozi mellett hajtanak el. De mi az, hogy ebben a pillanatban, és mi az, hogy mi? A kérdés túlságosan nehéz volt, semhogy meg tudta volna oldani. Felsőhajtott.

— Te még fiatal vagy, neked még nem kell ezt érezned — sóhajtott Eleanor.

— Mit? — kérdezte Peggy felrezzelve.

— Azt, hogy találkozni kell az emberekkel. Hogy nem szabad elmulasztani a lehetőséget, amikor még láthatjuk őket.

— Fiatal? — mondta Peggy. — Sohasem leszek olyan fiatal, mint te. — Ő is megveregette nagynénje térdét. — Indiában csavarogtál . . . — nevetett.

— Ó, India, India semmi manapság — mondta Eleanor. — Manapság semmi utazni. Az ember megváltja jegyét és felül a hajóra . . . De amit

látni szeretnék, mielőtt meghalok, — folytatta — az egészen más... — Kinyújtotta kezét az ablakon. Középületek, hivatalok mellett hajtottak el. — ... másféle civilizáció. Tibet például. Olvastam egy könyvet. Hogy is hívták a szerzőjét, hogy is hívták?

Félbehagyta a beszédet, megzavarták az utca látnivalói. — Szép ruhákat viselnek mostanában az emberek — mondta egy szőke lányra meg egy frakkos fiatalemberre mutatva.

— Igen — mondta Peggy szórakozottan, a kifestett arcra meg a színes sálra, a fehér mellényre, meg a hátrasimított hajra pillantva. Minden elvonja Eleanort, minden érdeklí, gondolta.

— Igaz, hogy elnyomtak téged fiatalkorodban? — mondta hangosan, valami bizonytalan gyermekkori emlékre hivatkozva; a nagyapjára, akinek a kezén ujjak helyett fényes csonkok voltak, meg a hosszú, sötét szalonra. Eleanor megfordult. Meghökken.

— Elnyomtak? — mondta utána. Mostanában olyan keveset gondolt saját magára, hogy ez a kérdés meglepte.

— Ó, most már tudom, miről beszélsz — tette hozzá egy pillanat múlva. Egy kép, újabb kép merült felszínre. Delia ott áll a szoba közepén. Istenem! Istenem! — mondja. A szomszéd kapuban bérkocsi áll meg. És ő maga Morrisset lesi, — csakugyan Morrisset? — hogy lemenjen az utcára és feladjon egy levelet... Hallgatott. Nincs kedvem visszamerülni a multamba, gondolta. A jelent kívánom.

— Hova visz ez bennünket? — mondta Eleanor, és kinézett. Eljutottak London nagyvilági negyedébe, amely mindig ki van világítva. A lámpák fénye széles gyalogjáróra hullott, fehér, ragyogóan kivilágított közhivatalokra meg egy sápadt, ódonformájú templomra. Fényreklámok tűntek föl

és enyésztek el; sörösüveg jelent meg, kitöltötték, aztán eltűnt, aztán megint kitöltötték. Eljutottak a színháznegyedbe. A szokásos rikító sokadalom volt. Estélyiruhás férfiak és nők mentek az út közepén. Kocsik jöttek-mentek, megálltak. Az ő taxijukat is feltartóztatták. Egy szobor mellett elakadt. A fény ráhullott a hullaszerűen sápadt szoborra.

— Ez mindig higiénikus törülközőket juttat eszembe — mondta Peggy, az ápolónőegyenruhába öltözött nő szobrára pillantva.

Eleanor egy pillanatra megbotránkozott. Az a kellemetlen érzés fogta el, mintha késsel hasogatnák a bőrét; de a következő pillanatban ráeszmélt, hogy a vágás nem érte testének nemesebb részeit. Charles miatt mondta ezt, gondolta, kiérezve Peggy hangjából a keserűséget, a fivére miatt; csinos, unalmas fiú volt, akit megöltek a háborúban.

— Az egyetlen szép dolog, amit a háborúról mondtak — mondta hangosan, leolvastva a talapzatba vésett szavakat.

— Nem sokra megyünk vele — mondta Peggy élesen.

A taxi mozdulatlanul várt a tömegben.

A várakozás mindkettőjüket egy gondolat kivilágított középpontjába állította, ahonnan mindketten menekülni szerettek volna.

— Szép ruhákat viselnek mostanában az emberek — mondta Eleanor, egy másik szőkehajú, hosszúköpenyes lányra mutatva, meg egy másik frakkos fiatalemberre.

— Igen — mondta Peggy kurtán.

— De miért nem szórakozol többet? — töprengett magában Eleanor. Nagyon szomorú, hogy meghalt a fivére, de ami őt illeti, Northot mindig sokkal érdekesebbnek tartotta. A kocsit utat tört a forgalomban és befordult egy mellékutcába.

Most a vörös fény állította meg. — Jó, hogy North visszajött — mondta Eleanor.

— Jó — felelte Peggy. — Azt mondja, semmi egyébéről nem beszélünk, csak pénzről meg politikáról — tette hozzá. — Hibákat keres benne, mert nem ő esett el a háborúban. De nincs igaza — gondolta Eleanor.

— Igen? — mondta. — Hát akkor . . . — egy újságfalragasz nagy fekete betűi fejezték be helyette a mondatot. Közeledtek a térhez, ahol Delia lakott. Eleanor kotorászni kezdett a pénztárcájában. A taxaméterre nézett, amely elég magasra szökött. Ez az ember nagy kerülővel ment.

— Idejekorán odaérünk — mondta. Lassan siklottak körül a téren. Eleanor türelmesen várt, kezében a pénztárcájával. Egy sötét kis égszeletet látott a háztetők felett. A nap már lement. Az ég egy pillanatig olyan nyugodtnak látszott, mintha falusi mezőkre és erdőkre borulna.

— Most már csak meg kell fordulnia — mondta. — Én nem csüggedek . . . — tette hozzá, mikor a taxi megfordult. — Tudod, az utazás, mikor az ember mindenféle emberrel találkozik a fedélzeten, vagy valamelyik kis helyen, ahol partraszállunk . . . ahol a madár se jár . . . — A taxi tapogatózva haladt egyik háztól a másik felé. — Utaznod kellene, Peggy — folytatta — utaznod kellene. Olyan szépek a bennszülöttek, ha tudnád, félmeztelenek és holdfényben lemennek a folyópartra; . . . a következő ház az . . . — kopogott az ablakon. A taxi lassított. — Mit is mondtam? Én nem csüggedek, mert az emberek olyan kedvesek, olyan jószívűek . . . És ha hétköznapi emberek, a hétköznapi emberek, mint mi . . .

A taxi megállt egy ház előtt, amelynek az ablakai ki voltak világítva. Peggy előrehajolt és kinyitotta a kocsiját. Kiugrott és kifizette a

vezetőt. Eleanor nagy sebbel-lobbal utána. — Ne, ne, ne, Peggy — kezdte.

— Én hozattam. Én hozattam — ellenkezett Peggy.

— De ragaszkodom hozzá, hogy kifizessem a részemet — mondta Eleanor, kinyitva pénztárcáját.

— Eleanor volt — mondta North. Otthagyta a telefont és Sara-hoz fordult. Sara még mindig lóbálta a lábát.

— Azt mondta, mondjam meg neked, hogy ne felejts el eljönni Delia estélyére.

— Delia estélyére? Mért menjek el oda? — kérdezte Sara.

— Azért, mert öregek és szeretnének látni — mondta North, aki már mellette állt.

— Öreg Eleanor, kóbor Eleanor, vadszemű Eleanor... — merengett. — Menjek, ne menjek, menjek, ne menjek — dúdolta, felnézve Northra. — Nem, — mondta, lecsapva lábát a padlóra — nem megyek.

— Gyere, gyere — mondta North. Bosszantotta Sara modora — Eleanor hangja még mindig a fülében hangzott.

— Muszáj mennem? — mondta Sara, miközben a kávéfőzte.

— Hát akkor — mondta, odanyujtva Northnak a csészéjét és ugyanabban a pillanatban felkapva a könyvet — olvass, amíg el kell mennünk.

Újra összekuporodott, kezében a csészével.

Az igaz, hogy még korán volt. De miért, gondolta North, kinyitva a könyvet és lapozgatva benne, miért nem akar eljönni? Talán fél? — tündött magában. A karosszékben összekuporodott Sara-ra pillantott. Nagyon viseltes a ruhája. Aztán belenézett a könyvbe, de már nem tudta kibetűzni a szöveget. Sara nem gyújtott lámpát.

— A sötétben nem tudok olvasni — mondta. Ebben az utcában korán besötétedik; a házak olyan közel vannak egymáshoz. Most elhaladt egy gépkocsi és fény suhant át a mennyezeten.

— Gyujtsak villanyt? — kérdezte Sara.

— Ne — mondta North. — Majd elmondok magamban valamit, amit könyv nélkül tudok. — Elmondta az egyetlen költeményt, amit könyv nélkül tudott. Miközben belemondta a szavakat a félhomályba, csodálatos szépen hangzottak, talán azért, gondolta magában, mert nem látják egymást.

Elhallgatott a strófa végén.

— Folytasd — mondta Sara.

North folytatta. A szobában elhangzó szavak úgy tetszettek, mintha eleven valóságok volnának, kemények és függetlenek; de Sara hallgatta őket és erre a jelenlététől megváltoztak. De mikor North eljutott a második strófa végére,

*A társadalom zordon és
A magány édes szenvedés...*

North valami hangot hallott. A költemény hangját, vagy kívülről hallatszik valami? — tűnődött. Idebenn — gondolta és éppen folytatni akarta, mikor Sara felemelte a kezét. North elhallgatott. Súlyos lépések hangzottak fel a lépcsőházból. Valaki jön? Sara szeme az ajtóra volt szegezve.

— A zsidó! — suttogta Sara.

— A zsidó? — mondta North. Mindketten hallgattak. Valaki megindította a csapot. Valaki fürdik a szomszéd szobában.

— A zsidó fürdik — mondta Sara.

— A zsidó fürdik? — mondta utána North.

— És holnap piszkos sáv lesz a fürdőkádban.

— A fene egye meg a zsidót! — kiáltott fel North. Az a gondolat, hogy egy idegen ember

teste után piszkos sáv marad a szomszéd fürdőszobában, undorította.

— Folytasd — mondta Sara. — A társadalom zordon és — Sara megismételte az utolsó sorokat — A magány édes szenvedés.

— Nem — mondta North.

Hallgatták a víz csobogását. Ez az ember köhögött és krákogott, miközben mosakodott.

— Ki ez a zsidó? — kérdezte North.

— Abrahamson, a faggyú-szakmából — mondta Sara.

Hallgattak.

— Csinos menyasszonya van, egy masamódlány — tette hozzá Sara.

Minden hang tisztán hallatszott a vékony közfalon át.

A zsidó tüszögött mosakodás közben.

— De szőrszálak maradnak utána a fürdőkádban — mondta Sara.

North hátán végigfutott a hideg. Szőrszálak az ételben, szőrszálak a fürdőkádban, idegen emberek szőre testileg betegé tette.

— Közös fürdőkádad van vele? — kérdezte Sara bólintott.

North ilyenféle hangot adott: Pfuj!

— Pfuj! — én is ezt mondtam — nevetett Sara. — Pfuj! — mikor egy hideg téli reggel bementem a fürdőszobába. Pfuj! — kinyújtotta a kezét. — Pfuj! — Elhallgatott.

— És aztán? — kérdezte North.

— Aztán — mondta Sara, kávéját kortyolva — visszajöttem a nappali szobába. Vártam a reggelit. Tükörtojás, meg egy falat pirítós, meg Lydia a rongyos blúzában és a lógó hajával. Meg a munkanélküli, aki himnuszokat énekelt az ablak alatt. És én azt gondoltam magamban, — kitartha karját — beszennyezett város, hitetlen város, döglött halak és ócska serpenyők városa... és

egy folyó partjára gondoltam, az áradás után — magyarázta.

— Folytasd — bólintott North.

— És feltettem a kalapomat, és kirohantam az utcára, — folytatta Sara — és megálltam a hidon és azt mondtam: Mi vagyok én? Fűszál, amelyet az ár ide-oda sodor, az ár, amely naponta kétszer értelmetlenül visszatér?

— És aztán? — hajszolta North.

— Aztán emberek jöttek-mentek a hídon. A flancosak, a finomkodók, a puhányok, a vizslaszeműek, a keménykalaposak, a munkások végtelen rabszolga hadserege. És én azt gondoltam magamban: részt kell vennem a ti összeesküvésekben, be kell mocskolnom a kezemet, ezt a mocskotalan kezet? — North látta, hogy villan meg a keze, amint a szoba félhomályában jártatta a levegőben. — Besorakoznom, szolgálnom a gazdám; és mindezt azért, mert egy zsidó ül a fürdőkádamban, mindezt a zsidó miatt?

Felült és elnevette magát. Felizgatta a tulajdon hangja, amely ügető ritmusba csapott.

— Folytasd, folytasd — mondta North.

— De volt egy talizmánom, szikrázó drágakövem, fényes smaragdom, — felkapott a földről egy levélborítékot — ajánlólevelem — és azt mondtam a barackvirágszín nadrágos inasnak, bocsásson be nagyuram, és ő végigvezetett a bíborral kárpitozott folyosókon és végül eljutottam egy ajtóhoz, mahagóni ajtóhoz és kopogtam. És egy hang azt mondta: Tessék. És mit láttam? — Elhallgatott. — Vörösarcú kövér embert láttam, az asztalán vázában három orchidea volt. A feleséged nyomta a kezedbe, gondoltam magamban, mikor a gépkocsid induláskor végigcsikordult a kavicsokon. És a kandalló fölött a szokásos kép...

— Csend legyen! — szakította félbe North. —

Egy irodába mentél — az asztalon kopogott. — Bemutattad az ajánlóleveledet . . . de kinek?

— Hogy kinek? — nevetett Sara. — Olyan nadrágja volt, mint a szennyeszsák. Ismertem az apját Oxfordból — mondta, és az itatóssal játszott, amelynek az egyik sarkát kocsikerék díszítette. — De hát mi az, amit megoldhatatlannak tart, kérdeztem a símára borotvált, rózsaszínű pofájú, birkán táplált emberre nézve . . .

— Az újság szerkesztőjére, — szakította félbe North — aki ismerte az apádat. És aztán?

— Aztán zümmögött és nyikorgott minden. Megindultak a nagy gépek és kisfiúk pottyantak be hosszú kutyanyelvekkel. Fekete, piszkos lapokkal, amelyek még nedvesek voltak a nyomdafestéktől. Bocsásson meg egy pillanatra, mondta és valamit felírt a margóra. De hiszen a zsidó a fürdőkádamban ül, a zsidó . . . a zsidó . . . — Hirtelen elhallgatott és kiitta a maradék kávéját.

Igen, gondolta North, a hang jó; a magatartás is jó, és ez a kifejezés tükröződik a többi ember arcán; valami igazság is van benne — talán a csend igazsága. De nem volt csend. Hallhatták a zsidó topogását a fürdőszobában; mintha törülközés közben féllábon ugrálna. Most kinyitja az ajtót, és hallották, amint lement a lépcsőn. A lefolyó rázendített a maga tompa, szortyogó hangjára.

— Mi igaz mindebből? — kérdezte North. De Sara visszasüllyedt a csendbe. A kimondott szavak összefolytak North tudatában és egyetlen mondatot alkottak, ami azt jelentette, hogy Sara szegény, hogy meg kell keresnie a kenyerét; de az izgalom, amellyel beszélt, talán a bor okozta izgalom, más valakit varázsolt elő belőle, más embert, akit bele kell illeszteni az egészbe.

A ház csendes volt, nem számítva a fürdőkádból leeresztett víz csobogását. Vizenyős rajz im-

bolygott a mennyezetten. Az utcán táncoló lámpafények különös halványvörös fénybe borították a szemközti házakat. A nappali zsbongás elhalt; most már nem zörögtek kocsik az utcán. A zöldségárosok, a kintornások, a skálázó nő, a harsonázó férfi, valamennyien elkocogtak a taligájukkal, lehúzták a függönyüket és lezárták a zongorájukat. Olyan csend volt, hogy egy pillanatig úgy rémlett Northnak, mintha Afrikában volna és holdfényben ülne a verandáján. De kiszabadította magát ebből a hangulatból. — Nos, mi lesz az estéllyel? — mondta. Felállt és eldobta cigarettáját. — Mehetünk — mondta. — Eriggy és öltözz fel. — Ha az ember elmegy egy estélyre, akkor számárság olyankor menni, amikor a többiek már hazamennek. És most már biztosan megkezdődött az estély.

— Mit is mondtál — mit is mondtál, Nell? — mondta Peggy a kapuban azzal a szándékkal, hogy kiverje Eleanor fejéből azt a rögeszmét, hogy ki kell fizetnie a taxit. — Hétköznapi embereknek — hétköznapi embereknek — mit kell csinálniuk? — kérdezte.

Eleanor még mindig a pénztárcájában kotozászott és nem válaszolt.

— Nem, ezt nem engedhetem — mondta. — Tessék, itt van...

De Peggy eltaszította a kezét és az aprópénz lehullott a kapu lépcsőjére. Mindketten egyszerre hajoltak le és fejük összeütődött.

— Ne törődj vele — mondta Eleanor, mivel egy pénzdarab elgurult. — Az én hibámból történt. — A szobalány kinyitotta az ajtót.

— Hol tesszük le a kabátunkat? — kérdezte. — Itt?

Bementek egy földszinti szobába, amely iroda volt ugyan, de egyúttal ruhatárnak is fel lehetett

használni. Tükör állt az asztalon, és előtte tálcákon tük, fésűk meg kefék. Eleanor a tükörhöz lépett és belepillantott.

— Milyen cigányasszony! — mondta és megfésülte a haját. — Olyan fekete vagyok, mint egy néger! — Aztán átengedte a helyet Peggynek és várt.

— Nem tudom, ez volt-e a szoba... — mondta.

— Miféle szoba? — kérdezte Peggy szórakozottan; éppen az arcát igazította ki.

— ...ahol találkozni szoktunk — mondta Eleanor. Nyilvánvalóan még mindig irodának szolgál. De most ingatlanügynök-hirdetések voltak a falra szegezve.

— Nem tudom, eljön-e Kitty — mélázott.

Peggy belebámult a tükörbe és nem válaszolt.

— Mostanában ritkán jár be a városba. Csak eljegyzésekre meg keresztelőkre — folytatta Eleanor.

Peggy valami rudacskával vonalat rajzolt az ajkára.

— Az ember egyszer csak szembetalálja magát egy hat láb két hüvelyk magas fiatalemberrel és akkor kap észbe, hogy ez az a csöppség — folytatta Eleanor.

Peggy még mindig az arcába merült.

— Ezt minden alkalommal újra csinálod? — kérdezte Eleanor.

— Valóságos madárijesztő volnék, ha nem tenném — mondta Peggy. Úgy képzelte, hogy még mindig látszik a fáradtság a szája és a szeme körül. Soha nem volt ily kevés kedve estélyre menni.

— Ó, köszönöm szépen... — szakította félbe Eleanor. A szobalány behozott egy hatpennyst.

— Most pedig, Peggy, — mondta, odanyujtva a pénzt — hadd fizessem ki a részemet.

— Ne bolondozz — mondta Peggy, félretaszítva a kezét.

— De hiszen én rendeltem — erőszakoskodott Eleanor. — Ki nem állhatom a takarékoskodást, ha estélyre megyek — folytatta Eleanor, Peggy háta mögött, még mindig feléje nyujtva a pénzt. — Emlékszel, mit mondott a nagyapád? Mindig azt mondta: — Nem szabad elrontani a jó hajót egy vödör kátrány miatt; — ha az ember vásárolni ment vele, — folytatta, mikor megindultak a lépcsőn — mindig azt mondta: — Csak a legjobb holmit mutassák.

— Emlékszem rá — mondta Peggy.

— Emlékszel? — mondta Eleanor. Jól esett neki, ha valaki emlékezett az apjára. — Úgy látszik, ezeket a szobákat bérbeadták — tette hozzá, amint fölfelé mentek. Az ajtók tárva-nyitva voltak. — Ez valami közjegyző — mondta fehér nevekkel teleírt okmányos dobozokra pillantva.

— Igen, értem, mért fested ki s készíted ki magadat — folytatta unokahúgára pillantva. — Nagyon csinos vagy. Ki vagy csípve. Ez jól illik a fiatalsághoz. Én hozzám már nem illik. Én felpántlikázottnak — felpántlikázottnak — jól mondom? . . . érezném magamat. Mit csináljak ezzel az aprópénzzel, ha te nem akarod elfogadni? Talán jobb lett volna lent hagynom a táskámban. — Egyre följebb mentek. — Úgy látszik, minden szobában fogadnak — folytatta. Most felértek egy vörös futószőnyeghez — úgy, hogy ha Delia kisszobája nagyon megtelik . . ., de hiszen még csak most kezdődött az estély. Korán érkezünk. Mindenki fönt van . . . Hallom a hangjukat. Gyere . . . Menjek előre? ~~csod~~

Hangfoszlányok hallatszottak az ajtó mögül. Egy szobalány megállította őket.

— Miss Pargiter — mondta Eleanor.

— Miss Pargiter! — kiáltotta a lány a nyitott ajtóban.

— Siess és öltözz át — mondta North. Fel és alá járkált a szobában és a villanykapcsolóval kísérletezett.

Végre sikerült, a szoba közepén kigyulladt a villanyfény. Az ernyőt levették, csak egy zöldes papírzacskó volt rajta.

— Siess és öltözz át — mondta még egyszer. Sara nem válaszolt. Könyvet húzott maga elé és úgy tett, mintha olvasná.

— Megölte a királyt — mondta. — Most aztán mit fog művelni? — Újjait a könyv lapjai között tartotta és Northra nézett; az már tudta, hogy ez csak ravaszkodás, hogy késleltesse a cselekvés pillanatát. Neki sem volt kedve elmenni az estélyre. De ha egyszer Eleanor mindenáron azt akarja... — habozott, órájára nézett.

— Most aztán mihez kezd? — mondta még egyszer Sara.

— Komédiázik, ellenkezik — mondta, valami könyvből idézve. — Ez benne az egyetlen állandó — tette hozzá találomra.

— Hát akkor olvass tovább — mondta Sara és kezébe nyomta a könyvet.

North találomra felnyitotta.

— A szín sziklás sziget a tenger közepén — mondta. Elhallgatott.

Mielőtt olvasni kezdett, mindig bele kellett élnie magát a díszletbe. Egyet-mást elhanyagolni, a többit kiemelni. Sziklás sziget a tenger közepén, gondolta magában. — Ott zöld tócsák vannak, ezüstbe játszó fűnyalábok, homok és messze a parton megtörő hullámok szelíd nyögése. Kinyitotta a száját, hogy tovább olvassa. Ekkor hang hallatszott a háta mögött; valaki megjelent. A színdarabban vagy a szobában? North felnézett.

— Maggie! — kiáltott fel Sara. Ott állt Maggie a nyitott ajtóban, estélyi ruhában.

— Aludtatok? — kérdezte Maggie és bejött a szobába. — Egyre csak csöngettünk, csöngettünk.

Ott állt és rájuk mosolygott. Mulattatta a helyzet, mintha alvókat riasztott volna fel.

— Mire való a csengő egyáltalán, ha mindig el van rontva? — mondta egy férfi, aki Maggie háta mögött állt.

North felállt. Első pillantásra alig ismerte meg őket. A felszínes benyomás, emlékezete legtetején, idegenszerű volt, hiszen évekkal ezelőtt látta őket utoljára.

— A csengő nem szól és a csap nem folyik — mondta félszegen. — Vagy pedig megállás nélkül folyik — tette hozzá, mert a fürdőszoba lefolyója még mindig gargarizált.

— Az a szerencse, hogy az ajtó nyitva volt — mondta Maggie. Megállt az asztal mellett és nézte, nézte az almahéj foszlányait, meg a gyümölcsöt, amelyre rátelepedtek a legyek. — Van olyan szépség, — gondolta North — amelyik elhervad — olyan is van, — gondolta Maggiere pillantva — amely idővel még szebb lesz. Maggie haja őszbe vegyült, a gyermekei már alighanem nagyok. De mért csücsörítik össze ajkukat a nők, valahányszor tükörbe néznek? — töprengett. Maggie tükörbe nézett, összecücsörítette ajkát, aztán átment a szobán és leült a kandalló mellett egy székre.

— És mért sírt Renny? — mondta Sara. North a férfira nézett. Nagy orra mindkét oldala nedves volt.

— Mert nagyon rossz darabot láttunk — mondta Renny. — És szeretnék inni valamit.

Sara a pohárszékhez lépett és csörömpölni

kezdt a poharakkal. — Olvastatok? — kérdezte Renny, a könyvre pillantva, amely leesett a padlóra.

— Sziklás szigeten voltunk a tenger közepén — mondta Sara és letette a poharakat az asztalra. Renny tölteni kezdte a whiskyt.

Most már emlékszem rájuk, gondolta North. Amikor utoljára találkozott velük, éppen a háborúba készült. Egy kis házban volt Westminsterben, a kandalló mellett ültek. Egy gyerek tarka falóval játszott. És ő irigyelte a boldogságukat. És tudományról beszéltek. És Renny azt mondta: — segítek nekik bombákat gyártani. — és arca lárvaszerű kifejezést öltött. Ez az ember bombákat gyártott; szereti a békét, a tudomány embere és könnyen sírva fakad.

— Elég! — kiáltotta Renny. — Elég! — Sara az asztalra fröccsentette a szódavizet.

— Mikor jöttél meg? — kérdezte Renny, kezébe véve a poharát és még mindig könnyező szemmel nézve rá.

— Vagy egy hete — felelte North.

— Eladtad a farmodat? — kérdezte Renny. Leült, kezében a pohárral.

— Igen, eladtam — mondta North. — Még nem tudom, itt maradok-e vagy visszamegyek — mondta, ő is megfogta a poharát és szájához emelte.

— Hol volt a farmod? — mondta Renny, feléje hajolva. Aztán Afrikáról kezdtek beszélgetni.

Maggie nézte, hogyan iszogatnak és beszélgetnek. A villanylámpára boruló, gyűrött papircsákon különös foltok voltak. A pettyes fényben zöldes volt mindenkinek az arca. Renny orra tövében mindkét mélyedés nedves. Arca hepehupás. North arca kerek, orra tömpe és szája kissé kékes.

Félretolta a székét úgy, hogy jobban láthassa a két fejet egymás mellett. Nagyon különbözök voltak. Mikor Afrikáról beszéltek, mindkettő megváltozott, mintha megremegtették volna a finom hálózatot a bőr alatt, és a súlyok különböző gödrökbe helyezkedtek volna el. Maggie megborzongott; mintha tulajdon testében is megváltoztak volna a súlyok. Volt valami a világításban, ami zavarta. Körülnézett. Úgy látszik, az utcán lámpafény táncol. Annak a világossága imbolyog a szobában és elkeveredik a foltos papirzacskóba borított villanylámpa fényével. Úgy látszik, ez az... Felrezzent. Egy hang jutott el a füléhez.

— Afrikába? — mondta Northra pillantva.

— Delia estélyére — mondta. — Azt kérdeztem, hogy eljöttök-e?...

Maggie az előbb nem figyelt oda a beszélgetésre.

— Bocsánat... — szakította félbe Renny. Felemelte kezét, mint egy rendőr, aki megállítja a forgalmat. Aztán tovább beszélgettek Afrikáról.

Maggie hátradőlt a székében. A két férfi feje fölött a mahagóni karosszék faragott háta domborodott, és a szék hátának faragása mögött egy vörössel szegélyezett recés váza állott, meg a kandalló párkányának apró fekete-fehér kockái, és végül a három fűszál, amelyek puha, sárga tollakban végződtek. Ide-oda jártatta szemét. A szeme járt-kelt, összegyűjtött, felszedett, mindent egységbe foglalt, de ekkor, éppen abban a pillanatban, amikor már-már befejezte a rajzot, Renny felkiáltott:

— Gyerünk, indulás!

Felállt. Félretolta whiskys poharát. Úgy áll itt, mint aki csapatot vezényel, gondolta magában North. Olyan nyomatékos a hangja, olyan parancsoló a kézmozdulata. Pedig csak arról van

szó, hogy el kell menni egy vénasszony estélyére. Nem így van-e mindig, gondolta magában, mikor ő is felállt és a kalapját kereste, nem kerül-e felszínre minden ok nélkül, váratlanul, az emberi személyiség mélységeiből valami, ami a hétköznapi cselekvéseket, a szokványos szavakat az egész lényünk kifejezésévé teszi, így most Renny azt érzi, miközben vele tart Delia estélyére, mintha egy ostromolt helyőrség segítségére sietne a sivatagon át.

Keze már az ajtó gombján volt, de hirtelen megállt. Sara kijött a hálószobából; átöltözött, estélyi ruhában volt; valami különös volt rajta — talán az estélyi ruha tette idegenszerűvé.

— Kész vagyok — mondta rájuk pillantva.

Lehajolt és felemelte a könyvet, amelyet North a földre ejtett.

— Mennünk kell — mondta nővéréhez fordulva.

Az asztalra tette a könyvet; szomorúan megcirógatta, mikor becsukta.

— Mennünk kell — mondta mégegyszer és követte őket a lépcsőházba.

Maggie fölállt. Még egy utolsót pillantott az olcsó, bútorozott szobába. Ott volt a pampafű a terrakotta-cserépben, a vörösszegélyű, recés váza, meg a mahagóni szék. Az asztalon ott feküdt a gyümölcsöstál. Súlyos, érzéki almák heverték a sárga, foltos banánok mellett. Furcsa összeállítás volt, — a kerek meg a hosszúkás, a rózsaszínű meg a sárga. Leoltotta a lámpát. A szoba most sötét volt, csak egy vizenyős rajz imbolygott a mennyezeten. Ebben a fantomszerűen derengő világításban csak a körvonalak látszottak. Almák, banánok árnyalakjai és egy szék kísértete. A színek lassan visszatértek, mikor szeme megszokta a sötétséget... Ott állt egy darabig. Egyszerre csak hang harsant fel:

— Maggie! Maggie!

— Jövök már! — kiáltotta és utánuk ment a lépcsőn.

— A kisasszony neve? — kérdezte a szobalány Peggytől, aki elmaradt Eleanor mögött.

— Margaret Pargiter — mondta Peggy.

— Margaret Pargiter kisasszony — jelentette a szobalány a szobába.

Hangok zűrzavara hallatszott; a világítás a szemébe özönlött és Delia előlépett.

— Ó, Peggy! — kiáltott fel. — Milyen kedves tőled, hogy eljöttél.

Bement; de úgy érezte magát, mintha belakkozták volna, mintha más bőrt húztak volna rá. Túlságosan korán érkeztek — a szoba csaknem üres volt. Csak néhány ember ácsorgott benne és túl hangosan beszélt, mintha hangjukkal akarnák megtölteni a szobát. Játsszák a szerepüket, gondolta magában, mikor kezét fogott Deliával, úgy tesznek, mintha valami érdekes eseményt várnának. Rendkívüli élességgel látta a perzsaszőnyeget és a faragott kandallót, de a szoba közepén üres tér volt.

Mi a javallat ebben a különleges helyzetben? tündökölt magában, mintha rendelvényt írna egy betegnek. Följegyezni mindent — gondolta. Felraktározni egy üvegbe, amelyen fényes zöld címke van, gondolta. Ha az ember mindent feljegyez, akkor elmúlik a bosszúsága. Ha az ember mindent feljegyez, elmúlik a bosszúsága, mondta el magában mégegyszer, amint egyedül ácsorgott. Delia elrohant mellette. Összevissza beszélt.

— Könnyű maguknak, akik Londonban laknak — mondta. Az a baj, hogyha az ember mindent emlékezetébe vés, amit az emberek mondanak, hogy annyi ostobaságot fecsegnek

össze... annyi mérhetetlen ostobaságot, gondolta Peggy magában és visszahúzódott a fal felé. Ekkor belépett az apja. Egyideig habozott az ajtóban. Hátravetette a fejét, mintha valakit keresne és kinyújtott kézzel lépett előre.

Hát ez mi? vizsgálta magát, mert abban a pillanatban, amikor megpillantotta az apját, meglehetősen viseltes cipőben, közvetlen, őszinte érzés fogta el. Mi ez az áradó melegség? — tanulmányozta. Figyelte az apját, amint átmegy a szobán. A cipője mindig sajátságosan meghatotta. Ebben része van annak, hogy férfi és része van egyszerűen a szánalomnak. Lehet ezt «szeretetnek» nevezni? Arra kényszerítette magát, hogy járjon-keljen. Most, hogy csaknem teljes érzéketlenségre edzettem magamat, gondolta magában, bátran végigmegyek a termen; odamegyek Patrick bácsihoz, aki a kanapé mellett áll és a fogát piszkálja és azt mondom neki... Ugyan mit mondok?

Egy mondat kínálkozott minden értelem és cél nélkül, miközben végigment a szobán. — Hogy van az az ember, aki fejszével megvágta a lábujját?

— Hogy van az az ember, aki fejszével megvágta a lábujját? — mondta ki a szavakat, szóról szóra úgy, ahogy eszébe jutottak. A szép öreg ír lehajolt, mert nagyon magas volt és tölcséert formált a kezéből, mert rosszul hallott.

— Feyceth? Feyceth? — mondta el kétszer. Peggy elmosolyodott. Megállapította magában, hogy a lépcsőfokokat, amelyek egyik agyvelőt a másikkal összekötik, nagyon alacsonyra kell szabni, ha gondolat jár rajtuk.

— Aki fejszét vágott bele a lábába, amikor nálatok nyaraltam — mondta. Emlékezett rá, amikor utol ára náluk vakációzott Írországbán, a kertész fejszét vágott bele a lábába.

— Feyceth? Feyceth? — mondta mégegyszer az öreg; zavartnak látszott. Aztán egyszerre csak felderengett szemében az értelem fénye.

— Ó, Feycethék! Persze! — mondta — a kedves öreg Peter Feyceth! Hogyne! — Úgy látszik, voltak Feycethék Galwayban és a félreértés, amelyet Peggynek eszeágában sem volt eloszlatni, egészen jó szolgálatot tett, mert elindította az öreget, és Patrick bácsi egymásután mesélte a történeteket Feycethékről, mialatt egymás mellett ültek a kereveten.

Egy fe nőtt nő, gondolta magában Peggy, elmegy London túlsó végére, hogy egy süket öreg emberrel beszélgessen Feycethékről, akiknek hírért sem hallotta, csak a kertész felől érdeklődött, aki fejszével megvágta a lábát. De számít ez? Fejsze vagy Feyceth? Elnevette magát, szerencsére ugyanabban a pillanatban, mikor az öreg tréfált, úgyhogy a nevetés jókor jött. Az ember kívánja, hogy együtt nevéssenek vele. Az élvezet fokozódik, ha osztoznak rajta. Vonatkozik-e ugyanez a fájdalomra? — tünődött. Ez a magyarázata annak, hogy az emberek annyit beszélnek az egészségi állapotukról — talán, mert ha megosztják a dolgokat, akkor enyhítik is? Ha a fájdalomnak, az élvezetnek külső formát adunk, akkor máris csökkentettük őket... De a gondolat kisiklott. Patrick bácsi egymásután elmondta régi történeteit, kedvesen, nyugodtan, módszeresen. Olyan ember módjára, aki elindít egy még használható, de meglehetősen elnyűtt, öreg lovat, visszaemlékezett a régi időkre, a régi kutyákra, régi esetekre, amelyek lassacskán, amint belemelegedett, a vidéki családi élet képeivé alakultak. Peggynek úgy rémlett, miközben félfüllel hallgatta, mintha megfakult pillanاتفelvételeket nézegetne krikettezőkről, vagy falusi lakok lépcsőin álló vadászokról.

Hány ember figyel arra, amit mások mon-

danak? — tünődött magában. Ez az «osztózás» úgy látszik, csak móka. Figyelésre kényszerítette magát.

— Bizony, szép napokat éltünk akkor! — mondta az öreg. Fakó szemében fények gyultak ki.

Peggy újra a térdharisnyás férfiak meg a lengő szoknyájú nők pillanatfelvételeit nézte a széles fehér lépcsőn, a lábuk előtt gunnyasztó kutyával. De Patrick bácsi ezúttal formában volt.

— Beszéltsz nekem az apád egy Roddy Jenkins nevű emberről, aki a kis fehér házban lakott az országúttól jobbra? — kérdezte. — Talán már ismered ezt a történetet.

— Nem — mondta Peggy, összeráncolva szemöldökét, mintha emlékei között keresgélne. — Mesélje el.

Patrick elmondta a történetet.

Arra alkalmas vagyok, hogy összegyűjtsem a tényeket. De ami a személyiséget teszi, — behajlította tenyerét — a kiterjedést — erre alkalmatlan vagyok. Itt van nagynénje, Delia. Figyelte, hogyan izeg-mozog a szobában. Mit tudok róla? Hogy aranypettyes estélyi ruhát visel, hogy hullámos a haja, amely valamikor vörös volt, most fehér; hogy szép; roskatag; multja van. De miféle multja? Férjhez ment Patrickhez... A hosszú történet, amelyet Patrick mesélt, megbolygatta eszméletének felszínét, mint ahogy az evezők hasítják a vizet. Nem szűnt ez a kavargás. A történetben is tó szerepelt, mert vadkacsa-vadászatról szólt.

Hozzáment Patrickhez, gondolta és nézte a férfi törődött, viharvert arcát, néhány szál haját. Mért ment Patrickhez Delia? tünődött. Hogy jutnak el az emberek a szerelemhez, a gyerekekhez? Az emberek, akik éppen csak megérintik egymást, máris füstfelhőbe borulnak; vörös füstfelhőbe. Patrick arca egy szem egres vörös héjára

emlékeztette, rajta apró szőrökkel. De arcának egyetlen ránca sem elég határozott — gondolta, hogy megmagyarázza, mért kerültek össze és mért lett három gyerekük. Egyik-másik redőjét a vadászatnak köszönhette; némelyiket a gondnak; mert elmúltak a régi szép napok, mondta az öreg. Le kellett szállni a magas lóról.

— Igen, valamennyien így vagyunk — mondta Peggy szórakozottan. Óvatosan megfordította a csuklóját, hogy megnézze, hány óra van. Mindössze negyedóra telt el. A szoba megtelt emberekkel, akiket nem ismert. Egy hindu is volt köztük, rózsaszínű turbánnal a fején.

— Látom, hogy úntatlak ezekkel a régi törtóriákkal — mondta nagybátyja, fejét csóválva. Látszott rajta, hogy megsértődött.

— Nem, dehogy, nem, dehogy! — mondta Peggy és feszélyezettnek érezte magát. Az öreg újra belevetette magát a történetekbe, de Peggy érezte, hogy már csak udvariasságból. A fájdalomnak kettő az egy arányban kell meghaladnia az élvezetet, gondolta magában, legalább is mindenféle társadalmi vonatkozásban. Vagy talán én vagyok a kivétel, a különleges eset? folytatta, mert úgy látszott, a többiek meglehetősen boldogok voltak. Igen, gondolta, egyenesen maga elé nézve, és újra azt érezte, hogy a bőre megfeszül az ajka meg a szeme körül, úgy látszik, még mindig fáradt attól, hogy hajnalig ült egy gyermekágyas asszony ágyánál. Én vagyok a kivétel; kemény, hideg, máris benn a taposómalomban; semmi egyéb, csak orvos.

Kiszabadulni ebből a taposómalomból, mielőtt még a halál hideg keze kiráncigálna onnan, ugyancsak átkozottul nehéz, gondolta magában, olyasvalami, mint amikor az ember fagyos csizmában próbálja a lábát... Lehajtotta fejét, próbált odafigyelni. Mosolyogni, odahajolni, úgy tenni, mintha

szórakoznál, pedig unatkozol, milyen keserves robot, gondolta magában. De minden keserves, gondolta, a rózsaszínű turbános hindura pillantva.

— Ki ez az ember? — kérdezte Patrick, fejével a hindu felé intve.

— Eleanor valamelyik hinduja — mondta Peggy hangosan, és magában azt gondolta, ó, bár a sötétség kegyes hatalmai megszüntetnék az érzőidegek külső kiszolgáltatottságát, és lehetővé tennék, hogy felálljak és... Hallgattak mindketten.

— De nem akarlak itt tartani, nem akarlak a régi történeteimmal traktálni — mondta Patrick bácsi. Rogyadozó térdű, viharvert lova megállt.

— Még csak azt mondja meg, az öreg Biddy még mindig ott ül a boltjában, ahol valamikor édességet vásároltunk?

— Szegény öreg csont... — kezdte Patrick. Újra belemelegedett. Valamennyi betege ezt mondja, gondolta Peggy. Pihenni, pihenni, hadd pihenjek. Csak meg tudnék merevedni; csak ne kellene érezni; ezt kiáltja minden szülő nő. Pihenni, nem lenni. A középkorban, gondolta, jó volt erre a cella, a kolostor. Most a laboratórium szolgál erre a célra, a hivatás. Arra, hogy ne éljünk, ne érezzünk, hogy pénzt keressünk, mindig csak pénzt, hogy a végén, mikor öreg vagyok és rokkant, mint egy ló, — nem, inkább téhen... — ugyanis az öreg Patrick történetének egy-két forgácsa beszűrődött az agyába: — ...mert nincs semmi ára a baromnak, — mondta az öreg — nincs semmi ára. Ó, itt van Julia Comarty — és kezével, nagy, laza izületű kezével bájos honfittársnője felé intett.

Peggy magára maradt, egyedül ült a kereveten. Nagybátyja fölállt és mindkét kezét kinyújtotta a madárszerű öregasszony felé, aki csipogva jött be.

Egyedül maradt. Örült, hogy egyedül van. Semmi kedve nem volt beszélni. De a következő pillanatban valaki megállt mellette. Martin volt. Leült mellé. Peggy egyszerre magatartást változtatott.

— Hogy vagy, Martin? — üdvözölte barátságosan.

— Megtetted kötelességedet a vén gebe körül, Peggy? — mondta Martin. A történetekre célzott, amelyeket az öreg Patrick szokott mesélni.

— Nagyon mogorvának látszottam? — kérdezte Peggy.

— Hát — mondta Martin, rápillantva — nem éppen elbűvölnék.

— Az ember úgyis tudja, hogyan végződnek ezek a történetek — mentegetőzött Peggy, Martint nézve. Újabban fölfelé fésülte a haját, mint egy pincér. Sohasem nézett a szemébe. Sohasem érezte magát biztonságban vele. Peggy volt az orvosa; Peggy tudta, hogy rettenetesen fél a ráktól. El kell vonnia a figyelmét erről a tárgyról, arról a gondolatról, hogy ő most tüneteket kutat rajta.

— Azon törtem a fejemet, hogyan házasodtak ezek össze — mondta Peggy. — Szerelmesek voltak egymásba? — Összevissza beszélt, hogy elvonja Martin figyelmét.

— Patrick szerelmes volt, hogyne lett volna — mondta Martin. Deliára nézett. Ott állt a kandalló mellett és a hinduval beszélgetett. Még mindig nagyon szép nő, volt benne méltóság, volt benne lendület.

— Mi valamennyien szerelmesek voltunk — mondta, oldalvást pillantva Peggyre. — A fiatalabb nemzedék meg oly komoly...

— Persze, persze — mondta Peggy mosolyogva. Szerette Martinban, hogy szakadatlanul nyargalt a szerelem után, hogy bátran bele-

kapaszkodott az ifjúság tűnő szárnyába — még ő is, még ma is.

— De te, — mondta Martin, kinyujtva lábát, felhúzva nadrágját — a te nemzedéked sok mindenből nem veszi ki a részét. Sok mindenből nem veszi ki a részét — mondta mégegyszer. Peggy várta, hogy mit mond.

— Ti csak a saját nemeteket szeretitek — tette hozzá.

Martin szereti ilyen módon hangsúlyozni a saját fiatalságát, gondolta Peggy; olyan dolgokat mond, amelyeket korszerűeknek tart.

— Én nem tartozom ebbe a nemzedékbe.

— Tudom, tudom, tudom — vihogott Martin, vállát vonogatva és oldalvást pillantva Peggyre. Nagyon kevesett tudott Peggy magánéletéről. De komolynak és fáradtnak látszott. Túl sokat dolgozik, gondolta.

— Én is öregszem — mondta Peggy. — Nem hagyom ott a taposómalmot. Eleanor is mondta ma este.

Vagy ő mondta Eleanornak, hogy kezd begubózni? Nem tudta biztosan.

— Eleanor jókedvű öreg csont — mondta Martin. — Nézz oda! — Rámutatott.

Eleanor vörös köpenyében éppen a hinduval beszélgetett.

— Most jött haza Indiából — tette hozzá Martin. — Ajándék Bengálból, mi? — mondta a kabátjára célozva.

— És jövőre Kínába utazik — mondta Peggy.

— És Delia? — kérdezte Peggy. Delia ment el mellettük. — Delia szerelmes volt? (Már amit a ti nemzedéktek «szerelmesnek» nevezett — tette hozzá magában.)

Martin jobbra-balra ingatta fejét és összeszorította száját. Mindig szerette ezt a kis mókát, eszmélt rá Peggy.

— Nem tudom; semmit sem tudok Deliáról — mondta. — Tudod, ott volt az Eszme, — amit ő abban az időben Az Eszmének nevezett — Martin elfintorította a száját. — Tudod, Irország. Parnell. Hallottad egy Parnell nevű ember hírét? — kérdezte.

— Hogyne — mondta Peggy.

— És Edward? — tette hozzá. Éppen bejött. Igen választékosnak látszott a maga kidolgozott és öntudatos egyszerűségében.

— Edward igen, Edward szerelmes volt. Bizonyosan hallottad a régi történetet... Edwardról meg Kittyről.

— Hogy is hívják azt, akihez hozzáment? Lasswade? — suttogta Peggy, mikor Edward elment mellettük.

— Igen, a másikhöz ment hozzá, Lasswadehez. De Edward szerelmes volt... nagyon szerelmes volt — suttogta Martin. — Hanem te — hirtelen rápillantott. Volt ebben a lányban valami, ami jéggé fagyasztotta. — Természetesen megvan a foglalkozásod... — Lenézett a padlóra. Most arra gondol, milyen rettenetes volna rákot kapni, gyanította Peggy. Most attól fél, hogy felfedez rajta valami tünetet.

— Ó, az orvosok nagy szélhámósok — mondta vaktában.

— Mért? Az emberek tovább élnek, mint azelőtt — mondta Martin. — És semmiesetre sem hálnak meg olyan kínosan — tette hozzá.

— Hát egy pár fogást megtanultunk — ismerte el Peggy. Martin maga elé bámult, olyan tekintettel, amely megmozgatta Peggyben a részvétet.

— Nyolcvanesztendőöt fogsz megérni, ha ugyan kedved van hozzá — mondta. Martin ránézett.

— Hát persze, hogy szeretnék nyolcvan évig

élni! — kiáltott fel Martin. — Tudod, én már ilyen vagyok. Élvezem az életet. — Csakugyan, mérhetetlenül élvezte.

Már túl lehet a hatvanon, gyanította Peggy, de nagyszerűen tartja magát. Olyan üde és mozgékony, mint egy negyvenéves férfi, a kanárisárga hölgyével, Kensingtonban.

— Én nem is tudom — mondta hangosan.

— Ugyan Peggy, ugyan Peggy, mese az, hogy nem élvezed az életet. Na, itt van Rose.

Rose odalépett hozzájuk. Nagyon meghízott.

— Szeretnél nyolcvanévig élni? — kérdezte tőle Martin. Kétszer kellett megkérdeznie, Rose süket volt.

— Hát persze, hogy szeretnék — felelte, mikor végre megértette. Jól megnézte őket. Különös vonala van hátravetett fejével, gondolta Peggy. Olyan, mint egy gránátos.

— Hát persze, hogy szeretnék — mondta, hirtelen odatelepedve melléjük a kanapéra.

— De hát akkor — kezdte Peggy. Elhallgattott. Eszébe jutott, hogy Rose süket, ordítania kell. — Az emberek nem voltak ilyen hóbortosak a te idődben — kiáltotta, de nem volt bizonyos abban, hogy Rose meghallotta.

— Látni akarom, hogy mi történik — mondta Rose. — Nagyon érdekes világot élünk — tette hozzá.

— Szamárság — évődött Martin. — Élni szeretnél — ordította a fülébe — azért, mert élvezed az életet.

— Nem szégyenlem — mondta Rose. — Mindent egybevetve, szeretem az embereket.

— Főképp verekedni szeretsz velük — ordította Martin.

— Azt hiszed, ki tudsz hozni a sodromból ilyen későn este? — mondta Rose, Martin karjára csapva.

Most a gyerekkorukról fognak mesélni, arról, hogy fára másztak a kertben, meg arról, hogy lelőtték valakinek a macskáját. Minden embernek megvan a maga előírt vonala az agyában, gondolta, és ezen a vonalon ugyanazok a régi mondások futnak végig. Az agyunkat keresztül-kasul vonalak hálózzák be, mint a tenyerünket.

— Rose mindig olyan eleven volt, mint a kéneső — mondta Martin Peggyhez fordulva.

— És mindig engem szidtak, mindig én voltam a bűnös — mondta Rose. — Martin a tanulószobában volt. Hát én hova menjek? Eriggy, játssz a gyerekszobában! — Gesztikulált a kezével.

— Így aztán bement a fürdőszobába és megsértette a csuklóját egy késsel — incselkedett Martin.

— Nem, nem, ez Erridge miatt volt: a mikroszkóp miatt — igazította helyre Rose.

Olyan ez, mint a tulajdon farkát kergető macska, gondolta Peggy. Körbe, körbe mennek, körbe, körbe. De ezt szeretik, gondolta magában, ezért gyűlnek össze esténként. Martin tovább évődött Rose-zal.

— És hol van a vörös szalagod? — kérdezte.

Peggynek eszébe jutott, hogy Rose valami kitüntetést kapott a háborús érdemeiért.

— Méltóknak tartasz bennünket arra, hogy háborús díszben mutatkozz előttünk? — évődött tovább.

— Ez az ember féltékeny — mondta Rose újra Peggyhez fordulva. — Soha életében nem dolgozott semmit.

— Már hogyan dolgoznék! Dolgozom — mondta Martin. — Reggeltől estig az irodában ülök.

— Mit dolgozol? — mondta Rose.

Mindketten hirtelen elhallgattak. A körforgás befejeződött. Az öreg fivér és nővér játéka véget

ért. Most már nem tehettek mást, mint újra kezdeni az egészet.

— Hallgass ide, — mondta Martin — meg kell tennünk a kötelességünket.

Felállt. Elváltak.

— Mit dolgozol? — mondta magában Peggy, mikor átment a szobán. Mit dolgozol? — mondta mégegyszer. Nyugtalan-ságot érzett, semmihez sem volt köze. Az ablakhoz ment és széthúzta a függönyt. Kis lyukakban csillagok ültek a kékes-fekete égen. Kémények sora rajzolódott ki az égboltra. És a csillagok. Beláthatatlanok, örökök, közömbösök, nem, kifürkészhetetlenek — így mondják. De én nem érzem, gondolta a csillagokra bámulva. Akkor mért tegyek úgy, mintha érezném? A csillagok inkább olyanok, gondolta, hunyorítva a szemével, mint apró, jeges acél-forgácsok. És a hold — hold is volt — olyan, mint egy kifényesített fazékfedő. De semmit sem érzett, még akkor sem, amikor idáig egyszerűsítette a holdat és a csillagokat. Erre megfordult és szemtől szembe találta magát egy fiatalemberrel, akit, úgy rémlett, hogy ismer, de nem tudott nevet adni neki. Szép homloka volt, de alig valami álla és arcszíne sápadt, tészta.

— Hogy van? — mondta. — Hogy is hívják ezt az embert, Leacocknak, vagy Laycocknak?

— Utoljára — mondta — a löversenyen találkoztunk. — Szeleburdi módon egy cornwalli mezővel, kőfalakkal, földművesekkel és zabolátlan, fic-kádozó pónikkal kapcsolta össze.

— Nem, az Paul volt — mondta a fiatal-ember — Paul, a fivérem. — Nem minden ingerültség nélkül mondta. Mivel foglalkozik ez az ember, amiért különbnek tartja magát Paulnál?

— Maga Londonban él? — kérdezte Peggy. A fiatalember bólintott.

— Író? — kockáztatta meg. De ha százszor is író, — most jutott eszébe, hogy találkozott nevével az újságokban — mért veti hátra a fejét, amikor azt mondja: igen. Paul jobban tetszett neki, az legalább egészséges. Ennek furcsa ábrázata van.; összenyomott, elgyötört, merev.

— Költő? — kérdezte.

— Igen. — De mért harap bele a szóba, mintha száron lógó cseresznye volna? — gondolta Peggy. Senki sem közeledett hozzájuk; kénytelenek voltak egymás mellett üldögelni a falhoz támasztott székeken.

— Hogyan ér rá, ha hivatalba jár? — kérdezte Peggy. — Bizonyára a szabadidejében.

— A nagybátyám . . . — kezdte a fiatalember. — Nem ismeri?

De ismerte. Kedves, átlagos ember. Egyszer nagyon előzékeny volt hozzá az útlevelével kapcsolatban. Ez a gyerek, gondolta Peggy, bár csak félig figyelt oda, persze kicsúfolja. Hát akkor mért jár az ő hivatalába? — tündött. — Az én családomban — mondta a fiatalember — . . . vadásznak. — Peggy figyelme elkalandozott, mindezt már hallotta. — Én, én, én — folytatta a fiatalember; olyan volt, mint egy keselyű mohó csőre, vagy porszívó vagy csöngető telefon. Én, én, én. De a fiú nem tehetett róla. Ezzel az elgyötört, önző ábrázatával, gondolta magában, rápillantva, nem tudja felszabadítani magát. Nem tud menekülni önmaga elől, szorosán hozzá van vasalva a kerékhez. Ennek be kell mutatnia, fel kell tárnia magát. De mért engedem? — gondolta Peggy. Bánom is én az ő én, én, én-jét. Nem érdekel a költészete. Le kell ráznom magamról, gondolta és úgy érezte magát, mint akinek a vérét kiszívták, és valamennyi idegközpontja elsápadt. Hallgatott. A fiatalember észrevette, hogy nem rokon-

szenvezik vele. Peggy föltételezte, hogy butának tartja.

— Fáradt vagyok — mentegetőzött. — Egész éjszaka virrasztottam — tette hozzá magyarázatul. — Én orvos vagyok...

A tűz kialudt a fiatalember arcán, amikor Peggy azt mondta «én». Ezt elvégeztük. Most már mindjárt elmegy — gondolta Peggy. Ez az ember nem lehet «te». «Én»-nek kell lennie. Peggy elmosolyodott, mert a fiatalember csakugyan felkelt és tovább ment.

Megfordult és megállt az ablakban. Szegény kis nyomorék, gondolta magában; csenevész, kókadt; hideg, mint az acél, kemény, mint az acél, sivár, mint az acél. És én is, gondolta, az égre pillantva. A csillagok össze-vissza voltak rátűzve az égre, kivéve azokat, amelyek jobbfelől voltak a kéményektől, oda volt kiszögezve a fantómszekér — hogy is hívják, nem jutott eszébe a neve. Meg fogom számolni, hány csillagból áll, gondolta, visszatérve a megfigyeléséhez és már hozzá is fogott, egy, kettő, három, négy... mikor hang harsant fel a háta mögött. — Peggy, nem csengett a füled? — Megfordult. Persze, Delia volt. Az ő kedélyes modora, az ő freket utánzó hízelgése: — mert csengenők kellett — mondta Delia és vállára tette a kezét — azok után, amiket a professzor úr rólad mondott. — Egy őszes hajú férfira mutatott. — Hogyan áradozott rólad!

Peggy odanézett. A tanára állt ott a társaságban, a mestere. Csakugyan, tudta, hogy okosnak tartja. Valószínűleg okos is. Nagyon okos.

— Azt mondta... — kezdte Delia, de elhallgatott.

— Segíts kinyitni ezt az ablakot — mondta. — Kezd meleg lenni.

— Kérlek — mondta Peggy. Megrázta az ablakot, de az nem mozdult, mert nagyon régi volt és nem illett bele a keretébe.

— Hagyd csak, Peggy — mondta valaki a háta mögött. Az apja volt. Egyik kezét az ablakra tette, azt, amelyiken a sebhely volt. Nekivetette magát; az ablak kinyílt.

— Köszönöm, Morris, most jobb lesz — mondta Delia. — Éppen azt mondtam Peggynek, hogy bizonyosan csengett a füle — kezdte újra. — A legkitűnőbb tanítványom! ezt mondta a professzor úr — folytatta Delia. — Biztosíthatlak, hogy nagyon büszke voltam. Az unokahúgom, mondtam. Nem is tudta...

Ez, gondolta Peggy, ez az élvezet. Mintha megcsendült volna az ideg a hátgerincén, mikor apja a dicséretet hallotta. Mindegyik izgalom más idegét érintette. A gúny a combját súrolta; az élvezet a hátgerincét borzongatta, de a látását is befolyásolta. A csillagok megszelidültek, mintha remegtek volna. Apja megsimogatta a vállát, mikor leeresztette kezét. De egyikük sem beszélt.

— Parancsolod, hogy az alsó szárnyát is kinyissam? — kérdezte Morris.

— Nem, így jó lesz — mondta Delia. — A szoba kezdett felmelegedni — tette hozzá. — Lassan összegyűlik a társaság, be kell őket terelni a földszinti szobákba — mondta. — De kik azok odalent? — mutatott az utcára. A házzal szemben, a sétatér rácsa mellett estélyiruhás csoport állt.

— Azt hiszem, az egyiket megismerem — mondta Morris kitekintve. — Ez North, ha jól látom.

— Igen, ez North — mondta Peggy kitekintve.

— Hát mért nem jönnek be? — mondta Delia az ablakon kopogva.

— Jöjjenek el és győződjenek meg személyesen — mondta North. Arra szólították fel, hogy írja le Afrikát. Azt mondta, hogy sok benne a hegy és sok a síkság. Csend van és dalolnak a madarak. Elhallgatott. Nehéz egy környéket olyan emberek számára jellemezni, akik nem ismerik. Akkor a szemközti házban szétnyíltak a függönyök és három fej jelent meg az ablakban. Az egész társaság a fejeket nézte, amelyek a szemközti ablakban sorakoztak. Háttal a sétatér rácsának ott álltak az utcán. A fákról sötét levélzuhatag csüggött rájuk, a fák beleolvadtak az égbe. Hébe-hóba megmozdultak és gyöngéden susogtak, mikor szellő járta át őket. Egy csillag átragyogott a leveleken. Csend volt, a forgalom moraja egyetlen távoli zúgásba folyt össze. Egy macska suhant el. Egy másodpercig látták szemének fényes zöldjét, aztán kialudt. A macska végigfutott a megvilágított téren és elenyészett. Valaki újra kopogott az ablakon és azt kiáltotta: — Gyertek fel!

— Megyünk! — mondta Renny és behajította szivarját a háta mögötti bozótba. — Gyerünk.

Felmentek az emeletre, elhagyták az irodák ajtait meg a hátsókertre nyíló, hosszú ablakokat. Lombos fák nyujtották ki ágaikat különféle magasságban; a levelek, hol világoszöldek a mesterséges fényben, hol sötétek az árnyékban, fel és alá himbálóztak a szellőben. Aztán megérkeztek a ház lakott részébe, amelyet vörös futószőnyeg borított; és hangok zűrzavara hallatszott az ajtók mögül, mintha juhnyáj volna odazárva. Aztán felharsant a tánczene.

— Gyerünk be — mondta Maggie, pillanatra habozva az ajtóban. Megadta a nevüket a szobalánynak.

— És ön, uram? — mondta a szobalány Northnak, aki hátramaradt.

— Pargiter kapitány — mondta North, megigazítva nyakkendőjét.

— És Pargiter kapitány! — kiáltotta a lány.

Delia a következő pillanatban már előttük állt. — És Pargiter kapitány! — kiáltott fel, miközben átsietett a szobán. — Milyen kedves tőled, hogy eljöttél — mondta hangosan. Összevissza kezét fogott velük, hol a jobbkezét, hol a balt, hol a balkezét, hol a jobbot nyujtotta.

— Tudtam, hogy te voltál — kiáltott fel — ott az utcán. Úgy rémlett nekem, hogy Rennyt megismerem. De Northban nem voltam biztos. Pargiter kapitány! — szorongatta a kezét. — Valóságos idegen vagy, de tárt karokkal fogadott idegen. Kit ismersz? Kit nem ismersz?

Körülnézett, kissé idegesen morzsolva a sálját.

— Hát lássuk csak... Itt van valamennyi nagybácsid és nagynénid, itt vannak az unokatestvéreid és az unokatestvéreid fiai és lányai. Bizony, Maggie, a te gyönyörű két gyerekedet az előbb láttam. Errefelé vannak. Csak éppen a mi családukban úgy elkeverednek a nemzedékek, unokatestvérek és nagynénik, nagybácsik és testvérek... De ez talán jó dolog.

Hirtelen elhallgatott, mint aki kifogyott ebből a mondanivalóból. A sálját morzsolgatta.

— Kezdődik a tánc — mondta, a fiatalemberre mutatva, aki újabb lemezt tett a grammofonra. — Ez nagyon megfelel a táncra — tette hozzá s a grammofonra mutatott. — Zenének nem ér semmit. — Egy pillanatra egyszerűvé vált. — Nem bírom a grammofonzenét. De a tánczene... az egészen más. És a fiataloknak — ti nem így találjátok? — táncolniuk kell. Nagyon helyes, hogy táncolnak. Ami titeket illet, táncoljatok, vagy ne táncoljatok, ahogy jól esik. — Karját lengette.

— Igen, ahogy jólesik — visszhangozta a

férje. Mellette állt, kezét lóbálva, mint valami kitömött medve, amelyre kabátokat akasztanak némelyik szállodában.

— Ahogy jólesik — mondta mégegyszer, mancsait rázva.

— Segíts eltolni az asztalokat, North — mondta Delia. — Ha ezek táncolnak, akkor mindent el kell takarítani az útjukból. Fel kell göngyölni a szőnyeget. — Eltolt egy asztalt az útból, aztán átrohant a szobán és a fal mellé lódított egy széket.

Most az egyik váza fölborult és víz ömlött a szőnyegre.

— Ne törődjeteK vele, ne törődjeteK vele, semmi baj, semmi baj! — kiáltozta Delia, aki magára öltötte egy ír háziasszony izgatott modorát. De North lehajolt és feltörülte a vizet.

— És mit fogsz művelni ezzel a zsebkendővel? — kérdezte Eleanor, aki hozzájuk csatlakozott, libegő vörös köpenyében.

— Egy székre teszem száradni — mondta North és továbbment.

— És te, Sally? — mondta Eleanor a fal mellé húzódva, mert most kezdődött a tánc. — Táncolsz? — kérdezte és leült.

— Én? — mondta Sara ásítva. — Én aludni szeretnék. — Leült egy puffra Eleanor mellé.

— De remélem, nem azért jársz estélyekre, hogy aludj? — nevetett Eleanor, lepillantva rá. — Megint eszébe jutott a kis kép, amit telefonálás közben látott. De most nem láthatta Sara arcát, csak a fejbúbját.

— Nálad vacsorázott, nem? — mondta, mikor North visszatért hozzájuk a zsebkendőjével.

— És miről beszéltetek? — kérdezte. Még mindig maga előtt látta, amint a szék szélén ül, a lábát lóbálja és kormos az orra.

— Hogy miről beszéltünk? — kérdezte Sara.

— Rólad, Eleanor. — Emberek mentek el szakadatlanul mellettük. Beleütköztek a térdükbe; táncolni kezdtek. Kissé elszedül az ember, gondolta Eleanor és hátrasüppedt a székébe.

— Rólam? — kérdezte. — Mit beszéltetek rólam?

— Az életedről — mondta Sara.

— Az életemről? — mondta utána Eleanor.

A párok lassan kígyózni és forogni kezdtek körülöttük. Foxtrottot táncolnak, vélekedett Eleanor.

Az én életem, gondolta magában. Különös volt, ezen az estén már másodszor teszi valaki szóvá az életét. Pedig nem is volt életem, gondolta. Az életnek, ha már az ember túl van a hetvenen, valami kezelhető, mutogatható dolognak kellene lennie. Neki egyebe sincs, csak a jelen pillanata, gondolta. Most él, most, amikor a foxtrottot hallgatja. Aztán körülnézett. Itt van Morris; Rose; Edward hátravetett fejjel, egy ismeretlennel beszél. Én vagyok az egyetlen ember, gondolta, aki emlékszik rá, hogy az ágyam szélén ült egyszer és sírt azon az éjszakán, amikor kihirdették Kitty eljegyzését. Igen, a dolgok visszatérnek bennem. Hosszú életszakasz van a hátam mögött. Edward sír; Levyné fecseg; hull a hó; egy repedezett kőnapraforgó; a sárga omnibusz végigkocog a Bayswater Roadon. És én azt gondoltam, én vagyok a legfiatalabb az omnibuszon; most én vagyok a legöregebb... Millió emlék özönlött benne, szétszórt atómkok kóvályogtak és csoportosultak. Hogy lesz ebből az, amit az emberek egy életnek neveznek? Összekulcsolta a kezét, még mindig benne volt az aprópénz. Talán ez az «én», a középpontban, gondolta; afféle csomó; és újra saját magát látta, amint az asztalánál ül és az itatóspapírjára rajzol, kis lyukakat fúr belé, amelyekből sugarak indulnak ki. indulnak, indul-

nak; egyik dolog a másikat követi, egyik jelenet elmosza a másikat. És aztán egyszerre csak azt mondják: — Rólad beszéltünk!

— Az én életem — mondta hangosan, félig maga-magának.

— A te életed — mondta Sara felpillantva. Eleanor elhallgatott. Sara-ról meg is feledkezett. Pedig valaki itt van és hallgatja. Akkor hát rendbe kell szedni gondolatait, meg kell találni a szavakat. — De nem, nem tudom megtalálni a szavakat; nem tudom senkinek sem elmondani.

— Nem Nicholas az? — mondta egy szálás emberre pillantva, aki az ajtóban állt.

— Hol? — mondta Sara. De rossz irányba nézett. Nicholas eltűnt. Talán tévedett Eleanor. — Az én életem más emberek élete volt — gondolta Eleanor. — Az apámé, Morrisé, a barát-nőimé, Nicholasé... A Nicholasszal való beszélgetések foszlányai felújultak benne. Vagy ebéd vagy vacsora közben mondta — gondolta — egy vendéglőben. Rózsaszínű tollazatú papagáj ült kalickában a kassza fölött. És ő ott ült és beszélt — a háború után történt — a jövőről beszélt, meg a nevelésről, és nem engedte, hogy kifizessem a bort — jutott hirtelen Eleanor eszébe — pedig én rendeltem...

Ekkor valaki megállt előtte. Felnézett. — Éppen magára gondoltam! — kiáltott fel.

Nicholas volt.

— Jó estét, madame — mondta föléje hajolva a maga külföldi szokása szerint.

— Éppen magára gondoltam — mondta el mégegyszer Eleanor. Csakugyan olyan volt, mintha neki magának egy része, egy elsüllyedt része bukkant volna felszínre. — Üljön le mel-lém — mondta és odahúzott egy széket.

— Nem tudja, ki az az alak, aki a nagy-

néném mellett ül? — kérdezte North a lánytól, akivel táncolt. A lány körülnézett, de révetegen.

— Nem ismerem a nagynénjét — mondta. — Senkit sem ismerek.

A tánc véget ért; megindultak az ajtó felé.

— Még a háziasszonyt sem ismerem, — mondta a lány. — Szeretném, ha megmutatná.

— Nézze, ott — mondta North. Deliára mutatott, aki fekete estélyi ruhát viselt arany csilámokkal.

— Szóval az az? — mondta a lány rápillantva. — Ez a háziasszony. — North nem hallotta jól a lány nevét és a lány senkit sem ismert. Örült neki. Izgatott volt, egészen más, mint rendesen. Kikalauzolta az ajtón. Szerette volna elkerülni a rokonait. Főképp Peggy hugát szerette volna kikerülni, de éppen ott állt, egyedül az ajtóban. Ellenkező irányba nézett és kivezette táncosnőjét az ajtón. Valahol csak van valami kert vagy tető, ahol egyedül leülhetnek. A lány hallatlanul csinos és fiatal volt.

— Jöjjön, — mondta North — gyerünk le a földszintre.

— Mit gondolt rólam? — mondta Nicholas és leült Eleanor mellé.

Eleanor elmosolyodott. Itt ült mellette, nem éppen szabályos frakkjában, a pecsétgyűrűvel, amelybe anyjának, a hercegnőnek a címere van belevésve, meg ráncos sötét arcával, amely őt mindig afféle petyhüdt bőrű, szőrös állatra emlékeztette, amely mindenkivel vad, de őhöz képest kedves. De vajjon mit gondolt Nicholasról? Egydarabban gondolt rá, nem tudta apró részletekre tördelni. Még arra is emlékezett, hogy füstös volt a vendéglő.

— Hogy egyszer együtt vacsoráztunk Soho-ban... emlékszik?

— Minden estére emlékszem, amit magával töltöttem — mondta Nicholas. De pillantása kissé bizonytalan volt, figyelme nem folytonos. Egy hölgyet nézett, aki éppen bejött. Jól öltözött hölgy volt, ott állt háttal a könyvespolcnak és késznek látszott minden eshetőségre. Ha egyszer a saját életemet sem tudom leírni, hogy tudnám őt leírni? Mert Eleanor nem tudta, ki ez az ember. Éppen csak jól esett neki, ha valahol megjelent; megszabadította a gondolkozás kényszerűségétől és kissé megremegtette az elméjét. Nicholas a hölgyet nézte. A hölgy felszárnnyalt a tekintetétől, valósággal vibrált tőle. És Eleanornek egyszerre úgy rémlett, hogy mindez már régen megtörtént. Azon az estén ilyen lány jött be a vendéglőbe, ott állt és vibrált az ajtóban. Eleanor pontosan tudta, mit fog most mondani Nicholas. Már egyszer elmondta a vendéglőben. Azt fogja mondani — olyan ez a lány, mint a labda a kis szökőkút tetején a halkereskedésben. Csakugyan ezt mondta. Vajjon minden kissé másképp ismétlődik meg? — tündődött magában Eleanor. Ha így van, akkor mindennek valami képlete van, motívuma, amely visszatér, mint a zenében. Az ember félig emlékezik rá, félig előrelátja... Gigászi minta, amelyet csak egy-egy pillanatra lehet érzékelni. Ez a gondolat végtelen örömmel töltötte el. Csakugyan: van ilyen minta. De ki tervezi, ki eszeli ki? A gondolat elmerült. Nem tudta befejezni.

— Nicholas... — mondta. Szerette volna, ha ő fejezné be helyette. Ha átveszi a gondolatát és töretlenül felszínre hozná; ha szépségessé, teljessé tenné.

— Mondja, Nicholas... — kezdte, de sejtelve sem volt, hogyan fogja befejezni a mondatát, sőt, hogy egyáltalán mit akar kérdezni. Nicholas Sara-val beszélt. Eleanor odafigyelt.

Nicholas ingerkedett Saraval. Ujjával a lábára mutatott.

— ... úgy jön el egy estélyre, hogy az egyik lábán fehér harisnya van, a másikon kék.

— «Az angol királyné meghívott teára, — dűnnyögött Sara a zene ütemére — és én ránéztem a halvány ruhára, aranyt vagy ezüstöt, mit fogok felvenni... Lyukas a harisnyám, lyukas valamennyi.» — Ezek így udvarolnak egymásnak, gondolta magában Eleanor, szórakozottan hallgatva a nevetésüket meg az évődésüket. Ez is egy részecskéje a nagy mintának gondolta, még mindig felhasználva félig megtogalmazott gondolatát a mostani jelenet címkézésére. És ha ez az udvarlás nem is egészen olyan, mint a régi, de azért megvan a maga bája. Ez a szerelem nem olyan, mint a régi szerelem, de vajjon rosszabb-e? Annyi bizonyos, hogy ezek tudomást vesznek egymásról, egymásban élnek. És mi egyéb a szerelem, tünődött magában, a nevetésüket hallgatva.

— ... Nem tud önállóan cselekedni? — mondta Nicholas. — Még csak harisnyát sem tud önállóan választani?

— Nem én, nem én — nevetett Sara.

— ... Azért, mert nincs is önálló élete — mondta Nicholas. — Álomvilágban él, — tette hozzá Eleanorhoz fordulva — egyedül.

— A tanár úr elmondja kis prédikációját — gúnyolódott Sara és Nicholas térdére tette a kezét.

— Sara eldalolja kis nótáját — nevetett Nicholas és megszorította a kezét.

De hiszen ezek boldogok, gondolta Eleanor: egymásra nevetnek.

— Mondja, Nicholas... — kezdte el újra. De újabb tánc kezdődött. Párok libegtek be a szobába. Lassan, meggyőződéssel, komoly ábrázattal, mintha valami misztikus szertartásban

vennének részt, amely minden más érzést elhomályosított bennük, a táncosok keringeni kezdtek körülöttük, beleütköztek a térdükbe, majdnem ráléptek a lábukra. Egyszerre csak valaki megállt előttük.

— Na, itt van North — mondta Eleanor és fölnézett.

— North! — kiáltott fel Nicholas. — North! Ma este már találkoztunk Eleanornál — kitérta kezét North felé.

— Találkoztunk — mondta North melegen.

Nicholas összemorzsolta az ujjait. North úgy érezte, csak akkor különülnek el egymástól, amikor ez az ember visszahúzza a kezét. Szeretlen ember, de rokonszenves. North maga is úgy érezte, szeretne kitárulni. A szeme csillogott. Teljesen elvesztette zavart magatartását. A kalandja jól sikerült; a lány beleírta nevét a jegyzőkönyvébe. — Látogasson meg holnap este hatkor — mondta.

— Jó estét, Eleanor — mondta a keze fölé hajolva. — Nagyon fiatalos vagy, nagyon csinos vagy; tetszel nekem ebben a ruhában — mondta hindu köpenyére nézve.

— Ugyanez vonatkozik rád is — mondta Eleanor. Fölnézett rá. Úgy találta, hogy még sohasem volt ez a fiú ilyen csinos, ilyen erőteljes.

— Nem akarsz táncolni? — kérdezte. A zene javában szólt.

— Nem addig, amíg Sally meg nem tisztel — mondta, túlzott udvariassággal meghajolva Sara előtt.

— Mi ütött belé? — gondolta Eleanor. — Olyan szép, olyan boldognak látszik. Sally felállt, Nicholasnak nyújtotta a kezét. — Magával fogok táncolni — mondta. Egy darabig vártak, aztán keringeni kezdtek.

— Milyen furcsa pár — kiáltott fel North. Vigyorgásra torzult az arca, amíg nézte őket. — Sejtelmük sincs a táncról — tette hozzá. Leült Eleanor mellé, a székre, amelyet Nicholas üresen hagyott.

— Mért nem házasodnak össze? — kérdezte.

— Mért tennék? — mondta Eleanor.

— Mindenkinek meg kellene házasodnia — mondta North. — És nekem tetszik ez az ember, bár egy kissé... hogy is mondjam... közönséges — kockáztatta meg, amint nézte, hogyan kering, meglehetősen félszegen a pár, körben a szobában.

— Közönséges? — visszhangozta Eleanor.

— Az óralánca miatt gondolod? — tette hozzá az arany pecsétnyomóra pillantva, amely fel és alá himbálózott, miközben Nicholas táncolt.

— Nem, nem közönséges — mondta hangosan. — Inkább...

De North nem figyelt oda, egy másik párt nézett a terem túlsó végében. A kandalló mellett álltak. Mindketten fiatalok voltak, mindketten hallgattak. Valami hatalmas érzés tartotta mindkettőjüket ebben a helyzetben. Amint rájuk nézett, Northot elborította önmagának, tulajdon életének az érzése és más háttérrel tervezett számukra vagy önmaga számára, nem a kandalló párkányát vagy a könyvespolcot, hanem zuhogó vízeséseket, kergetőző, száguldó felhőket és a pár egy szirten állt hegyi patak fölött...

— A házasság nem mindenkinek való — szakította félbe Eleanor.

North felrázkódott. — Nem, persze nem — hagyta helybe. Eleanorra nézett. Ő sosem ment férjhez. Mért? tünődött magában. Feláldozta magát a családjának, gyanította. Az öreg, csonka-kezü nagypapának. Aztán valami emlék szállt fel benne, egy terrasz, egy égő szivar és William Whatney. Talán az volt a tragédiája, hogy

szerette ezt az embert. Gyöngéden nézett rá. Ebben a pillanatban mindenkit szeretett.

— Micsoda szerencse, hogy egyedül találalak, Nell — mondta és kezét Eleanor térdére tette.

Eleanort ez meghatotta; jól esett neki a fiú keze a térdén.

— Drága North! — kiáltott fel. A ruháján átizzott a férfi izgalma; olyan, mint egy pórázát rángató kutya; minden idegszálával előretör, érezte Eleanor, amint kezét a térdén pihentette.

— De ne vedd el olyan lányt, aki nem hozád való.

— Én? — kérdezte North. — Hogy jut eszedbe? — Talán látta, töprengett magában, amint lekalauzolta a lányt a földszintre.

— Mondd csak... — kezdte Eleanor. Szerette volna hidegen és okosan megkérdezni tőle, hogy mik a tervei, hiszen most egyedül voltak; de mikor beszélni kezdett, látta, hogy North arca elváltozik, a borzalom túlzott kifejezése ült ki rá.

— Milly! — suttogta. — Vigye el az ördög!

Eleanor gyorsan hátrapillantott. Nővére, Milly terebélyesen, kiöltözötten, ahogy neméhez és osztályához illik, közeledett feléjük. Nagyon meghízott. Hogy elrejtse rossz alakját, gyöngyös fátylak lógtak a karján. A karja oly kövér volt, hogy kifőtt szőlő spárgára emlékeztette Northot; halvány, lefelé keskenyülő spárgatóre.

— Ó, Eleanor! — kiáltott fel, mert még mindig megmaradt benne a fiatalabb nővér kutyaalázatának az emléke.

— Ó, Milly! — mondta Eleanor, de csöppet sem olyan szívélyesen.

— Jaj de jó, hogy látlak, Eleanor — mondta Milly, vénasszonyos kis csipogásával; valami meghunyászkodás volt a hangjában. — És téged is, North!

Odanyujtotta neki kövér kis kezét. North észrevette, hogy a gyűrűk belesüppedtek az ujjába, a hús valósággal túlburjánzott rajtuk. A gyémántok fölött burjánzó hús undorította.

— Milyen kedves, hogy visszajöttél — mondta és lassan letelepedett a székébe. North érezte, hogy egy csapásra minden unalomba borult. Ez a nő hálót borított rájuk; arra kényszerítette őket, hogy családiásan érezzenek; neki most a közös rokonaikra kellett gondolnia; de ez idegen érzés volt.

— Connienál szálltunk meg — mondta Milly. — Feljöttek Londonba egy krikettmérkőzésre. North lehajtotta fejét. A cipőjére nézett.

— És egy betűt sem hallottam az utazásodról, Nell — folytatta Milly. Csak hull, csak hull és mindent elborít, gondolta North, amint hallgatta nagynénje kis kérdéseinek nyirkos permetezését. De olyan bővében volt a jókedvnek, hogy sikerült rímbeszednie Milly szavait. — Harap-e a pók? — kérdezte tőle Milly. — Ragyog-e a hold? Harap-e a pók s úgy van-e, mint volt? — gondolta magában, mert a névjegyből, amely a mellényzsebében rejtőzött, sugarak áradtak szét, tekintet nélkül a másodrendű jelenetekre, amelyek rátelepedtek a pillanatra. Connienál szállunk meg, folytatta Milly, Connie Jimmyt várja, aki hazatért Ugandából... North tudata csak egy-két szót kapott fel, mert egy kertet látott, meg szobát, s a következő szó, amelyet hallott, «garatmandula» volt — nagyon szép szó, gondolta magában és elkülönítette értelmétől; darázsderekú; középen kettévágott; kemény, fénylő, acélos hasa van, nagyon megfelel egy rovar külsejének az ábrázolására — de ekkor egy kolosszus közeledett; rengeteg feketével kevert fehér mellény és az egészből Hugh Gibbs bújt ki. North felugrott és felajánlotta neki a székét.

— Kedves fiam, csak nem kívánod, hogy *erre* üljek le — mondta Hugh nevetve, elutasítva a meglehetősen törékeny széket, amelyet North felajánlott.

— Keress nekem valami, — körülnézett, kezét fehér mellényén tartva — valami szilárdabbat.

North párnázott széket tolt oda. Óvatosan leereszkedett rá.

— Phü, phü, phü — mondta, mikor leült.

És Milly is azt mondta: — Thü, thü, thü — vette észre North.

Erre vezetett harminc esztendei házasság. Phü, phü, phü és thü, thü, thü. Úgy hangzott, mint a jószág kérődzése az istállóban. Phü, phü, phü és thü, thü, thü — mikor a puha, nedves almot tapossák az istállóban; mikor az ősvilági mocsárban fetrengtek, mikor szaporák és büdösek voltak, gondolta North, félfüllel odafigyelve a jókedvű csobogásra, amely egyszerre gyorsabb ütemben kezdődött meg a feje fölött.

— Hány font vagy, North? — kérdezte a nagybátyja jól végigmérve őt. Föl és alá jártatta rajta tekintetét, mint egy lovon.

— Meg kell állapodnunk valamelyik napban, — mondta Milly — mikor a fiúk otthon vannak.

Meghívták szeptemberre, rókavadászatra. A férfiak vadásznak és a nők — North a nagynénjére nézett — mintha osztódás útján szaporodna, még itt is, ezen a széken — és a nők mérhetetlen számú gyerekké osztódnak. És ezek a gyerekek újabb gyerekekké válnak szét és az újabb gyerekeknek garatmandulája van. A szó visszatért, de ezúttal nem jelentett semmit. North egyre mélyebbre süppedt. Bukdácsolt a ránehezülő súly alatt és zsebében a névjegy is elhalványult. Ez ellen semmit sem lehet tenni? — tünődött magában. Semmit, legfeljebb fellázadni — gondolta. A dinamit

képzete bukkant fel a tudatában, amint súlyos földkupacokat robbant fel, faalakú felhőben hányja fel a földet — emlékezett rá a háborúból. De ez csupa dilis dolog, gondolta, háborús dilisség. Visszatért Sara szava, a «dilis» visszatért. Hát mi marad meg? Peggyn akadt meg a szeme, amint ott állt a közelben és egy ismeretlen férfival beszélt. Ti, orvosok, ti természettudományos emberek, mért nem dobtok egy kis kristályt egy pohárba, valami megmerevedett, éles kristályt és mért nem adjátok be nekünk? A józan ész, az értelem merev és éles. De vajjon lenyelik-e? Hughra nézett. Az a szokása volt, hogy felfújta és behorpasztotta az arcát, mikor azt mondta, hogy thü, thü, thü, és phü, phü, phü. Vajjon lenyelne-e? — mondta némán Hughnak.

Hugh újra feléje fordult.

— És remélem, most már Angliában maradsz, North — mondta. — Bár biztosan jó dolgod volt odaát.

Így aztán Afrikára és a megcsappant munkalehetőségekre került a szó. North ujjongó hangulata elpárolgott. A névjegyéből már nem sugároztak ki jelenetek. A nyirkos levelek tovább hullottak. Egyre csak hullanak, hullanak és mindent elborítanak, dűnnyögte magában, nagynénjére pillantva, akinek az arca színtelen volt, leszámítva egy barna foltot a homlokán; és a haja színtelen, leszámítva egy fürtöt, amely olyan volt, mint a tojássárgája. Ez a nő — gondolta magában — mindenestől olyan puha és színtelen, mint egy rothadt körte. Hugh pedig — óriási keze éppen az ő térdén pihent — nyers bifsztekbe van pakkolva. Elkapta Eleanor pillantását. Megerőltetés fejeződött ki benne.

— Hát azt bizony tönkretették — mondta. De hangja már nem csengett.

— Vadonatúj villák mindenfelé — mondta.

Úgy látszik, nemrégén Dorsetshireben volt. — Kis vörös villák, végig az út mentén — folytatta.

— Igen, engem is ez döbönt meg, — mondta North, összeszedve magát, hogy Eleanor segítségére siessen — hogy mennyire tönkretettétek Angliát, amíg távol voltam.

— De a világnak azon a részén, ahol mi lakunk, nem sok változást láthatsz — mondta Hugh. Büszkeség volt a hangjában.

— Nem, de nekünk szerencsénk van — mondta Milly. — Néhány nagy birtokunk van. Nekünk nagy szerencsénk van — mondta mégegyszer. — Leszámítva Phipps urat — mondta csípős kis nevetéssel.

North felrezzent. Ezt igazán érzi, gondolta magában. Olyan keserűséggel beszélt, amely valóságossá tette szavait. Nemcsak ő vált valóságossá, hanem a falu is, a nagy ház, a kis ház, a templom meg a vén fák köre is teljes valóságban jelent meg előtte. Elmegy hozzájuk.

— Ez a mi papunk — magyarázta Hugh. — Jóraivaló ember a maga módján, csak sokba kerül — nagyon sokba. Gyertyák meg más effélék.

— Aztán a felesége... — kezdte Milly.

Ekkor Eleanor felsóhajtott. North ránézett. Már bóbiskolt. Üveges tekintet, megmerevedett kifejezés ült ki az arcára. Egy pillanatig borzalmasan hasonlított Millyhez. Az álom hangsúlyozza a családi hasonlatosságot. Aztán felnyitotta szemét. Nagy erőfeszítéssel nyitva is tartotta, de nyilvánvaló, hogy nem lát semmit.

— Le kell jönnöd és meg kell mondanod, mit szólsz hozzá — mondta Hugh. — Mondjuk, szeptember elején, mi? — Jobbra-balra hajladozott, mintha a nagy jóindulat kibillentette volna egyensúlyából. Olyan volt, mint egy öreg elefánt, amely éppen letérdelt. És ha egyszer letérdelt, hogyan áll megint talpra? tünődött magában

North. És ha Eleanor elalszik és horkol, mit fogok művelni ültő helyemben, az elefánt térdei közt?

Körülnézett, hogy ürügyet találjon a távozásra.

Maggie közeledett, egyedül, nem látva, merre tart. Ők azonban meglátták. North mohó vágyat érzett, hogy felkiáltson: Vigyázz! Vigyázz! mert Maggie a veszedelmes zónába került. A hosszú, fehér csápok, amelyeket ezek az alaktalan testek kibocsátanak magukból, elkapják a zsákmányukat, bekapják az embert. Az ám, már meg is látták, szegény Maggienek vége.

— Itt van Maggie! — kiáltott fel Milly fölnézve.

— Ezer esztendeje nem láttalak! — mondta Hugh és megpróbált föltápáskodni.

Maggienek meg kellett állnia, be kellett tennie kezét az alaktalan mancsba. North felhasználta az utolsó csepp energiát, amely a mellényszabéba dugott névjegyből megmaradt és felállt. El fogja vinni Maggiet, megmenti a családi élet fertőzésétől.

De Maggie nem vett tudomást róla. Ott állt és tökéletes lélekjelenléttel válaszolt az üdvözlésükre, mintha egy mentőszekrény lenne a kezeügyében, balesetek ellen. Uram Isten! gondolta magában North, ő sem különb a többenél. Maggie is üvegessé vált, nem volt benne egy szikra őszinteség. Most a változatosság kedvéért az ő gyerekeiről beszéltek.

— Igen, itt van a csöpség — mondta egy fiatalemberre mutatva, aki egy lánnyal táncolt.

— És a lányod, Maggie? — kérdezte Milly körülnézve.

North elvesztette türelmét. Ez már összeesküvés, gondolta magában. Ez már a gőzhenger, amely mindent lesimít, letapos, egyformává vasal. Odafigyelt. Jimmy Ugandában van, Willy Leices-

tershireben. Az *én* fiam, az *én* lányom... mondták. De füttyülnek a többi ember gyerekeire. Csak a magukéval törődnek, a maguk tulajdonával, a maguk húsával és vérével, amelyet meg akarnak védelmezni pusztá kezükkel, mint az ősvilági mocsarak idején, gondolta, Milly kövér kis kezére pillantva, még Maggie is, még ő is. Mert ő is azt mondja: «az én fiam» meg az «én lányom». Hát lehetünk valaha civilizáltak? tünődött magában.

Eleanor horkolt. Szemérmetlenül, tehetetlenül bóbiskolt. Van valami illetlen az öntudatlanságban, gondolta North. A szája nyitva volt, a feje oldalt biccent.

De most ő kerül sorra. A csend tátongott. Valakinek meg kell törnie, gondolta, valakinek mondani kell valamit, különben megszűnne az emberi társadalom, megszűnne Hugh, megszűnne Milly; és már éppen neki is gyürközött, hogy mondjon valamit, amivel kitölti az ősvilági bendő mérhetetlen ürességét, mikor Delia akár a háziasszony kóbor ösztönétől vezetve, amellyel mindig félbeszakítja a társalgást, akár égi sugallatra, feléjük intett.

— Ludbyék! — kiáltotta. — Ludbyék!

— Hol? Az édes Ludbyék! — mondta Milly és fölkerekedtek és elhőmpölyögtek, mert Ludbyék, mint kiderült, ritkán kerülnek elő Northumberlandból.

— No, Maggie — mondta North, feléje fordulva. De ekkor Eleanor felcsuklott álmában. Feje előre bukott. Az álom most, hogy jóízűen aludt, méltóságot kölcsönzött neki. Békésnek látszott, mindenkitől elszakadtnak, a nyugalom bűvöletében, amely néha halott kifejezést varázsol az alvókra. Egy pillanatig hallgattak, kettesben, magányosan.

— Miért? — Miért? — Miért?... — mondta végül North és olyan mozdulatot tett, mint aki füvet tép a szőnyegről.

— Miért? — mondta Maggie, — Mit miért?

— Gibbsék — suttogta North. Feléjük intett, amint ott álltak a kandalló előtt kövéren, lomhán, formátlanul. Úgy hatottak rá, mint valami rossz tréfa, mint egy álöltözet, mint valami daganat, amely túlburjázott mindent, megfojtotta a belső tüzet.

— Mi a baj? — kérdezte. Maggie is odanézett, de nem mondott semmit. Párok táncoltak el lassan mellettük. Egy lány megállt és a mozdulata, amint öntudatlanul a kezét fölemelte, kifejezte a kezdő fiatal élet komolyságát és jóságát, amely meghatotta Northot.

— Miért?... — mutatójával a fiatalok felé bökött — mikor olyan gyönyörűek...

Maggie is a lányra nézett, aki megtűzött egy virágot, amely már majdnem leesett a ruhájáról. Elmosolyodott. Nem mondott semmit. Aztán félig öntudatlanul visszhangozta North kérdését, de visszhangjában nem volt értelem: — Miért?

North egy pillantra zavarba jött. Egy pillanatra úgy érezte, Maggie megtagadja a segítségét. Pedig kívánta, hogy segítsen rajta. Mért nem ragadja vállon, és mért nem adja meg neki azt, amire vágyódik, határozottságot, bizonyosságot? Talán azért, mert ő is nyomorék, mint a többi? Lepillantott Maggie kezére. Erős keze volt, szép keze. De, gondolta magában, Maggie összegömbölyő ujjait figyelve, ha az «én» gyerekek, az «én» vagyonom kerülne szóba, egyszerre a tíz körmét vájná az ellenségbe vagy a fogaival marna bele torka fölött a húsba. Nem segíthetünk egymáson, gondolta magában, valamennyien nyomorékok vagyunk. De mivel kellemetlen volt leszállítani Maggiet arról a magaslatról, ahová helyezte, azt

gondolta, talán igaza van. És mi magunk fokozzuk a nyomorékságunkat, mi magunk alázzuk meg magunkat akkor, amikor bálványokat faragunk másokból és ezt a férfit, avagy azt a nőt azzal a hatalommal ruházzuk fel, hogy vezessenek bennünket.

— Elmegyek hozzájuk látogatóba — mondta hangosan.

— A birtokukra? — kérdezte Maggie.

— Igen — válaszolta North. — Szeptemberi rókavadászatra.

Maggie nem figyelt oda. Szeme őrajta pihent. Valami mással hozza őt kapcsolatba — érezte North. Ez feszélyezte. Úgy nézett rá, mintha nem ő maga volna, hanem valaki más. Megint az a kényelmetlen érzés fogta el, mint amikor Sally jellemezte a telefonba.

— Tudom — mondta, széles arccal. — Olyan vagyok, mint a képen a francia, kalapjával a kezében.

— Kalapjával a kezében? — kérdezte Maggie.

— És ráadásul elhízófélben.

— ... Kalapjával a kezében... kinek a kezében van kalap? — mondta Eleanor felnyitva szemét.

Zavart tekintetet vetett maga köré. Utolsó emléke szerint, úgy érezte, mindössze egy másodperccel ezelőtt, Milly gyertyákról beszélt és azóta bizonyosan történt valami.

Milly meg Hugh azelőtt itt voltak, de most már elmentek. Úr támadt, amelyet a lobogó gyertyák aranyos fénye töltött ki és valami megnevezhetetlen érzés.

Tökéletesen felébredt.

— Micsoda bolondságot beszéltek? — mondta — Northnak nincs kalap a kezében és nem kövér, egyáltalán nem kövér, nem bizony — mondta, gyöngéden megveregetve a térdét.

Kimondhatatlanul boldog volt. Van álom, amely meghagy valamit az ember tudatában — jelenetet vagy arcot, amikor felébredünk. De ez az álom, ez a pillanatnyi bűvölet, amelybe a gyertyák belelobogtak és belenyúltak, semmi mást nem hagyott benne, csak egy érzést; érzést, nem álmot.

— Nincs kalap a kezében — mondta még-egyszer.

Mindketten nevettek rajta.

— Álmodtál, Eleanor — mondta Maggie.

— Igazán? — mondta Eleanor. Az igaz, hogy mély örvény támadt a beszélgetésben. Nem emlékezett rá, hogy mit beszéltek. Maggie itt van, de Milly meg Hugh elmentek.

— Csak elbóbiskoltam egy pillanatra — mondta. — Hát mit fogsz csinálni, North? Mik a terveid? — kérdezte meglehetősen gyorsan beszélve.

— Nem szabad visszaengednünk, Maggie, — mondta — arra a borzalmas farmra. — Nagyon gyakorlatinak akart mutatkozni, részben annak a bizonyítására, hogy nem aludt, részben azért, hogy megőrizze a kivételes boldogság érzését, amely még mindig benne maradt. Ha nem veszik észre, akkor nem szűnik meg, gondolta.

— Eleget tettél félre? — kérdezte hangosan.

— Hogy eleget tettem-e félre? — mondta North. Azon tűnődött, hogy az emberek, ha aludtak, mért tesznek úgy, mintha féktelenül ébren lettek volna. — Négy- vagy ötezret — tette hozzá kapásból.

— Hát az elég — okvetetlenkedett Eleanor. — Öt százalékkal, hat százalékkal. — Megpróbálta fejben kiszámítani. Maggiet hívta segítségül. — Öt- vagy hatezert, mennyit tesz ez ki, Maggie? Meg lehet ebből élni?

— Öt- vagy hatezer? — mondta utána Maggie.

— Öt vagy hat százalékra... — tette hozzá Eleanor. Még fiatalabb éveiben sem tudott fejben számolni; de valami okból rendkívül fontosnak találta, hogy ezt a dolgot kézzelfoghatóvá tegye. Kinyitotta táskáját, talált benne egy levélborítékot és elővett egy nyomorult kis ceruzavéget.

— Tessék, számítsd ki ezzel — mondta. Maggie elvette a papírt és néhány vonalat húzott rá a ceruzával, hogy kipróbálja. North föléje hajolt, úgy nézte. Csakugyan megoldja a feladatot — számba veszi az életét, a szükségleteit? Nem. Úgy látszik, karikatúrát rajzol. Odanézett. Egy fehér-mellényes, kövér embert, aki szemközt áll. Tréfált. North kissé nevetségesnek érezte magát.

— Ne bolondozz! — mondta.

— Ez a bátyám — mondta Maggie a fehér mellényes férfi felé intve. — Valamikor elvitt minket elefánton lovagolni... — Kicifrázta a mellényt.

— Na, beszéljünk okosan — tiltakozott Eleanor.

— Ha Angliában akarsz élni, North, ha Angliában...

North kurtán a szavába vágott.

— Nem tudom, mit akarok — mondta.

— Értem — mondta Eleanor. Elnevette magát. Visszatért a boldogságérzése, oktalan lelkesedése, úgy tetszett neki, mintha valamennyien fiatalok volnának és előttük volna a jövő. Semmi sem végleges, semmi sem biztos, az élet tárva nyitva van, szabad előttük.

— Nem furcsa ez? — kiáltott fel. — Nem különös? Az élet — minek is nevezzem — nem szakadatlan csoda?... Úgy értem — próbálta megmagyarázni a szavait, mert North álmétködő tekintetet vetett rá — az öregségre azt mondják, ilyen, pedig nem is ilyen, egészen más, egészen más. Pontosan olyan, mint amikor gyerek voltam;

mikor fiatal lány voltam; szakadatlan felfedezés az én életem. Csoda. — Elhallgatott. Megint elkalandozott. Kissé mámoros volt az álomtól.

— Nézd csak, Peggy! — kiáltott fel boldogan, hogy valami támaszt kapjon. — Nézzétek! Olvas!

Peggy, magára hagyva, a tánc kezdetekor a könyvszekrényénél maradt, olyan közel hozzá, amennyire csak lehetett. Hogy ne tegye feltűnővé elhagyatottságát, elővett egy könyvet. Zöld bőrbe volt kötve és észrevette, miközben forgatta, hogy a bőrbe kis csillagok voltak préselve. Ez tiszta haszon, gondolta magában, így legalább azt hiszik, a kötését bámulom. . . . Mégsem ácsoroghatok itt az idők végéig a kötést bámulva, gondolta aztán. Kinyitotta a könyvet. Bizonyosan azt fogja mondani, amit én gondolok. A vaktában felnyitott könyvek mindig azt mondják.

«*La médiocrité de l'univers m'étonne et me révolte*» — olvasta. Ez az, szóról szóra. Tovább olvasta «. . . *la petitesse de toutes choses m'emplit de dégoût . . .*» Fölemelte szemét, valaki a lábára lépett «. . . *la pauvreté des êtres humains m'anéantit*». Becsukta a könyvet és visszatette a polcra.

— Szóról szóra így van — mondta.

Megfordította az órát a csuklóján és rásandított. Késő volt. Egy óra hatvan perc, gondolta magában, két óra százhusz perc. Meddig kell még itt maradnom? Elmehetek már most? Látta, hogy Eleanor feléje intett. Hozzájuk ment.

— Gyere Peggy, beszéljess velünk — hívta Eleanor integetve.

— Tudod, hány óra van, Eleanor? — mondta Peggy. Órájára mutatott. — Nem gondolod, hogy ideje volna hazamenni? — mondta.

— Egészen megfeledkeztem az időről — mondta Eleanor.

— De holnapra nagyon fáradt leszel — tiltakozott Peggy, mellette állva.

— Igazi orvos vagy! — szidta North. — Egészség, egészség, egészség! — kiáltott fel. — De az egészség nem végcél — mondta ránézve.

Peggy ügyet se vetett rá.

— Te végig itt akarsz maradni? — mondta Eleanornak. — Hajnalig fog tartani. — A kígyózó párokra pillantott, akik körbe forogtak a grammofoon ütemére; olyan volt, mint egy lassú, de édes szorongásban haldokló állat.

— De hiszen jól érezzük magunkat — mondta Eleanor. — Gyere és érezd jól magad te is.

A padlóra mutatott maga mellett, Peggy letelepedett melléje a padlóra. — Hagyj fel a töprengéssel, a gondolkodással, az elemzéssel — ezt akarta mondani Eleanor; Peggy tudta. — Élvezd a pillanatot. — De hát lehet ezt? tűnődött, lábára húzva a szoknyáját, amint leült. Eleanor föléje hajolt és meglegyintette a vállát.

— Szeretném, ha megmondanád — mondta, bevonva Peggyt a beszélgetésbe, minthogy olyan mogorvának látszott — te orvos vagy, értesz az efféléhez... mit jelentenek az álmok?

Peggy elnevette magát. Igazi Eleanor-féle kérdés. Igaz-e, hogy kettő meg kettő az négy, — és mi a világegyetem lényege?

— Nem magukat az álmokat értem — folytatta Eleanor. — Az érzéseket, az érzéseket, amelyek álmunkban elfognak.

— Drága Nell — mondta Peggy fölpillantva rá — hányszor mondtam már, az orvosok nagyon keveset tudnak a testről és a világon semmit a lélekről. — Megint a földre nézett.

— Mindig mondtam, hogy szélhámósok! — kiáltott fel North.

— Nagy kár — mondta Eleanor. — Azt remélttem, te meg tudod nekem magyarázni... — előre-

hajolt. Arca kipirult, figyelte meg Peggy; felhevült; de mitől hevült föl?

— Mit magyarázzak meg? — kérdezte.

— Ó, semmit — mondta Eleanor. Most megsértettem, gondolta magában Peggy.

Újra Eleanorra nézett. A szeme fénylett, arca rózsás, avagy csak az Indiából maradt ez a sötét színe? És kis ér düledt ki a homlokán. De mitől hevült fel? Peggy a falnak támaszkodott. Ültőhelyében, a földön furcsamódonl áttá az emberek lábát; ide-amoda lépő lábakat; lakkcipőket, selyemcipellőket, selyemharisnyákat és rövid férfi-harisnyákat. Az emberek ütemesen, szakadatlanul táncoltak a foxtrott dallamára. A koktéltől forr a vérem, no de kérem, no de kérem — a dal-lam szakadatlanul újra meg újra ismétlődött; és hangok cikáztak át a feje fölött. Összefüggés-telen beszélgetésmorzskákat dobáltak a fülébe... lent Norfolkban a sógoromnak motorosa van... Ó, tökéletes bukás, teljesen igaza van... Az emberek bolondokat beszélnek az estélyeken. És mellette Maggie beszélget, North beszélget, Eleanor beszélget. Egyszerre csak Eleanor kitárta karját.

— Itt van Renny, — mondta — Renny, akit sohasem látok, Renny, akit imádok... Gyere, ülj le hozzánk, Renny — és egy pár lakkcipő vonult át Peggy látóterén és állt meg előtte. Renny leült Eleanor mellé. Csak az arcélét láthatta, a nagy orrát, a keskeny arcát. A koktéltől forr a vérem, no de kérem, no de kérem — zúgott a zene. A párok eltáncoltak mellette, de fölötte a székeken a kis csoport beszélgetett és nevetgélt.

— Biztosan igazat adsz nekem... — mondta Eleanor. Félig lehúnyt szemével Peggy látta, hogy Renny feléje fordul, látta keskeny arcát, nagy orrát. Észrevette, hogy körmei igen rövidre vannak vágva.

— Attól függ, hogy mit mondasz — mondta Renny.

— Hogy mit mondok? — merengett Eleanor. Máris elfelejtette, gyanította Peggy.

— ...Hogy a világ jobb lett — hallotta Eleanor hangját.

— A te kislánykorod óta? — Ez úgy látszik, Maggie hangja volt.

Majd egy hang, amely rózsaszínű csokorral díszített szoknya közeléből jött, félbeszakította — ...Nem tudom, mi az oka, de nem szenvedek annyira a melegtől, mint régebben... — Peggy felnézett. Tizenöt rózsaszínű csokor volt a ruháján, gondosan megkötve és a tetején nem Miriam Parrish apró kis szent báránnyefeje ül?

— Azt akarom mondani, hogy mi magunk változtunk meg — mondta Eleanor. — Boldogabbak vagyunk, szabadabbak vagyunk...

Vajjon mit érthet boldogságon meg szabadságon, tünődött magában Peggy, megint vissza-csúsza a falhoz.

— Itt van például Renny és Maggie — hallotta Eleanor hangját. Aztán a hang elhallgatott. Majd tovább folytatta:

— Emlékszel, Renny, a légitámadás éjszakájára, amikor először találkoztam Nicholasszal... Mikor a pincében ültünk?... Lemenet a lépcsőn azt mondtam magamban, ez boldog házasság.... — Újabb szünet következett. — Azt gondoltam magamban — mondta Eleanor, és Peggy látta, hogy kezét Renny térdére tette — ha Rennyvel fiatalkoromban ismerkedtem volna meg. — Elhallgatott. Azt akarja mondani, hogy beleszeretett volna? tünődött Peggy. A zene megint félbeszakította... no de kérem, no de kérem...

— Nem, soha... — hallotta Eleanor hangját. — Nem, soha... — Azt mondta, hogy sohasem

volt szerelmes, sohasem akart férjhezmenni? merengett Peggy. Valamennyien nevettek.

— De hiszen úgy nézel ki, mint egy tizennyolc-éves kislány — hallotta North hangját.

— És úgy is érzem magamat! — kiáltott fel Eleanor. De holnap reggelre roncs lesz belőled — gondolta Peggy, rápillantva. Egészen vörös volt, homlokán kidagadtak az erek.

— Úgy érzem magamat... — elhallgatott. Kezét a fejéhez értette — mintha egy más világban volnék. Olyan boldog vagyok! — kiáltott fel.

— No-no, Eleanor — mondta Renny.

Tudtam, hogy ezt fogja mondani, gondolta Peggy valami furcsa elégteliséggel. Láta Renny arcélét, amint ott ült nagynénje másik oldalán a padlón. A franciák logikusak, a franciák értelmesek, gondolta magában. Csakugyan, tette hozzá, mért ne legyen egy kissé mámoros, ha neki jól esik?

— No-no? Mit akarsz mondani azzal, hogy no-no? — kérdezte Eleanor. Előrehajolt, kiterjesztette kezét, jelezvén, hogy szeretné, ha beszélne.

— Mindig egy más világról beszélsz — mondta Renny. — Mért nem erről a világról?

— De ezt a világot értettem — mondta Eleanor. — Azt akartam mondani, hogy boldog vagyok ezen a világon, boldog vagyok az élő emberek között. — Kitérta karjait, mintha magához akarná ölelni az egész vegyes társaságot, a fiatalokat, az öregeket, a táncolókat, a beszélgetőket; Miriamet a rózsaszínű csokraival és a hindut a turbánjával. Peggy nekitámasztotta fejét a falnak. Boldog ezen a világon, boldog az élő emberek között!

A zene elhallgatott. A fiatalember, aki lemezeket rakott a grammofonra, továbbment. A párok szétszóródtak és megpróbálták maguknak utat törni az ajtóban. Talán frissítőkért mentek; talán

kitódultak a kertbe és leültek a kemény kátrányos székekre. A zene, amely beágyazta magát Peggy eszméletébe, elhallgatott. Béke, csend következett. Messze távolban a londoni éjszaka zaja hallatszott; egy autó tülkölt, egy sziréna sivített a folyóparton. A távoli hangok idegen világok üzenetét hozták ide, közömbös világokét, amelyek nem kíváncsiak az itt vesződő, küzködő, agyarkodó emberekre, a sötétség szívét, az éjszaka mélyét és Peggy elmondta magában mégegyszer Eleanor szavait — boldog vagyok ezen a világon, boldog vagyok az élő emberek között — de hogyan lehet az ember boldog, töprengett, e nyomorúságtól terhes világban? Minden falragaszon, minden utcasarkon a Halál leselkedik, vagy még annál is rosszabb — a zsarnokság, a durvaság, a kínvallatás; a civilizáció halála, a szabadság vége. Mi valamennyien, gondolta magában, csak egy falevél alá bújunk, amely nyomban lehull. És Eleanor azt mondja, a világ jobb, csak azért, mert ennyi millió között két ember boldog. Szemét a padlóra szegezte; most már üres volt, egy muszlinfoszlányt leszámítva, amelyik valamely szoknyáról szakadt le. De mért kell mindent észrevennem? gondolta magában. Testtartást változtatott. Mért kell gondolkoznom? Nem akart gondolkozni. Azt szerette volna, ha függönyök volnának mindenfelé, mint a vasúti fülkékben, amelyek eltakarják a világosságot, beborítják az elmét. A kék burok, amelyet a lámpára húzunk az éjszakai utazásokon, gondolta magában. A gondolkozás gyötrelme. Mért ne hagynánk fel vele, miért ne tenyészünk üresen, mért ne álmodoznánk? De a világ nyomorúsága gondolkozásra kényszerít. Avagy ez csak póz? Nem az olyan ember előnyös magatartásában látja-e magát, aki vérző szívére mutat s akinek számára a világ nyomorúsága valódi nyomorúság, pedig valójában, gondolta, nem szeretem a fajtámat. Újra

maga előtt látta a rubintszínben úszó gyalogjárót és az összezsúfolt arcokat a filmszínház bejáratánál, közömbös, lomha arcokat, olyan emberek arcát, akik olcsó élvezetekkel mérgezik magukat, akikben még annyi bátorság sincs, hogy önmaguk legyenek, hanem csak feldíszítik magukat, másolnak, fontoskodnak. És itt, ebben a szobában, gondolta, és szemét egy párra szegezte... De nem akarok gondolkozni, mondta magában mégegy-szer. Arra kényszeríti az agyát, hogy teljesen kiürüljön, teljesen engedékennyé váljék és békésen, türelmesen elfogadjon mindent.

Odafigyelt. Beszélgetésfoszlányok hullottak le hozzá. — ... a highgate-i lakásokban van fürdőszoba — mondták — ... az anyád... Digby... Crosby még él... Családi fecsegés volt és valamennyien élveztek. De hogyan élvezhetném én? gondolta magában. Túlságosan fáradt volt. Szeme körül a bőre megfeszült. Valami pánt szorította a fejét; szerette volna messze gondolni magát, valahová, valami falusi sötétségbe. De képtelenség volt; ezek itt nevettek. Felnyitotta a szemét; a nevetés bosszantotta.

Renny nevetett. Papírlapot tartott a kezében, fejét hátravetette, száját kitátotta. Ha! Ha! Ha! szerű hang tört ki belőle. Ez a nevetés, gondolta magában, ilyen hangot adnak az emberek, amikor jókedvük van.

Figyelmesen nézte Rennyt. Arcizmai önkéntelenül rángatózni kezdtek. Neki is nevetnie kellett. Kinyújtotta a kezét és Renny odaadta a papírlapot. Össze volt hajtva; valami játékot játszottak, társasjátékot. Mindegyikük egy test más és más részét rajzolta. Legfelül egy Alexandra királynőformájú nő feje volt, bodorított hajkoronával. Aztán egy madár nyaka, egy tigris törzse és hatalmas elefánt lábszára egészítette ki a rajzot.

— Ezt én rajzoltam — ezt én rajzoltam! —

mondta Renny a lábakra mutatva, amelyekről hosszú szalag lógott le. Peggy nevetett, nevetett, nevetett; nevetnie kellett.

— Az arca ezernyi hajót bocsátott vízre — mondta North, a szörnyetegnek egy másik test-részére mutatva. Mindnyájan nevettek. Peggy már abbahagyta; szája bezárult. De nevetése különös hatást tett rá. Feloldotta, megnövesztette. Érezte, jobban mondva látta, hogy van olyan állapota a létezésnek, amelyben van igazi nevetés, igazi boldogság és ez a széttöredezett világ egészsze kerekedik, teljes egészé és szabaddá. De hogy tudná mindezt kifejezni?

— Hallgassatok ide... — kezdte. Szeretett volna kifejezni valamit, amit nagyon fontosnak érzett. Arról a világról, amelyben az emberek teljesek, amelyben az emberek szabadok. Csakhogy ezek mind nevettek, ő meg komoly volt. — Hallgassatok ide... — kezdte újra.

Eleanor abbahagyta a nevetést.

— Peggy mondani akar valamit — mondta. A többiek abbahagyták a beszélgetést, csak hogy rossz pillanatban hagyták abba. Peggynek ekkor már semmi mondanivalója nem volt, pedig beszélnie kellett.

— Ti — kezdte — ti most Northról beszéltek... — North megrökönyödve nézett rá. Nem ezt akarta mondani, de most már tovább kell beszélni, ha egyszer elkezdte. Az arcok tátott szájjal bámultak rá, mint megannyi éhes madár csőre — ... hogy hogyan éljen, meg hogy hol lakjon — folytatta — ... De mire való ez, mi ennek a célja?

A bátyjára nézett. Ellenséges érzés kerítette hatalmába. North még mindig mosolygott, de mosolya kisímult, mikor ránézett.

— Mire való? — mondta North szeme közé nézve. — Meg fogsz házasodni. Gyerekeid lesz-

nek. Aztán mit művelsz? Pénzt fogsz keresni. Kis könyveket fogsz írni, hogy pénzt keress...

Rosszul fogott bele. Személytelenül akart beszélni, de személyeskedett. De most már megtörtént. Most már tovább kellett úszni az árral.

— Egyik kis könyvet a másik után fogod írni, — mondta gonoszul — a helyett, hogy élnél, ... a helyett, hogy máskép, máskép élnél.

Elhallgatott. Előtte volt még mindig a látomás, de nem tudta megragadni. Csak egy kis töredékét fogta ki annak, amit mondani akart és magára haragította a bátyját. Pedig ott lebegett előtte az, amit látott, az, amit nem mondott ki. De mikor visszazökkent a falhoz, úgy érezte, mintha megszabadult volna valamely szorongástól; a szíve dobogott, homlokán kidagadtak az erek. Nem mondta el, de megpróbálta elmondani. Most már megpihenhet. Most már messze gondolhatja magát csúfolódásuk árnyékában, amely már nem képes megsérteni őt, messze, valahol falun. Félig lehúnyta szemét; úgy tett, mintha egy terrazon ülne, este; bagoly repül oda és vissza, oda és vissza; fehér szárnya fénylik a sövény sötétjén; és falusi emberek dalolását hallja, meg szekér zörgését az országúton.

Aztán a ködben lassankint minden kialakult. Újra látta a szemközti könyvespolc vonalát. A muszlinfoszlányt a padlón. És két oly szoros cipőbe bujtatott láb állt meg előtte, hogy átlát-szottak a tyúkszemek rajta.

Egy pillanatig senki sem mozdult, senki sem beszélt. Peggy némán ült, nem volt kedve megmozdulni vagy beszélni. Pihenni akart, hátra támaszkodni, álmodozni. Nagyon fáradt volt. Aztán újabb lábak álltak meg, és egy fekete szoknya uszálya.

— Nem jöttök le vacsorázni? — mondta egy csipogó kis hang. Nagynénje volt, Milly, mellette a férje.

— Lent vár a vacsora, lent vár a vacsora — mondta Hugh. Megindultak.

— Hogy megterebélyesedtek — mondta North hangja, utánuk nevetve.

— Nagyon derék emberek... — tiltakozott Eleanor. Megint a családi érzés, figyelte meg Peggy.

Aztán a térd, amelyhez bújt, megmozdult.

— Mennünk kell, mennünk kell — mondta Eleanor. Maradj, maradj, szeretett volna könyörögni Peggy. Szeretett volna kérdezni tőle valamit. Szeretett volna hozzátenni valamit a kitöréséhez, hiszen senki sem bántotta, senki sem nevette ki. De hasztalan volt; a térdek kiegyenesedtek, a vörös estélyi ruha megnyúlt, Eleanor felállt. A táskájára vagy a zsebkendőjére vadászott. A karosszéke béléseiben kutatott. Szokása szerint elvesztett valamit.

— Sajnálom, hogy olyan zavaros, vén bolond vagyok — mentegetőzött Eleanor. Megrázott egy párnát. Aprópénz gurult le a földre; egy hatpennys végiggurult a szőnyegen és eljutott egy pár ezüstcipőhöz, aztán megállapodott.

— Megvan! — kiáltotta Eleanor. — Megvan... De hiszen ez Kitty! — kiáltott fel.

Peggy felnézett. Szép, idős nő, göndör fehér hajjal, hajában valami fénylő dísszel, állt az ajtóban és körülnézett, mint aki éppen most érkezett és keresi a háziasszonyt, aki nincs a szobában. Az ő lábához gurult a hatpennys.

— Kitty! — mondta mégegyszer Eleanor. Kitért karokkal sietett feléje. Valamennyien felálltak. Peggy is felállt. Most vége van, most odavan, érezte. Mihelyt valami kezd fölépülni, nyomban összeomlik. Kétségbeesés fogta el. Most

összeszedhetem a törmelékeket és valami újat, valami mást rakhatok össze belőlük, gondolta, azzal átment a szobán és az idegen férfihoz lépett, akit Brownnak nevezett, de akinek igazi neve Nicholas Pomjalovsky.

— Ki ez a hölgy — kérdezte Nicholas — aki úgy állít be ebbe a szobába, mintha az egész világ az övé volna?

— Ez Kitty Lasswade — mondta Peggy. Minthogy Kitty az ajtóban állt, ők nem mehetek ki.

— Félek, hogy borzalmasan elkéstem, — hallották csengő, parancsoló hangját — de a balettben voltam.

Ez Kitty, vagy nem? gondolta North és rápillantott. Jónövésű, kissé férfias külsejű öreg dáma volt, North nem szerette ezt a fajtát. Úgy rémlett neki, hogy valami kormányzónak, vagy indiai alkirálynak a felesége. Most, amint itt állt, úgy viselkedett, mintha a kormányzóságon fogadna. — Ülj ide, ülj oda, és maga, fiatalember, remélem, eleget sportol? — North ismerte ezt a típust. Egyenes, rövid orra volt, és erősen szétálló kék szeme. Pompásan nézhetett ki a nyolcvanas években, gondolta; szoros lovaglókostümben, kis kalappal a fején és kakastollal a kalapján; talán volt valami szerelmi ügye egy szárnysegéddel; aztán megkomolyodott, diktátori tempókat vett fel és történeteket mesél a multjáról. Odafigyelt.

— De azért nem Nizsinszky — mondta Kitty.

Körülbelül ilyen mondatot várt tőle. Nézegette a könyveket a polcon. Egyet kivett és kezébe vette, de fordítva. Egyik kis könyvet a másik után, — Peggy csúfolódása újra eszébe jutott. Ezek a szavak a kelleténél jobban fájtak neki. Olyan indulatosan támadt rá, mintha

megvetné ; olyan volt az arca, mintha mindjárt el-sírná magát. Kinyitotta a kis könyvet ; latin könyv volt. Kikapott egy mondatot és engedte, hogy tovább ússzon a tudatában. Ott úsztak a szavak, szépségesen, bár értelmetlenül, de azért valahogy törvényszerűen — *nox est perpetua una dormienda*. Eszébe jutott a tanár megjegyzése : figyeljétek meg a hosszú szót a mondat végén. A szavak imbo-lyogtak, de mire kezdett kialakulni az értelmük, egyszerre mozgolódás indult meg az ajtóban. Az öreg Patrick himbálózva feljött és gavallérosan karját nyujtotta a főkormányzó özvegyének, és különös, ódivatú szertartásossággal megindultak lefelé a lépcsőn. A többiek a nyomukban. A fiatalabb nemzedék nyomon követi az idősebbet, gondolta North, mikor visszatette a könyvet a polcra és ő is a többiekkel tartott. Csak éppen, gondolta, már nem is olyan fiatalok ; Peggy — fehér szálak voltak Peggy hajában — lehet vagy harminchét, harmincnyolc.

— Jól mulatsz, Peg? — mondta, mikor ő, meg a húga elmaradtak a többiek mögött. Bizonytalan, ellenséges érzés fogta el a hűgával szemben. Peggyt keserűnek, csalódottnak és rend-kívül bíráló szelleműnek érezte mindenki iránt, legkivált ő iránta.

— Menjen előre, Patrick — hallották lady Lasswade harsogó hangját. — Ez a lépcső nem való . . . — elhallgatott, miközben rálépett aligha-nem reumás lábára — olyan öreg embereknek, akik . . . — újabb szünet következett, amikor Kitty újabb lépcsőfokon lépett le — akik egész-életükben nedves fűvön térdepeltek, és csigákat öltek halomra.

North Peggyre nézett és nevetett. Nem gon-dolta, hogy a mondat így fog végződni, de az igaz, gondolta, hogy az alkirályok özvegyeinek

mindig van kertjük és nem szeretik a csigákat. Peggy is elmosolyodott. De North kényelmetlenül érezte magát mellette; Peggy az előbb rárontott. Most pedig ott álltak egymás mellett.

— Látad az öreg William Whatneyt? — mondta Peggy North felé fordulva.

— Nem! — kiáltott fel North. — Még él? A fehér pofaszakállas öreg rozmár?

— Igen, ő az — mondta Peggy. Öreg ember állt az ajtóban, fehér mellényben.

— Az ám, a Csúf Teknősbéka — mondta North. Vissza kellett esniük a gyerekkori tolvajnyelvbe, gyerekkori emlékeikbe, hogy áthidalják a távolságot, az ellentéteket.

— Emlékszel? . . . — kezdte North.

— Arra az estére, amikor kikaptunk? — mondta Peggy. — Arra az estére, mikor kötélén másztam le az ablakból.

— És az olasz korcsmában mulattunk.

— Sohasem fedezik fel, ha az az ocsmány kis féreg be nem árul bennünket — mondta Peggy, egyet lépve lefelé.

— Az a vörösszemű kis dög! — mondta North.

Semmi egyéb mondanivalót nem tudtak ki-sütni, amint ott álltak eltorlaszolva, várva, hogy a többiek továbbmenjenek, egymás mellett. North valamikor a padláson, ahol almát tartottak, vagy a rózsabokrok között fel és alá sétálva felolvasta neki a verseit. Most meg semmi mondanivalójuk nincs egymásnak.

— Perry — mondta North, egyet lépve lefelé, mert hirtelen eszébejutott neki a vörösszemű fiú neve, aki meglátta és beárulta őket, mikor reggel hazamentek.

— Alfred — tette hozzá Peggy.

Peggy még mindig tud rólam egyet-mást — gondolta North; még mindig van valami nagyon mély közösség kettőjük között. Ez az oka, gon-

dolta, amiért megsértette, a többiek füle halatára, «a kis könyvekkel». A közös multjuk tiltakozott az ő jelene ellen. Peggyre pillantott.

Ördög vigye a nőket, gondolta, olyan kemények, olyan fantáziátlanok. Ördög vigye a fürkésző kis agyukat. Mire vezeti őket a képzettségük? Csak fölényeskedővé, szörszálhasogatóvá tette Peggyt. Ez az öreg Eleanor az össze-vissza beszédével, a maga idejében felért egy tucat Peggyvel! Ez a Peggy se ilyen, se olyan, gondolta magában rápillantva. Se nem divatos, se nem divatjamúlt.

Peggy érezte, hogy North nézi, majd félrenéz. Valami hibát talált benne, ebben bizonyos volt. A keze nem tetszik? Vagy a ruhája? Nem, az nem tetszik, hogy bírálgatta, gondolta. Igen, gondolta, miközben egyet lépett lefelé, most el látja a bajomat. Most visszafizeti nekem azt, hogy azt mondtam, «kis könyveket fog írni». Tíz-tizenöt perc beletelik, gondolta, míg választ kap az ember; akkor aztán valami mellékeset, de kellemetlent fog mondani — nagyon kellemetlent, gondolta. A férfiak hiúsága mérhetetlen. Várakozott. North megint ránézett. Most összehasonlít engemet azzal a lánnyal, akivel beszélgetett, gondolta, és újra maga előtt látta a gyönyörű, kemény arcot. Összeköti az életét egy vörösszájú lánnyal és rabszolga lesz belőle. Neki muszáj, én meg képtelen vagyok, gondolta. Nem, engem mindig büntudat gyötör. Meg kell fizetnem érte, meg kell fizetnem érte. Még az olasz kocsmában is ezt mondtam magamban. Neki nem lesznek gyerekei és North kis Gibbseket és újabb Gibbseket fog nemzeni, gondolta a közjegyző irodájának ajtajára pillantva, ha ugyan faképnél nem hagyják az év végén egy másik férfi kedvéért... Észrevette, hogy a közjegyző neve Alridge. De most nem veszek észre semmit; jól érzem

magamat, gondolta hirtelen. North karjára tette kezét.

— Volt itt valaki, akivel jól érezted magadat? — kérdezte.

North sejtette, hogy Peggy meglátta a lányt.

— Egy lány — mondta kurtán.

— Láttam — mondta Peggy.

Félrenézett.

— Gyönyörűnek találtam — mondta aztán, gondosan megfigyelve egy hosszúcsőrű madarat ábrázoló metszetet a lépcső melletti falon.

— Vigyem el hozzád? — kérdezte North.

Egyszóval kíváncsi a véleményére? Peggy keze még mindig North karján pihent; valami keményet és merevet érzett a kabátujj alatt és North testének érintése eszébe juttatta az emberi lények közelségét, és egyúttal mérhetetlen távolságát, úgyhogy mikor az ember segíteni akar, valójában sért, pedig egymástól függenek. Mindez az indulatoknak olyan förgetegét idézte elő benne, hogy alig tudta visszafojtani a kiáltást: North! North! North! De nem szabad nevetségessé tennem magamat, gondolta.

— Valamelyik este hat óra után — mondta hangosan, gondosan lépve még egyet lefelé és ekkor megérkeztek a lépcső aljára.

Hangok zshivaja hallatszott az ebédlő ajtaja mögül. Peggy levette a kezét North karjáról. Az ajtó felpattant.

— Kanalakat, kanalakat! — kiáltotta Delia, rétori pózban lengetve karját, mintha a szobában tartózkodó embereknek szavalna. Megpillantotta unokaöccsét és unokahúgát. — Légy oly kedves, North, szerezz kanalakat! — kiáltotta feléje nyujtva kezét.

— Kanalakat a főkormányzó özvegyének! —

kiáltotta North, elkapva Delia modorát, jól utána-
nozva a kézjátékát.

— A konyhából! — kiáltotta Delia. A konyha-
lépcső felé lengette karját. — Gyere Peggy, gyere
— mondta, megragadva Peggy kezét — már
mindnyájan asztalnál ülünk. — Berontott a
szobába, ahol a többiek már vacsoráztak. A szoba
tömve volt. Az emberek a földön ültek, karos-
székekben, irodai székeken. Hosszú irodaasztal-
okat, kis frógépasztalokat léptettek elő ebédlő-
asztalokká. Tele voltak szétszórt virággal, virág-
füzérrel. Szekfük, rózsák, százszorszépek tarka
összevisszaságban. — Ül le a földre, vagy ahova
jólesik — vezényelt Delia, mindenfelé lengetve
a karját.

— Mindjárt megérkeznek a kanalak —
mondta lady Lasswadenek, aki bögréből itta a
levesét.

— De nekem nem kell kanál — mondta Kitty,
szájához emelte a bögrét és ivott.

— Neked nem kell, — mondta Delia — de
a többieknek kell.

North behozott egy csomó kanalat és Delia
átvette.

— Kinek kell kanál? — mondta, a halom
kanalat rázva a feje fölött. Van, aki kanállal
eszi, van, aki nem, gondolta magában.

A maga fajta embernek nem kell kanál, a
többieknek, — az angoloknak kell. Világéleté-
ben megtette köztük ezt a különbséget.

— Kanalat, kanalat — mondta elégedett pil-
lantást vetve a zsúfolt szobára. Mindenféle em-
ber van itt, figyelte meg. Mindig ez volt a vágya.
Összekeverni az embereket. Sutba dobni az angol
élet lehetetlen konvencióit. És ma este sikerült,
gondolta. Voltak köztük nemesek és nem neme-
sek, estélyi ruhás és utcai ruhás emberek;
olyan emberek, akik bögréből isszák a levest, és

olyanok, akik nem bánják, ha kihűl, de megvárják, míg kanalat hoznak nekik.

— Adj egy kanalat — mondta a férje, rápillantva.

Delia elfintorította az orrát. Patrick ezredszer tépte darabokra az álmát. Azt hitte, hogy vad lázadóhoz megy feleségül és a király leghűbb alattvalójához, a birodalmat legjobban bámuló vidéki uriemberhez ment feleségül és részben abból az okból, mert ez az ember még ma is olyan remek férfipéldány. — Adj kanalat a nagybátyádnak — mondta szárazon és North kezébe nyomta a kanalakat. Aztán leült Kitty mellé, aki úgy kapta be a levesét, mint egy gyerek valami iskolai ünnepen. Letette üres bögréjét a virágok közé.

— Szegény virágok — mondta, felvett egy szekfüt az abroszról és szájához értette. — Elhervadnak, Delia, vízre van szükségük.

— Mostanában olcsó a rózsa — mondta Delia. — Két penny egy csokor az Oxford Street-i kofáknál. — Felemelt egy vörös rózsát és a világosság felé tartotta, úgyhogy érezetten, félig áttetszően fénylett.

— Milyen gazdag ország Anglia! — mondta és újra letette. Fölemelte a bögréjét.

— Ezt mondom váltig — mondta Patrick, megtörölve a száját. — Az egyetlen civilizált ország a földkerekségen — tette hozzá.

— Azt hiszem, a csőd szélén állnak — mondta Kitty. — Nem mintha úgy látszott volna ma este a Covent Gardenben — tette hozzá.

— Ez bizony igaz — sóhajtott Patrick, tovább gondolva a gondolatát. — Szomorú ilyet mondani, de mi vadak vagyunk magukhoz képest.

— Mindaddig boldogtalan lesz, míg Dublin Castlet vissza nem szerzi — évődött vele Delia.

— Nem örül a szabadságának? — kérdezte

Kitty a furcsa öreg emberre pillantva, akinek az arca mindig szőrös egresre emlékeztette. De termete fejedelmi.

— Nekem úgy tűnik fel, hogy a mi új szabadságunk sokkal rosszabb, mint a régi szolgaságunk — mondta Patrick a fogpiszkálójával babrálva.

Politika, mint mindig, pénz meg politika, gondolta North, őket hallgatva, miközben körben járt a maradék kanalakkal.

— Remélem, nem akarja azt mondani, hogy az egész nagy harc hiábavaló volt, Patrick? — mondta Kitty.

— Jöjjön el Írországba és győződjék meg személyesen, m'lady — mondta az öreg keserűen.

— Még nem lehet tudni, még nem lehet tudni — mondta Delia.

Férje egy vén kutya szomorú és ártatlan szemével nézett utána, amely már régóta nem jár vadászni. De ez a szem nem tudott sokáig egyhelyben maradni. — Ki az a fiú, aki a kanalakat osztogatja? — kérdezte Northra vetve tekintetét, aki éppen a közelükben állt.

— North — mondta Delia. — Gyere, ülj ide mellém, North.

— Jó estét, uram! — mondta Patrick. Már találkoztak, de ő megfélemedezett róla.

— Micsoda? Morris fia? — mondta Kitty és hirtelen megfordult. Szívélyesen kezetszorított. North leült és egy kortyot ivott a levesből.

— Most tért vissza Afriából. Egy farmon gazdálkodott — mondta Delia.

— És hogy ízlik a jó öreg Anglia? — kérdezte Patrick, kedélyesen felé hajolva.

— Túlnépesedett — mondta North körül nézve a szobában. — És mindenki — tette hozzá — pénzről meg politikáról beszél. — Ez az egy mondata volt raktáron. Már vagy húszszor elmondta.

— Afrikában volt? — mondta lady Lasswade.
 — És mi készítette arra, hogy otthagyja a farmját? — kérdezte. Jól a szeme közé nézett és pontosan úgy beszélt, ahogy várta; az ő fülének túlságosan parancsolón. Mi közöd hozzá, te öreg anyóka, gondolta magában.

— Jóllaktam veled — mondta hangosan.

— És én mit nem adtam volna érte, hogy farmer lehessenek! — kiáltott fel Kitty. Ez kissé kirí a portréjából. A szeme is; csíptetőt kellene viselnie, de nem visel.

— Az én fiatalságomban — mondta kissé harciasan; keze meglehetősen kurta volt és érdesbőrű, de hiszen kertészkedett, jutott North eszébe — ilyet nem lehetett tenni.

— Nem bizony — mondta Patrick. — És nekem meggyőződésem, — folytatta, villájával az asztalon dobolva — hogy valamennyien nagyon boldogok volnánk, nagyon boldogok, ha visszatérnének a régi jó idők. Mi hasznunk volt a háborúból? Ami engem illet, én tönkrementem. — Mélabús elnézéssel ingatta jobbra-balra a fejét.

— Nagyon sajnálom — mondta Kitty. — De az én véleményem szerint a régi jó idők komisz idők voltak, kegyetlen idők... — Szeme a szenvedély kék fényében csillogott.

— Mi van a szárnysegéddel, meg a kakastollas kalappal? — tünődött magában North.

— Nincs igazam, Delia? — mondta Kitty Delia felé fordulva.

De Delia átbeszélt a túlsó asztalhoz, kissé túlzottan éneklő ír hanghordozással. Emlékszem erre a szobára, gondolta Kitty; valami gyűlés volt itt; valami vita. De miről? Az erőről...

— Kedves Kitty, — szakította félbe Patrick, hatalmas mancsával meglegyintve Kitty kezét — mondok egy más példát. A hölgyek most választó-

jogot kaptak — mondta North felé fordulva. — Talán bizony jobban érzik magukat?

Kitty arca egy pillanatig haragos volt. Aztán elmosolyodott.

— Ne vitatkozzunk, öreg barátom — mondta és ráütött az öregember kezére.

— És ugyanígy vagyunk az írekkel is — folytatta Patrick. North látta, hogy az öreg körben végigkocog megszokott gondolatain, mint egy rossz tüdejű, öreg ló. — Boldogok lesznek, ha visszatérhetnek újra a birodalomba. Biztosítom, olyan családból származom, — mondta Northnak — amely háromszáz esztendő óta szolgálja királyát és hazáját...

— Angol telepések voltak — mondta Delia kissé kurtán és tovább itta a levesét. Ezen szoktak veszekedni, mikor egyedül vannak, gondolta magában North.

— Háromszáz esztendeje élünk abban az országban, — folytatta az öreg Patrick körben kocogó útját — kezét North karjára tette — és ami megdöbbsenti a magamfajta öreg legényt, a magamfajta vén szamarat...

— Ne beszélj ostobaságokat, Patrick — vágott közbe Delia. — Sohasem látszottál fiatalabbnak. Úgy-e ötvenévesnek néznéd, North?

De Patrick fejét rázta.

— Én bizony nem érem meg még egyszer a hetvenet — mondta egyszerűen. — De ami megdöbbsent egy öreg magamfajta legényt, — folytatta, North karját veregetve — hogy ennyi jóra való érzés mellett — bizonytalanul egy falragaszra mutatott — és ennyi szép dolog mellett — talán a virágokra célt, de beszéd közben önkénytelenül táncolt a feje — mért akarják ezek az emberek egymást halomra löni? Én nem lépek be semmiféle egyesületbe; nem írom oda a nevemet egyik alá sem — a falragaszra mutatott — hogy is hívják

ezeket? ... egyik kiáltvány alá sem... elmegyek Mike barátomhoz vagy Pathez, ezek mind jó barátaim és együtt...

Lehajolt és a lábához nyúlt.

— Jaj, ez a cipő! — panaszkodott.

— Szűk, úgy-e? — mondta Kitty. — Rúgja le a lábáról.

Mi a csodának hozták ide ezt a szerencsétlen flótást, tündődött magában North és mért bujtatták szűk cipőbe? Nem kétséges, hogy a kutyáihoz beszélt. A szemében most, hogy megint felvetette, és megpróbálta folytatni szavait, olyan tekintet volt, mint a vadászé, aki látja, hogy a madarak félkörben felreppennek a széles zöld mocsár fölé. De lőtávolságon kívül vannak. Az öreg nem emlékezett rá, hogy mire akart kilyukadni — ... Csak beszélgetünk az asztal körül — mondta. Szeme megpihent és tekintete üres lett, mintha kikapcsolták volna belőle az áramot és elméje csendesen siklana tovább.

— Az angolok is beszédesek — mondta North szórakozottan. Patrick bólintott és tétován nézte a fiatalok csoportját. Nem érdekelte az, amit mások mondtak. Elméje nem tudott többé kiszabadulni a köréből. A teste még tökéletes és arányos volt; az agya megvénült. Újra meg újra elmondja ugyanazt a mondatot, és ha már századszor elmondta, maga elé bámul és a fogát piszkálja. Most is itt ül, két ujja között egy virággal, a mozdulata hanyag, oda se néz, elméje elkalandozik... De Delia közbeszólt.

— Northnak most a barátaival kell beszélgetni — mondta. A legtöbb feleség módjára Delia is észreveszi, amikor a férje untatni kezdi az embereket, gondolta North, mikor felállt.

— Ne várd meg, hogy bemutassanak — mondta Delia, kezével utána intve. — Tedd, ami jól esik — ami jól esik — visszhangozta a férje az asztalt verdesve a virággal.

North örült, hogy elszabadulhatott, de hova menjen, kikhez csatlakozzék most? Újra betolakodottnak érezte magát, amikor körülnézett a szobában. Ezek az emberek mind ismerik egymást. Fiatal férfiak és nők kis csoportja mellett állt — a keresztnévükön, a becézőnevükön szólítják egymást. Mindenki beletartozik már valamelyik kis csoportba, tapasztalta, miközben a csoportok szélén járt-kelt és odafigyelt. Hallani akarta, amit beszélnek, de nem azért, hogy őt is belevonják. Odafigyelt. Pénzről meg politikáról beszélnek, gondolta magában; politikáról meg pénzről. Ez a mondat igazán rájuk illik. De nem értette a vita lényegét, amely már javában folyt. Sohasem voltam ennyire magányos, gondolta. A régi közhely a tömegben érzett magányról igaz: a dombok és fák befogadják az embert; az emberi lények visszalökik. Hátatfordított és úgy tett, mintha egy rendkívül kívánatos Bexhill-i ingatlan előnyeit olvasná — ezt nevezte Patrick ismeretlen okból kiáltványnak. — «Minden hálószobában folyó víz» — olvasta. Beszélgetésfoszlányok ütöttek meg a fülét. Ez Oxford, ez meg Harrow, gondolta, az iskolai és kollégiumi szójárások hallatára, amelyeket nyomban felismert. Úgy rémlett neki, mintha még mindig ugyanazokat a kis tréfákat suttognák a kisebbik Jonesról, aki megnyerte a távolugrást, meg az öreg Mókusról vagy ahogy a rektort hívták. Ezek a fiatalemberek úgy beszélnek a politikáról, mint a kis diákok a magániskolában. — Nekem van igazam... nem neked. Az ő korukban, gondolta, a lövészárokban volt; öldöklést látott. Vajjon jó nevelés-e ez? Egyik lábáról a másikra állt. Az ő korukban, gondolta, egyedül volt egy farmon, hatvan mérföldnyire a legközelebbi fehér embertől és egy juhnyájra felügyelt. Hát ez jó nevelés-e? Mindenesetre úgy látta, amint félig odafigyelt a

vitájukra és nézte a mozdulataikat, megtanulta a tolvajnyelvüket, hogy mind egyfajta ember. Középiskola és egyetem, állapította meg, miközben rájuk nézett. De hol vannak a boltosok, bútorosok, borbélyok? — gondolta, felsorolva magában néhány ipart, amelyek mind *b* betűvel kezdődtek. Mert akármennyire büszke Delia arra, hogy vegyes társaságot lát vendégül, itt bizony csak grófok és grandok vannak. És mi kezdődik még *g*-vel — töprengett, miközben tovább tanulmányozta a hirdetést. Görények és gebék?

Megfordult. Egy csinos, üde arcú, szeplős orrú, utcairuhás fiatalember nézett rá. Ha nem vigyáz magára, őt is belevonják. Semmi sem könnyebb, mint társasághoz csatlakozni, «aláírni a kiáltványt», ahogy Patrick mondja. De North nem hitt a társaságban, a kiáltványokban. Visszatért a csábító ingatlanhoz, amelyhez háromnegyedholdas park tartozik és minden hálósobában folyó víz van. Az emberek, gondolta, összegyűlnek a bérelt termekben és úgy tesznek, mintha elolvasnák az eléjük tett szöveget. És valaki fent áll a dobogón. Aztán következik a pumpáló mozdulat, meg a ruha-kifacsaró mozdulat. Aztán eldördül és végigseper a termen a hang, amely furcsán elszakadt az apró testtől, és amelyet a hangszóró irtózatosan felnagyít: Igazságot! Szabadságot! Egy pillanatra, persze, ahogy az ember ott ül, rengeteg térd között szorongva, valami hullám, valami kellemes izgalom borzong végig rajta. De másnap reggelre, gondolta magában North, miközben az ingatlanügynök hirdetését nézte, egy csipetnyi gondolat vagy mondat sem marad meg benne. Mit értenek ezek igazságon és szabadságon? tünődött. Ezek a kedves fiatalemberek, akik két-háromszáz fontot keresnek egy évben? Valami baj van, gondolta. Valami szakadék, valami folytonossági hiány a szó meg a valóság között. Ha meg akarják javí-

tani a világot, mért nem kezdik az elején, önmagukon? Sarkonfordult és egyenesen nekirohant egy fehérmellényes öregúrnak.

— Nini! — mondta és kezét nyújtotta.

Nagybátyja volt, Edward. Olyan volt, mint egy rovar, amelynek a testét fölfalták, csak a szárnya meg a páncélja maradt meg.

— Nagyon örülök, hogy viszontlátlak, North — mondta Edward és melegen megszorította a kezét.

— Nagyon örülök — mondta mégegyszer. Félnék volt. Vékony és törékeny. Olyan volt az arca, mintha egy sereg finom szerszámmal vésték volna ki; mint akit egy téli éjszaka a szabadban hagytak és megfagyott. Hátra vetette fejét, mint egy zabláját harapdáló ló. De öreg ló volt, kékszemű ló, amelyet a zablája már nem gyötört. Minden mozdulatát a megszokás, nem az érzés irányította. Mit művelt ennyi esztendőn át? tűnődött North, miközben egymást fürkészve ott álltak. Sophoklest adta ki? Mi történik, ha egy napon aztán kiadják Sophoklest? Mit művelnek ezek a fölfalt testű, üres páncélú öregemberek?

— Meghíztál — mondta Edward alaposan szemügyrevéve Northot. — Meghíztál — mondta mégegyszer.

Finom hódolat volt a modorában, Edward, a tudós hódolata North, a katona előtt. De nem igen tudtak miről beszélni. Valami lakat van rajta, gondolta North. Valamit megőriz magának ebben a nagy zenében.

— Nem ülnénk le? — mondta Edward, mintha komolyan akarna beszélni, érdekes dolgokról. Egy csendes sarkot kerestek. Ez nem pocsékolta arra az idejét, hogy öreg vadászkutyákhoz beszéljen, meg puskázzon, gondolta North, miközben körülnézett valami csendes sarok után, ahol leül-

hetnek és beszélgethetnek. De mindössze két üres irodai szék volt, Eleanor mellett a túlsó sarokban.

Eleanor meglátta őket és felkiáltott. — Itt van Edward! Biztosan tudom, kérdezni akartam valamit... — kezdte.

Megkönnyebülés volt, hogy a professzorral való beszélgetést félbeszakítja ez a bolondos, szertelen öreg nő. Eleanor elővette a zsebkendőjét.

— Csomót kötöttem rá — mondta. Csakugyan csomó volt a zsebkendőjén.

— De mért kötöttem a csomót? — mondta fölnézve.

— Gyönyörű szokás a csomókötés — mondta Edward a maga udvarias, szaggatott modorában, kissé mereven ereszkedve le Eleanor mellé a székre. — De ugyanakkor ajánlatos... — Elhallgatott. Ezt szeretem benne, gondolta North, miközben leült a másik székre: nem fejezi be a mondatait.

— A fejemben akartam tartani... — mondta Eleanor és kezét sűrű fehér hajához szorította. Aztán elhallgatott. Mitől látszik ilyen nyugodtnak, ennyire márványba vésettnek? gondolta North és lopva Edwardra pillantott, aki csodálatos derűvel várta, hogy nővérenek eszébe jusson, mért kötött csomót a zsebkendőjére. Van ebben az emberben valami végleges. Pedig nem fejezi be a mondatait. Ez nem törődik pénzzel meg politikával, gondolta. Van rajta valami örökre szóló, befejezett. Talán a költészet teszi vagy a mult? Miközben rászegezte a tekintetét, Edward a nővéreire mosolygott.

— Nos, Nell? — mondta.

Szelíd, türelmes mosoly volt.

North közbeszólt, mert Eleanor még mindig a csomóján töprengett. — Találkoztam egy emberrel a Jóreménység-fokon, aki igen nagy bámulód, Edward bácsi. — A neve is eszébe jutott — Arbuthnot — mondta.

— R. K.? — mondta Edward és fejéhez emelte kezét; elmosolyodott. Jól esett neki a bók. Ez az ember hiú, ez az ember érzékeny... ez az ember — North rásandított, hogy még egy benyomást szerezzen — beérkezett. Az a síma, üveges máz borítja, amelyet idővel megkap minden tekintélyes ember. Mert mi is ő most? North nem igen tudta. Professzor? Rektor? Olyan valaki, akinek a magatartása megmerevedett és többé már nem enged fel. Annyi bizonyos, hogy Arbuthnot R. K. megindultsággal mondta, hogy többet köszönhet Edwardnak, mint bárkinek a világon.

— Azt mondta, többet köszönhet neked, mint bárkinek a világon — mondta North hangosan.

Edward lesöpörte magáról a bókot, de jól esett neki. North emlékezett arra a mozdulatára, amellyel kezét a fejére tette. És Eleanor «Nigs»-nek nevezte. Eleanor kinevette Edwardot, jobban szerette a félbemaradt embereket, mint amilyen Morris. Ott ült, kezében a zsebkendőjével; valami emléken mosolygott, gúnyosan, titkosan.

— És mik a terveid? — kérdezte Edward. — Megérdemelsz egy kis pihenőt.

Van valami hízelgő a modorában, gondolta North, mint amikor az iskolamester az iskolában üdvözli az egykori tanítványt, aki sokra vitte. De csakugyan ezt gondolja; nem mond olyat, amit nem hisz, gondolta North és ez is nyugtalanító volt. Egyideig hallgattak.

— Delia nagyszerű társaságot gyűjtött össze ma este — mondta Edward Eleanor felé fordulva. Ott ültek és nézték a különféle csoportokat. Edward tiszta kék szeme jóindulatúan, de azért csúfondárosan figyelte a jelenetet. Vajjon mit gondol magában? tépelődött North. Van valami az álarca mögött, gondolta. Valami, ami megóvja ettől a sokadalomtól. A mult, a költészet? tünő-

dött Edward határozott arcélére nézve. Szébb volt, mint ahogy emlékezett rá.

— Szeretném felfrissíteni klasszikus ismereteimet — mondta hirtelen. — Nem mintha sok felfrissíteni valóm volna — tette hozzá botorul, mint aki megijedt az iskolamestertől.

Edward, úgy látszik, nem figyelt oda. Föl-emelte a csiptetőjét, majd visszajuttatta, a furcsa zűrzavart nézve. Állát magasra tartotta, fejét hátravetette a karosszék támlájára. A tömeg, a lárma, a kések és villák csörömpölése fölöslegessé tette a beszédet. North lopva újra rápillantott. A mult meg a költészet, gondolta magában, erről szeretnék vele beszélni. Szerette volna hangosan kimondani. De Edward túlságosan kialakult és rögeszmés volt; túlságosan egyvonalú és leegyszerűsített, hátrahajtott fejével, semhogy könnyen tudott volna kérdéseket intézni hozzá.

Most meg Afrikáról beszél, pedig North a multról meg a költészetéről szeretett volna beszélni. Mindez be van zárva ebbe a nemes fejbe, amely olyan, mint egy görög fiú megőszült feje; a mult meg a költészet. De miért ne pattantaná fel a zárat, mért ne osztozhatna meg rajta? Ez a baja, gondolta, miközben felelgetett a művelt angolok Afrikára és az ottani helyzetre vonatkozó szokásos kérdéseire. Mért nem buggyan ki belőle semmi? Mért nem tudja kinyitni a zuhany csapját, mért van minden lelakatolva, jégbe hűtve benne? Azért, mert Edward pap, titkok őrzője, gondolta; és átjárta nagybátyja hidegsége; szép szavak börtönőre.

De Edward végre mondott valamit neki.

— Állapodjunk meg valamiben — mondta — a jövő őszre. — Ő is komolyan vette.

— Köszönöm, — mondta North hangosan — nagyon szeretnék . . . ősszel . . . — És házat látott maga előtt, amelynek szobáit futónövény teszi

árnyékossá, lábujjhegyen járó inasokat, palackokat, meg valakit, aki egy doboz jó szivarral kínálja.

Ismeretlen fiatalemberek jártak körül, tálcákkal, és frissítő italokat kínálgattak.

— Köszönöm szépen, nagyon kedves — mondta Eleanor és fölemelt egy poharat. North valami sárga folyadékot vett. Valamilyen fajtájú fehér bor lehetett. A kis buborékok felszálltak a felszínére és elpattantak. Nézte, hogyan szállnak fel és pattannak el.

— Ki az a csinos lány, aki ott áll a sarokban és a fiatalemberrel beszélget? — mondta Edward, oldalt hajtva fejét.

Kegyessé vált és udvarias.

— Nem gyönyörűek? — mondta Eleanor. — Én is éppen ezt gondoltam... Itt mindenki olyan fiatal... Ez Maggie lánya... De ki az, aki Kittyvel beszél?

— Middleton — mondta Edward. — Nem emlékszel rá? Valamikor régen bizonyosan találkoztál vele.

Beszélgettek, jól érezték magukat. Sütkérező öregek, gondolta North, pihennek a munka után, Eleanor meg Edward; mindegyik a maga fülkéjében, kezében gyümölcscsel, elnézően, magabiztosan.

Nézte, hogyan szállnak fel a buborékok a sárga folyadékban. Az ő szemükben minden jól van. Ők jó napokat láttak, de nem így North, nem a North nemzedéke. Neki olyan élet kell, mint a zuhatag (nézte, hogyan szállnak fel a buborékok), mint a bugyogó forrás; más élet, egészen másféle élet. Nem előadótermék és daráló hangszórók; nem vezényszóra való felvonulások a vezérek nyomában, falkában, osztagokban, szervezetekben, egyenruhában; nem, belül kell kezdeni, és az ördögre bízni a külső formát, gondolta egy nemes

homlokú, de gyenge állú fiatalemberre pillantva. Nem kell sötét ing, zöld ing, vörös ing, amely szakadatlanul a közönség előtt tetszeleg; ez mind csupa dilis dolog. Mért ne rombolnók le a sorompókat, mért ne egyszerűsítsenék? Csakhogy ez olyan világ lenne, gondolta, egyetlen kocsonya, egyetlen massa, rizsfelfújt-világ, egyleplű világ. Meg kell őrizni North Pargiter jelvényeit és jelképeit — azét az emberét, akit Maggie kinevet; a franciát, aki kalapját kezében tartja; de ugyanakkor kiterjeszkedni, megpezsdíteni az emberi öntudatot, egyszerre lenni a buborék és a folyam, a folyam és a buborék — önmagam és a világ egyszerre — fölemelte poharát. Névtelenül, titkon, gondolta, a csillogó sárga folyadékot nézve. De mit akarok én? tündökött. Én, akinek szemében minden szertartás gyanús és minden vallás halott; akinek a helye sehol sincs, ahogy mondani szokás. Habozott. Kezében a pohár, agyában egy mondat. És szeretett volna újabb mondatokat formálni. De hogyan folytassam, gondolta, — Eleanorra nézett, aki selyemzsebkendőt tartott a kezében — amíg nem tudom, mi az erős, mi az igaz az én életemben, meg a mások életében.

— Runcorn fia! — bökte ki hirtelen Eleanor.
— A portás fia a házamban — magyarázta. Kibogozta a csomót a zsebkendőjén.

— A portás fia a házadban — mondta utána Edward. A szeme olyan, mint a mező, amelyre rásüt a téli nap, gondolta North, fölnézve, — a téli nap, amely nem melegít, csak van benne valami sápadt szépség.

— Azt hiszem, házfelügyelőnek hívják — mondta Eleanor.

— Hogy utálom ezt a szót! — mondta Edward kis borzongással. — Házmester nem elég jó szó?

— Én is ezt mondom — mondta Eleanor. — A házmaster fia a házamban. Hát ez azt szeretné, az egész család azt szeretné, ha egyetemre járna. Megígértem nekik, hogy ha találkozom veled, majd megkérek . . .

— Hogyne, természetesen — mondta Edward kedvesen.

Ez így van jól, gondolta magában North. Ez az emberi hang az élő beszéd természetes színvonalán. Hogyne, természetesen, mondta el magában.

— Egyszóval egyetemre szeretne járni — folytatta Edward. — Milyen vizsgái vannak?

Milyen vizsgái vannak? mondta utána North. Ezt is megismételte, de bírálóan, mintha egy személyben színész és kritikus volna. Odafigyelt és egyúttal értelmelte a szöveget. Nézegette a halvány-sárga folyadékot, amelyben a buborékok lassabban szálltak fel, egyenkint. Eleanor nem tudta, milyen vizsgái vannak. Mire is gondoltam? kérdezte magától North. Úgy érezte magát, mintha egy dzsungel közepében volna, a sötétség szívében, és utat törne magának a világosság felé; de csak mondattöredékek és egyes szavak állnak rendelkezésére és ezek segítségével kell áttörni az emberi testek, akaratok és hangok sűrűjét, amely ráborul, gúzsba köti, elvakítja . . . Odafigyelt.

— Hát akkor mondd meg neki, hogy keresen fel — mondta Edward élénken.

— Nem terhellek vele, Edward? — mentegőzött Eleanor.

— Ezért vagyok a világon — mondta Edward.

Ez a helyes hanghordozás, gondolta North. Nincs benne semmi cikornya. Azt akarom mondani, gondolta magában és ivott a fehér borból, hogy lent a mélyben bugyog a forrás; az édes mandulatej. A gyümölcs és a forrás vala-

mennyünkben bent van; Edwardban is; Eleanorban is; miért cifrázzuk hát magunkat a felszínen? Fölnézett.

Magas ember állt meg előttük. Előrehajolt és igen udvariasan kezet nyújtott Eleanornak. Előre kellett hajolnia, mert fehér mellénye annyi zsírpárnát rejtegetett. — Sajnos, — mondta olyan hangon, amely sajátságosan mézes-mázos volt a természetéhez képest — boldogan maradnék; de holnap reggel üléssem van. — Ezek ketten hívták, hogy üljön le és beszélgessen velük. Himbálta magát kis lábán előttük.

— Halassa el — mondta Eleanor fölmosolyogva rá. Így mosolyoghatott, mikor fiatal lány volt, a fivére barátaira. Miért nem ment férjhez egyikükhöz sem? füstölgött magában North. Miért titkolunk el mindent, ami fontos? tünődött.

— És bízzam rá az igazgatóimra? Ebben az esetben nem sokat adnék az állásomért — mondta régi barátjuk és egy betanított elefánt fürgeségével sarkonfordult.

— Régen volt, mikor görög darabban játszott, igaz? — mondta Edward. — Tóga volt rajta — tette hozzá mosolyogva és szemével követte a terebélyes urat, a nagy vasút-fejedelmet, amint gyorsan utat tört magának a tömegben az ajtó felé.

— Ez Chipperfield, a vasút-mágnás — magyarázta Northnak. — Nem mindennapi ember — tette hozzá. — Egy vasúti hordár fia. — Edward minden mondat között kis szünetet tartott. — A maga erejéből vitte ennyire . . . Gyönyörű háza van . . . Tökéletesen restaurálta . . . Két- vagy háromszáz holdas park, azt hiszem . . . Vadászterülete is van . . . Arra kér engem, hogy irányítsam az olvasmányait . . . És régi mestereket vásárol . . .

— És régi mestereket vásárol — mondta utána North. A gyors kis mondatok pagodává

épültek; takarékos, de pontosan összeálló épületté; és az egész a gúny gyöngédséggel kevert furcsa lehellete járta át.

— Csupa hamisítvány — nevetett Eleanor.

— Hát ebbe talán ne bocsátkozzunk bele — nevetett Edward. Aztán elhallgattak. A pagoda összeomlott, Chipperfield eltűnt az ajtóban.

— Milyen jó ez az ital — mondta Eleanor North feje fölött. North láthatta, hogy az ő fejével egymagasságban Eleanor a térdén tartja a poharat. Vékony zöld levél úszott a felszínén. — Remélem, nem méreg? — kérdezte Eleanor s fölemelte.

North is fölemelte poharát. Mire is gondoltam, amikor utoljára nézegettem? tünődött. Fejében elakadt valami, mintha két gondolat összeütközött volna és elállta volna a többinek az útját. Agya üres volt. Hol jobbra, hol balra himbálta a pohárban a folyadékot. Egy sötét erdő kellős közepén volt.

— Egyszerűen, North... — a tulajdon neve felriasztotta. Edward beszélt. North előrehajolt — ... fel akarod frissíteni klasszikus ismereteket, — folytatta Edward. — Ennek örülök. Sok mindent tudtak ezek a régiek. De a fiatal nemzedék — egy pillanatra elhallgatott — nem nagyon kívánja őket.

— Milyen bolondok — mondta Eleanor. — A multkor elolvastam az egyiket... amelyiket te fordítottad... Mi is volt a címe? — Elhallgatott. Sohasem emlékezett a nevekre. — Arról a lányról szólt, aki...

— Antigone — kockáztatta meg Edward.

— Az, Antigone! — kiáltott fel Eleanor. — És én is ugyanazt gondoltam magamban, amit te most, Edward... Mennyire igaz, mennyire szép...

Elhallgatott, mint aki nem mer tovább beszélni. Edward bólintott, nem felelt semmit Majd hirtelen hátravetette fejét és néhány görög szót mondott: «οἱτοι συνέχθειν, ἀλλὰ συμφιλειν ἔφουν.»

North fölnézett.

— Fordítsd le — mondta.

Edward fejét rázta. — A nyelv minden — mondta.

Aztán elhallgatott. Nem megy, gondolta magában North. Nem tudja megmondani, amit szeretne; nem meri. Valamennyien félnek; félnek, hogy kinevetik őket; félnek, hogy kiszolgáltatják magukat. Ez is fél, gondolta, a nemes homlokú és gyenge állú fiatalemberre pillantva, aki széles taglejtésekkel magyarázott valamit. Valamennyien félünk egymástól, gondolta. Mitől félünk? A bírálattól, a nevetéstől, a másképpen gondolkodó emberektől... Ez a fiatalember azért fél tőlem, mert farmer vagyok (és újra látta kerek arcát, magasan fekvő pofacsontjait és apró, barna szemét). Én meg azért félek tőle, mert okos ember. A széles homlokra pillantott, amelyről már kezdett lekopni a haj. Ez választ el bennünket; a félelem, gondolta.

Egyet mozdult. Szeretett volna felállni és beszélgetni a fiatalemberrel. Delia azt mondta: ne várd meg, amíg bemutatnak. De nem könnyű dolog egy ismeretlen emberrel beszélgetni és azt mondani, mi ez a csomó az agyamban? Bontsa ki. Mert jóllakott azzal, hogy magányosan gondolkozzék. A magányos gondolkozás csomót köt az ember agyába. A magányos gondolkozásból képek születnek, bolondos kis képek. A fiatal ember indulni készült. Neki kell gyürköznie. De még habozott. Ez az ember egyszerre taszította és vonzotta, vonzotta és taszította. Fel akart állni. De mielőtt talpra állt volna, valaki villával az asztalra csapott.

Egy magas ember ült a sarokban egy asztalnál, az csapott a villával az asztalra. Előrehajolt, mint aki magára akarja hívni a figyelmet, mint aki szónoklatot akar tartani. Az az ember volt, akit Peggy Brownnak nevezett s akit a többiek Nicholasnak hívtak. Talán kissé részeg volt.

— Hölgyeim és uraim! — mondta. — Hölgyeim és uraim! — mondta mégegyszer jóval hangosabban.

— Micsoda? Pohárköszöntő? — mondta Edward gúnyosan. Kissé megfordult a székén és föl emelte csiptetőjét, amely fekete selyemszallagon lógott, mint valami külföldi rendjel.

Emberek csörömpöltek a tányérokkal és poharakkal. Megbotlottak a földön heverő párnákban. Egy lány hanyattvágódott.

— Megütötte magát? — mondta egy fiatal ember, kinyújtva a kezét.

Nem, nem ütötte meg magát, de az incidens elterelte a figyelmet a pohárköszöntőről. Szavak zümmögtek, mint ahogy a légy zümmög a cukortartó felett. Nicholas újra visszaült. Szemelláthatóan elmerült gyűrűje vörös drágakövének szemléletében vagy a szerteszórt virágokban, a fehér viaszszerű virágokban, a karminvörös virágokban, amelyek annyira kivirultak, hogy aranszínű kelyhük feltárult, szirmaik lehullottak és ott heverték a kölcsönvett kések és villák, meg az olcsó üvegszervíz között az asztalon. Aztán Nicholas újra nekigyürközött.

— Hölgyeim és uraim! — kezdte. Villájával megint az asztalt csapkodta. Pillanatnyi csend lett. Rose át ment a szobán.

— Beszédet akar mondani? — kérdezte. — Csak rajta, szeretek beszédeket hallgatni. — Ott állt mellette, kezével tölcserít csinált a füle mellett; olyan volt, mint egy gránátos. Újra kitört a beszéd zümmögő moraja.

— Csend legyen! — kiáltott Rose. Fogott egy kést és az asztalt verte.

— Csend legyen! Csend legyen! — Még egyet ütött az asztalra.

Martin átment a szobán.

— Mért csap Rose ekkora lármát? — kérdezte.

— Csendet kérek! — mondra Rose, késével hadonázva Martin orra előtt. — Ez az úr beszédet akar mondani!

De Nicholas már leült és egykedvűen nézgette a gyűrűjét.

— Nem hasonlít a megszólalásig . . . — mondta Martin Rose vállára téve a kezét és Eleanorhoz fordulva, mint aki szavai megerősítését várja — nem hasonlít néhai jó Pargiter bácsihoz, a Pargiter lovasezred tisztjéhez?

— Hát én büszke vagyok rá — mondta Rose, Martin orra előtt rázva a kését. — Büszke vagyok a családomra, büszke vagyok a hazámra, büszke vagyok . . .

— Arra, hogy nő vagy? — szakította félbe Martin.

— Igenis, büszke vagyok — erősítette Rose.

— Hát te? — folytatta, Martin vállára csapva.

— Mire vagy büszke? Talán saját magadra?

— Ne veszekedjete, gyerekek, ne veszekedjete! — kiáltotta Eleanor, egy kicsit közelebb húzva a székét. — Ezek folyton veszekednek, folyton . . . folyton . . .

— Borzalmas kis méregzsák volt — mondta Martin, aki a földön guggolt és felnézett Rosera.

— A haja meg egy csomóban volt a feje búbján . . .

— . . . és rózsaszín ruhát viselt — tette hozzá Rose. Hirtelen leült, kezében magasra emelte a kését. — Rózsaszín ruhát, rózsaszín ruhát — mondta többször, mintha ezek a szavak emlékeztetnének valamire.

— De halljuk a beszédét, Nicholas — mondta

Eleanor a lengyel felé fordulva. Nicholas fejét rázta.

— Beszéljünk csak rózsaszín ruhákról — mosolygott.

— ... a szalonban Abercorn Terrace-en, mikor gyerekek voltunk — mondta Rose. — Emlékszel? — Martinra pillantott; az bólintott.

— A szalonban Abercorn Terrace-en... — mondta Delia. Járt-kelt az asztalok között egy nagy korsó fehér borral és megállt előttük. — Abercorn Terrace! — kiáltott fel és töltött egy pohárba. Hátravetette fejét és egy pillanatig meglepően fiatalnak, szépnek és kihívónak tetszett.

— Valóságos pokol volt! — kiáltotta. — Pokol volt! — mondta mégegyszer.

— Ugyan, Delia... — tiltakozott Martin, feléje nyujtva poharát, hogy töltsön belé bort.

— Pokol volt — mondta Delia, elvetve ír beszédmódját, egyszerűen és közvetlenül, miközben töltött a pohárba.

— Tudod, — mondta Eleanorra pillantva — valahányszor Paddingtonba megyek, mindig azt mondom a vezetőnek, hogy hajtson másfelé!

— Elég... — állította meg Martin, mert a pohara megtelt.

— Én sem szerettem... — kezdte.

De ekkor Kitty Lasswade közeledett feléjük. Kezében tartotta a borospoharát, mint valami játékszert.

— Mit nem szeret most Martin? — mondta szeme közé nézve.

Egy udvarias úriember odatolt egy kis aranyozott széket; Kitty leült.

— Sohasem szeretett semmit — mondta Kitty, odanyujtva poharát, hogy töltsenek bele bort.

— Legutoljára mit nem szeretted, Martin, amikor velünk vacsoráztál? — kérdezte. — Emlékszem, hogy milyen dühbe hoztál...

Rámosolygott. Martin olyan volt, mint egy kerub, kövér és rózsaszínű. Haját fölfelé fésülte, mint egy pincér.

— Én mindig szerettem mindenkit — tiltakozott.

— A szívem csupa szerelem, a szívem csupa jószág — nevetett, Kitty felé nyujtva poharát.

— Ostobaság — mondta Kitty. — Mikor fiatal voltál, semmit sem szeretted! — Kitárta karját. — Sem a házamat, sem a barátaimat... — apró kis sóhajjal félbehagyta mondatát. Újra maga előtt látta a jelenetet — a férfiakat, akik egyenként bevonulnak, a nőket, akik valami kelmét morzsolnak az ujjaik között. Most magányosan élt, északon.

— ... és merem állítani, hogy jobban érzem magam — tette hozzá, félig önmagának — most, hogy senkim sincs, csak egy gyerek, aki felvágja a fát.

Szünet következett.

— Na, most halljuk a szónoklatot — mondta Eleanor.

— Igen, gyerünk a szónoklattal! — mondta Rose. Újra megkopogtatta az asztalt a késével és kissé felemelkedett.

— Beszédet fog mondani? — mondta Kitty Edward felé fordulva, aki közelebb húzta hozzá a székét.

— Az egyetlen hely, ahol a szónoklást még művészi formában gyakorolják... — kezdte Edward. Aztán elhallgatott, még közelebb húzta a székét és föltette a csiptetőjét — ... a templom.

Ezért nem mentem hozzád, gondolta magában Kitty. Ez a hang, ez a gögös hang egyszerre visszasodort mindent! A roskatag fatörzset; a zuhogó esőt; a diákok kiáltásait; a harangokat; őt magát és az anyját...

De ekkor felállott Nicholas. Nagyot lélegzett,

úgy hogy kidülledt az ingmelle. Egyik kezével a mellényzsebében vájkált, a másikat szónoki gesztussal kitárta.

— Hölgyeim és uraim! — kezdte újra. — Mindazok nevében, akik ma este jól érezték magukat . . .

— Hangosabban! Hangosabban! — kiáltották a fiatalok, akik az ablakban álltak.

(— Valami idegen? — kérdezte Kitty suttogva Eleanortól.)

— . . . mindazok nevében, akik jól érezték magukat ma este, — mondta el mégegyszer hangosabban — köszönetet mondok a háziúrnak és a háziasszonynak . . .

— Ugyan, ugyan, nem kell megköszönni! — mondta Delia elrohanva mellettük, mint a szélvész, az üres kancsóval.

A szónoklatot megint tönkretették. Bizonyosan idegen, gondolta Kitty, mert nincs benne öntudatosság. Csak ott állt, boros poharával a kezében és mosolygott.

— Folytassa, folytassa, — biztatta Kitty — ne törődjön velük. — Kittynek most kedve volt szónoklatot hallgatni. A szónoklat jót tesz az estélyeknek. Jó hangot üt meg, magasra lendít. Poharával csörömpölt az asztalon.

— Nagyon kedves magától, — mondta Delia, aki megpróbált utat törni, de Nicholas a karjára tette a kezét — de azért ne köszönje meg.

— De Delia, — harsogott Nicholas, még mindig a karján tartva a kezét — nem arról van szó, hogy mi kell magának, arról van szó, hogy mi kell nekünk. Úgy is illik, — folytatta, magasra emelve karját — amikor a szívünk kicsordul a hálától. . .

— No most lendületbe jön — gondolta Kitty. — Úgy látszik, van egy kis szónoki vénája. Sok idegennek van.

— ... mikor a szívünk kicsordul a hálától
— mondta mégegyszer, fölemelve a mutatóujját.

— Mitől? — mondta hirtelen egy hang.

Nicholas újra elhallgatott.

(— Ki ez a fekete ember? — suttogta Kitty Eleanor fülébe. — Egész este nem tudtam rájönni.

— Renny — suttogta Eleanor. — Renny — mondta mégegyszer.)

— Hogy mitől? — mondta Nicholas. — Épp erről akarok beszélni ... — Elhallgatott és nagyot lélegzett, amitől megint kidagadt az ingmelle. Szeme fénylett. Tele volt valami közvetlen, ösztönös jóakarattal. De ebben a pillanatban egy fej felemelkedett az asztal szélén, egy kéz felmarkolt egy csomó virágszirmot, és egy hang elkiáltotta magát.

— Vörös Rózsa, tüskés Rózsa, derék Rózsa, vad Rózsa! — A szirmokat legyezőalakban szórta a kövér öreg nő fejére, aki a széke szélén ült. Rose meglepetten pillantott fel, rózsaszirmok hullottak a fejére. Leseperte őket testének valamennyi terebélyes részéről, ahova lehullottak. — Köszönöm, köszönöm — kiáltott. Aztán fel emelt egy virágot és erélyesen csapkodta vele az asztal szélét. — De hallani akarom a szónoklatot — mondta Nicholasra pillantva.

— Nem, nem — mondta Nicholas. — Most nem kell szónokolni. — Azzal újra leült.

— Hát akkor igyunk — mondta Martin. Felemelte poharát. — Pargiter egészségére iszom, a Pargiter lovasezred tisztjére iszom! — kiáltotta. — Az ő egészségére! — Pohara nagyot koppant, mikor letette az asztalra.

— Hát, ha valamennyien isztok, én is iszom — mondta Kitty. — A te egészségedre, Rose. Rose remek lány — mondta, fölemelve poharát. — De nincs igaza — tette hozzá. — Az erőszaknak soha sincs igaza, ugy-e, Edward? — Edward

térdére csapott. — Megfeledkeztem a háborúról — dűnnyögte félig magamagának. — De azért — mondta hangosan — Roseban megvolt a bátorság, amellyel a meggyőződéséért harcolt. Rose nem félt a börtöntől. Igyunk az egészségére! — Kitty ivott.

— Isten éltesen, Kitty! — mondta Rose, Kitty felé hajolva.

— Beverte valakinek az ablakát — bolondozott vele Martin — és aztán együtt verték be másoknak az ablakait. Hol van a kitüntetésed, Rose?

— Egy kartondobozban, a kandallón — mondta Rose. — Ma nem hozol ki a sodromból, öregem.

— De hadd fejezze be Nicholas a beszédét — mondta Eleanor.

A mennyezeten át újabb tánczene távoli, halk kezdőtaktusai hallatszottak le. A fiatalok gyorsan felhajtották a poharukban maradt bort és megindultak felfelé a lépcsőn. Csakhamar ütemes, súlyos lábdobogás hallatszott az emeletről.

— Újabb tánc? — mondta Eleanor. Keringő volt. — Mikor fiatalok voltunk, — mondta Kittyre pillantva — gyakran keringőztünk... — A dalam, mintha csak felkapta volna a szavait és megismételte volna — mikor fiatal voltam, gyakran keringőztem...

— Én ki nem állhattam! — mondta Kitty, saját ujjait nézve, amelyek kurták és felhorzsoltak voltak. — Milyen jó dolog — mondta — nem lenni fiatalnak. Milyen kellemes nem törődni azzal, amit az emberek mondanak. Most aztán igazán úgy élhetünk, ahogy jólesik — tette hozzá... — Most, hogy elmúltunk hetven-évesek.

Elhallgatott. Felhúzta szemöldökét, mintha

valamire emlékeznek. — Kár, hogy nem kezdhajtuk újra az életet — mondta. De többet nem mondott.

— Hát megkapjuk végre-valahára a pohárköszöntőt? Mister... — mondta Nicholasra pillantva, akinek a nevét nem tudta. Nicholas jóindulatú arckifejezéssel bámult maga elé és a virágszirmokkal játszadozott.

— Mirevaló? — mondta. — Senki sem akar idefigyelni; az emberek... — Az emberek a lábdobogást hallgatták és a zenét, amely egyre azt hajtogatta, legalábbis Eleanornak úgy tetszett: — mikor fiatal voltam, gyakran keringöztem és minden férfi engem szeretett.

— Én ragaszkodom a pohárköszöntőhöz — mondta Kitty parancsoló modorában. Ez igaz is volt, ragaszkodott valamihez, valami friss eseményhez, valami befejezéshez, — maga se tudta mihez. Nem a múlt, nem emlék kellett neki. — A jelen; a jövő — erre szomjazott.

— Itt van Peggy — mondta Eleanor körül nézve. Peggy egy asztal végén ült és sonkás-szendvicset evett.

— Gyere, Peggy! — kiáltott oda. — Gyere és beszélj velünk!

— Emelj szót az új nemzedék nevében, Peggy! — mondta lady Lasswade és kezetszorított vele.

— De én nem tartozom az új nemzedékhez — mondta Peggy. — És már elmondtam a szónoklatomat — mondta. — Nevetségessé tettem magamat odafönt — mondta és leroskadt Eleanor lába mellé, a földre.

— Hát akkor, North — mondta Eleanor és lepillantott North választékára, amint ott ült mellette a földön.

— Úgy van, North! — mondta Peggy, nagy-nénje térde fölött a bátyjára nézve. — North azt

mondja, hogy semmi egyébről nem beszélünk, csak pénzről meg politikáról. Mondd meg nekünk, mit kell tennünk.

North felriadt. Elábrándozott, elringatta a zene és a hangok. Hogy mit kell tennünk? mondta magában felriadva. Hát mit kell tennünk?

Ülőhelyzetbe tápászkodott fel. Láta Peggy arcát, amint ránézett; most mosolygott, derűs volt. Nagyanyjuk arcát juttatta eszébe a képen. De North olyannak látta, amilyen a lépcsőn volt, bíborvörösnek, gyűröttnek, mint aki mindjárt sírva fakad. Az arca mondott igazat, nem a szavai. De csak a szavai jutottak el Northhoz és tovább éltek benne — egészen más életet. North habozott. Ehhez bátorság kell, gondolta magában, megmondani az igazat. Peggy várta, hogy mit fog mondani. Az öregek már a maguk dolgáról beszélgettek.

— ... kedves kis ház — mondta Kitty. — Valamikor egy bolond vénasszony lakott benne ... Gyere el hozzám pár napra, Nell, tavasszal ...

Peggy Northot kémlelte, elnézve a sonkás-szendvics héja fölött.

— Amit mondtál, igaz, — mondta North hirtelen — ... teljesen igaz. — Mármint az volt igaz, javította ki magát, amit gondolt, az érzése, nem a szavai. Most átérezte Peggy érzését; nem vele volt kapcsolatban, hanem más emberekkel; egy más világgal, egy új világgal ...

Az öreg nénik és bácsik a feje fölött pletykáltak.

— Hogy is hívják azt az embert, akit valamikor úgy szerettem Oxfordban? — mondta lady Lasswade. North látta, hogy Kitty ezüstös teste Edward felé hajol.

— Az az ember, akit valamikor úgy szeretél Oxfordban? — mondta utána Edward. —

Azt hittem, hogy a világon senkit sem szeretnél Oxfordban . . .

Erre elnevezték magukat.

De Peggy várt, Peggy őt leste. North újra látta a borospoharat és a felszálló buborékokat ; újra azt érezte, mintha egy csomóba szaladnának homlokán az erek. Szerette volna, ha valaki, egy mérhetetlenül bölcs és jó ember helyette gondolkoznék és helyette válaszolna. De a nemes homlokú fiatalember már eltűnt.

— . . . másképpen . . . másképpen élni . . .

— mondta mégegyszer North. Ezek Peggy szavai voltak ; nem, nem egészen azt jelentették, amire gondolt ; de most már élnie kellett velük. Most nevetségessé tettem magamat, gondolta, és valami kellemetlen érzés futott végig a hátán, mintha kést húztak volna végig rajta. North újra a falnak támaszkodott.

— Robson volt ! — kiáltott fel lady Lasswade. Harsogó hangja eldőrdült North feje felett.

— Hogy megfélemezik az ember mindenről ! — folytatta. — Persze, Robson, ez volt a neve. És a lány, akit valamikor szerettem, Nelly, a lány, aki orvosnak készült ?

— Azt hiszem, meghalt — mondta Edward.

— Meghalt, igazán, meghalt — mondta lady Lasswade. Hallgatott egy pillanatig. — Hát nem bánnám, ha elmondaná a beszédét — mondta és lenézett Northra.

North hátrahúzódott. Én nem mondok több beszédet, gondolta. Pedig kezében tartotta a poharát, még mindig félig volt benne a halvány-sárga folyadék. A buborékok már nem szálltak fel, a bor tiszta és csendes volt. Csend és magány, gondolta North. Csend és magány . . . ez az egyetlen környezet, amelyben a szellem még szabad.

Csend és magány, mondta magában ; csend és magány. Szeme félig lecsukódott, káprázott ;

az emberek beszéltek, beszéltek. Szeretne elszakadni innen, kiterjeszkedni, azt képzelni, hogy nagy síkságon fekszik, kék síkságon, és a látóhatár szélén dombok vannak. Kinyújtotta a lábát; ott legelésznek a bárányok. Lassan tépik a füvet; először egyik, aztán a másik lábukkal lépnek. És ez a locsogás, ez a locsogás. Nem kerekítette értelmessé azt, amit beszéltek. Félig nyitott szemén át virágokat tartó kezeket látott, vékony kezeket, finom kezeket, olyan kezeket, amelyek senkihez sem tartoztak. És vajjon virágokat tartottak ezek a kezek, vagy hegyeket, lila árnyékú, kék hegyeket? Hullottak a szirmok, rózsaszínű, sárga, fehér, lila árnyalatú szirmok hullottak. Hullanak, hullanak és mindent elborítanak, suttogta. Aztán ott volt a borospohár talpa, egy tányér széle, meg egy vizeskancsó. A kezek tovább szedegették fel egyik virágot a másik után: fehér rózsát, sárga rózsát, aztán egy olyan rózsát, amelynek a szirmaiban lila völgyek voltak. Ott lógtak a rózsák, sokszirmúak, színesek, belecsüngtek az üvegedénybe. És hullottak a szirmaik. Ott úsztak a szirmaik, lila és sárga kis ladikok a folyón. És ő is úszik, csurgatja magát a csónakban, egy szirmon, a folyó sodrában, a magány felé... Ez a legrettenetesebb gyötrellem, amellyel emberi lényt sujthatnak, szólaltak meg benne a szavak, mintha egy hang szólalt volna meg...

— Ébredjen fel, North, hallani akarjuk a szónoklatát — szakította félbe egy hang. Kitty szép vörös feje hajolt föléje.

— Maggie! — kiáltott fel North és talpraállt. Maggie ült ott, ő tette vízbe a virágokat. — Igen, most Maggien van a sor — folytatta Nicholas, kezét Maggie térdére téve.

— Beszélj, beszélj! — bízta Renny.

De Maggie fejét rázta. Nevetőroham fogta el

és sokáig rázta. Nevetett, hátravetette fejét, mintha valami jókedvű szellem kerítette volna hatalmába, az hajlítaná, mint egy fát, gondolta North, mint a szél a fát. Nem kelleneek bálványok, nem kelleneek bálványok. Csengett a nevetés, mintha a fán számtalan csengetyű lógna, és North együtt nevetett vele.

A nevetés elhallgatott. Odafönn táncoló lábak dobogtak. A folyó partján sziréna búgott. Messze társzekér csikorgott az utcán. Hangok suhogtak és zsibongtak. Valami felszabadult, mintha újra kezdődne a nappali élet és ez volna a kórus, a kiáltás, a csiripelés, a mozgolódás, amely üdvözli a londoni hajnalt.

Kitty Nicholashoz fordult.

— És miről szólt volna a szónoklata, mister . . . nagyon restellem, de nem tudom a nevét — mondta.

— . . . amelyet félbeszakítottak?

— A beszédem? — nevetett Nicholas. — Csoválatos lett volna! — mondta. — Remekmű. De hogyan beszélhet az ember, ha folyton félbeszakítják? Elkezdem, azzal kezdem, hogy köszönjük meg. Erre Delia azt mondja, nem kell köszönet. Újra kezdem: azt mondom, köszönjük meg valakinek valamit . . . Erre Renny azt mondja, minek? . . . Erre újra kezdem és idenézek, hát Eleanor józúen alszik. (Rámutatott.) — Hát akkor mirevaló?

— Azért nem árt . . . — kezdte Kitty.

Kitty még mindig kívánt valamit, valami friss eseményt, valami befejezést, maga sem tudta, mit. És kezdett későre járni, mennie kellett.

— Mondja meg legalább nekem, hogy mit akart mondani, mister . . . — kérdezte.

— Hogy mit akartam mondani? Azt akartam mondani . . . — Nicholas elhallgatott és ki-

nyújtotta kezét; minden ujját külön megropogtatta. — Először köszönetet akartam mondani a háziurunknak és a háziasszonyunknak. Aztán megköszöntem volna ennek a háznak... — körbe jártatta kezét a szobában, amely tele volt aggatva az ingatlanügynök hirdetményeivel — amely a jóakarát annyi szerelmesének és munkásának, annyi derék férfinak és nőnek adott szálást... És végül — kezébe vette poharát — az emberi nem egészségére akartam inni, az emberi nemre, — folytatta, ajkához emelve a poharat — amely most még gyermekkorát éli, adja Isten, hogy felserdüljön és megemberesedjék! Hölgyeim és uraim! — kiáltott fel és kissé felemelkedett, ingmelle megint kidüledt — erre iszom!

Poharát olyan erősen vágta az asztalhoz, hogy eltört.

— Ez a tizenharmadik pohártörés ma este — mondta Delia, aki odalépett és megállt előttük. — De ne törődjeteK vele, ne törődjeteK vele. Nagyon olcsó poharak.

— Mi nagyon olcsó? — dünnyögte Eleanor. Félig kinyitotta szemét. Hol van, a rengeteg szoba közül melyikben? Mindenfelé szobák vannak és minden szobában emberek. Mindig, az idők kezdete óta... Kezében még mindig az aprópénzt szorongatta és újra eláradt benne a boldogság érzése. Talán mert ez megmaradt, ez az éles érzés (már ébredezett) és talán mert a másik, a szilárd tárgy — egy tintafoltos, rozmárformájú levélnyomó rémlett fel előtte — most végkép elenyészett? Tágra nyitotta szemét. Itt volt elevenen, ebben a szobában, élő emberek között. A körben ülő emberek fejét látta. Első pillanatban nem volt személyazonosságuk, aztán megismerte őket. Itt van Rose; itt van Martin; itt van Morris. Morris-

nak úgyszólván már egy hajsza sincs a fejbűbján. Az arca különösen sápadt.

Valamennyiüknek az arcán különös sápadtság volt, mikor körülnézett. A villanyfények már nem sugároztak; az abroszok fehérebbnek látszottak. North feje — a földön ült, az ő lába előtt — fehérbe volt keretezve. Az ingmelle kissé gyűrött.

North a földön ült, Edward lábánál, kezével átkarolva a térdét; hébe-hóba megrázkódott és fölnézett Edwardra, mintha tanácsot kérne tőle.

— Edward bácsi, — hallotta Eleanor a hangját — mondd meg, kérlek . . .

Olyan volt, mint egy gyerek, aki unszolja a felnőtteket, hogy mesét mondjanak neki.

— Mondd meg, kérlek — mondta mégegyszer és újra megrázkódott. — Te tudós vagy. Beszélj a klasszikusokról, Aischilosról, Sophoklesről, Pindarosról.

Edward föléje hajolt.

— Meg a kórusról — rándult meg újra North.

Eleanor odahajolt hozzájuk. — A kórusról . . .

— mondta mégegyszer North.

— Drága fiam, — hallotta Edward hangját, amint jóindulatúan mosolygott le Northra — ne kérdezz engem. Sohasem értettem sokat az ilyesmihez, nem bizony. Ha módom lett volna rá, — szünetet tartott és kezével a homlokához nyúlt — akkor . . . — Szavai belefűlladtak a kitörő nevetésbe. Eleanor nem tudta meghallani a mondat végét. Mit is mondott? Mi szeretett volna lenni? Nem hallotta a szavait.

Kell lenni még egy életnek, gondolta, vissza-süppedve a székébe, kimerülten. Nem álomban, hanem itt ezen a helyen, ebben a szobában, az eleven emberek között. Úgy érezte magát, mintha egy szakadék szélén állana, és a szél fűjné a haját; mintha éppen elcsípne valamit, ami foly-

ton kisiklik a kezéből. Kell lenni egy életnek, itt és ebben a pillanatban. Ez túlságosan rövid, túlságosan szakadozott... Nem tudunk semmit, nem ismerjük még önmagunkat sem. Éppen csak kezdünk egyet-mást megérteni. Tölcsért csinált a kezével az ölében, ahogy Rose tölcsért csinált, hogy jobban halljon. Így tartotta a kezét; úgy érezte, be kell zárnia a jelen pillanatot, meg kell állítania, teljesebbé, egyre teljesebbé kell tennie. Benne kell tartani a multat, a jelent meg a jövőt, amíg felsugárzik egészen, ragyogóan, mélységes jelentőséggel.

— Edward — kezdte, megpróbálta felhívni a figyelmét. De Edward nem figyelt rá. Valami régi kollégiumi történetet mesélt Northnak. Hiábavaló, mondta és széthúzta a kezét. Le kell hullania. Le kell zuhannia. És aztán? gondolta. Az ő számára is a végtelen éjszaka, a végtelen sötétség következik. Fölnézett, mintha látná, hogy végtelen hosszú, sötét alagútba jut mindjárt. De miközben a sötétségre gondolt, valami megzavarta; valójában felkelt a nap. A függönyök újra fehérre változtak.

Jövés-menés kezdődött a szobában.

Edward feléje fordult.

— Kik ezek? — kérdezte az ajtóra mutatva.

Eleanor odanézett. Két kisgyerek állt az ajtóban. Delia a vállukra tette a kezét, mint aki bízgatni akarja őket. Az asztalhoz akarta vezetni a két gyereket, hogy enni adjon nekik. Látszott, hogy megriadtak és esetlenek szegénykéek.

Eleanor a kezükre, a ruhájukra meg a fülük vágására pillantott. — Azt hiszem, a házmester gyerekei — mondta. Igen, Delia csakugyan püspökkenyér-szeleteket vágott nekik és a szeletek nagyobbak voltak, mint amilyeneket a barátai gyerekeinek szelt volna. A gyerekek át-

vették a süteményt és különös merev tekintetet szegeztek rájuk, mint a vadak. De talán féltek, hisz az alagsorból hozta fel őket a szalonba.

— Egyétek meg — mondta Delia, megpacskolva a hátukat.

Lassan majszolni kezdtek és ünnepélyes arccal bámézkodtak.

— Szervusztok, gyerekek! — kiáltott Martin feléjük intve. A gyerekek ünnepélyesen bámultak rá.

— Nincs nevetek? — mondta Martin. A gyerekek csendesen eszegettek. Martin kotorászni kezdett a zsebében.

— No, beszéljete! — mondta. — Beszéljete!

— Az új nemzedéknek — mondta Peggy — esze ágában sincs beszélni.

A gyerekek most rávetették a szemüket, de azért tovább majszoltak.

— Holnap nincs iskola? — kérdezte Peggy.

A gyerekek jobbról balra ingatták a fejüket.

— Nagyszerű! — mondta Martin, az aprópénzt a kezében tartotta, a hüvelyk- és mutatóujja közé szorítva.

— Na most énekeljete valamit, hat pennyért — mondta.

— Úgy van. Valamit csak tanultatok az iskolában? — kérdezte Peggy.

A gyerekek rábámultak, de nem szólaltak meg. Abbahagyták az evést. Egy kis csoport közepén álltak. Szemüket körbejártatták a felnőtt embereken, aztán egyik oldalba bökte a másikat és rázendítettek:

*Szüppel map
Szüppel map
Itten mapoctájja
Tiszpá lánta
Mammed fadd*

Ilyenformán hangzott, egy szót sem lehetett kivenni. A zavart hangok emelkedtek és leszálltak a ritmus szerint. A gyerekek elhallgattak.

Ott álltak hátul összekulcsolt kezekkel. Aztán újabb lendülettel rávetették magukat a második strófára:

*Szüppel map
Szüppel map
Itten mapoctájja
Tettetalap
Tutotannat
Meffannat*

A második szakaszt még szenvedélyesebben énekelték, mint az elsőt. Úgylátszik, a ritmus elringatta őket, és az érthetetlen szavak csaknem üvöltéssé folytak össze. A felnőtt emberek nem tudták mit tegyenek, nevéssenek, vagy sírjanak. A hangjuk oly nyers volt, a kiejtésük oly borzalmas.

Aztán újra rázendítettek:

*Szuppime led hájala
Bujjubed pödálá*

Ekkor elhallgattak. Alighanem egy versszak közepén. Ott álltak némán vigyorogva, földre szegzett tekintettel. Senki sem tudta, mit mondjon. Valami hátborzongató volt a zajban, amit csaptak. Oly harsány volt, oly széthangzó és oly értelmetlen. Ekkor az öreg Patrick feljűk börtörkált.

— Nagyon kedves, nagyon kedves. Köszönöm kicsikék, — mondta a maga kedélyes módján, fogpiszkálójával babrálva. A gyerekek rávigyorogtak, aztán kezdtek kisompolyogni. Mikor elsurrantak Martin mellett, az kezűkbe nyomott néhány pénzdarabot. Aztán az ajtó felé rohantak.

— Mi a csudát énekeltek ezek? — mondta Hugh Gibbs. — Bevallom, egy hangot sem értettem belőle. — Kezét fehér mellényének két oldalán tartotta.

— Alighanem jassznyelven beszélnek — mondta Patrick. — Valami iskolai versike lehetett.

— De hiszen ez . . . — kezdte Eleanor. Elhallgatott. Milyen is volt? Ezek a gyerekek olyan tiszteletet parancsolóan álltak ott és ugyanakkor ezt a förtelmes lármát csapták. Meghökkenítő volt az ellentét az arcuk és a hangjuk között; képtelenség volt mindezt egy szóval kifejezni. — Szép volt? — kérdezte, kérdő tekintettel Maggie felé fordulva.

— Rendkívül szép — mondta Maggie.

De Eleanor nem volt benne bizonyos, hogy mindketten ugyanarról a dologról beszéltek.

Eleanor összeszedte a kesztyűjét, táskáját meg két-három rézpénzt és felállt. A szobát megtöltötte a különös, halvány világosság. Mintha a tárgyak felébredtek volna álmukból, levetették volna álöltözetüket és beleilleszkedtek volna a nappali élet józanságába. A szoba kezdett készülni hivatásához, visszaváltozott egy ingatlanügynök irodájává. Az asztalok irodaasztalokká változtak; a lábuk irodai asztallábbá vált, pedig még mindig tele voltak rakva poharakkal, rózsával, liliommal és szekfűvel.

— Legfőbb ideje mennünk — mondta Eleanor és átment a szobán. Delia az ablakhoz lépett; széthúzta a függönyöket.

— Hajnalodik! — kiáltott fel kissé színpadiasan.

A házak körvonalai megjelentek a sétatér körül. Valamennyin le volt húzva a függöny. Olyan volt mind, mintha mélyen aludna a hajnali világosságban.

— Hajnalodik! — mondta Nicholas, felállt és kinyújtózkodott. Aztán ő is az ablakhoz lépett. Renny követte.

— Halljuk a végszót — mondta, amint ott állt Nicholas mellett az ablakban. — Hajnalodik — új nap kezdődik... — A fákra mutatott, a háztetőkre, meg az égre.

— Nem — mondta Nicholas, visszahúzva a függönyt. — Ebben tévedsz. Nem lesz végszó! — kiáltott fel, kitérve karját — mert az előbb nem volt szónoklat.

— De hiszen hajnalodik — mondta Renny az égre mutatva.

Ez igaz volt. A nap felkelt. Az ég a kémények között szertelenül kék volt.

— És én lefekszem — mondta Nicholas szünet után. Félreállt.

— Hol van Sara? — mondta körülpillantva. Ott volt Sara, egy sarokban kuporgott, fejét az asztalra hajtotta, minden jel szerint aludt.

— Keltse fel a hűgát, Magdalena — mondta Maggie felé fordulva. Maggie ránézett Sara-ra. Aztán kezébe vett egy virágot az asztalról és megbirizgálta vele Sara-t. Sara félig felnyitotta a szemét. — Ideje mennünk — mondta Maggie és megfogta a vállát. — Ideje? — ásított Sara és kinyújtózott. Nicholasra szegezte szemét, mintha lassan visszahozná látóterébe. Aztán elnevette magát.

— Nicholas! — kiáltott fel.

— Sara! — válaszolt Nicholas. Egymásra mosolyogtak. Aztán Nicholas felsegítette és Sara bizonytalan mozdulatokkal a nővére felé egyensúlyozta magát és a szemét dörzsölte.

— Milyen különös, — dünnyögte körülnézve — milyen különös.....

Ott voltak a piszkos tányérok és az üres

borospoharak; a virágszirmok meg a kenyérmorzsák. A kevert fényben mindez prózainak és mégis valószínűtlennek, hullaszerűnek és mégis ragyogónak tetszett. És az ablak mellett egy csoportba gyűlve ott voltak az öreg testvérek.

— Nézz oda, Maggie! — suttogta nővéréhez fordulva. Az ablakban álló Pargiterekre mutatott.

Az ablakban álló csoport a fehér-fekete ruhás férfiak az élénkvörös, arany- és ezüstruhás nők egy pillanatig olyanok voltak, mint valami szobor, mintha márványból faragták volna ki őket. A ruhájuk merev, márványredőkben hullott alá. Aztán megmoccantak; megváltoztatták magatartásukat; beszélni kezdtek.

— Elvihetlek egy darabon, Nell? — mondta Kitty. — Lent van a kocsim.

Eleanor nem válaszolt; a lefüggönyözött házakat nézte a sétatér körül. Az ablakokon arany- és ezüstemcsék táncoltak. Minden frissnek, tisztára söpörtnek, üdének és szűziesnek látszott. A fák tetején galambok repkedtek.

— Lent van a kocsim... — mondta még egyszer Kitty.

— Hallgass csak! — mondta Eleanor, felémelve a kezét. Az emeleten a God save the Kinget játszotta a grammofon. De Eleanor a galambokra értette, amelyek turbékoltak.

— Ezek vadgalambok, nem? — mondta Kitty. Oldalt hajtotta fejét és odafigyelt. Tubitubitubi... turbékolták.

— Vadgalambok? mondta Edward és kezét a füléhez emelte.

— Ott a fák tetején — mondta Kitty. A kékes-szürke madarak az ágakon szökdécseltek, csipegettek és turbékoltak.

Morris lesöpörte mellényéről a kenyérmor-

zsákat. — Ilyenkor kerülni ágyba, a magunk-fajta vén szamaraknak — mondta. — Nem láttam felkelni a napot... nem is tudom mióta!

— De mikor fiatalok voltunk, — mondta az öreg Patrick és a vállára csapott — meg se kottyant, ha átmulattuk az éjszakát... Emlékszem, egyszer elmentem a Covent Gardenba és rózsákat vettem egy bizonyos hölgynek...

Delia elmosolyodott, mintha valakinek a regényére, a magáéra vagy máséra emlékeztetné.

— És én... — kezdte Eleanor. Elhallgatott. Üres tejesköcsögöt és hulló leveleket látott. Akkor ősz volt. Most nyár van. Az ég halványkék, a háztetők bíborszínbe játszottak a kékségben; a kémények tiszta téglavörösek voltak. Mennyei derű és egyszerűség pihent mindenben.

— Most nincs se földalatti, se autobusz — mondta hátrafordulva. — Hogy megyünk haza?

— Gyalog is mehetünk — mondta Rose. — Nem árt egy kis gyaloglás.

— Nem bizony, szép, nyári reggelen — mondta Martin.

Szellő fújt végig a téren. A csendben hallották az ágak susogását, amint lassan himbálóztak és zöld fényhullámot reszkettettek meg a levegőben.

Aztán kitárták az ajtót. A párok betódultak, dúltan, felvidulva keresték a kabátjukat meg a kalapjukat és jóéjszakát kívántak.

— Köszönöm, hogy eljöttek! — kiáltott fel Delia, kitérve feléjük a karjait.

— Köszönöm, köszönöm, hogy eljöttek! — kiáltotta. — És nézzétek, milyen szép csokrot kaptam Maggietől, — mondta a tarka virágcsokorra mutatva, amelyet Maggie feléje nyujtott.

— Milyen gyönyörűen kötötted meg! Nézd csak, Eleanor! — Nővérehez fordult.

De Eleanor hátatfordított nekik. Egy taxit

figyelt, amely lassan végigsiklott a téren. Megállt a második vagy harmadik ház előtt.

— Nem gyönyörűek? — mondta Delia, fölemelve a csokrot.

Eleanor felriadt.

— A rózsák? De igen... — mondta. De tovább figyelte a kocsit. Fiatalember szállt ki, kifizette a vezetőt. Aztán egy tweed utazóruhás lány szállt ki. A fiatalember megfordította kulcsát a kapuban. — Megjöttek — dünnyögte Eleanor, mikor a férfi kinyitotta a kaput és a pár egy pillanatig a küszöbön állt. — Megjöttek — mondta mégegyszer, mikor a kapu kis zörejjel becsapódott mögöttük.

Aztán visszafordult a szobába. — És most? — kérdezte Morrisra pillantva, aki kiitta poharából a bor utolsó csöppjeit. — És most? — kérdezte, feléje nyujtva a kezét. — És most?

A nap felkelt és az ég a házak felett csodálatosan szép, egyszerű és békés színben ragyogott.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

KÜLFÖLDI REGÉNYÍRÓK

GEORGES BERNANOS: A SÁTÁN ÁRNYÉKÁBAN

RUDOLF BRUNNGRABER: RÁDIUM

ESSAD BEY: OLAJ

ALDOUS HUXLEY: KÉT VAGY HÁROM GRÁCIA

ALDOUS HUXLEY: A VAK SÁMSON

ROGER MARTIN DU GARD: EGY LÉLEK TÖRTÉNETE

FRANÇOIS MAURIAC: FEKETE ANGYALOK

FRANÇOIS MAURIAC: TÚZFOLYAM

FRANÇOIS MAURIAC: MAMMON

HENRY DE MONTHERLANT: AGGLEGÉNYEK

CHARLES MORGAN: A FORRÁS

F. E. SILLANPÄÄ: SILJA

VIRGINIA WOOLF: ÉVEK

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OXZIK